Füruzan

Kuşatma

ÖYKÜ



YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

FÜRUZAN

Kuşatma

Öykü



Yapı Kredi Yayınları - 662
Edebiyat - 137

Kuşatma / Füruzan

Kitap editörü: Murat Yalçın
Düzelti: Korkut Tankuter

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Kapaktaki Fotoğraf: Füruzan'ın *Benim Sinemalarım* filminden (Hülya Avşar)

1-11. baskılar: Bilgi Yayınevi ve Can Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Haziran 1996
5. baskı: İstanbul, Mart 2013
ISBN 978-975-08-3270-3

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Tokat Bir Bağ İçinde

Nurten'e

— Gelmene çok sevindim. Yabancı değilsin; böyle karşılamamı hoş gör. Şimdi üstümü değişirim. Kâğıtları bırakıp gitmekte bu kadar acele etme. Demek bizlerden ayrılıyorsun? Niye ama, ne güzel bir işyeriydi... Ne ilginç konuşmalarımız olurdu... Bir lisede belli bir dersin öğretmenliğini yapmak için gidiyorsun. Gerçi hep söylersin, "Öğrenciliğin ne olduğunu bilirim ama, bildiğim öğretmenler gibi olamam. Öğretmen olamazsam bile arkadaş olurum onlarla" diye. Süsüme bakma öyle, kurnaz kurnaz. Erkekleri elde tutmanın en kestirme yolu onları dantellerle, kokularla kamaştırmak. En devrimci geçineni bile kadını böyle algılıyor. Yabancı seks dergilerini bir izlemeleri var, şaşarsın... Gerçek güzelliğe yönelik olsalar neyse... Çoğu saptırılmıştan yana. Ah, yine hayır diyen gülümsemen! Hayır mı? Tümü öyle değil mi, diyorsun? Yanılıyorsun. Binlerce yıllık talime kim sırt dönebilir? Hem biz evliliğimizi uygarca çözümledik. Kimse ötekine karışmıyor.

Bunları bir gece sana uzun uzun anlatmıştım.

Yine durgun ama suçlamaz bakışlarınla dinlemiştin.

Benden, ordakilerden daha çoğunun beklenmeyeceğini bilmenden gelen bir hoşgörüydü dinlemen.

Çocukluğumdan kalan kapalı kapıların ardında mayalanıp durmuş, çökelmiş anılarımı, nasıl da anlatmıştım coşkuyla...

Bir kıyı meyhanesindeydik.

Onca kalabalığın içinde tekliğini koruyordun.

Herkes içkili, gevşekti...

Kolay çağrışımlı duyarlıklarının tadını çıkarıyorlardı.

Sade ve akıllıydın sen, hep ilk gördüğüm günkü gibi.

Nerden deşilmiştim sana doğru?
Ha, bir türkü.
Oraya aykırı bir türkü sızmıştı yan kahveden.
“Tokat bir bağ içinde” diyordu türkünün sözleri.
Bence türkünün anlamı bir bağdan öteye varamazdı.
Bağları ilk, Atatürk Çiftliği’ni gezmeye gitmiştik, epey eskiden, orada görmüştüm.
Babamın, annemin dostlarıyla iki koca Plymouth marka arabaya dolmuştuk.
Plymouth’ların o zamanki modellerine rastlıyorum şimdi dolmuşlarda, aman Allah, lenduha gibi görünüyorlar.
Ne güzel, ne göz alıcıydılar, benim küçüklüğümde. Küçük dedimse vardım on üçümde.
Yalova tatiline gittiğimizde Termal Otel’de kalacaktık bir hafta.
O yıllardan hâlâ andığım bir şarkı kalmıştır aklımda: “Yalova’nın şen kızını, kandıralım, alalım.”
Çiftliği salt ben görmüştüm sanki, bir sevinmiştim ki...
Çünkü sürüp giden düzenli yeşilliğin arasından bir kule görünüyordu.
Çocuklar için kulelerin serüven dolu görünüşlerini bilirsin.
Çiftlik, tek katlı bakımlı binaları, çakıl döşeli yolları, yeni açmış ortancalarıyla bir soylunun yazlık dinlenme yerini andırıyordu daha çok...
Arabalardan inip (kalabalıktan ötürü beni Server Bey Amcanın kucağına oturtmuşlardı. Terlere batmıştı zavallı. Termal’e varana dek her sarsılmada, ihtiyara eziyet olsun diye, tüm ağırlığımı dengesiz bırakmıştım üstüne) yönelmiştik güle oynaya çiftliğe.
Kızma canım, peki...
Ama herifçik, küçük çiftlik gezimiz için indiğimizde, mahalle hamamından çıkmış gibi morarmıştı.
İhtiyar dedimse, kırk beşinde Saint Joseph bitirmişlerden... Çiftliğin iki tarım yüksek mühendisi, babamın arkadaşlarının tanışları çıktı, her yanı gezdirdiler bize.
Taflanlar yeni budanmıştı. Kesilen yerleri aktı daha.
Ben yine annemi izliyordum. Konuşmasının nazlı, kırık sesine dönmüştü.

Annem benim için daima bir gürültüdür, yerine göre değişen bir sestir. Gerilere itmişimdir onu, aşmışımdır da...
Sesini engellemenin yolunu nedense bulamamışımdır.
İnsan kendi sesini duymaz, derler ya.
Ben de onun gibi konuşmaya başlarsam diye çok ürkerim.
Kimse de beni uyaramaz. Annemin sesini bilmezler ki.
Kocamsa, sanırım anlamaz bütün bunları, anlatsam da.
Orda ilk bağ kalıntılarını görmüştüm.
Artık bağcılığı sürdürmüyorlardı.
Daha önemli ve verimli işlere yönelmişlerdi.
Suyunun çekildiği yüzde yüz olan bir kütüğün kıyısından açık yeşil, içinden aydınlık geçen bir açık yeşil, sürgün vermişti. Ucunda iki yaprağı vardı. Damarlarının bölümleri taze, incecik görünüyordu.
Duraklamıştım görünce onları...
Bıyıkları yukarı burulu tarım yüksek mühendisi, yaklaşıp açıklamıştı: “Daha bir zaman şuradan buradan fışkırırlar. Ama bakarlar ki gittikçe azalıyorlar, birgün yerlerini bırakıp giderler. Gördüğünüz kara üzüm kütüğüdür. Kokulu ve tatlı olur üzümleri.”
Tarım yüksek mühendisi, av pantolonuyla kahverengi çizmeler giymişti.
Ağaçların serinliği kadınları üşütünce, arabalara doluşmuştuk yeniden.
Çiftliğin açılan iki yayvan demir kapısının önünde, biz çınarlı yolu dönene dek beklemişti mühendisler, el sallayarak.
Sen anlatmıştın ya.
“‘Tokat bir bağ içinde,’ sözü öylesine açıklar ki Tokat’ı, şaşarsın. Düşün, hep rüzgârlı, dimdik, kapanık dağlardan sonra çepeçevre, beklenmedik bir yeşilliğin sarmaladığı yerdir Tokat. Sular sanki oraya doğru, toprağın altından yürüyüp birden fışkırırlar. Türkü tam açıklar bunu. Orda da bir Anadolu taşra çarşısı vardır. İnsana yadırgı, kapalı duran, ama ilgisini dirilten. Bakraçları, kırmızı kırmızı asarlar.”
Çok sarhoştum... Bu açıklama beni duygulandırmıştı.
Sen ki, aramızda sert bilinirdin.
Şimdi bu sert sözü de seni çizmiyor...
Yo, sert bilinmezdin!

“Yaşamanın tatlarını zora sokan biridir” derler senin için. “Yoksa, çok iyi, çok akıllı kızdır.” Şimdilerde, “Bu çevreden herkesin beni iyi bulmasının, özellikle kendi yönümden, ne denli yanlış olduğunu düşünüyorum” diyormuşsun.

Kimseyle kavga edip, tartıştığın da yok.

Hiç de yok denemez...

Ama bir yerinde noktalıyorsun ki sözü, biz su olsak akamıyoruz yanına.

Kötü müyüm, diye soruyorum sana?

Benim için arada kötüdür diyenler bile var.

“Sen sanıldığından daha az kötüsün” diyorsun. “Tek bağışlanmaz yanın, asıl varılacak şeyi saptırman. Bunu fark edememen ve el altındakilerin kolaylıklarına sırt dönmeyişin.”

N’olur, kalkma...

Bu sabah erken çıkmak zorunda değilim.

Biliyorum, aramızdaki işlerle ilgili şeyler de bitince bize gelmeyeceksin. “Selamlaşacağız!” diyorsun. “Şurada, burada, aynı çevrelerde yaşayan, yaşamak zorunda olan kişilerin, yapay selamlaşmalarını engelleyemiyoruz” diyorsun.

Ama bir selam yeter mi? Hem de anlamsızlık, bıkkınlık yüklü bir selam.

Beni akıllı, ilgili dinleyen, değişik yanıtlar aldığım tek kişiydin.

O gece ağlamıştım. Hani içip iyice sarhoş olduğumda...

“Kocam, ben iş için geziye çıktığımda, korunma haplarını unutma der” demiştim.

Türküyü silen bir pop şarkı başlamıştı.

Diskosu olan bir yerdi orası, hatırladın mı?

Amma da kudurup dans etmiştik.

Pop müziği dinlerken öyle çağrışımlarım vardır ki Guevera bile gelir aklıma.

Ah canım, ne yakışıklıdır! Onu, çağımızın bir peygamberi olarak düşünüyorum.

Bir İsa.

Barientos alçağının masaya gerdiği bir İsa. Hep kurbanlar vereceğiz, ister istemez. Guevera’nın sakallı, yakışıklı yüzünü çağrıştıran her şey çağdaş bir bildiridir bana. Ama sen sanırım bu tür yorumlara da karşısın. “Kapitalist

dünyanın kahramanlığı kolayca kaydırdığını, saptırdığını görürken, dengeli bakış açıları kurmak gerek. İsteri dolu beğenmeler yanlıştır. Çağrışımlarla, aracılarla düşünceyi geliştiremeyiz. Duruma uygun adlandırmalar yapmalıyız. Önce kendi sorunlarımıza ve insanlarımıza eğilmeliyiz. Koşullarımızı bilmeden kurallarımızı doğru koyamayız" diyorsun.

Bir akademili çocuğun film çalışması vardı.

Bize anlatmıştı hani... "İsa'yı tüm evrensel acıları belirginleştiren simge olarak alacağım" deyince gülüvermiştin. Çocuk, sakalını, seni küçümser bir anlamla kaşımaya başlamıştı.

"Çağdaş ezilmişliğe sırt mı dönmektesiniz?" diye sormuştu.

"Din ulularını bıraksanız da, asıl en büyük gücün acılarına aracı olmaya baksanız. Konuyu dağıtmasanız" demiştin.

"Kurtuluş eylemi her yönden gelebilir" demişti o da.

Güzel bir sözdü. Bunu inkâr edemezsin!

"Güzel ama doğru değil" deyip "Sanmam, tek ve haklı olandan gelir" demiştin.

"Sizinle konuşmamız güç" diye şişinmişti çocuk.

Sen, "Sizi yeniden eğitmek gerekecek. Korkarım bu da yorucu olur sizler için. Sizce aydın olmanızı bileyen, doyuran her şeye sırt dönmenizi kim isteyebilir ki! Ancak siz bu kararı alma durumundasınız" demiştin.

Tüm başlıkları biliyorum.

Kışkırtıcı ve çağdaş olanlarını ve özetlerini... Görkemli ciltlerle bezeli çalışma odamıza tutkuyla bakmamış mıydınız ilk geldiğinizde, o Güneyli çocukla.

Tamamı İngilizce ve Fransızcaydı kitapların.

Ne çok sevinmiştiniz ikiniz de, daha geniş okuma, bilme olanaklarına aracılık edecek bu iki dili bilmemize.

Fransızcamı İstanbul'da öğrenmemiştim, biliyorsun. Buradaki okula ilk başladığımda eğitimimi sürdürememiştim. Beni başarılı bulmamışlardı. Oysa onca da para dökmüştük. Bilirsin o okulu.

Dışına küçük, kara çerçeveli ölüm ilanları asılır. Chapelle'den bozma dua yeri vardır. Caddeyle, öteki binalarla arayı kesecek gibidir yapı. İçinde yüksek sesle konuşulmaz. Rahibeler uzun, namuslu eteklerini sürüyerek çatılarının gerektirdiği kutsal havayı çoğaltırlar. Camlar demir

parmaklıklarla kaplıdır. İkiyüzlülük ya da incelik diyebiliriz, orada öğrenilmeye başlar, güçlendirilir. Annelerin çoğu oradan mezun olduğundan çocuklar da tanınır. Yöneticiler, bu sürdürülen töre okumasının önemini çoğaltacak en soylu şeyleri denerler.

Avludaki güvercinler bile Hıristiyanlaşmış gibidir.

Güneş, bazen yıl sonlarına doğru, düşüverir avluya. Ama sınıflara girmesi mimari bir üstünlük ve bilinçle engellenmiştir sanki.

Grilik, yarım ışıklanma içe dönük cinsel patlamalar getirir.

Ders aralarında tek konuşulan şey oğlanlardır.

Hem de aklının alamayacağı denli utanmazca.

Yatak ılıklığının yorgunluğu tadılmışça konuşulur.

Cinselliğin gizleri saptırılır oralarda.

Hem eşcinsel paylaşmaların, hem başka tür sapıklıkları öğrenişin ilk adımlarıdır. Bu arada başkalarına utangaç ve ince görünmek de pekiştirilir. İçtenliğimi görüyorsun, nasıl korkusuz deşiyorum kendimi. Şimdi bana kızman azalır mı, bilmiyorum...

"Kızmıyorum ki, insan kendini aşar ya da yanlışlarını doğru gibi savunmaz" demiştin.

Evliliğimi yıkamam.

"Bittiğinde başkasıyla başlayabilirsin. Seni kimsenin yargılamaya yetkisi olamaz" diyorsun. "Yeni insan, mutluluğunu çürümüşlükten almamalı. İnsan ilişkilerini geriye bakarak düşünmekten vazgeç. O senin uygarlık diye yutturmaya çalıştığın, ta kölelik düzeninden bu yana var olmuş bir anlayıştır" diyorsun.

Sen, alışmanın, bir koltuğa, bir kitaplığa, bir sabah kahvesinin karşılıklı içilmesine, bir evin hiç çaba gerektirmeyen varsıl gidişine çok yabancısın, niye? Düşün, yeni bir adam daha başka mı olacaktır? Sonra, ikimiz de özgürüz kocamla. Aydın, modern adamdır bilirsin. Ben yeni erkekleri, o yeni kadınları, rahatlık içinde tanıyor, deniyoruz. Gece kulüplerine gittiğimizde başka kişilere sarılmanın, sürtünmenin tadını çıkarıyoruz. Hem kime ne canım! Neden zarar versin toplumculuğumuza?

"Yabancılaşmanın kaçınılmaz sonuçlarıdır bunlar" deme.

Ben arada nasıl bunalırım biliyor musun? Bizim ara sokakların karışık sapakları bile bu bunalımı çizmeye yetmez.

Paris'teyken alabildiğine uzanan Notre-Dame'ı girip görmüştüm. Org sesleri, bunalmanın koyuluğunu öylesine tanımlıyor ki, anlatamam. Bununla şunu demek istiyorum: İnsanın sanki yaşama deneyi arttıkça, istese de bunalımını engelleyemiyor. İçtiğimiz zaman, arada Rimbaud okuduğumuzda, dizelerinin yüklendiği her şey, ayıp, günah, sapıklık, nasıl doğruluk kazanır bilemezsin...

A, sahi Rimbaud'yu okumuşsundur sen de, ama çevirilerinden. Aslı bambaşka. İnsan kanının hiçbir şeyde bulunmaz kırmızısı emildiğinde ağza verdiği aykırı tat onda vardır. Baştan çıkarıcılığın albenisine nasıl karşı koyabilirsin?

"Kendimiz bazı şeylerden tat almamayı öğrenmeliyiz. Bilincimiz onu gerektirir. Zorlanarak hiçbir doğruya varılamaz. Öğrenerek, inanarak, bilerek başarabiliriz anca" diyorsun.

"Tokat bir bağ içinde" türküsünün başlattığı konuşmamızı son bir yenileme oluyor sanki bu. Şimdilerde bazı şeyleri bana anlatmamayı yeğledin, biliyorum. Ama ben davranışlarımda yalnız değilim. Bu iş için çaba gösteren, inanan birçok kişi böyle yaşıyor. Bu özel hayattır, kimseyi ilgilendirmez. Biz katkımız kadar değerleniriz.

"Özel hayat, genel hayat yoktur" diyorsun. "İnsanın tek bir yaşaması vardır. O da sürecin içinde tümüyle değerlenir."

Evet, senin yanındakiler de aynı şeyi söylüyorlar ama, azınlıktalar.

"Sayıları elbet artacak" diyorsun.

Ama bizimkiler de eksilmiyor ya.

Bana yönelttiğin inceleyici bakışlarını yitirmişsin artık.

Demek kararını vereli çok oldu.

Benim içimde, arada öne geçen, eskiden kalmış, işlemiş bir sancı yok mu sanıyorsun?

Ucuza alınmış bir tahta oyuncaktır bu.

Bana değil de evdeki çocuk hizmetçilerden birine armağan alınmıştı, kapıdan. Hani o kent çerçileri vardır ya, onlardan. Apartman kapıcılarından çok korkarlar. Kapıcılar hoş görmedikçe çığırtkanlıklarını sürdüremezler. Üstelik biz sahibi olduğumuzdan apartmanın en çok bize yaranmak zorunda olan kapıcısını annem uyarmıştı: "Bayram üstüdür, uğrasın yukarı" diye. Düz, rendelenmiş, hiç kıymıklanacak yeri olmayan bir yuvarlak kayıktı.

Bayrak direği yaldızla parlatılmıştı. Belki de soba borusu yaldızıydı. Ellerime çıkmıştı hep. Çiçekli basmadan, yumuşak, üçgen bir bayrağı vardı. Onu, ağlayarak, dövünerek zorla almıştım ellerinden. Alışmadığım, bilmediğim bir şeyi getirmişti o bana.

“Bu adi kayıktan ne anlar bu kız bilmem? Onca pahalı oyuncakları dururken... Çocuk aklı işte, şımarıklık, neyse peki senin olsun” demişti annem.

Oysa şımarıklığın katılmadığı tek duyguydu o kayık benim için.

Yadırgama bu sözümü.

Beklenmedik bir yerde beliriverir hep.

Yazlığa taşınma mevsimlerinde bile, oyuncak, başköşeyi alırdı. Basma bayrağı solmuştu giderek. Yaldızları çıkmıştı direğinin. Ama, gövdesinin kayganlığı artmış, ağacının rengi güzel bir balmumu sarısına dönüşmüştü. Ellerimin içinde küçük, kesin, dururdu öyle.

Dil öğrenmem için karar alındığı yıllarda unutmuştum kayığı. Beni Paris’e göndermişlerdi. Hiç olmazsa oradan okumuş gibi geri dönecektim. Döndüğümde kent çerçileri, bizim semtlere uğramaz olmuşlardı artık. Apartmanımızın üstüne çift daireden iki kat daha çıkılmıştı. Annemde perhiz çabalarına karşın yaşdönümü şişmanlığı başlamıştı. Babam briç oynamaya daha çok gidiyordu kulübe ve annem boş kalan zamanlarını değerlendirmek için bir hayır derneğinin çalışmalarına katılıyordu. Eşyalarımızı yenilemişti. Doğum günü toplantılarımı burada yapıyorduk. Salon duvarının en göz alan yerine yağlıboya portremi asmıştık. Çok ünlü bir ressamdı yapan, epey para ödemiştik ona. Çocukluğun silinmediği yüzde, yalnız, gözler inandırıcı olmayan bir bakışla doludur; on yedi on sekiz yaşın yüzdeki yerleşmemişliği...

Yıllar geçiveriyor hemen...

Annemin acılaşmış tereyağlarını, buzdolabında çok kalmış yemekleri hizmetçilere yedirdiğini o sıralarda görmüştüm. İnanır mısın, hiçbirine bir şey olmazdı.

Ben günü gününe yapılmış bir pastadan yemesem vallahi zehirlenirim. Şaşırdım onlardaki bu bünye sağlamlığına.

Hâlâ da şaşarım ya!

“Niçin anne, eskimiş yemekleri, acılaşmış yağları onlara veriyorsunuz? Onlar da insan” demiştim.

Holdeydik bunu söylediğimde.

Annem, ayakkabı değiştirip ev ayakkabılarını giyiyordu. Yeni gelmişti sokaktan, kürkü ıslaktı.

Demek yağmur yağıyordu.

Kıpırdamadan yüzüme bakmıştı. Yağmur, berberden yeni çıkmış saçlarının kabarıklığını yatıştırmıştı.

Her sözcüğün üzerine basarak konuşmuştu: “Acınıp durma. Onları tanımıyorsun. Daha çocuksun. Onlar düşünmeyi, acı çekmeyi bilmezler. Arada bir, ‘Sıla’ diye tuttururlar. Alırsın üç beş metre deli renkli pazen, verirsin ellerine, hemen unuturlar sılalarını da. Hayvan gibidir hepsi... Biz evlerimize alıyoruz da açlıktan, sefaletten kurtuluyorlar şükretsinler. Bunları bilmeden, öğrenmeden nasıl böyle saçmasapan konuşuyorsun, köylü parçaları için?” demişti.

Annem gibi olmamaya karar verme günüm belki o gündür.

Sokak dönüşleri soyununca, kayıcı tül kumaşlardan giysilerini giyip koltuğa otururdu. Yanına da fondan kutusunu alıp parmak uçlarıyla tuttuğu şekerlemeleri emerken dalgın dalgın karşı yapılara, bir yerlere bakardı.

Şakaklarına ustalıkla indirilmiş saçlarının dağınıklığı içinde on yedinci yüzyıl romanlarının dantelli sayfalarından çıkmış biri gibiydi annem.

Ben büyüdüğüm yıllarda babamın da göbeği belirmişti. Hiç şişman değildi oysa. Ama göbeği engellenemez bir biçimde bitiveriyordu zayıf gövdesinde.

O dönemde işleri çok daha iyi gidiyordu sanırım. Her söze, “Ben onlara dedim ki...” diye başlıyordu. Konuk geceleri mutfaktaki çanak tabak seslerinin yoğunlaşması çalışanlara ilgimi artırırdı. Annem, giyinmeden önce mutfağa girip gereken emirleri verirdi. Çünkü mutfak kokusunun öyle bir özelliği vardır ki insanın üstüne siniverir.

Yemekte, konukların tükenmez incelikleriyle birbirlerini ağırlama çabalarını izlerdim. O davranışların bıkkınlık olduğunu şimdi ben de anladım.

Babamın saçları dökülüp işleri çoğaldıkça annem daha telaşlı, daha aradığını bulamaz olmuştu o yıllar. Ben ders çalışırken, “Baban telefonla

beni aradı mı?” diye soruyordu, yerli yersiz.

Oysa babam onu telefonla hiç aramazdı ki... Niye öyle tedirgin, kuşkulu olduğunu çıkaramıyordum.

O günlerin üzerimde bıraktığı etki; yağmur öncesinin kapanık renkleriyle dolu günlerin sıkıntısı, İran halılarına açılan kapılar, ad anılmadan sürdürülen telefon konuşmalarından oluşur.

Mutfaktakileri zaten unutmuştum.

Onlar da kendilerini anımsatacak hiçbir çıkışta bulunmazlardı.

Değiştiklerini, yerlerine yenilerinin geldiğini, annemin gündelik hesapları tuttuğu deftere bakarak sesli düşündüğü sırada anlardım.

“Mutfak masrafı artıyor. Yeni gelene bir görünmem gerekecek. Evine yağ, reçel taşıyor bu. Bana Recep Ustayı aratmasınlar. Hizmetçilerle birlik yaparlar. Bunları idare etmek ayrı bir yetenek canım” derdi.

O kendi kendine yüreklendirici konuşmalarını sürdürürken ben koltukta oturmuş Corneille, Racine ya da Molière çalışıyor olurdum. Biliyorsun tiyatroyu çok severim.

Annemdeki inanılmaz değişmelere büyüdükçe alışmıştım. Her duruma göre bir davranışı vardı onun. Bu da, dediğine göre, işlerini kolaylaştırıyormuş.

Şimdi çok yaşlandı.

Birdenbire oldu ama yaşlanması.

Gazetelerde, dernek çalışmalarıyla ilgili resimleri yayımlandığında, hepsinin arasında yüz çizgileri en dağınık çıkan o oluyor.

Hem öyle tuhaf ki, inanır mısın, şimdilerde bir gençliğini anlatması var, sanki ben tanıklık etmemişim gibi yaşamasına. En parlak sözlerle beziyor durmadan geçmişini. Bacaklarının etleri aşağıya doğru birikiyor, yani ayak bileklerine doğru. Bazı sözcükleri durmadan yineliyor.

Ona benzememek kararım kesindir.

Ben çağdaş bir insanım.

Bunu kimse yadsıyamaz.

Dünyada önde gelen, oluşan her şeyi benimserim.

Kocam da öyledir.

Kimsenin bizden önce bir kitaptan, bir siyasal olaydan, sanattan söz açmaması için olağanüstü çaba harcarız.

Savunduğum şeyleri bizden ve Batı’dan en geçerli adlarla destekleyebilirim.

Görüyorsun, anneme benzemiyorum.

Onun her şeyi toptan kavrama yanlışlığına düşmüyorum.

Topluma katkıda bulunmanın yollarını her an aramışımdır, arıyorum da.

Yalnız geniş yığınların her şeyi anlayamayacağı kuşkusunu da atamıyorum içimden.

Yığının bir kısmını, biraz da bizde çalışan hizmetçilerden ötürü tanıyor sayılmaz mıyım?

Geçerli toplum ahlakına karşı çıkmanın yollarını denemiyor muyum?

Birgün kalabalıktaki kafa tutmamı hatırlarsın;

“Ben orospu değilim. Para için değil, zevk için yatıyorum. Bağnazlık edip durmayın!” diye. Yine en beklemediğim yanıt senden gelmişti:

“Daha kötü böylesi, onların durumunda bile değilsin. Üstelik evliliğinin üstüne titriyorsun, öteki burjuva kadınlarından ayrıcalığın yok ki!”

N’olur kalkma hemen.

Ülker şimdi kahve getirecek.

Bu da Kastamonulu.

Hizmetçilerin çoğu ordan oluyor.

Bize kapılanınca sırtını, üstünü-başını bir düzene soktum.

Öylesine hoşlandı ki değişiklikten, taklitçi bir maymun gibi.

Ben olmadığımda boyalarımın altından girip üstünden çıkıyor.

Galiba geçenlerde, parkta izinli bir asker avladı. “Senin gibi şöyle beyaz olaydım, hanım” diyor, şimdilerde. Dün gece, “Sevişmeyi nasıl kıvırıyor acaba bu köylüler” diye konuştuk kocamla. O işte, Japonlarla Hintliler yamanmış. Bazı kitaplarımız var bu konuda. Yanında kim olursa olsun, resimlerine baktın mı saldırırsın vallahi! Öylesine et dolu kitaplar.

Hiro�ima Mon Amour geldi aklıma birden. Ne filmdi o ama! “Sen Hiroşima’da bir şey görmedin” diye yinelemesi yok muydu adamın, tam özetiydi filmin. *Jules ve Jim*’i de çok sevmiştim.

Bir ara öyle bir yaşantım da olmuştu.

Kahvaltı masasında iki erkekle ben karşılıklı...

İster istemez üstünlük duyuyor insan.

Üstelik bu değişiklik, bir sevgi söz konusuydu, ondan geliyordu yani.

Sanki adamla ben birbirimizi sever gibi olmuştuk.
Geçti gitti iki yıl önce.
Geçenlerde yattık da, bana mısın demedi ikimize de.
O şair olarak Aragon'u çok sever. İyi de okur. Benim Fransızcamı bilirsin, pratiğe dayanır daha çok.
Sevgiyi bir yana bırakalım.
Getrude Stein'le yeniden çok ilgiliyim şimdilerde.
Çocuk yapmadım.
Büyük sorumluluk, kolay mı?
Sanki çağımıza bir insan daha katmayla neyi düzeltmiş olacağım?
Şu değişmez dünyayı mı?
Buna da senin o yemek yeme kurallarını bilmez arkadaşın bir söz bulmuştu:
"Her kolaylık, ihaneti içinde taşır" diye.
Köylüler gibi yemek yiyor o. Acıkmışlığını belli ederek. Ben bugünlerde doyarak yiyenleri, doğrusu, kıskanıyorum. Biliyorsun, tek derdim bacaklarım. Yoksa cinsel çekiciliğim kolay zedelenmez. Ama bacaklarımın kalınlığı, yaşlı gösteriyor beni.
Sınırsızlaşmak benim özelliğim.
Ama bu günü gününe bir sınırsızlaşma değil. Çözümlenecekleri kavramak için yayılmak benimkisi. Güzel bir kadın olmadan öteye tüm çabam. Bunun kanıtlarını da katıldığım şeyler açıklamıyor mu? Vietnam savaşı için çıkan tüm haberlere, bildiklerimize, çağdaşlarımızdan kim sırt dönebilir aydın olarak. Annemin bile ilgilendiği konular bunlar. Soruyor hep Vietnam'ı bana.
Arada kalkıp içeriye gidiyor. (Oraya buduar derdi eskiden.) Dudaklarının boyasını koyultup geliyor. Taşkın, birbirini tutmaz bir ağız çiziyor kendine. Yıllardır dudaklarının dış çizgileri yendi, yok oldu. Gerçekten katılıyor dünyanın kanamasına.
Dernek çalışmalarının gereği olan halkla yakınlaşmaları da var annemin. Gördüğü semtlerin tarihi güzelliklerini öylesine ince ayrıntılara dayanarak anlatıyor ki şaşarsın. Ancak onun öğreniminden geçmiş biri böylesine duyarlıklı olabilir.

“Oralar kurtarılmalı” diyor. “Çok yazık. Ailemizin kadınlarının, balenli elbiseler giydiği, Paris topuzları yaptırdığı dönemden kalmışlar. Ben de yeni yeni görüyorum. Gerçi pisliği, insanlarının yabaniliği dayanılır gibi değil. Birgün, bir kahvenin önünden geçerken ora delikanlıları en ağıza alınmadık biçimde sataştılar üçümüze. Ama hoş görmek gerek. Vallahi boynumuza dek kızardık.”

İstanbul’un bilinmeyen kıyı-bucak yerlerindeki yaşantılar annemi etkiliyor. Nerde kaldı ki biz teknolojinin en alıp yürüdüğü döneme yetişkinliğimizde tanık olduk.

Ben küçükken, babaannem aynalarla çevrili bir odada (gardrobu, komodini, tuvaleti, boy aynalarıyla) günboyu yatağında yatarken saçlarını ince bir tarakla dışa doğru kabartırdı. Tirşe rengi yatak örtüsü, tombul, yaygın kollarının aklığını iyice belirtirdi. Çin porseleni çay bardaklarından içtiği akşam çaylarında, et sulu özel galetalarını yumuşatıp yerdi. Elleri öylesine buruşuktu ki buruşukluklar örtüşüyordu birbirine doğru.

Birgün beni yanına çağırmıştı.

“Her gördüğün yeşil taşı zümrüt sanmamalısın” demişti.

Ben elimde tahta kayığım ona yaklaşmıştım.

“Gerçek zümrüte kara bir cam bakıcıyla ışığa tutup baktığında, içindeki pırıltı pembeye döner. Sahteleri yeşil kalır. Unutma bunu. Bunları bilmen gerek. Sen büyük bir aileden geliyorsun. Başka birgün yine sıvışabilirsen... (bu sıvışma sözcüğünü benden öğrenmişti) hemen gel. Ben sana öbür değerli taşlardan anlamayı da öğretirim. Anan bırakırsa tabii... Çünkü onun ne mahalle karısı olduğunu bir ben bilirim. Ölünce değerli mücevherlerimi yalnız sana bırakacağım. Sen oğlumun çocuğusun. O kadın bunları yakıştıramaz kendine. Onları taşıyabilmek kökten sürüp gelince olur ancak.”

Konuşması bitince beni hemen unutmuştu.

Odadaki havalandırılmamış, sinmiş ihtiyarlık; her yana gerekli gereksiz örtülmüş goblen örtüler, fildişinden oymalı sırt kaşıyacağı, arkasında resim olan el aynası beni çok oyalardı.

Babaannemin yanına beni bırakmazlardı. “Büyük hanımefendi istirahat ediyor” denirdi herkese.

Şimdi annem babaannemin yarım kalan sözlerini tamamlıyor. Doğru mu bilmem söyledikleri? Çünkü anlattıkları çoğunlukla tarihi bir İngiliz filminin dekorunu anımsatıyor.

Biz gerçekçi olduk.

İlk cinsel denememi okulda bir kızla yaptım.

Anlattıkları gibi hiç de parlak değildi sonuç.

Bir kıllanma duygusu sarmıştı beni.

Erkeklerle olanlara da başladığımda anladım ki çok tat alınmasa da alınıyormuş gibi görünmek gerek. Öylesini erkekler, coşkuyla birbirlerine anlatıyor. Toplandığımız gecelerde dostlarımızda buna tanık olurum hep. A, şimdi beni soğuklukla, ilginç görünmek için çok adam değiştiren biri olmakla suçlayacaksın! O bakışını tanıyorum iyice. Değil, değil, inan ki değil...

Biz hepimiz böyle yaşıyoruz.

Bu çağımızın gereği olan bir eğilim. Artık içgüdülerimizi zorlamanın yersizliğini öğrendik. Freud bizi uyardı. Batı'daki çıplaklığı, kendini gösterme eğilimini görmüyor musun? Yakında bakarak cinsel doygunluğun yolunu bulacak dünya. Kalabalıklar, geniş alanlarda, toplanıp pornografinin coşturucu etselliğini tadacak. Eti çoğaltıp, eğriltip, çarpıtıp deneyeceğiz bitirinceye dek. Etler, beyinsiz, yaşamasız, anısız, bacak araları gergin, atıp duran etler, coşkunun doruğundan düşüp düşüp yeniden tırmanacak.

Sevdanın öldüğünü siz hâlâ görmediniz mi?

Müzik çalabilir miyiz?

Beethoven istersin sen, ben sana yeni bir şey çalacağım.

Bugünlerde Josè Feliciano adı var önde. Adamda da bir ses var yani, baş döndürüyor...

Biraz kadınlığını kullanmalısın. Her kapıyı açan o.

Hem bana ikide bir, “Niçin sevmediklerini aşırı övüyorsun” deme.

Onlar hoşlanıp beni sevsinler istiyorum.

Sevgileri işimi kolaylaştırır.

Bezgin bir cinsel yaşantıya düşülüyor evliliğin sonunda. Ama iş ilişkileri, aynı çevrelerden gelen paylaşmalar, çıkarbirliği, ister istemez sürdürmeyi önemli kılıyor.

Senin deyiminle, “Kokmuş da olsa bir şeyleri ucundan dişleyip duruyorsun.”

Erkek düşkünlüğümü Freud’la açıklıyorum yine. Onda her sapmanın sonsuz doğruları var..

Babamı yakışıklı bulmadım hiç. Belki çok ufakken ilk cinsel uyarılmayı onun kucağında, kokusunda, erkek kumaşının eti dalamasında tatmış olabilirim. Ama onu bilmeye, görmeye başladığımda, büro adamlarındaki o yassılmış, yumuşamış gövde benim için çekici olmamıştı.

Yaşamımdaki temel ses hep bu oldu. Ailemi aşmak, ilginç bir kadın olmak. Bunun gerektirdiği her şeye dört elle sarıldım, biliyorsun. İşten kaçmam. Çalışmam gerektiğinde hep çalışmışımdır. Yeter ki, yeteneklerimi en parlak biçimde ortaya koyabileceğim bir gösteri olsun bu. Kocam da beni, işimde, derin görüş olanaklarıyla desteklemiştir. Yani şimdi, bunları bırakıp cinsel hayatımızı toplu yaşıyoruz; buna gereksinme duyuyoruz, diye yeniden kurulması, düzeltilmesi gereken şeyler var, diye mi düşüneceğiz kişiliğimizde. Bu bence tutuculuk. Hem senin karşında özeleştirimi yaparak içtenliğimi hep ortaya koymuşumdur.

“Özeleştiri bir yanlışı düzeltmek için yapılır, yoksa Hıristiyanca bir yaklaşımla günah çıkarmak için değil” diyorsun.

Sen anlamıyorsun. İnsanlarda, Freud’un yazdığı gibi, mazoşizm ve sadizm bir aradadır.

Her şeyin kökü cinselliktir.

Ben küçükken (bilirsin evdeki hizmetçilere nasıl davranırım senin yanında, görmüşsündür sevecenliğimi), büyük çamaşır günleri kirlilerle dolu torbaya dayanıp dururdum. Dadım, aşçı, hizmetçiler beni oradan çekemezlerdi. İş saatlerini annemin kesinlikle ayarladığını bildiklerinden, çalışanlar tedirgin, telaşlı benim gönlümü yapmaya uğraşırlardı saatlerce. Anca isteyince çekilirdim oradan. Annemin dışında kimsenin beni ağlatmaya hakkı yoktu ve ben bunu alabildiğine kullanırdım. Çamaşır yıkayan kadın dışardan geliyordu. Makineyi bozmadan çalıştırmayı iyi bilirdi. Başına bağlı al örtüsüyle her yanı ak çinilerle döşeli çamaşırlıkta koyu bir leke olur, dururdu. Bir o, bir şey demeden benim çekilmemi, oradan çıkmamı sessiz beklerdi. Bakardı dosdoğru bana, ben kirli, ağır, yumuşak, tıkışık yığına dayandıkça, öyle, bakışını düpdüz bir yana

kaydırmadan bakardı. Gözlerinde koyulaşan, engellenmiş, sert bir şeyler olurdu. O bakışın artması, çaresizlenmesi için direnir dururdum ben de.

İkimiz de birbirimiz için kötülük dolardık.

Buydu beni kışkırtan . O çocuk oyununu ve kıymıksız kayığımı anarım arada. Kirli torbası annemin koltukaltları gibi kokardı.

İyilikseverliği artık öğrendim.

İnceliklerle, derin alıntılarla dolu eğitimin değerini bilirsin. Bunları ve edilgenliğimi kadınlığımın tatlarından sayıyorum. Moda diye değildir, her yeniliği, irkilticiliği edinmem. Uzak bakışların şimdi değişmiyor, beni izlerken. Çocuk doğurmuyorum ya, çocukları sevmiyorum demek değildir bu.

Gebe kaldığımda üç ay aldırmıyorum onları. İçimde canlı bir şeyin varlığını duymak istiyorum. Arada elimi karnıma götürüp yeniyi, yaşamaya hazırlanan bir şeyi, gizi, insanın ilk belirmesinin yerini okşuyorum. Erenköy'deki, uzak, dinlendiren bir yaz geliyor aklıma. Çam kozalakları çıtırdıyor; gerçek, yitirilmiş bir güzellik kayıp gidiyor. Binlik ışıklarda parlatılmış nikel, yüz derecede kaynamış, işbilir gereçler tınlıyor kulaklarımda. Canın dölyatağından kesilişini, ne denli uyutulsam da bir incecik çizgi olarak duyuyorum. Anlatılamaz incelikteki o çizgiden öteye kan taşmıyor gibi. İş bittiğinde dölüt, lağımlara dökülüp kentin altlarından doğru yok olup gidiyor.

Onu da unutuyorum, tıpkı kayığım gibi.

"Her şeyi deniyorsun, yaşamıyorsun" demiştin.

Gitme.

Biraz daha kal.

Bana doğduğun ilçeyi anlat.

Niçin olamadık seninle?

Bu alçakgönüllülüğü göster.

Buraların yeniden söylenecek yanı yok, biliyorsun.

Ama senin yerlerini duymak, bilmek isterdim.

Denizi seversin. Denizsiz bir yer oysa orası, söylemiştin. Bak bu kattan biz hep deniz görürüz.

Paltonu alayım mı?

Hadi çıkar.

Ufuk çizgisinde bir gemi var.
Gördün mü? Üstüne aydınlık bulutlar kümelenmiş.
Paltonu alayım mı?
Artık bir daha uğramayacağını biliyorum çünkü...
Hemen kalktın...
Saat kaç?

"İlk gördüğüm günden beri dostlarıyla olan paylaşmasını anlatır durur. Doğru da... Salt ayıplarını, övünmelerini paylaşır bunlar, acıları yoktur ki... Ülker diye ad taktığı yeni çalışanı da tamahlandırmaya başlamışlar kentli olmaya. Üşenmeden, ince bir öğreniyle edindikleri davranışlarının altındaki ağuyu azar azar aktarıyorlar çevrelerine. İlkten onurlarını kırıyorlar dıştan gelenlerin. Çünkü arsızlığın örtmeyeceği hiçbir davranış yoktur. Bunu iyi biliyorlar.

Bir de tutturmuş, konuşsana diye.
Neyi, kime anlatacağım?
Sağırlığını unutmuş.
Gerekir mi üstelik?
Beni uğurlarken Ülker'i izledim bugün.
Kuru, yerleşmemiş davranışları yok.
Demek alıştı, unuttu.
Ülker'in ne kalmıştır aklında Kastamonu'dan, köyünden?
Güçlük, ilenmek, ağıt...

Ağıta karşın belki bir düğün havası da çıkarabiliriz içinden Ülker'in. Şu sıra, köyünden iyice uzaklaşmadan. Bir Ülker'le işi çözebilseydik, konuşurdum.

Beni yargıla, diyor, ikide bir... Hadi canım! Ben onları yargılamayı hak etmeliyim.

Çalışıyoruz bunun için, hiç boşluksuz, sızıntısız. Biz de işi kolaya alacaksak. Ülker'in alıştırılması, tamahlandırılması onlara kalır.

Tıs yok koca apartmanın içinde, daha kalkmazlar.
Saat olsa olsa dokuzdur.
Elleri değer mi bu saatte kalkmaya!

Niye peki?
Bana ne oluyor böyle?
Özenli, gürültüsüz adımlar atıyorum. Kendimi kapıp koyversem, kimsenin duyacağı yok.
Bunların erkeni, sabahı on bir on ikidir.
Birkaç kez gene inadına gelmiştim erkenden.
Kapıcı, köpeğe benzemez bir köpeği hava aldırmaya çıkarıyordu, girerken içeri. Aykırı bir bakışla süzmüştü beni. “Kim ola ki bu saatte?” Her çeşit işe koşulmasının getirdiği bir anlamsızlık vardı yüzünde adamın. Dallanmış budaklanmış gövdesiyle köpeğin faremsi çirkin gövdesini daha bir seçilir yapıyordu. Halılarla kaplı merdivenlerden çıkarken, “Asansör var hanım kardaş” demişti ardımdan. Şivesi diriltmiş, ısıtmıştı onu. “Başüstüne”yi burda da sürdürüyordu, birden kavramıştım. Boyun eğmeyi küçükten öğretmişlerdi. Yakacak, barınacak derdi olmadan, hem de üste para alarak, teneke başı tahıl ne düşer, diye dertlenmeden yaşamak, her eveti içeriyordu.
Faremsi köpek, çekelenip durmuştu ben kıvrımını dönenedek merdivenin. Artık ırgatlığı unutmuş elleri, yine de eski genişliğini, büyüklüğünü yitirmemişti. Köpek bir eline sığardı, alsa, kapıcının. Kendisine hiç yakışmayan, o yozlaşmış köpeği nasıl da yadırgamıyordu! Kimbilir kaç yıldız buralarda kaybolmuştu. Şöyle bir paldır küldür ineyim aşağıya, halısız yana basarak topuklarımın üzerinde. Yaşamalarındaki rahatı korumayı da bir bilirler ki. İnsanları seviyoruz, değil mi, der durmadan.. İyi ki kurtuldum kibar takımından da, verdikleri işten de. Ne kolay ya insanları sevmek, kentliler için. Kalın, kavi, özenli kapıların ardında uyuyanlarla, hiç güneş almaz kapıcı katlarındaki kalın saç örgülerinden öte utançları olmayanları bir arada sevmek tam bunların harcı. Öylesine sevgiye yokum. Toptan sevgilerin içerildiği bakış açıları bana göre değil. Kesinlikten uzak, kolaya yakın ne varsa seçmişler. Yok canım. Sevmek tabii, topunu birden sevmek yanlış. Denizanası gibi yavşak, şu atamadıklarımızı...
Ne o, bu sabah kapıcı köpeğiyle çıkmamış daha.
Belki de çıkıp parkın yolunu tutmuştur bile.
Sıska yaratığı avucunun içinde sıkıvermek gelmez mi aklına!

Bıraktığı yerlerin güzel, ıslak, kalın burunlu, acar çoban köpeklerini bu denli çabuk unutmuş demek. Yadırgar adam o fareyi. Parkta, bu saatlerde, toprak daha nemlidir. Nem her otun ayrı kokusunu tanıyana seçtirir otları. Bir erkenci simit satanla bakışır kapıcı. Otları bilenlerin duygulanmaları alır götürür gurbetçileri. O sıra çoban köpeklerini koyuvermeli, mavi dikenli bir yamaçtan sürüp iniversinler aşağıya, savunucu, dövüşken. Hemen görür elindeki hastalıklı yaratığı kapıcı, biliyorum ve dayanamaz. Yeter ki unutturmamalı.

Caddede kaldırımlar boş, ama taşıtlar var gidip gelen. Ara vermezler hiç gidip gelmeye bu kentin taşıtları. Yaşamada, kentliler, nöbetleşe yer değiştirirler. Gece eğlence yerleri, kabuklu parlak görüntülerini, sentetik renklerini dayar burnuna tümünün. Mutlu olmanın yolları açıktır onlara. Ne istenirse vardır. Aslında istedikleri kolaydır, verilir. İş parada.

Yürüsem şöyle denize doğru.

Deniz bile çok zenginlere özgü yerlerde yayılıp duruyor. Ferahlık, görüntü özenle korunuyor buralarda. Park bahçıvanları her mevsimin yeşilini suluyorlar durmadan.

Öğretmenlik sınavlarına katılma çalışmalarına başlamalıyım.

Lisedeki cıvıl cıvıl arkadaşlarımı üniversite yıllarında yanımda bulamadım. Çoğu yarıdan döndüler. Sınıfımın en zekileriydi çoğunluk dönenler. Eğitimin yanlışlığıydı onları döndüren, bunu şimdi iyice biliyorum. Bir Nahide vardı, bir Sezai vardı, kovuşturma açılmış kitapları edinip okuduğumuzda ders araları birbirimizi taşkınlık dolu aramalarımız, o yaşta bile bulduğumuz doğrular, onları üniversiteye dek getirmeliydi.

Elbette öykünürdük birbirimize. Bir ara defter kıyılarını çiçekle bezeme işi alabildiğine yayılmıştı okulda. Erkek arkadaşlarımızın çoğu, bu çiçek yapmayı, kızlara vergi bir tutum diye önemsemez görünüyorlardı.

Sezai birgün yanımıza gelip, “Yahu benimkine de iki çiçek çiziktirsenize” demişti. “Şöyle koca günebakanlardan olsun. Çiçek sevmemenin erkeklik şanı olduğunu da kim çıkarmış?”

Amma da kıvanç duymuştuk bundan, Nahide’yle. Ben saçak saçak bir günebakan çizmiştim de yazı için yer kalmamıştı sayfada. Canlı, sıcak, aydınlık çocuklardı.

Nerde peki onlar?

Büyük Türkiye haritasının asılı durduğu dalga dalga badanası kirli, tabanı ahşap sınıfımızın gürültüsü, gerçeği olan arkadaşlarım. Kırdılar sizleri, ezmeye kalktılar, ezdiler de. Türlü yolları denediler. Deneyenler de yanlışlarını belki de bilmiyorlardı. Bileydiler hangi insan yüreği dayanırdı dört bir yana dağılmanıza. Anacığım son mektubunda yazmıştı.

“Şaşacağın bir haberim var. Senin okul arkadaşın Nahide bize geldi geçenlerde. Yakınımızdaki bucağa kocası atanmış da. Tanıyamadım. Yaşından çok bir hanımlık gelmiş üstüne, kocamış sanki. Hani o bahçede, evde, teyzeceğim teyzeceğim, diye elimi yüzümü çokça öpen Nahide kıza benzemez bir şey olmuş artık. Aramızda, durmamacasına seni konuştuk. Kocasından pek de yakınır değil, kendi söylemesi. ‘Biraz barı, biraz rakısı var, erkek kısmı değil mi teyzeciğim,’ diyor. ‘Bunlar yüzünden ev bark yıkılmaz ki! Beni de hoş tutar tutmasına. İki çocuğum oldu, ikisi de oğlan. Kocam bugün inecekmiş kasabaya, çıldırdım. Sormadan, demeden atladım cipin önüne. Bendeki direnme hiç görmediği, bilmediği gibi. ‘Belediye reisiyle işin bitene dek teyzemi göreceğim’ dedim. ‘Sabahın köründe ha, el evinde?’ dedi. Bilir mi ya bir yaz lise sınavlarına Hatice’yle hazırlandığımızı. Sizdeki yatılı konukluğumun tadı, her yıl daha artıp daha değerleniyor. Duruldum. Eskisi gibi çarpıntılı beklemeleri yitirdim. Yalnız geceler geçirmeye alıştım. Çocuklarımı yatırıp elime örgümü alıyorum. Ormanların kararmasını, korkunçlaşmasını içimde duyuyorum. Saat bir türlü gece yarısına varmıyor. Evli kadınlığımın baş eğişi üstüme üstüme doğru dirilince liseye girme yazını çıkarıyorum hemen içimden. Canım teyzeciğim yakışık alsa sizi yine bağırtarak uyandırarak kavrar, sofada dört döndürürdüm. Anar mısınız siz de o yazı? Belki de bir bana kaldı o, güneşiyle, huzuruyla. Çünkü ben yeni bir şey kuramadım. ‘Sınıfta kalırsan şart olsun alırım okuldan,’ demişti babam. ‘Hem sabahı sabah edip hem de ders kitabından başka kitapları okumalarına bakıyorum da sen adam olmazsın, diyorum. Kadın dediğin evine yakışır.’ Direnmiştik Hatice’yle birlikte. Ben sınıfta kaldım. Ertesi yıl bir kısmet çıktı dediler. Evlendim. Hep ev eşyası armağan etti düğün konuklarımız. Bir teki bile özendiğim, adlandıramadığım, doğrudan benim kullanacağım bir şey getirmediler. Gerçi Erzurum’dan sonraları bana gümüşler aldı kocam; ünlüdür gümüşçülüğü diye Erzurum’un. Kocamın, o yıllarda, artık lacivert damatlık

elbiseleri ütü parlağı olmuştu. Şimdi Doğudan atandık bu yana. Bileziklerimi de Urfa'dan ikinci oğlumun doğumunda aldık. Türkçesi altın bilezik takardı da az gülmezdik kadına. Kadın olmanın gereklerinden böyle süslere alışmak. Ben de alıştım. Ne de inanmıştım kendime, yaparım ederim diye. Güya doktor olacaktım da... Lisede bir yıl döndüm diye alıverdiler. Belki de böylesi uygundu. Tersini düşünmeye gücüm kalmadı.'

"Doğudan kalın tüylü battaniyeler almışlar. Birini bize armağan getirdi Nahide. Bu yaz geldiğinde görürsün. Bir güzel gömülüyor insan, okşanıyor elleyince, uysal bir örtü.

"Giderken çok üsteledim, kocasıyla, çocuklarıyla gelip, konuk olmasını, 'Yok teyze, toplu gelirsek hiç tanıyamazsınız beni' dedi. 'Kapıyı açtığımızda boş boş baktınız ya bana. 'Ben Nahide, teyzeciğim,' demeseydim, belki çıkaramayacaktınız yakınlığımızı. Oysa topu topu altı yedi yıl oldu görüşmeyeli. Ben sizleri, bu evi hiç unutmadım. Bana unutturmadılar ki.'

"Ya yavrum, şeftali tenli, büyük ağızlı, şen şakrak güleç Nahide durulmuş. Vakitsiz durulmuş taze. Çıkıp gittikten sonra biz de Nahide'ye haksızlık yapmışız gibime geldi. Öyle kalın verev paltolara bürünüp koluna çanta asacak kızlardan değildi. Nasıl yaptılar Nahide'yi böyle? Gene de kocası devletin bir memuru, aç açık kalmazlar. Unutmayayım, sana yazmamı sıkı sıkı üsteledi. Erzurum'dayken çocuk düşürmüş. Havale gibi şeyler gelmiş üstüne. Bakınmaya gittiği alayın doktoru kitap mitap okumayı yasaklamış. Boş zamanlarınızda konuk günlerine gidin, yün örün demiş 'Hatice üzülmesin' diyor. 'Adamın salık verdiği şeyler iyi geldi. Sağlığım düzene girdi. Beynimi kalın bir durgunluk bürüdü. Gittikçe daha geçimli oluyorum. Biz başaramadıklarımızı Hatice'ye bıraktık. Hepimiz için çaba gösterecek. Kan kardeşimdir, unutmasın umutlarımızı.'"

Nasıl unutabilirim Nahide?

Kirazların pıtrak gibi açtığı, bahçemizin baştan savmalığını yok ediverip her yanı kaplayan baharı. Sonra sürüp gelen yazı, ikimizin, yazın ateşböceklerinin karanlıkta kırık dökük ışıklarıyla kıpırdadıkları yaz bahçelerinin gecelerini. Her yandan basan, içimizi sarsan ot, çiçek, böcek hışırtılarını. Umutlarla genişleyip büyüyen, bizi bekleyen gençlik yıllarımızın içine doğru geçişimizi, unutabilir miyim? Yaşadığımız ilçede

lise olmadığı için bir başka kente, büyüyüp tek başımıza liseye girmek için gidecektik. Sen doktor, ben mühendis olmak için İstanbul'a varacaktık. Denizi görecektik. Üniversiteye girdiğimizde onurumuzdan ne olacaktık kimbilir... Bizim ilçede ortaokula başlayan saygı görürdü, bilirsin. Ne derdi büyüklerimiz?

"Bunlar iyice mektepli oldular. Bizi beğenmezler elbette."

Ama her okuma sözünün yanına gene de bir evlenme eklenirdi.

Biz başkaydık.

Anlatacaktık büyüklerimize anlayacaklardı.

O yaz da ağaçların gövdesi güneşte yansıyordu. Tümüne su yürümüştü. Kütür kütür aydınlığa geriniyordu kirazlar. Birden daha önce düşünülmüş, sevgiyle saklanmış sözü aynı anda söyleyivermiştik:

"Kan kardeşi olalım."

Öbür arkadaşlarımızı bundan ayırdığımıza üzülmüştük hemen birkaç gün sonra. İki kişi kan kardeşi olmaz, bu arkadaşlarımızı bir yerde bırakmak olmuyor mu diye sormuştuk kendimize.

Ne denli inançlıydık!

Herkes Anadolu'ya dağılacaktı.

İlçemizden tren geçiyordu; oraya Anadolu demiyorduk.

Düşünüyorum da bu düşünce hâlâ doğru.

İnsanlarımızı tanımaya varacaktık. Bir yerde yanılmıştık, o yaşlarda bunu olağan görmek gerek. Şimdi salt acımayla düzelmeyecek olanı biliyoruz. Haklı olanlara haklarını savunmayı öğreteceğiz. Öğrenecekler de, öğreniyorlar da. Çünkü temelde tek güvenilecek çıkıştır bu.

Anacığımın mektubu beni günlerce üzdü.

Daha karşılık yazamadım.

Şu kargaşalığı temizledim ya.

Oh, rahatladım biraz!

Öbür işlerime daha çok vakit ayırabilirim; asıl önemli olanlara.

Bizim ilçe yeşilliğin bitiş noktasıdır.

Tren ilçeyle bozkırı böler.

Tren sesi bozkıra çok yaraşır.

Büyük çınarlar hüznü göğüsler hep.

Bozkır öyle mi ya? Uzantısında yayılır gider tren sesleri.

Kasabamızın çocukları baharda, yazda kiraz sepetleriyle, salt çam ağaçları yeşil kaldığında da ayva dolu kesekâğıtlarıyla gelip giden trenleri uğurlarlar. Yolcu müşterilerden alıcı az olunca çömelip kiraz yemeye başlarlar. İstasyonumuzun gölgesi, ağaçlarının bolluğu ünlüdür. Bir iki topal köpek şaşkın, yorgun gezerler tren raylarında. Musluksuz çeşmeler durmaksızın akar. Çünkü dağların dorukları hep karlıdır.

Ben küçükken tüm ilçenin ahşaptı yapıları. Altları dükkân, üstleri evdi. Pencerelerinin perdesi açık tutulmazdı gündüzleri bile. İnce elörgüsü seyrek dantel perdeler örtük olurdu. Ev altındaki dükkânların çoğu nedense nalburiye ya da marangoz dükkânlarıydı ve buraların geleni gideni de erkeklerdi. Erkek kız okunan ortaokulu doğal sayan kasaba halkı, kadın yüzlerinin çokça görünmesine karşıydı. Kasabamızın ormana yakınlığından ötürü mahpushanede (hapisane denmezdi, çünkü bu sözcük değişimi mahpusların durumunu hafife almak olurdu) tahta işçiliği ilerlemişti. Mahpushanede yaşayan bu şanssız, kadersiz adamların yaptıklarıyla kasabamızın erkekleri evlerini döşüyorlardı, “Tanrı’nın kadersizleri beş on kuruş kazansınlar” diye.

Bizim eve de daha iskemle girmeden iki masanın birden alınması bu yolla olmuştu.

Ben taslak halinde, köksüz sapsız uygarlık özentilerinin oynandığı bir evden gelmedim.

Tahtaları ovulmuş odaların, saka kuşlarının kaynaştığı bahçelere açılan çekmeli pencerelerin, sarnıçlara yaz sıcağında bırakılmış gevrek karpuzların, sert kışların oluşturduğu bir evdi orası. Yaşanan büyük oda ısıtılırdı yalnız kışın. Toplanırdık kış odasına. Cin mısırı ancak babalar uyuduğunda patlatılırdı. Erkekler ağırbaşlı, az konuşur adamlardı.

Kat araları, sofalar, boşluklara açılırdı.

Yandaki evlere ara kapıyla bağlantısı olan evlerdi, bizim evlerimiz. Zor ısınırdı, alabildiğine eskimişti. Kışın kat kat giyinilirdi. Bir sobanın çevresinde toplanıp elimiz yüzümüz ısınmış, babanın uykusu gelsin diye beklerdik. Baba en istenilen zamanda çekilirdi. Nasıl olurdu bu bilmem. Ne usta bir bilinçti, gerekince kalkabilmek. Annem “Hadiyin!” deyince dağılırdık odaya. Herkes yerinde bekleyen büyük oyunun gereçlerini çıkarırdı. Cin mısırlarının gevrek patlamaları içinde birden beliren

uykumuzu engelleyip sonuna dek dayanırdık. Bizi soba yanan odada yatırırlardı. Ama soymadan. Tam tersine, biraz daha giydirip. Gece uykuya vardıktan bir süre sonra evin kol vermiş ahşap örgülerinden soğuk dolardı odaya.. Sabahları “Ya,” derdi annem, “bir de, yeter yeter diye diretirsiniz. Uyuyanın üstüne kar yağar.”

Bize evlerimizin eskiliğini hiç belli etmemişlerdi.

Ne kadar severdik evimizi.

Dirlikli insanlarımızın yönetip can kattığı yapılardı tümü. Yazın koyu sıcaklarında, öğlelerde, meyvelerin olgunlaşıp ağırlaşarak toprağa düştüğü saatlerde inanılmaz bir serinlik olurdu. “At koştur istersen komşum, ne ferah sofa” denilen sofalardı. En beklenmedik yerlerde pencereleri vardı. Bir çocuğun günün birinde şuradan dışarıyı görsem deyip bakıvereceği budaklı içerlek pencereler... Yıllanmış ağaçları, yıllanmış behçeleri, çıkrıklı kovaların salındığı acı su kuyuları olan evlerdi.

Dört kardeştik, bir kız üç oğlan.

Art arda doğup evi küçük çocuksuz bırakmamıştık.

Öbür evlerde amcalar, dayılar, yengeler, halalar, onların, sayısı on beşi bulan çocuklarıyla bir arada, gürültü, sıcaklık doluydu yaşamamız. Kalabalık evlerin bitmez savrukluğu, canlılığı sürüp giderdi ortalıkta. Ara kapılar, sabah mahmurluğu savulunca açılır, birbirimize girerdik hemen. Büyükler bizi sarıp yönetiyordu ama bu, sözlere değil yaşamaya dayanıyordu.

Kutsal babaların eve dönüş saatlerinin saygınlığına kimse değmeye cesaret edemezdi.

Çocuklar ancak dayılarına ya da amcalarına şımarabilirlerdi.

Babalarına böyle bir davranışta bulunmak bağışlanmazdı hiç. Belki kundaktayken yapılan şakalar olmuştu babalarıyla aralarında. Bu bilinmeyen şakalar salt babaların anılarındaydı.

Evlerin gelinleri peş peşe çocuk yapıp sözü geçer duruma gelince, en genç gelin yanlarında olmadığı zaman, yaptıkları ve tez unuttukları eleştirileriyle kavrarlardı onu. Birkaç yıl sonra sağlam, gülümseyen kadınlarımıza yeni gelin de katılırdı.

Ben ilkokula başlamadan bir iki yıl önceydi ailenin erkeklerinin Demokrat Parti - Halk Partisi uğruna bozuşmaları.

“Handiyse kanlı bıçaklı olacaklar canım. Komşulardan utanıyorum” diyordu annem. “Ne bu koca adamların yaptığı? Aynı kahvelere gitmiyor, ayrı dükkânlardan alışveriş ediyorlarmış. Geçenlerde Dursun’un Tayibe’ye rastladık hamamda, kasabadakiler, ne yapacağımızı şaşırdık diyorlarmış. Birinin selamını alsak öteki bizi selamlamıyor. Particilik işi adamakıllı kızıştı bunların arasında. Aynı kaldırımlardan bile yürümez oldular. Bu da Allah’ın bir hikmeti, demiş Tayibe, komşuya.”

Ailemizin en son gelin olup duvak takmışı Zişan Yengemin kocası Rüstem Amcamın bir sözü sonunda, arabölük kapıları sıkıca kapatılmıştı.

Zişan Yengem, kocasının bu anlaşılmaz densizliği nasıl işlediğini bilemiyor, anneme sarılıp ağlayıp duruyordu. “Ablacığım niye böyle kapıştı bu erkek kısmı, anlamadım. Evimizin tatlı ekmeğini tatsız yapıyorlar.”

Zişan Yengemin Rüstem Amcama olan sevdasını biz bile biliyorduk. Öbür kadınların hiç boya, süs yapmamalarına karşın, dediklerine göre, Zişan Yengem, yanak allığı kullanıp belini, ince görünsün diye, cendereye girmiş gibi, mumla katılaştırdığı patiskayla öylesine sıkıyormuş ki, hamamda çıplak etine yer etmiş kaytan gibi izi görmüş herkes. Az daha illetli sanacaklarmış. Mutfakta bunlar konuşulurken bizler, bahçenin çıkışındaki çimentolu yerde bez bebeklerimize salıncak kurmaya uğraşıp Zişan Yengeyle ilgili konuşmalara kulak kabartırdık.

Kardeşim Mehmet, birgün çomaktan atını bırakıp, açıklamıştı bize Zişan Yenge için düşüncesini: “Tiyatro kızı mı bizim yengemiz? Niçin orasıyla burasıyla uğraşıyor? Rüstem Amcam onu beğenip aldı. Dudağını kızartıp gezdiğini de herkes duydu” demişti.

Mehmet bu konuda yanılıyordu. Zişan Yenge salt yanağını boyuyordu duyduğumuza göre. Gene de Mehmet’i uyarmamıştık. Küçüktü canım, olsa olsa dört yaşında bir sümüklü oğlan.

Annem ara kapıların kapatılma olayına ilk günden karşı çıkmaya kalkışmıştı.

Bahçe yönündeki odaya girip babamla bir süre kalmışlardı.

Girdikleri odada yazları otururduk. Pamuklar orada atılırdı. Hallaç atılırken çıkan, kirişin gergin tınılı sesi, yazın sıcaklığını sarı sarı duyururdu eve. Konuşmanın sonunda çıkıp yanımıza geldiğinde annem, bize

bakmadan mutfağa yönelmişti. Kardeşlerimle benim içime acıklı şeyler doğuyordu.

Babam gidip ara kapıyı kara demir anahtarla kilitlemişti. Anahtarı da anneme vermişti.

“Üstünde durmasın, hanım. Çocuk kısmı isteğini gemleyemez. Sizin Halk Partiniz yol işlerini köylülerin tepesine jandarmaları dikip aç biilaç çalıştırarak halletti diyen Rüstem olacak adam da, karısı da, bütün onun gibi düşünenler de bu eve adım atamaz. Sen de dirliğimizi bozmak istemiyorsan, bu işi sakın arama, sorma.”

Annem mutfaktan, tanımadığımız bir sesle, yanıtlamıştı babamı: “Ama efendi, çocuk sayılır Rüstem daha. Baba olmadı. Hoş görmeliyiz. Zişan da üzüntüden bitmiş, ne bu canım? Sizden uzak şeylere özenip hır gür çıkarmak yakışık alır mı? Ne diretiyorsun, konuşmayacaksınız, diye. Şuncağız sübyanları da hısım kötülemeye alıştıracağız. Annemgiller demişti görücü geldiğinizde, inanmamıştım. Kara inadı vardır, iyidir, hoştur ama, diye, vallahi de billahi de doğruymuş.”

Sözlerini tamamlayamadan babam sokak kapısını çarpıp gitmişti. Yasağın ertesi günü annem kapıyı açmıştı hemen. Bozuşmayı önleyememişlerdi gerçi ama, bu annelerimizin, yengelerimizin yakınlığını daha da artırmıştı. Çünkü sırdaşlığa da başlamışlardı. Hemen bizim mutfağa doluşmuştuk.

“Aynı çeşmelerden su içmesindi erkekler.”

Yemek tahtası çekilmişti ortaya. Sözleri birbirinin ağzından alıyorlardı. Öylesine haklı buluyorlardı kendilerini.

“Ya...”, “Elbette!”, “Olur mu ya canım!”lar sıralanıyordu peş peşe.

Kocalarını, eniştelerini deli olmakla, akraba karalamakla suçluyorlardı yürekten. Mutfakta bir o yana bir bu yana seğirtirken birbirlerinin peşi sıra aynı işe gereksiz el atıyorlardı. Bu aile içindeki umulmaz gediği kapamak için aldıkları kararın kesinliği bir anda eski güvenlerini, eski sevinçlerini getirivermişti mutfağın ortasına. Bizler öylesine görmüştük ki aralarındaki hoşnutluğu, bağrışa, çağrışa fırlamıştık bahçeye. Ardımızdan annem seslenmişti: “Gürültü etmeyin. Hacı Teyze üç aylarını tutuyor. Namazına, niyazına salmayın gürültünüzü kadının.”

Hacı Teyze, evimiz kadınlarının düzenli kılamadığı namazlarının bekçisiydi sanki. Çekinirlerdi çok ondan. Hacı Teyze, bizim bahçede yokmuş gibi, erik toplar eteklerimize doldururdu.

“Hadi, alın alın... Kim yiyecek bunları? Kasabanın en iyi mürdümleri bendekiler. İhtiyar başıma, ancak hoşafını içim alıyor.”

Biz de ayıp olur kaygısıyla reddetmez, eteklerimiz, ceplerimiz erik dolu dönerdik.

Bizim ilçede erik ve kiraz çok olur.

Bahçeciliği göçmenler yapar.

Yemeklerimizi yiyorduk yeniden birlikte. Çimento sıvalı mutfak önüne, bahçeye ayrılmış kilimi sererek. İncelmiş, rengini yitirmiş kilimleri bahçelik ederdik.

Baklalar çiçek verdi mi, babam da konuklarını çardağını kurup orada ağırlardı. Ancak geçinecek paranın zar zor girdiği evimizde, yoksulluğu bilmiyorduk. Çünkü azla yetinmeden ötesini görmemiştik. Çevremizdekilerin de bizden ayrı bir yaşamları yoktu. Kasabamızın en beğenilen ortak yemeği tatar böreği, en önemli giyim eşyası da kadınlarda manto, erkeklerde “babayani bir şey olmalı” dedikleri, ceketle palto arası üstlüklerdi.

Evlenirken yapılan mantolarını giyerlerdi yıllar yılı kasabamızın kadınları. Asıl önem taşıyan mantolarıydı. Çünkü kışlıktı. Yazları, baharları, “Yeldirmemsi bir şeyle de geçiririz komşum. Ama kış öyle mi ya? Koparır adamın ciğerini” diye konuşulurdu bu konu. Beli oturmuş, kalın, kaba kumaştan, kara mantolarını giyip komşu görmeye gittiklerinde bizimkiler, artlarından bakardık toplaşıp.

Yengelerimizle annelerimizi ayırt etmek güç olurdu.

Bir Zişan Yengeyi seçerdik içlerinde. O başörtüsünü başka bir çalımla bağlardı ve renkliydi. Yengem en çok göz alanını seçerdi başörtülerinin.

Annem, “Deli gençlik, canım” derdi. “Deli gençlik bilmez miyim... O da durulur. Onun da suları yatağını bulur. Elbette yapacak Zişan bunları. Rahmetli kaynanam derdi ya hep derstir bana. Ama insanlar ölüyor evlatlarım, yaşamalarını, murat almalarını çok görmeyelim diye.”

Dedikodularını ev kadınlığı hünerleri üstünde yürütürlerdi.

“Malmüdürünün hanımı, denilene göre, bulaşık bezlerini bile satın alıyormuş çarşıdan. Başka iş görmediğine göre, bir bulaşık bezi dikmemenin özrü nedir acaba!”

Kasabaya dışardan gelmiş küçük memurların kadınlarından ötesiyle dostluk kurmaktan kaçınırlardı. Öyle kaymakammış, malmüdürüymüş...

“Tasalanır insan komşum, onların evine vardığında. Töresi, ağırlaması başka. Yok ağzımı mı şaplattım, içtiğimi elimle mi kuruladım derdinden iki sohbet edip gönül ferahlatamaz. Ziyade kibar insanlar. Kınalılar’ın Günnüz Hanım gitmiş de iki söz çırpıştıramadım yanlarında canım, dediydi. Üste Günnüz komşu ilki bitirmiştir. Dimdik dizilip kaldık komşum, koltuk iskemlelerinde sıra sıra. Anca jandarma albayınınki geldi de biraz aralanıp kıpırdandık. Çünkü bizimki tavuktu, yumurtaydı eli erdiği gözü gördüğü şeyi iletir albayınkine. Hal hatır olununca kollayıp, izin alıp çıktım, ikindi ezanından önceleyin varılmazmış konukluğuna. Kimse de söylemedi biz buralılara. Eh canım, bir hoş geldine gitmesek de olmazdı. Demez miydi neyin dağından inmiş bura halkı ve görgüsüzü. Yok komşum, yok. Ne demişler davul bile dengi dengine. Sıkıldığım anlaşılır da hanıma töresizlik etmiş olurum diye az yürek geçirmedim. Yalnız evlerinde radyoları var. Hayretler edilecek bir çalgı radyo dedikleri.”

Radyoyu bir iki eve yayılmadan çeşmeli kahveye alıvermişlerdi.

Aman ne şenlik, ne ilgiydi tüm canlılarda...

Akşamüstü göçmen mahallesine doğru sapaktan dönen eşekler bile titizlikle kulaklarını oynatıp huylanıyorlardı. Güneşte günboyu durmaktan saçları ağarmış göçmen çocukları, kırışık kırışık gülüyor, eşeklerinin kahvenin önünde durmasını engellemiyor, bir iki yersiz dönenip sonra yediyorlardı hayvanlarını. Bizler de radyo hiç kapansın istemiyorduk, konuşsa da, çalsa da...

Güneşin ağaçlara yakın vurduğu günler geldiğinde babam bir kadeh rakı içirip ağırlamak istediği konuklarını çağırma hazırlığına girişirdi.

Bahçenin mutfağa yakın köşesindeki yaz çardağını onarmaya başlardı. Yağmurda karda kalmaktan çürümüş, kaviliğini yitirmiş üst odun çatmalarını indirip yeniden çatar, dört direğin dibine aceleci boru çiçeklerinin tohumlarını ekerdi. Her bahçe oyununun en ilgi çekici konusu, babamın çardağının çimlenmesiydi. Hamarat boru çiçeklerinin yürek

biçimli yaprakları çardağa tırmanmaya başladığında açmalarını beklerdik. İlk muştuyu veren bir yirmibeş kuruş alırdı babamdan. En kanıksanmış bir sabahta fışkırırdı boru çiçekleri birden, gülerek üstümüze doğru. Masanın konacağı kıyıya ekilmiş hercai menekşeler daha nazlıydılar. Sanki rakı masasının kurulmasını beklerlerdi, koyu renkli toprağın üstünde pıtıraklandıklarında.

Masa çıkarılırdı.

Üstüne kırmızı muşamba, raptiyeyle gerilirdi. Özenli koşturu düzeni başlardı hemen. Annemin çıtır çiçekli basma giyiminin etekleri, çalışkan, uyum içinde olurdu her şeyle. Annem kulaklarının ardına soktuğu siyah başörtüsüyle, mavi taşlı küpeleriyle, konuk ağırlamanın tüm sorumluluğunu yüklenmiş babamın yüzünü ağartmak için hünerlerini sererdi ortaya. Biz bahçenin loşlaşan en ucunda, babamın yanına doğru, yürüme anını kestirmeye çalışırdık. Bu an babamın anneme seslendiği sıraydı hep.

“Hadi yahu, hadi. Gel, yoruldun. İki lokma da sen al.”

Annem türküye benzer vurgularla dolu yanıtlardı mutfaktan: “Dur efendi, şu muska börekleri bir çevirmelik kaldı. Hem çocukları da toparlayayım.”

Babamın mintanları sonuna dek ilikli arkadaşları onurlu bir düzen içinde, masa başında, babamı dinlerlerdi.

Akşamüstünün ılık, uzayan seslerle indiği o saatlerde babamın yanına doğru yürürdük.

Zamanıydı çünkü.

Masanın dibinde ben ve üç erkek kardeşim tozlu, tarazlanmış dururduk. Babamın arkadaşları daha yakın, daha dost gülümserlerdi bize. Boru çiçekleri renklerini toplayıp kapanırlarken hercai menekşeler sonuna dek açmış olurlardı. Biz yere bakar beklerdik. Ufak bakır tabaktaki yalancı dolmaların yanında dağınık tulum peynirleri olurdu. Annem tulum peynirlerinin üstüne iki tutam dereotu serperdi incecik. Babam oyuncak kadehinden bir yudum alıp yüzünü buruştururdu. Arkadaşları da onu izlerdi. Sonra bize dönüp, “Maşallah seninkiler büyüdü. Yakında okullu olup ak yaka takacaklar” deyince babam başımızı okşardı. Günün en önemli aferinini alıp yukarı koşarak bizim için konmuş yemek tahtasının çevresine toplanırdık. Tahta kaşıklarımızın cilaları sıcak çorbamızda yitmiş olurdu.

Konuk günü yemeklerinin tek çeşitle savuşturulmaması hoşnutluğumuzun doruğuna vardırırdı bizi.

İştahlı çocuklardık, önümüze ne konsa yerdik.

Ben çardağa gaz lambaları yakılıp götürülünceye dek uyumamakta direnirdim.

Pencereden bakıp çardağı üstten seyretmenin doyamadığım bir tadı vardı.

Yapraklar geceye doğru çıkan esintiyle oynaşırdı.

Lambanın aydınlığı durmadan yer değiştirirdi.

Otların geceleri büyüdüğünü anlardım. Annemle babamın çok genç olduğunu, durmadan tartışılan yurt sorunlarının anlaşılmazlığını bilirdim.

Annem masanın bir ucuna ilişip, sessizce oturduktan sonra, kalkmasıyla konukları tedirgin etmeyeceği bir yerinde gecenin, çimenlerin sesini kapattığı adımlarıyla yukarı çıkardı.

Son basamak gıcırdadığında çabucak yattığımız odaya fırlar, yorganı başıma çekerdim. Hükümetle ilgili yerlere, çarşı caddesine, memurların evlerine elektrik veren jeneratörün sesini o an birden duyardım. Her gece on bire dek çalışırdı jeneratör; durduğunda kasabamız doğadan gelen bin bir dingin canlı sese bürünürdü. Bunu lise sınavlarına çalıştığımız yıl bilmiştim.

Çocuklar erken gelen uykulara yeniktir.

Nahide mektup yazmamı da istemiyormuş.

“Bu durumda beni görmesin, nasıl sustuğumu görmesin. Gençliğimi yitirdiğimi görmesin. Yalnız bir şeyi bilsin: Denizi hâlâ görmedim. Elli kilometre yakınlarına dek vardık da gene görmedim. Hatice görmüştür. İstanbul fırdolayı denizdir, değil mi teyze? Hatice size anlatmıştır geldiğinde. ‘Hiç olmazsa görmüş gibi olmuşsunuzdur.’” diyormuş.

Oysa Nahide bilseydi, İzmit’ten tren, bilmediğim sonsuz suya doğru döndüğünde, birden denizin çıkışıyla nasıl olduğumu, şaşkınlığımı, sevincimi; şimdi bile adlandıramadığım ürpermeyi, coşmayı.

Deniz anlatılmaz, görülür.

Görmenin yolunu bulmalı Nahide.

Oysa anacığım da görmedi denizi.

Yengelerim de, halalarım da, karınca gibi çalışan, yoksunlukları yüklenmesini bilen tedirginlik getirecek hiçbir çıkara açık olmayan

akrabalarım da, kasabamın insanlarının çoğu da görmediler, bilmezler denizi. Özellikle kadınlar. Kadınlar, iş kovalamaya dışarılara gitmezler çünkü.

“Hükümet işi bir büyük kapıdır, kadın kısmı ne yapsın?”

Erkeklerin çoğu denizi bilir, görmüştür. Bir iş için varıp da ekmek derdini, hükümet kapısı derdini unutmuşlarsa görmüşlerdir.

Su özlemi duyulduğunda, bahar başları, salatalık yemeye, marul yemeye bahçelere giderdik. Akarsuya kurumuş sel yataklarından yürünürdü dengelenerek. Su değirmeninin orada durulur, konaklanırdı. Şakırtılarla, yansımalarla dönüp yukardan akan küçük çağlayanın serinliği sarardı ortalığı. Azık sepetlerine yeşillikle ilgili hiçbir şey alınmazdı.

“Elin fukara göçmenlerine nispet gibi gidilmez. Uygunu yeşilliği ordan alıp yemek. Gerçi sonradan kopup geldiler. Biliyoruz, çalışkanlıklarına diyecek söz bulunmaz. Şehir kesimi değil kadınları. Kaynaştık gitti. Pomak dememize de kızmışlıkları yok.”

Değirmenin yanındaki, duvarlarına su yürümüş tek gözlü, penceresiz odadan çıkıp karşılardı bizi bahçecinin karısı. Gölgeler içinde, eteğinin kıyısına saklanan en küçük çocuğunu toparlamaya çalışarak konuşurdu.

“A benim komşucağızlarım, taze suvan da çektiriversek Mevlut’a. Marulla, tulum peyniriyle yakışır. Bu kışı da savmışız sağ salim. Hazırız ötekine. Ne iyi yaptınız komşularım! Nazife, kız, koş babana.”

Her gittiğimizde, tabanları çatlak ayaklarının kınası ucun ucun bitmiş olurdu bahçecinin karısının.

“Komşu bu kınalanmayı sizde de mi bilirler, yoksa bu yerlerin köylüsünden mi öykünme?”

Büyücek çocukları, ışıksız kapı açıklığından süzerdi bizi. Salıncak kurulunca bileklerindeki sicime seyrek dizilmiş, masmavi boncukları çıt çıt ederek doluşurlardı çınarın altına. Yüz sayma bitince inilirdi salıncaktan, ben en uçtuğumda, yukarı göğe bakardım. Çınarın güneşi tutan yapraklarının üstünde, gök, duru uzanırdı... Tümümüz mutluyduk. Kuşkulu, yerleşememiş göçmenler, bizimkiler, gökyüzünden bana uzanan sonra adlandırdığım evren, su değirmeni, öylesine sıcaklaşır, hızlanırdı ki, bu bostan gezmeleri tümüyle dipdiri, kalın çizilirdi içimde.

Anneler, yengeler, Pomak bahçecinin ailesi, kasabamızın denecek konacak söyleşisine başlarlardı. Hem o büyük memur ailelerini yabancılarlardı, hem de onlar gibi olmaktan öte rahata kavuşulmayacağı kanısı pekiştirilirdi uzun uzun. Bize bakarak söylerlerdi bunu.

“Okusunlar, adam olsunlar. Çürümesinler bizim gibi.”

Bahçecinin Pomak karısı, “Ya komşularım, ya komşularım...” diye tekdüze yanıtlarla katılırdı konuşmalara.

Öğle sonuna doğru, sıcak gerilip yoğunlaştığında havada çiçek tozları uçuşmaya başlardı. Su sinekleri tam o saatlerde top top birikirlerdi akan çayın üstüne, alçalıp yükselerek, bir yerlere konamayarak.

İlkokul. Ortaokul. Evlerde, bir de okul arkadaşlarının katılmasıyla artan yaşama çokluğu. Sevgi, çalışma, düş kurmalar. Liseyi kasabamızdan uzakta okuyacaktık ya, onun gizli sevinci. Rüstem Amcanın eski sözleri geliyordu aklıma.

“Artık babanın Halk Partisi burda lise açmaz. Ancak Demokratlar kazanmalı ki bir lisemiz olsun. Halkevi binası olsa davranırlardı.”

Annemin tek kız çocuğunu dışarı yollama kuşkularıyla kıvranması, içini yoklaması o günlere rastlardı. Bize inanıyordu Nahide’yle. Oğlanlar zaten oğlandılar.

“Canım erkek kısmı komşum, ağaca çıksa pabucu yerde kalmaz. Kız bunlar, büyüdü, yetişti, erdi.”

Bunları konuşurken Nahide’yi de katıyordu aramıza.

Nahide ve ben güneş dolu sofalarda ergenlik çağına girmenin getirdiği düş sevilerimizi birbirimize anlatarak *Hıçkırık* romanının acıklı sonuna katılıyorduk. Adlandıramadığımız bunalımlarla gelen genç kızlığımızla tanışıyorduk. Tahta gıcırtılarının giderek arttığı merdivenlerden inip çıkan annemizin, babamızın bizi dünyaya getirme yöntemlerinin en azından öpüşmeyle başladığını biliyorduk ve daha başka şeyleri de.

Bahçe boyunca asılı çamaşırların apak uçuşması, bir iki tavuğun sıcaktan bitik uyuklaması bir şeyleri sağlam sağlam örüyordu içimizde.

Dayanıklı şeyler görmüştük.

Az ağlayan çocuklardık.

Şimdi yetişkin kızlar olmuştuk.

Koşarken ağırlaşan memelerimizi seçtiğimizde kızarıyorduk. Yeni tavadan çıkardığı akıtmaları yememiz için uzatan annem, gittikçe artan beğenisini gizleyemiyordu.

"Komşum çok zor çok bu okumak. Yazda, baharda kapanıp kalırlar evlerin içinde. Kafaları kitapta. Kitaplar da resimsiz, hep yazı hep yazı. Tanrı zihin açıklığı versin, kolay değil. Her gece duacıyım, sonuna erdirsin yavrucaklar diye."

Elbette yanlıştı gördüğümüz eğitim.

Doğru olsaydı Nahide bu denli çabuk yenilir miydi?

Nahide'nin bucak müdürü kocası kendi yurdundan, kendi insanlarından bunalıp içkiye, barlara dadanır da güvensiz bir evliliğin çocuklarını yetiştirirler miydi?

Kasabamızın ortaokuluna Urfa'dan devlet hesabına okumaya gelen, bitirince salt ebeliği seçme olanağı tanınan kızlar yalnız aralarında mı arkadaşlık ederlerdi? O beşli kız kümesini nasıl unutabiliriz? Onlarla aynı yıllarda okumuş olanlar, tuğlaları sıvanmamış okulumuzda kavruk üç akasya ağacının dibine toplanıp durmalarını, kara kaşlarının altındaki uzak bakışlarını lehçelerinin başkalığına takılmamızı, "Kürt kızı bunlar" diye gülüşmelerimizi, unutabilirler mi? Ebelikten öte bir fırsat eşitliği tanımayan eğitimlerini yabancılıkla sürdürmelerini, okulumuzun başöğretmeninden öteki öğretmenlerine dek sağlamıştık onlara. Kendi yurttaşları arasında bir süre kalıp uzaklara gittiklerinde kök veren sevgisizliği engelleyecek bir şeyler yapmadık. Diploma alma günü şakaklarını geren sıkı, kalın, kara saç örgüleriyle bir arada suskun duruyorlardı gene. Sınıf birincimize (Malmüdürünün kızıydı, sarışın, güzel, nazlı) ödül verilen altın suyuna batırılmış dolmakalemi aynı karanlık bakışla izlemişlerdi. Büyüklerden kimse düşünmemişti bir armağan vermeyi onlara. Doğuya gittiklerinde aramızdan bir yumuşak anıyla ayrılmalarını sağlamak için. Topu topu beş kara kızdılar, yeni yoksul çocukların hiç olmazsa sağlıklı doğmalarına yardımcı olacak. Bu eğitim, buralıları da, lisede de Nahide'yi, Sezai'yi, daha birçoğunu yedi, ufaladı. Dolaplarımızı karıştıran, polis gibi başöğretmen yardımcısı bayan öğretmenleri orada tanıdık. Bir ikimiz için kovuşturma bile açtılardı.

“Hanım abla çalışkansın, geçimlisin. Kim aklına sokuyor bu zararlı, yasak kitapları okumayı? Devletimizi yermek iki akıl yoksununa mı kalmış? Hükümet bilir sizler için neyin iyi olduğunu.”

Emekliliğinin yaklaşan yıllarını sayan yumuşak davranışlı başöğretmenimiz Hilmi Bey’in duygusuz uyarmaları, eşraf kızlarının kanlı canlı kabalıkları, tekdüze uzanan ders saatleri zordu.

Akşam etüde girmeden önceki arada ön bahçeye açılan üst kat camlarından yeni sulanmış bahçeye baktığımda yüreğim acıyla dolardı.

Sevgisiz büyütülenler, sonunda buna alışıyorlar.

Ama sizler bizi öyle büyütmediniz anne.

Gece yatakhanede bitmez düşüncelere dalardım.

Yasakladıkları şeylerdeki insanımıza yakınlığı, içtenliği, doğruluğu gittikçe öğreniyordum. “Bizi beğenmezler artık” sözünü, sizleri anlatıyorlardı okuduklarım bana. Bir ara sizi beğenmez gibi olmuş muydum? Yoo, unuttum bile bunu. Belki bir yerden ötekine gidişimde. Liseye giderken tren istasyonuna toplanmıştınız ya. O yabani görünüşünüzü mü yadsımıştım ilk kez bir tren penceresi açısından. Her şeyiniz güz aydınlığında bana göre o gün öylesine eski, çağdışıydı ki... Bana ne edip edip ele güne karşı bir takım yeni giyim alınmıştı. Hayır, ben böyle bir ayıp işlemiş olamam. Sizler şimdi benim öğüncümsünüz. Nahide’nin babası gelmemişti uğurlamaya. Bir annesi, bir küçük kız kardeşi, hani kemik hastalığı geçireni. Biz iki kızın kalabalığı, ara istasyonun çıkınlı köylü yolcularını yadırgatmıştı. Nahide’nin annesi ağlıyordu durmadan.

Posta trenleri uğrardı bizim istasyona.

Bozdu, kapanıktı istasyon binası.

Babamın, hareket memuru şapkasıyla orada yabancı biriymiş gibi durması tuhaf olmuştu o gün.

Rüstem Amcamın kadın kalabalığının en ucunda, yeni doğan oğlu Ahmet’in kundağıyla aldığı yer, babamla olan dargınlık işinde birden onu haklı göstermişti bana.

Biz liseye gitmek için trene bindiğimiz gün Zişan Yengemle Rüstem Amcamın üç çocukları vardı artık.

Demokrat Parti seçimleri kazanalı, kaybedeli, başkaları geleli, gideli yıllar olmuştu. Babam Devlet Demiryolları’ndaki hareket memurluğu

görevinden bir an önce çekilmenin yollarını arıyordu. Evin artık desteklenmez dağılışını, annemin çeyizlik küpelerini satarak onarmaya çalışacaklardı.

Tren geldiğinde Nahide'nin annesi bir kutuda hazırladığı yolluğu gaz boyaması bir beze sarıp uzatmıştı.

"Düğününüz gibi bir şey bu kızlarım" demişti. "Evladım, Nahidem, okur da muradına erersin. İkiniz de, ikiniz de."

Nahide'ye sıkı sıkı sarılmıştı. Nahide'nin gözlerinde yeni bir bakış görmüştüm. Küçük kardeşi orda toprağa oturuvermişti. Trene binmeden babama doğru fırlamıştım. İçimden itilmiştim sanki. Elinde işaret sopasıyla dimdik duruyordu. Sarılıvermiştim boynuna, irkilmişti. O güne dek babamı davranışlarında böylesine acemi, sakar görmemiştim. Sarılsın mı, öpsün mü? Ne yapacağını kestiremiyordu? Kucaklamam anlamama yetmişti baba sevgimi. Küskündü bana belki de. Yıllar var ki hiç konuşmamıştık şöyle iki yetişkin gibi. Sakal diplerinin dik sertliği birden batmıştı yanağıma. Gözlerimden taşan bir iki damla, yanaklarımız arasında kurumuştu bir anda. Bunları çabucak, karşı koyamayacağı denli kısa bir sürede yapmıştım.

Ayrılmamız dualarla, iyi dileklerle doluydu.

Gerçekten iki yeni gelini uğurluyor gibiydiniz.

Yüzlerinizin anlamı öyleydi, mutlu ve hüzünlü.

Ya Pomak bahçecinin karısına ne demeliydik?

Sen sil sarı oğlunun, mavi boncuklu kızlarının yanaklarını, al gel istasyona. Elinde seyrek örgülü bir sepete doldur kıvırcık salataları, doldur koruk üzümleri, veriver elimize. Sonra da durmadan yere bak.

Doğru, tam düğün uğurlaması gibiydi o gün.

Posta treninin orta halli yolcuları ilgiyle, neşeyle seyretmişlerdi bizi. Ağlayanlar bile olmuştu aralarında, yenilenen acılarını görüp. Kasabalarda herkesin, her şeyden haberi olur diye durumu anlatmanın gereğini duymamıştık trene bindiğimizde.

Üçüncü mevki yolcuları da küçük yerlerin insanlarıydılar, bilirlerdi.

Kısaca, "Okuyacağız da" demiştik. "Hayırlısı olsun, hayırlısı olsun" demişlerdi.

Babam işaret sopasını indirdiğinde bir anda kabarmıştı yüreklerimiz. Kasabada aylarca anlatılmıştı onurlanarak, göğüslenerek okumaya

gittiğimiz.

Annem yazmıştı: "İstasyoncunun kızı da, Nahide de okumaya gönüllendiler. Yüksek okuyacaklar. Acar kızlardır bizim kızlarımız, diyorlar."

Oysa ilk etek-ceketimle dört parmak topuklu ayakkabımı giyip Eğitim Müdürlüğü'ne gittiğim gün çarşı kahvesinin önünden geçişte utancımdan adımlarım karışmıştı. Biliyordum eleştirilerin başlayacağını gece gidilecek evlerde.

"Şehir kesimine özendi istasyoncununki... Yürümesi falan açıldı saçıldı" diye.

Gözdağıydı, kadın kısmınaydı sözler. Kadınlar da katılırdı, uzun uzun konuşulurdu. Oysa biz okul dönüşleri unutulmuş bir şeyi alıp iletendik mutfağın eksiğine.

"Peki teyzeciğim, ne zahmeti, iki adımlık yer, alıveririz."

Babam işaret sopasını indirdiğinde hemen özlemişti beni. İlk kez açık duru bakmıştı benden yana, küskün değildi. Nahide'nin annesi konuşmasız evine dönmenin ağır hüznünü yüklenmişti. Küçük kardeşi elinin tersiyle burnunu hep siliyordu. Babası ilenmelerine kesin neden olarak Nahide'yi anlatacaktı durmadan, yanıt istemeden karşılığında. Bir yılgın kadındı Nahide'nin annesi, okuması için kızını tek destekleyendi. Bir ananın desteğiyle de olmazdı ki, üstelik yorgun bir ananın.

Rüstem Amcam, babama gösteriş, elinde kundaklı oğluyla demir köprüden bakıldığında gittikçe ufalıp dimdik durmuştu.

Güz yağmurlarından kabaran sular demir köprünün altında yığışıp çözülüyordu.

Yerimize oturduğumuzda kasabamız öyle geride kalmıştı ki toprağın rengi değişmişti. Bakır çalığı topraklar çalılarla bürülü uzayıp duruyordu dışarda.

Eğitimcilerimiz bizi hep gözetlediler.

Kendilerine benzetmek için hiçbir çabayı esirgemediler.

Tam başarılı olmayışlarının nedeni, "bence yürekleri soğumuştu, okulların oynanmayan, yaşanmayan ön bahçelerine özenmeleriydi." Yaşamadaki değişmeyi izleyemeyecek denli kendileriyle doluydular. Uyumları bu çıkıştan geliyordu. Yitirdikleriyle hiç alışverişleri kalmamıştı

onların. Genç olmamışlar mıydı? Yurdun çeşitli yerlerinden kopup gelmiş, kıtı kıtına parayla yetinip yetişmiş öğrencilerinin kişiliklerindeki özü, halk olma benzeşmesini, hiç önemsemediler.

Nelerden sürüp geldim şu koca kente.

Yurdumun en bakımlı, en para harcanmış semtlerinde yaşayanlarda bir başka biçim "biz veririz"cilere rastladım.

Üstelik yeteneklerinden ufacık bir kuşkuya düşmüyorlar.

Çağdaş insanın biçimsel görüntüsüne öylesine vurgunlar ki, içeriğindeki sorumluluğu görmeleri olanaksız.

"Niye olamadık seninle?" diye sormanın yersizliğini bilmiyordu.

Bağdaşmanın çekirdeğini öğrenmediler, öğrenemezler de biliyorum. Ama bunlar her zaman vardı, gene de olacaklar.

Akıl yoluyla bula kaybede çoğalacağız. Netseler bunu engelleyemezler. Bir de anlat diyor haspam. Benim kasabamı turistik bir görüntü gibi sereyim istiyor önüne. Kendi yurdunun turisti olmanın kolay duygulanmalarıyla, el çırpmalarıyla bir vitrin seyrine hazırlanıyordu... İşim yok da... Zaten "Tokat Bir Bağ İçinde" türküsünü biriyle paylaşma isteğimin yanlış davranışıyla girdim işe.

Sürdürmek olmazdı.

Büyük kentler, adamı yılgın değil, güçlü ediyor. Ama aylardan bir ay, günlerden birgün sılada bir türkü çağıran olur da has söyleyişi içine işlerse kişinin, başlıyor yanındakiyle konuşmaya.

Yanlış burada işte.

Değmeyenle konuşmak.

Amcalarım, halalarım, teyzelerim, yengelerim, komşularım, arkadaşlarım bir tekinizi unutmadım inanın. Belki zamanla yüz çizgileriniz dağıldı. Ama tek yüz oldunuz tümünüz. Bu, işi daha kesinleştiriyor. Ben asfaltlara çıktığımda, bir yerlerde, kurumuş sel yollarında, topal köpekler kaçışıyor. Tüm oyuncaklarını tahtadan yapan bakımsız çocuklar bağrışarak, yığışarak koşuyorlar kuyulu bahçelere doğru; güneşin renklerini aldığı saçları rüzgârlanarak...

Sizlere bir mektup yazacağım.

Tam istediğiniz gibi olacak.

Öyle öyle...

Ne fazla, ne eksik.
Toplaşıp okuyacaksınız.
"Bak komşum, gördün mü, aynı buradan uğurladığımız günkü gibi. Hiç yabancılamıyor bizleri. Tanrı zihin açıklığı versin, anlattıkları da akla yatkın. Bu güz gerçek bir yün hırka hak etti Hatice kız. Kendi elimle eğirip, bükeceğim inan olsun" diyeceksiniz.
Annem yaşlandı.
Eskisi gibi değil, biliyorum.
Bunlar konuşulduğunda birden çabucak, kalkacak, gidip sabah sulanmış saksılara yeniden su verecek ve sizler de bunu görmeyeceksiniz. Oysa ne sakarlıktır değil mi, güneş saatlerinde çiçek sulamak? Sizler de aynı yılları yüklendiğinizden belki seçemiyorsunuz, biliyorum yaşlandı annem, yoruldu. İçini çokça yoklar oldu. Gözyaşlarını engelleyemiyor. Çevresine de göstermiyor, önemli olan bu. İnsan Anadolulu olup da bir bozlak dinliyormuşçasına yüreği kabarırsa bu hesaplaşmayı düşünmenin başlangıcıdır...

Ufak yapılı, kara saçlı genç bir kızkentin göz alıcı büyüklükteki apartmanlarının birinden çıktı. Derileri aşınmış çantasını omzuna yerleştirdi, hızla yürümeye başladı. Kat kat yığınlaşan yapıların bittiği sapaktan döndü, eğimli, geniş, asfalt yolun açıkta kaldığı yerde uzaktan deniz, kesin, düzgün, alabildiğine görünüyordu.
Durdu, bir uçtan öte uca denizi gözlerinde toplamaya çalıştı. Derin bir soluk aldı, gülümsedi.
Büyük bir ağacın üstüne birikmiş sabah kuşları her yanı sesleriyle doldurarak birden uçuverdiler göğe doğru...

Nisan-Mayıs 1971

Kuşatma

Dükkânın camlarını parlatan Raşel, eteklerini toplayıp iskemleden indi.

Karşıdaki balıkçı, kırmızı tablalarını yeni diziyordu. Sonra da buzluktan ölü gözlü balıklarını çıkaracaktı. Balıkların tazeliğini anlamak isteyen sabah alışverişinin kadınları, onların kulak artlarına bakacaklarına ölü gözlerine baksaydılar ya.

Raşel sırtından aşağıya inen saçlarını savura savura cam çevrili tezgâhlara yöneldi.

Camları silip iyice parlattı, alttaki Beyoğlu taşlarından yapılma süsler göz alsın diye. İbrişimlerin, dantellerin, grogrenlerin yığıldığı raflardan yana bakmadı. Daha patron gelmemişti. Karısı Madam Sara tabureye kendini sığdırmaya çalışıyordu. Madam Sara'nın taşan kalçalarına az gülmezlerdi Nazan'la gizli gizli. Onlar genceciktiler, güzeldiler. Nazan'la ikisi tabii...

Geçide girip de yan yana yürümeye başladıklarında görülmeye değerdi onlar. Yirmi beşlik ampulleri günboyu yakılı balıkçılar, manavlar, sevinç, yeşillik dolu turpçular, salatacılar cümbüşe başlarlardı:

"Hadi taze taze bunlar..."

"Elmalarım Amasya, kırmızı olmayana kulak asma"

"Hadi küçük ablalar bedava portakallar."

Köşedeki "Şen Erzurum Kahvecisi"nin çırağı Hurşit de büyümüştü iki yıl içinde.

Nazan'la, Raşel'le büyümüştü o da.

Üçü de on dörtlerini sürüyorlardı.

Hurşit Erzurumluydu. Bunu belirten koyu esmerliğin dört döndüğü yüzünde, şimdi bir de bıyıklarının gölgeleri başlamıştı.

Sabah cümbüşünde onun payı "Halis filiz bunlar, filiz!.." diye bağırmaktı. Z'yi uzatırken de dişlerinin görünmesini engelleyemezdi. Dişleri çarpıktı çarpık olmaya ya, o denli ak olanını Hurşit'ten başka

kimselerde görmemişti Nazan. Ama Hurşit'e bunu daha söyleyen olmamıştı. Kızlar dükkâna rüzgârlarıyla girip,

— Bonjur Madam Sara! dedikten sonra dışardaki dalgalanma durulurdu.

Geçitteki dükkânların, gezici tezgâhların, çörekçi fırınının yaşama hızı sabahın dokuzundan akşamın yedisine dek aynı renk, aynı uğultuyla savrulurdu çevreye.

Altı buçuk, yediye doğru ağırbaşlı yorgun memurlarla en ucuzundan şarap ve sosis alan üniversite öğrencileri gelirdi. Parasızlıklarını belirtmemek kaygısıyla Zühre ya da Marmara şarapları arasında önemli tat ayrılığı olmadığını kimbilir kaçıncı kez konuşurlardı bakkalla.

Nazan'la Raşel'in iş arasında gözledikleri de çoğunluk bu öğrencilerdi.

Okudukları fotoromanların erkek kahramanları gibiydiler onlarca.

Saç uzatmaları, incelikleri, beğenilerine uyuyordu. Gerçi çoğunun pantolonlarının ardı ütüden parlardı ya, bunu görecek göz Raşel'de de, Nazan'da da yoktu. Yüzlerindeki delikanlı ataklık, üstelik üniversite gibi okumanın son durağı olan bir yerde olmaları, içlerinin kamaşmasına yeter de artardı bile. Delikanlıydılar ama Raşel'le Nazan'ın farkında değildiler. Onların çalıştığı yerde "*Çe�it,* her biçim kemer, piko, plise, düğme, bayanların zevklerine uygun son moda bijüteri, çorap çekilir" diye, koca bir tabela asılıydı.

Erkeklere gerekli tek şey satılmayan bir dükkânda ne işi olabilirdi delikanlıların. Geçerken de baktıkları yoktu hiç. Oysa geçitteki en alımlı, en pırıl pırıl dükkân *Çeşit*'ti. Akşam elektrikler de yandı mı, dört bir yana uzanırdı yüzüklerin, bileziklerin pırıltısı.

Kapı açıldığında Nazan da, Raşel de işlerini sürdürür, bakmazlardı gelene.

Bilirlerdi, yazsa püfür püfür aydınlık giyimli, kışsa çoğunluk kürklü bir kadın olurdu içeri giren.

Girdiklerinde Nazan'la Raşel'in giyimlerindeki gizli kalmış eskilik, kızlarda düşünceye dönerdi hemen.

Madam Sara tanırdı müşterilerin tümünü. Günlük gülümsemelerinin ilkiyle konuşmaya başlardı:

— O, hoş geldiniz! Ne o, kilo vermişsiniz ben görmeyeli.

— Ah demeyin, Madam Sara. Sahi mi, inanayım mı? Onca perhiz, onca saunadan sonra, gene de sanmam. Hâlâ korseleri atamadım, biliyorsunuz. Bu yıl biraz titreyen, etin et olduğu anlaşılan vücutlar moda. Korseyle de olmuyor ki...

— Yapmayın, tam kilo vermişsiniz. Aşikârdır, bellidir. Çok yakışmış, çok...

Bu konuşma beş aşağı beş yukarı kadınların çoğuyla yinelenirdi.

Çoraplarını çektirmeye getirenler Nazan'ın yanına yönelirlerdi. Naylon torbaya tıkıştırılmış bir iki çorabı önüne koyup, "Ne zamana alırım bunu?" diye sorunca, Nazan, "Önce kaçığa bakayım, çok mu az mı?" deyip parmaklarının arasında gererdi çorabı. Kaçmış olan sıraları, saymaya başlardı. "Yarın akşama, yetişir."

İlkokuldan sonra okuyamadığından, çocukluğu yitmemiş açık, iri harflerle bir kâğıda numarayla kadının adını yazar uzatırdı.

Yeniden ince kemikli sırtını çorap çekme makinesinin üstüne eğerdi.

Son günlerde çorapların alabildiğine ucuzlaması işini gittikçe azaltıyordu. Çok kaçmış çoraplara bile "Üç buçuktan" fazla söylediği yoktu.

Haftalığını uzun süredir artırmayan Madam Sara'ya, artır diyemiyordu.

Kadın haklıydı.

Kemer yapmayı, zımba açmayı falan biliyordu, ama aynı şeyleri Raşel de biliyordu. Üste o piko için kumaş hazırlamayı da bilirdi. Gerçi dükkânı tek Raşel yönetemezdi. Kadınların gereksindiği şeyler o denli çok ve dağınıktı ki, sırasında Madam Sara bile düğümlenmiş varislerini unutarak, alışverişi karşılamak için, seğirtip duruyordu dükkânda.

Raşel, toz alma işini bitirince bacaklarını ovuşturup duran Madam Sara'ya döndü:

— Çayları söyleyelim mi?

— Ben limonlu isterim. Sen, Nazan?

— Ben de limonlu ama, markam bitti. Söyle de Hurşit beş liralık marka getirsin bana, e mi?

Nazan zımba basıyordu kara bir yün kemere.

Bu haftaki çay fişini iki hafta kullanması gerektiğini düşündü.

İki çaydan yukarı çıkmamalıydı günde.

Çay içmeyi kendini bildi bileli çok severdi.

Annesi, “hadi bu akşamı bir çayla geçiştirelim” dedi mi, bu keyif demekti. Çünkü ekmekleri ateşte kızartıp kalmış kaşarların sertliğini onların sıcağında yumuşatarak yerlerdi.

Nazan çayı severdi.

Çalışmaya başladığından bu yana alabildiğine büyümüştü.

Askılı kırmızı çantası bile vardı artık. Onun içinde de küçük bir para çantası. Aldığı parayı annesine verdikten sonra kalan haftalık harçlığı dururdu o çantanın içinde. Haftalığıyla “Çay, öğle yemeği için, sandviç, yol parası, giyim, öğle tatilinde kaçıverdikleri on iki matinesinin biletleri filana yetişmeliydi.” Kırk lirasını, düşünüp taşınıp gerektiği gibi harcamasını öğrenmişti şimdi.

On iki yaşında, ilk haftalığını alıp da Tepebaşı’ndaki merdivenlerden indiği gün, ne güneşti her yan. Tek yaprak yoktu akasyalarda. Paraları verdiğinde annesine, ağlayıvermişti kadın. Çay demlemişlerdi hemen. Uzak bir gülümseme içindeydiler ikisi de. Demek ki Nazan büyümüştü gerçekten evin geçimine katılmanın ciddiliğini kimse yadsıyamazdı onların semtlerinde.

Kış güneşi alabildiğine aydınlatıyordu her yeri ilk büyüme gününde Nazan’ın...

Harçlığı artırmak için yol parasından kıstığı çok olurdu. Kar kış değilse kolaydı. Caddeleri yürüyerek geçmek, daha açılmamış dükkânların kimsesizliğini görmek, onda bilmediği, adlandıramadığı bir etki yapıyordu. Bu kentin büyük alım satım yerleriyle dolu caddesinin ara sokaklarındaki koyuluklarla bürülü eşya dükkânlarını çok severdi. Onları seyretmeden edemezdi işine giderken.

Hiç kimselerin oturmadığı koltuklara, boy boy parlayan camlı dolaplara garip bir tutkusu vardı. Onları alacakların nasıl insanlar olduğunu bulup çıkaramamıştı iki yıldır. Herhalde çok başkaydılar çevresinde gördüklerinden. Renklerinin, durgunluklarının uyumu öylesine görmediği gibiydi ki, tanıdığı insanlara kesinlikle yakışmazdı o eşyalar. Belki de iş dönüşü, kent araçlarının en sıkıştığı saatlerde rastladıkları çok uzaklardaymış gibi duran, dolmuşlara benzemeyen otomobillerde oturanlardı sahipleri. Çok benziyorlardı o eşyalara. Çoğunluk tek başına

oturuyorlardı otomobillerin içinde. Yaşlılıkları belli bir yılda donakalmıştı yüzlerinde. Gittikçe artsa da yaşları, inatmış gibi donduruyorlardı görünümlerini. Gizli, sezdirmeden gelen ihtiyarlığı bir şeyle durduruyorlardı.

“Ne biçim yaşlı ama bunlar?” demişti bir akşam Raşel. “Ne benim mamama, ne senin annene benzemiyorlar, değil mi?”

Hiçbir tanıdıklarına benzemiyorlardı. Karar vermişlerdi sonunda.

Onları görmek iş dönüşleri, ne Raşel’e, ne Nazan’a alay edecek, şaşacak tat vermiyordu. Oysa dolmuşların bıyıklı şoförleri ne güldürürdü ikisini de. Pek açık seçik gülmeye gelmezdi aslında, şımarıverirlerdi. Camdan uzanıp artlarından bağıracak denli işi ileri götürebilirlerdi. Sözleri duyduktan sonra duymamış gibi gülüp geçmek gerekirdi.

Bunu da öğrenmişlerdi.

Büyüdüklerini, güzel olduklarını, bacaklarındaki kemikli hâlâ çocuk dizkapaklarının kusur olmadığını biliyorlardı gittikçe. Gerçi Nazan, göğüslerinin önleyemediği büyümesini sırtını eğik tutarak kapamaya çalışıyordu ama, bunu arada unuttuğu da oluyordu.

Çocuktu, bir utançta direnemeyecek kadar unutkandı.

Akşam dönüş saatlerinin bitmez serüvenleriyle savruluveriyorlardı kalabalığın içine Raşel’le.

“Bomba bunlar, anam!” diye bir uyarı duyunca Nazan’ın gövdesi yeniden bükülüyordu.

Göğüslerini sevmiyordu Nazan; bacaklarının çocuk inceliğine inatmış gibi artıp taşan göğüslerini.

Raşel sarışındı. Saçları arap kıvırcığı olduğundan onu tasalandıran tek şey saçlarının önlenmez kabarmasıydı. Giyimlerinin eskiliği, uydurmalığı daha üzüntü olmamıştı onlara. Birinin saçı, öbürünün göğüsleri, kopamadıkları çocukluklarına yakışmadığından tek tasalarıydı.

Hurşit çay tablasını çevirerek kapıyı açtığında Nazan çorap çekme makinesinin başına geçmişti.

Hurşit’in havada tam bir yuvarlak çizmeden bırakmadığı çayları sevinçle karşıladılar.

Madam Sara tabureden fırladı hemen.

Her sabah olanlar başlamıştı yeniden.

Bunlar olurken de saat dokuz buçuk demekti.
— Çevirme canım. Midem bulanır benim. Be çocuk, yapıyorsun böyle, alabora olacak dükkânın her yanına bu çaylar. Bu kızlar da gülüyor. Çay lekesi çıkmaz. Fırlayacak duvarlara, İspanyol dantellerim mahvolacak. Ah durdur, durdur!
Hurşit apak gülüp durdu orta yerde.
Raşel alt dudağını ısırarak gülmesini önlemeye çalışıyordu.
Nazan makineye gerdiği çorabı bırakmış, tezgâhtan sarkmıştı.
— Yapma Hurşit, ne çocuksun sen de. Şu çayları doğru versene.
Gülüyordu Nazan, gülüşü kaygısızdı. Hurşit'e bakıyordu. Bakışı sevecenlik doluydu, bir küçük kardeşe bakıştı. Dükkâna giren Hurşit'le şenlik başlamıştı. Bu, geride kalanlarla ileride olacakların kesin yok olma anıydı. Bunu açıkça anlamıyordu Nazan, ama böylesine ferahlığı salt bu anda duyardı. Kaygısızlıktı bu işte.
Hurşit döndürdüğü çay tablasını durdurup bardakları teker teker önlerine koydu.
— Hurşit, hani markalarım?
— Getirdim, Nazan Abla. (Bu abla sözünü dükkândayken söylerdi. Dışarda, "Kız, Nazan" olurdu hemen. Ne olsa Madam Sara patrondu). Ama on liralık getirdim.
— Niye Hurşit? Beş liralık istiyorum ben. Haftaya kadar yeter. Al on liralığını geri.
Bizden ikram olsun.
Raşel, her Yahudi kızı gibi, çabuk Türkçesiyle,
— Yapıyor Hurşit bize ikram. Kimin malı, kime ikram? diye sorunca, Hurşit erkekliği deneyen bakışlarıyla tümünü bir gözden geçirdi.
Bu demekti ki Hurşit nutuk atacak ve bunun için de günün en uygun saatiydi. Dantellerin, ibrişimlerin kadınları da sabah dokuz buçukta zaten alışverişte olmazlardı.
— Ben ya, ben üzüm ikram ederim Nazan Ablama. Gelmişsek Dersim'den, inmişsek dağdan, bizi de ana doğurmuş. Hay gözünü sevdiğimin İstanbul'u, bizsiz hiç olamaz. Koca apartmanların kapıcısı biziz, koca kahvelerin ocakçısı biziz, sinemaların en birinciye gelen seyircisiyse gene biziz. Hay Raşel matmazel, sen ne bildin, ne sandın Hurşit Doksan'ı?

Kocaman Sirkeci'den bu yana Beyoğlu'nda durmaya, bizi, hemşehrilerimizin adamı görüp getirdi, kodu. Demek ki açıkgözün tekidir dediler. Şuncağız ikramımız da olmadıkça, nasıl erkekten sayılırmışız sorarım?

"Hurşit Doksan"ı dediği anda dükkân gülmekten kırılırdı.

Madam Sara boğazında durakalmış balgamlara yer arayarak, düzensiz gülmesine başlardı.

"Doksan"ın, Hurşit'in soyadı olduğunu öğrendiklerinden bu yana her duyduklarında gülmelerini önleyemezlerdi. O da yerli yersiz kullanırdı soyadını. Çevreden kapma bildiklerini, bölük pörçük, her konuşmasına sığdırırdı. Sinemaya olan olağanüstü düşkünlüğünden ötürü geceleri üç saatlik uykularla yetinirdi. Çünkü çay ocağını en geç sabaha karşı dörtte ateşlemek, yerleri sulayıp süpürmek gerekiyordu. Hurşit de hem sinemaya, hem kahveye yetişmek zorundaydı, esnedi.

— Ben gidiyorum, hadiyin... dedi.

— Yaşa Hurşit, ama ben ikramını almam. Sen gene de bana beş liralık marka ver.

İri iri baktı Hurşit, Nazan'a, kızıllı mavili plastik yuvarlakları saydı, uzattı.

Madam Sara'nın yüzünde gülmenin izleri duruyordu. Yüzünü toparlayamamıştı.

Çay markalarını kırmızı çantasına attı Nazan.

Çantayı açıp kapamak, kapanırken çıkan çıt sesi çok hoşuna giderdi. Daha topuklu pabuç giymiyordu ama kırmızı çantası gerçekten bir kadın çantasıydı. Yadsınacak bir yönü vardı bu tat almanın. Hem ürktüğü bir büyümenin başlangıcındaydı, hem de çantanın kapanış sesi, incelik gerektiren açılışı hoşuna gidiyordu. Omzuna onu astığından beri de küçük adımlar atar olmuştu. Bazen de başını saçı önüne düşmüş gibi arkaya atıyordu.

Kızardı ansızın.

Hurşit çıktığından beri Madam Sara onu gözlüyordu.

Çoğunluk işi olmadığından iki kızı da çalışırken izlemek onu oyalar, eğlendirirdi.

Raşel ona çok eskiden kalmış bir havra şarkısını anımsatırdı. Yani düğününü. Dört yanı pencereli havranın ortasındaki dua okuma yerinde haham, en ağır giyimleri içinde, topluluğa, koronun çoğaltmasıyla etkisi artan kutsal sözleri söylemişti. Dışarının pisliğine, bakımsızlığına karşın havradaki altın suyuna batırılmış avadanlıklar, giz dolu, susturucu havalarını sürdürmüşlerdi. Törene girerken boy boy kesilip havranın bahçesine bırakılmış çamların yakışıksızlığını bile unutturmuştu, Madam Sara'ya çarpıntıları. İzak'a iyi para götürmüştü evlendiklerinde. Çukur bir bel, gök mavisi gözler ve dükkânın drahoması. Şimdi dükkânlarını sağlama almışlardı ve iki akraba gibiydiler artık. Yani çıkarlarında tek yürek, tek akıldılar. Hamursuza gösterdiği özenle de kocasına, iyi bir dindar olma örneği vermişti. Yıllardır İzak salt para kaygısındaydı. Olmazdı canım o denli unutmak töreleri. Kiloları arttıkça bacaklarında beliren varislerden öte bir şikâyeti yoktu yaşamasında. Filistin'e gitmişti iki oğlu. Para dertleri üstlerinden kalkmıştı onların. Gene de İzak, "kazanmalıyız" diyordu.

Filistin'e gitmeyi Madam Sara kesinlikle düşünmüyordu.

Çiçek Pazarı'ndan geçip kızarmış yağ kokuları dolu apartmanına gitmeye alışıktı. Dünyanın başka hiçbir yerinde Çiçek Pazarı olamazdı. Onu tek duygulandıran yerdi orası. Kokoreçleri, pörsümüş çiçekleri, serin karidesçileri, nerde bulurdu? Ne çok severdi karidesi... Doktor yasaklamıştı, karaciğerinize dokunur diye. Karaciğeri demek artık iyi değildi. Durmadan kilo almasına İzak'ın bir şey söylediği yoktu, oysa karnının katlarını sığdıracak don bulamıyordu son günlerde. Uykulu ve yorgundu. Yorgunluğunu, alışkanlığını yenip, yumuşak yaygın anılarını Çiçek Pazarı'nı bırakarak hiçbir yere gidemezdi. Şişmanlığıyla birlikte duygulanmaları da ağırlaşıyor, yuvarlaklaşıyordu. Evet, Filistin, ama bir çöle ne etseler bir Çiçek Pazarı kuramazlardı.

Raşel, "Kudüs'e gideceğim ben" diyordu ne zaman o konu açılsa. "Drahomamı yapıp gideceğim. Orda ateş yakıp çevresinde şarkı söylüyormuş gençler. İbranice öğreneceğim. Bir yolu ak, bir yolu kara kumaşlar geldi bana, kuzenimden, Filistin'e gideceğim."

Nazan onu tanıyamıyordu Raşel böyle konuşunca. Yabancı, öfkeli bir sesle söylüyordu bunları.

Madam Sara çatılmış silahlarıyla oğullarının çekilmiş bir resmini düşünüyordu. Yorgunluğu yoğunlaşıyordu.

Babası, babasının babası bile “İstanbul” demişlerdi, “biz Yahudilere uygun en verimli yerdir.” Ailesi için, bir zamanlar, gizli din tutuyor diye dedikodu bile yaymışlardı. Eksiksiz bir dedikoduydu bu. Museviliği bilmemekti olsa olsa. Onların yakarışı Müslümanlarınkini ansıtırdı bir bakıma. Putları yoktu. (Kutsal toprağın altın şamdanları.)

Madam Sara gürültüyle inledi, gözlerinin akını çoğaltan bakışlarıyla çevreyi taradı.

Kızlar işlerinden başlarını kaldırıp baktılar.

Aralarında anlamsız, yaşamaz bir gülümseme geçti.

O sırada dışardan, köşe eczanesinin oğlu işine geliyordu.

Camların bitiminde kaybolup karşıya yönelmişti.

Saat ondu demek.

Daha önce işbaşı yapmazdı.

Raşel de, Nazan da kaybolana dek onu gözleriyle izlediler.

Çorap makinesinin çalışması durmuştu.

Birden sessizleşmişti dükkân.

Raşel kartona gerdiği kumaşı bırakmıştı. Çok beğenirlerdi, ikisi de, çocuğun sarışına yakın kumrallığını. O ne giyse yakışan biriydi. Onlara öyle geliyordu. Kimselere baktığı yoktu gelip giderken. Az mı bahaneler bulmuşlardı rastlaşmak için. Çörekçiden, paralarına kıyıp saatin onuna doğru sabah çöreği alma huyları bile çıkarmışlardı.

“N’olur Madam Sara içimiz ezildi, zati kimse gelmez şimdi. Şu köşeye kadar gidip, hı?”

Onun geçitten görünmesini biri gözlüyordu, öbürünü uyarmak için. Bir iki kez başarmışlardı da rastlaşmayı. Gel gör ki tıkanmalar, zor tutulan ünlemlerle beklenen karşı karşıya gelmelerin sonu hiçti. Çocuk (“Çocuksa vardı canım on sekizinde. Ne çocuğu!”) başka yönlere bakıp aynı adımlarla (“Sekmek, sık atmak yok!”) geçip gitmişti. Biriyle bakışsaydı ya, razıydılar. Onu çok beğeniyorlardı. Görünüşü geçittekilere benzemez biri... Alabildiğine suskun, aşılamaz. Akşamları da rastlaşmayı deniyorlardı; deniyor, umutlanıyorlardı ama bu konuda hiçbir başarı sağlayamamışlardı.

Madam Sara izlediği olaya bir nokta koyma gereğini duydu. İş durmuştu çünkü.

— Artist gitti ha! Hadi canım üzülmeyin. Onlar bey paşa oğludur. Kılık kıyafeti görmüyorsunuz? En seçkin, en büyük kabullerde giyilecek İngiliz kuponu üstündekiler. Olmazları seçmeyin. Olurlara hı demek lazım. Gençlik gidiyor elden, gidiyor. Eğlenmek, günü gün etmek gerek meme altları katmerleşmeden.

Bunu söylerken beklemediği bir hüzün belirip çöktü içine.

— Yok Madam Sara, biz bakmadık ki. İş arası duruverdik. Hem o geçiyorsa saat on demektir. Müşteriler damlar, değil mi?

Elbirliği ettikleri olayın konuşması bitince sustular.

Nazan'ın içine serinlik, üşüme çöktü.

Madam Sara boncuklu çantasını aldı. Ne de olsa bazı inceliklerle bürülüydü satışları.

Kadın eşyası demek süslenmekti. O havayı da dükkânda estirmek gerekiyordu.

Taş pudrasını çıkarıp yanaklarından geçirdi. Gözkapaklarını yeşil boyayla koyulttu. Rimelini tükürükledi, kirpikleri tek tek ayrılıp kara kara durdular. Küçük aynasını ileri uzattı. Yüzünün tümünü gözden geçirdi. Dudaklarına çilek rengi, açık bir boya sürdü. Önce dudak çevresini, sonra içini doldurdu boyayla. Gözlerine yeşil boya yakışmıştı. Saçlarını tersine tarayıp kabarttı. Sütyeninin boğduğu et yerlerini belirten yün bluzunu yerleştirdi eteğinin içine. Gümüş tokalı rugan pabuçlarını çekti tezgâhın altından. Terliklerini çıkardı, giymek için eğildi. Yüzünü al bir renk kapladı eğilince. "Kırk yaşında eğilemez oldum şişmanlıktan" diye düşündü.

Nazan'la Raşel sabah işe gelir gelmez mavi naylon önlüklerini giyerlerdi. Ceplerinde süslü işlenmiş *Çe�it* yazıları vardı. İşe başladıklarında, Madam Sara tırnaklarını uzatmalarını şart koşmuştu.

"Hep elleriniz görünecek. Bu iş keyif işi, gönül işi. Boyasız, kırıtmasız olmaz."

Tırnaklarını ilk uzatıp boyadığında annesi ne diyeceğini bilememişti.

"Kızım bizim burda aman görmesinler. Beyoğlu'nda neler oldu acaba derler. Yoksul insanlarız. Başımızda bir erkeğimiz yok. İç içe, dış dışayız

odalarda. Oh benim yavrum, Nigâr sana iş bulduğunda dememişti böyle boya moya olacağını."

— "Madam Sara, bu gerekir, yapılmalıdır, diyor."

"Sen daha on ikini sürüyorsun. Nigâr boyanın içine bulandı çıktı ama, o işe başladığında on altısındaydı. Eh, bu yaş buralarda pek küçük sayılmaz. Sen üstünü yeni gördün."

Terlere batmıştı Nazan, ilk beklenmez kanı gördüğünde.

Saklaması mı, açıklaması mı gerekirdi kestirememişti rutubetli hela aralığında.

Kulaktan dolma bildikleri vardı. Ama her anlatılan ondan öylesine ötelerde yaşayan kadınların yakışığıydı ki kadın olmayacağına inanmış Nazan ve yaşlı, özensiz tek dertleri kira ile ekmek olan bu yılgın kadınlar, çocukluğunun coşku dolu, araştırıcı günlerine uzanamıyorlardı. Tüm çocuklar devinme, ilgi dolu kapı önlerindeydiler. Toz toprak çığlıktılar, ev içlerinin acıları taşamıyordu onların oyunlarına. İlk kanı gördüğünde heladan çıkamamıştı bir süre. Tepedeki delik gibi camda eski kümes tellerine karışmış bir uçurtma görünüyordu. Çıtalarının bir yanında rengini belirten kırmızı kaplama kâğıdı kalmıştı. Çıtaları kesin düzgündü uçurtmanın. Epeydir hela camının tel kafesine takıldığı belliydi. O yaz ne kadar rüzgârlı olmuştu. Arsada dokuztaş oynarlarken incelmiş kiremitler savruluyordu hemen. Ağır olanları da topla düşürmek güçtü. Kaplama kâğıtları uçurtmanın dayanıklıydı. Onca rüzgâra karşın el kadar da olsa, biri direniyordu orda, kırmızı. Heladan çıktığında artık dönülmeyecek bir şeyin ardından sessiz, durgun çekildiğini sanmıştı. Gün ışığının koyulaştığı taşlıkta bir süre dinelmişti. Taşlık yosun bağlıyor, kayganlaşıyordu sanki, adımlarını atamıyordu. Kanın azar azar akarken önleyemediği bir anda bacaklarından boşanarak evi saracağı sanısı içini ürpertiyordu. Her yeri tanıyıp bilen, hiçbir yere takılmayan çocukluk yürümesini yitiriyordu sanki. Üst odadaki çarkçının karısı yine çamaşır yıkıyordu. Kaynamadaki çamaşırların kalın fokurtusu duyuluyordu.

Dışarda, dokuztaş oyununda onu bekliyorlardı.

Belindeki iki üç gündür yer etmiş ince ağrı gevşemiş, çıtırtıyla çözülmüştü.

Çözülme kandı demek.

Koşan, bağıran, atlayan çocukluğuna doğru yayılıyordu kanama.

İçeri girdiğinde annesi, odanın kıyısında, toptancıya iç çamaşırı dikiyordu gene.

Çirişli bez kokusu toz toz dağılıyordu odada.

Sardunyalar güneşte kırmızıydı.

Nazan o gün tüm kırmızıları ayırmış, tek tek özenle görmüştü. Yerdeki, iplikleri seçilen, kilimin kırmızısı ölüydü. Gördüğü baskın kırmızılardan değildi.

O gün Nazan kilimin öyle kırmızı olmadığını da öğrendi.

Annesi güneş gelir diye perdeleri indirirdi, kilimi gölgeye almak için. Ne zaman solmuştu? İzleyememişlerdi anne kız.

“Ne sandın ya, canım kızım benim? Büyüyorsun demek. Ağlama bakalım? Korkacak bir şey mi bu? Olur hep büyüyünce. Tonozun orda, dışarda koşuşturmanın bir sonu olacak, değil mi ya? Azar azar durulmanın başlangıcıdır. Sopalarla dükkân kepenklerinde gürültü çıkarmak yavaş yavaş bitecek. İki yıl önce saçında kurdela durmazdı. Çocuk saçıydı. Geçenlerde Nigâr’lara giderken bağladım ya arkadan, elimde topladığımda tok tok geldi saçların. Kızım büyüyor dedim, ne iyi!”

Bitmez tükenmez yoksulluk yüklenmeleri annesindeki gençlik öfkesini azaltmış, yerini dingin, sarıcı bir sevecenlik almıştı. Bu da Nazan’ı durgunlaştırıyordu.

— Ben hastayım, yatacağım,

— Hadi canım! Çık dışarı, oyna.

— Çıkmam, utanırım.

— Çık oyna. Kim bilecek büyümeye başladığını?

— Bilmeseler de bir yanımdan belli olur.

— Yok yok, bir anneler bilir.

— Selmin’in herkes bildi büyüdüğünü. Büyüdü bu kız artık, dediniz ya! Arsalarda oğlanlarla konuşuyor.

— O başka. Annesi olmayanlar arsalarda daha çabuk büyür.

— Anne, bu kanı durduralım, n’olur istemiyorum.

Nazan çıkmamıştı sokağa.

Sedirin orda kıvrılmıştı.

Annesi üstüne getirip yorganı örtmüştü.

Sıcaktı, yazdı.
Gene de yorganı onu kavrayıp dinlendirmişti.
Odalarını, yatmadığı bir yükseklikte, yeniden görmeye başlamıştı.
Annesi düzine başına para aldığı işini çabuklaştırmak için kızını uyudu kabul etmiş, düğmelerine dalmış, ağırlaşmıştı.
Odada saatin düzenli tıkırtısı, yorganın sıcaklığı, alçalan güneşin bir yana doğru kayıp öbür yanları sisli bir aydınlıkla sarması, içine uykulu, yorgun inmişti Nazan'ın.
Işığın gölgeyle kesiştiği yerdeki çizgiye tozlar yayılmıştı.
Duvarda geçen yıldan kalma bir takvim resmi, güzel diye kıyılıp atılmamıştı. Bir vazoda duran sarı kasımpatları. Bunu Nigâr Abla armağan etmişti onlara.
— Bana bir sürü yolladı arkadaşım. Bu da sizin olsun. Ha, yok canım, vallahi bizde var.
Nigâr Abla artık boynuna eşarp takmadan palto giymez olmuştu. Buralarda bilinmeyen, görülmeyen tanışlar edinmişti yukarda. Akşamları eve dönüş saatleri gittikçe daha geçti. Kimi kimseyi görmeden geçerdi sokaktan. Bazı danışacak sözü olanlar, pencereden sarkıp seslendiğinde, Nigâr Abla ürküverirdi. Bu ürkmeleri Beyoğlu'nda berber yanında iş bulduğu yıllardan bu yana artmıştı. Sanki kimsesiz sokaklarda yürüyormuş gibi insan sesi onu hep şaşırtıyordu.
Mahalledekiler bazı öğrenilecek şeylerin Nigâr'a sorulmasından yanaydılar.
Çünkü bankalardan takvim bile geliyordu ona. Gerçi son yıllardaki işi için bildikleri karanlık şeylerdi. Hattâ bir kat alacak kadar parası olunca buradan çıkıp gideceği de söyleniyordu. O parayı berberde manikürcülükle mi kazanmıştı? Nasıl olur?
Ne güzeldi Nigâr Abla bir zamanlar...
Düzgün, ince, ufacık elleri vardı. Yukarda çalışmaya başladıktan sonra, giyimlerini daha başka yakıştırır olmuştu kendisine. Dar yün kazaklarının altına giydiği, erkek kumaşından dikilmiş etekleriyle görünüşü değişmişti. Kazaklarından taşan göğüsleri belinin inceliğini çoğaltırdı. Babasına (inmeliydi), annesine (mahalledeki eski çamaşıra gidenlerdendi, son yıllarda elleri eklem romatizması olmuştu), erkek kardeşine (tuğla

duvarlı okulda okuyan Reha üçüncü sınıftaydı, tekne kazıntısı bu Reha derdi herkes, o hasta adamla kadının çocuğu mu olurmuş), tümüne bakardı Nigâr Abla, yine güzeldi, yine alımlıydı ama ışığı kalmamıştı. Ürkek olmuştu. İnsan seslerinden ürkendi şimdi Nigâr Abla.

Yanlarındaki çeşmeli evin ilk katında otururdu onlar. Nigâr Abla geceleri ufak tefeğini yıkayıp asmaya çıktığında incecik naylon çoraplarıyla sutyenlerini sıkı sıkı yan yana karıştırarak asardı. Çok eski şarkılar söylerdi. Sesi de duruluğunu yitirmişti. Kalınca, pürüzlüydü. Oysa daha yirmi iki yaşındaydı. Nazan'ın annesi "Nigâr bu dokunaklı şarkıları da nerden bulur, bilir, bilmem" diye gülümserdi.

Onun birgün yokuşun başında bir özel otomobilden indiğini görenler olmuştu.

Aşağıdaki marangozun çırağı söylüyor. "Benzetmiştir" dediler. "O ne bilir, Sıvas'ın kürdü."

Nigâr Ablayı bir deniz gediklisi istemişti de annesine görücü bile gelmişlerdi.

Ne sevinçti bu söz duyulduğunda, mahalledekilerde.

Nigâr umutlanmış, izin alıp evde kalmıştı, o gün.

Bahçede serilmiş sedir yüzlerini çırparken başına bağladığı örtü kayıyor, kumral saçları dağılıyordu. Babasını köşeye yerleştirmiş, elini yüzünü sabunlu bezle özenle silip, saçlarını taramıştı. Babası epeydir alıştığı durağanlığını bozan bu telaştan, aceleden huylanıp, "Ne var, ne oluyor? Doktor mu gelecek?" diye sormuştu. Yalnız dispansere götürülürken silinirdi her yanı. Artık kucakta taşındığından doktoru eve getirmeleri gerektiğini biliyordu. Hem kızının parası vardı. Doktoru getirsindi. O parlak madenli süslü çantaları nerden alırdı? Bir zamanlar o bakmıştı eve. Şimdi sıra Nigâr'daydı. Görücü işini babasından saklamışlardı. Nigâr'ın evlenmesine karşıydı hep. İnme geldiği günden bu yana ne karısını, ne kızını sevmez olmuştu. Dolaşan, gülen kimseyi sevmiyordu.

Reha'yı, oğlunu tanımıyordu. Karısının gebe kaldığı gece yok olmuştu belleğinden. Yıllardır bir sehpanın üstünde unutulmuş bir küllük gibi kararıyor, kirleniyordu. Hele elinin yüzünün sabunlu bezle silinmesi yok mu! Dalıp gittiği düşüncelerini dağıtıp dışarıyı yeniden görmesini sağlıyordu.

Karısı suçlu suçlu, “Konuk gelecek de Tahsin Bey... Ele güne karşı...” diyordu.

Nafia fen memurlarından Tahsin Bey, hatırat okumaya meraklıydı eski harflerle. Dantela gibi ördüğü düşünce örgüsünün arada bozulmasından acı çekiyordu. Kıpırdamazlığını kolaylaştıracak bir bunamaya dalmıştı. Unutmalarının ucu Çırpıcı Çayırı’na dek dayanıyordu ve orda aydınlık başlıyordu. Yakalığının kolalı olduğu döneme.

Nigâr Ablanın annesi görücü günü kendine özenmiş, saçlarını diplerinden doğru açıp tarayarak kara başörtüsünü takmıştı. Elleri utanç vericiydi. Eğrilmiş, eklem yerleri morarmış ellerini kim görse, acıyla karışık bir tiksinti duyardı. Görücülerin buna bakıp kızı hakkında “İlletli mi ne?” diye, düşünmelerini engellemek için kollarındaki devrik kol kapaklarını açıp uzatmıştı. Böylece ellerinin yarısı gözden uzaktı.

İkindiye doğru gelmişti görücüler.

Mantosu topuklarına dek uzanan bir yaşlı kadın, bir de etek ceketli bir taze.

Herkes görünmeden gözlemişti bu mutlu olayı.

Kapı eşiklerine bile tahta boyası yapmıştı. Nigâr Abla... Sonra da kovayla su serpmişti eşikten öteye, toprağa, güzel koyu bir görünüm almıştı kapı önü, yaz yağmuru yeni dinmiş de kurumamış gibi. Günboyu çevreden tahtaların ovulurken çıkardığı düzenli temizlik sesini duymuşlardı. Kapıyı Nigâr Abla açmıştı. Aradan yakasına dek sıkı sıkı kapalı yün giyimini giydiğini görmüşlerdi. Kumraldı ya, ona yeşil yaraşırdı.

O girişi çıkışı, kapı açışı bol günden sonra, bir daha ne gelen ne giden olmuştu.

Denilene göre, “Oğlum istedi. Görmüş beğenmiş. ‘Başı yerde bir kız’ dedi. Her çalışan kötü yolda olmaz ya. Ama duyduklarımız var...”

Nigâr evlenemez, diye karara varmıştı mahalleli bu olaydan sonra. “Caymış oğlan tarafı” diye karar verdi.” Çoğu, onun arabalarda, tabii adamlarla; sinemalarda, tabii adamlarla; görüldüğünü duyduğunda, “Yok canım benzetmişlerdir” diye yine de karşı çıktı. Anlaşılmıştı ki Nigâr, mahallenin akşamüstleri, köşede toplanıp konuşan gencecik delikanlılarıyla, eli ekmek tutmuş ağırbaşlı adamlarıyla evlenemez. Bu da ondan yana olmalarını kolaylaştırmıştı.

Semtin takımında oynayan futbolcular bile, (onlar en çok Beyoğlu'nda gezerlerdi), Nigâr geçerken, "Merhaba Nigâr Abla" der olmuşlardı. Oysa onlar genç kızların geçişini ıslıklarla, sözlerle karşılayıp uğurlarlardı. Güzel Nigâr, köşeyi dönerken, bakkala girerken (evin alışverişini de o yapardı), "Merhaba Nigâr Abla" diyorlardı. Olsa olsa en küçüğünden bir iki yaş büyüktü Nigâr.

Nigâr evlenemezdi.

Bunu kesin biliyorlardı.

Çünkü Nigâr kadın olmuştu.

Evlenmeden kadın olmaksa çaresizin çaresizi bir durumdu. Dertlerine, sıkıntılarına göğüs gereceği bir evliliği, yarım yamalak giydirip süsleyeceği bir çocuğu olmayacaktı. Bakkalda tanışlarıyla iki çift söz ederek alışveriş edemeyecekti. Kuşlar batıya doğru uçarlarken, kapı önünden çocuğunu çekemeyecekti. Nigâr hangi onmaz göz kapamalarda kadın olmuştu. Bunu bilmek güç değildi. Yine de sormadılar. Mahalle sinemasına gelen kardeşi küçük Reha'ya herkes kol kanat gerer oldu. Reha gözlerinin altına inmiş ince gölgeleriyle zayıf, sessiz, bacakları yere değmeden oturup film seyrederken:

— Baban nasıl Reha?

— Annen nasıl?

— İyi.

Nigâr sorulmazdı.

Nigâr'ı gündüz evine girerken gören yoktu.

Geceleri dönerken gittikçe artan ürkekliğinden ötürü daha sessizleşmişti, onu görmek de giderek zorlaşmıştı.

Nigâr kız değildi ya, buydu demek ışığını alıp götüren. Güzelliğine yansıyan bir uzaklık, bir şaşkınlıktan ötürü kimseler ona soru sormaz, ayıplayamaz olmuştu. Mahalledeki anneler, oğullarına ondan, "Zavallı Nigâr, yazgısı kötüymüş" diye söz ediyorlardı. Bununla bazı soruları da engelliyorlardı.

O artık herkesin ablasıydı.

Nazan'ı da Madam Sara'nın yanındaki işe Nigâr koymuştu.

— Teyzeciğim her şey pahalılaşıyor. Nazan büyüdü, artık, on ikisinde. Teninin rengi açıldı. Hoyratlığı kalmadı. Akıllandı. Yukarda pasajda bir

tanıdık var. Maniküre gelir bana. Bir kız istedi, güzel, terbiyeli. Haftalıkla çalıştıracak. Çorap çekmeyi filan öğrenecek orda. Hiç zor değil, göreceksin. Hem yokuştan çıkar çıkmaz Tepebaşı'nın ordan dönüverir. Yakın yer. Sen de rahat edersin, Nazan da iş öğrenir. Geçen yıl toptancıya düzine başına birkaç lira artırsın dediniz de Kâzibe Teyze'yle, ne yaptı adam? Vermedi size o ay düğme işini. Onlar para artırmazlar. Çareleri kendimiz bulacağız. Ben artık öğrendim. İşçilikte işçi çoksa paranı artıramıyorsun. Kaç yıldır en iyi manikürü, pedikürü ben yaparım. Yine de Suat Bey bir kuruş katmadı haftalığıma. Gerçi bahşişi boldur bizim işin ama, gel gör ki elin kadınlarının nasırlarını alırken yaptıkları nazı çekmeye de manda yüreği ister. Yok tırnağımı dipten alma, yok uçlarını geçen defa iyi sivriltmedin, pabucumu giyerken kırıldı, çirkin oldu. Bu yıl pabuçların burnu açık. Tırnaklar renkli görünürse şık duruyor. Ya yaşlı bayanlarınkine ne demeli? Tabanlarının altı genişliyor, taşıyor ellerime. Tırnakları yıllandıkça kat kat kalınlaşıp, pul pul kalkıyor. Ayak bilekleri şişiyor çoğunun. Hepsi de bunun yaşlılıktan değil, ta gençlik yıllarından beri olduğunu söylüyorlar. Avucuma girmeyen bu ayaklarla günboyu uğraşıyorum. Yumuşayan tabanlarındaki ölü derileri kazıyorum. Etlerinin buharları ellerime geçiyor. Nazan'ı da bu işe çırak alabilirdim ama zamanla öfkeden içi kurur. Pis iştir. Gülmeyi, yaltaklanmayı da gerektirir...

Annesi ilkten ürkmüştü bu iş sözünden.

Gerçi artık gözleri ve elleri eskisi gibi elverişli değildi çalışmaya, haftada on düzineyi çıkarmaya. Ekmek ve kira olarak düşünürdü geçimlerini. Bunları sağladığında gerisi kolaylaşıyordu. Yıllar geçtikçe kadınlığını da yitirmişti. Her sabah kalkıp çayı koyduktan sonra, masayı toplayıp işbaşı yapıyordu. Pencere yanına kıvrılıp rengi sarıya dönük bez yığınının içinde kayboluyordu. Kocası öldüğünden bu yana boyu bile kısalmıştı. Eğik durmak kemiklerinin yenleşen alışkanlığıydı. Sırtının büküklüğü yüzünden yaşından çok görünüyordu. Oysa otuz ikisindeydi daha, kızı Madam Sara'nın yanına işe çıktığında. Epeydir saçlarını bir firketeyle ensesine topluyordu. İlk akları gördüğünde geride kalmış, unutulmuş bir acı yayılmıştı içine. Kıştı, Nazan daha okulu bitirmemişti. Demek otuz yaşını sürüyordu. Gözlerine önleyemediği damlalar gelivermişti. Ne biçim ağlamaktı bu! Yüzünün tek çizgisi değişmemişti. Öyle ağlanmadığını bilirdi

Nazan’ın annesi. Ela gözleri iyice uçuk, bezgindi. Kocası öldüğünden beri, belki de eriyen bu gözbebekleri yüzünden zor görüyordu dikiş işini. Bir isteyeni olmuştu tam o günlerde. Bakkala haber iletmiş,

— Eli evinde kadın, demiş, başı yerde, gül gibi de taze. Ölenle ölünmez. Ben de yalnızım, gurbetçiyim de üstelik. Çalışırım, geçiniriz.

Bakkal veresiye defterine günlük masraflarını geçirirken söylemişti bunları.

— Ne dersin? İşi Havuzlar’da. Daha anca otuz beşinde. Hiç evlenmemiş. Seni burda görmüş. Kocan öldüğünde bana sormuştu. Buralı değil, Yozgatlı. Kimi kimsesi yok. Kadın başına ne edeceksin?

— Ben mi? Şey... Ötekilerle yarın Kapalıçarşı’ya mala gideceğiz. Bana Kâzibe Teyze kefil olacak. Artık toptan düğmecilik ya da asker çamaşırı dikişi yapacağım. Geçinir gideriz iki can.

— Sen gene de düşün. Kızın var, büyüyor. Masrafı aynı kalmaz.

— Bizim masrafımız ne olacak ki, aç kalmayacak kadar yemek, açık olmayacak kadar barınak. Olmaz. Artık evlenmek bana haramdır.

Defteri verirken bakmıştı bakkal uzun uzun.

— Haklısın, demişti. Bizim bura insanı çabuk yaşlanır, çabuk ölür. Sen bilirsin, gene de düşün. Talan etme kendini, kadınlığını bil.

Eve döndüğünde aynaya bakmıştı tez elden.

Karlar eriyordu dışarda.

Camın önünden sarkan buzlar damlıyor, damdan kar kesekleri düşüyordu. Çamurlar çıkıyordu eriyen akların altından.

Mangaldaki kömürleri eşelemişti.

Öyle durmuştu bir süre odanın ortasında.

Bakkaldan aldıklarını (bir ekmek, patates, sadeyağ) masaya koyup gene aynaya bakmıştı. Saçlarının içinden birden aklar pıtrak gibi belirip çoğalmıştı.

Bakkalın loşluğunda yakın günlerde gördükleri tek tek belirmeye başlamıştı, onu isteyen kimdi, çıkaramıyordu (çocuklar, gaz sırasında bekleyenler, kadınlar, bir kiloya varmayan alışverişlerini yapanlar, erkekler, ikinci sigarası alanlar, genç kızlar, kıpırdamadan duramayan, “Ay çok bekledim, annem vallahi kızacak” diyenler).

Bulmuştu sonunda. Çamaşır yıkadığı birgün soda çıkışmamıştı. Öğle üzeriydi tam, alı al moru mor bir şeyler geçirip sırtına, gitmişti bakkala. Onu isteyen ordaydı, oydu. Ekmekle bulama alıyordu. Dar uzun bir erkekti. Kesin bir esmerliği vardı. Başparmağı kopuktu. Bıyıkları kalın telliydi. Bu da gülüşünü daha belirginleştiriyordu.

"Siz İstanbullular soğuk görmemişsiniz," diyordu bakkala. Bizim Yozgat'ta kışın toprak kaskatı kesilir, hava göğerir karaya çalar. Yel sıkılaşır iyiden. Köy köpekleri kuyruklarını toplayıp ağıl altlarına varırlar. Damlara çekilip toprağın yumuşamasını bekleriz. Baharda sular çözüldüğünde, göçmen kuşlar gelip de sesleri duyulduğunda, topraktan umduğumuz olur. Yoksa kar mar yağması gerekli değildir bizde, soğuk için. Dediğim gibi toprak katılır, eşilmez. Bir yanda balçığa, çamurun hiçbir çeşidine rastlanmaz. Biz bile buyup baharda çözülürüz anca."

İçeri girdiğinde göğsünü örtmüştü çabucak.

Soda tartılırken bakmıştı adama.

Uzun kolları, kısalmış ceketinin altından gömleğinin eprimiş yenleri hemen görünüyordu. Bitmemiş gibiydi konuşması. Canlılığı gözlerindeydi konuşmanın.

Nazan'ın annesi saçını düzeltmişti.

Kirli çamaşır suyu kokusuna bulanmış olduğunu düşünmüş, kızarıvermişti.

Sodayı alıp çıktığında ardından baktıklarını sanarak hiç bilmediği bir yürüyüş tutturmuştu.

İşin kötüsü yol boyunca dükkânın görünüşüne açıktı sokak. Sapağı dönünce üşüdüğünü anlayıp sıkı sıkı sarınarak girmişti eve.

O yabancı yürüyüşü nerden bulup çıkarmışsa, onu da bırakıvermişti eve girince.

Saçlarının akları, o yağışı bol kış, durmadan eriyen karlar. Yalnızlık duygusunun gelişmesi, tümü bir arada oluşmuştu o gün.

Sonra birden yaşlanmıştı. Bazı şeyleri gördüğü, bildiği, yaşadığı halde düşünmez olmuştu. İnce tozların uçuştuğu odada hiç yakınmadan dikişlerini sürdürmüştü ağırlaşarak. Arada öksürük nöbetleri geliyordu. Kâzibe Hanım onu dispansere gitmeye zorlamıştı.

— İşinden olursun, demişti. Bizim en büyük güvenimiz sağlığımızdır kızım. Etme, kalk bir ara dispansere git.

Dispanser, mezarlığın bitişiğindeydi. Bakınmaya gitmeyi göze almak yarım günün boşa gitmesi demekti. Gene de gitmişti Nazan'ın annesi birgün korkup olabileceklerden.

İlkbaharda öylesine güzelleşirdi ki mezarlık, ballıbabalar, hindibağ otları dört koldan açmış olurdu. Yan yatmış eski taşların yenilenmiş çimenleri, ayrık ayrık, diri diri dururdu. Çabuk açmış bir gelincik katılırdı yeşillere. Mezarlıkta hindibağ toplamaya gelen Çingeneler, mezar taşlarını bölüşürlerdi aralarında. Söktükleri otların köklerindeki toprağı şöyle yukarda bir silkelerlerdi. Sırtlarında bağlı suskun çocuklarıyla, gelene gidene laf atarak baharın tadını çıkarırlardı. Hindibağların, ebegümecilerin en iyi boy verdiği yerler mezarlıklardı. Çiçeğe kaçmışların değeri olmadığından ilk yeşermeler başladığında ortaya çıkıverirdi Çingeneler. O zaman kapı önlerinde unutulmuş leğenleri, takunyaları, götürülebilecek gibi olan her şeyi toplamak gerekirdi. Akşam gün dönerken, mahalle aralarından geçerlerdi. Sıcak, sarıcı sesleriyle arsız sözlerden örülmüş şarkılarını söyleyerek yol uçlarında yok olurlardı Çingeneler.

Dispanserde ilk kendi olacak sanmıştı.

Oysa beş kişi vardı sırada, numaralarını almış bekleyen.

Duvarlarda beslenmenin önemini belirten renkli afişler asılıydı. Karasineğin bulaşıcı hastalıklardaki korkunç etkilerini açıklayan resimlerde sinekler tozlara belenmiş duruyordu. Kapalı kapının ardından gelen anlaşılmaz konuşmalar içini kapayıvermişti. Şişman hemşire parayı alıp bir kâğıt uzatmıştı. Pencere boyunca uzanan tahta sıraya ilişmişti Nazan'ın annesi.

Yanındaki kadının yüzünün yarısı irinli bir yarayla kaplıydı. Arada tutamadığı acısını inleyerek belirtiyordu. Yüreği kabarmıştı yarayı görünce. Pencereye dönüp mezarlığa bakmaya başlamıştı.

Boynunda dizi dizi boncuklarıyla genç bir Çingene kız sakızını alabildiğine iştahla çiğniyordu. Ne bulsa kavrayıp bir anda eteğinin katlarına sokmaya alışık hünerli elleriyle yerden otları yoluyordu durmadan.

Mezarlık onların orda bulunuşuyla hüznünü, ağırlığını yitirmişti.

Bir ara beklenmedik bir kesinlikle Nazan'ın annesinin yüzüne bakıvermişti. Ortası çatlamış koyu renkli dudaklarında önce bir gülümseme belirmişti. Tüm yüzünü kaplayan dişlerinin arıttığı bir kahkahaya dönmüştü gülmesi. Yanındaki başı eğik arkadaşı ona ne dediyse, gülmesi kesilivermişti . Kocaman kahverengisinin yumuşaklığı o uzaklıktan bile belli olan gözleriyle bakmıştı, eliyle Nazan'ın annesinin anlam veremediği bir işaret yapmıştı.

Nazan'ın annesi o gün bu gün o el sallamayı arada düşünürdü ve dostluk dolu olduğu kanısına varırdı. Çingene kızının boncuklarıyla kahverengi gözleri bu kanısını destekleyecek denli beliriverirdi hemen.

Hemşire, "Hadi hanım sıra sende" diyene dek Çingenelerin inanılmaz mutlu görüntülerini izlemiş, dalmış gitmişti. Töre, ayıp kaygısı olmayan bu insanlardaki yaşamayı kolaylaştıran şeyin salt bunlar olmadığını kavramış, mutluluklarının asıl nedenini bulamamıştı gene de.

"Aç kalmamak mutluluktur" diye düşünmüştü. "Onlar da aç değil. Gene de bize aykırıdır yaptıkları, utanmamak bize yaraşmaz."

Odaya girerken epeydir unuttuğu soyunma duygusunun verdiği şaşkınlığı, acemiliği önlemek için doktora bakmamıştı.

İç gömleği patiskadan, maviydi. Özenip askılarını saten kurdeladan takmıştı. Ne de olsa kıyısından köşesinden bir ipekçik olsun istemişti üstünde. On yıla yakın zaman geçmişti de iç gömleği rengini yitirmemişti bile. Giymedikten sonra.

— Öksür. Bir daha öksür. Kapalı yerde mi çalışıyorsun?

— Evde.

— Ev güneş alır mı?

— Yandakilerin çıkması kapadığından bir akşamları alır. Sabah güneşi de karşıdan yansır bize.

— Çıkamaz mısın ordan başka odaya?

— Yok, orası iyi. Kuytudur ama kolay ısınır.

Ayağa kalktığında önlediği yorgunluğunu duymuştu gene.

Yıllardır edindiği eğik durma kolaylığına karşı doktor, "Dik dur" demişti.

Sırtının sızısı yenilenmişti.

Eline verilen reçeteye bakıyordu.

Odadan çıkana kadar da bakmıştı.

— Et yemeklerini çokça yap. Süt de içersen iyi olur. Kaynat ama iyice. Hep odana kapanma. Çık gez dolaş, güneşlen.

Doktor öbür hastaya yönelmişti bile o dışarı çıkarken.

Reçetedeki öksürük ilacını sık sık alır oldu.

Bir daha dispansere gitmedi. Öksürüğünü önleyemediğinde hemen Nazan'ı yollayıp ilacı aldırıyordu. Gıcığı bir süre kesiliyor, dikişine dalıp gidiyordu. Günbatımlarına doğru bir yorgunlukla gevşiyordu. Oysa odalarının işi bir saat içinde derlenip toplanırdı. Hep oturan bir insanın yorulmasına akıl erdiremiyordu. Kocasının yaşadığı günlerde az mıydı iş? Bir erkeğin evine dönüşü, ev yoksulsa, koşturmayla dönenmeyle olurdu. Nazan küçüktü gerçi. Ortalarda olmazdı. O günlerde oturdukları odanın sokağa bakan, çıkmalı penceresinin demirleri arasına bir yastık koyup Nazan'ı oturturdu. Kızının çocuk boynu üstündeki sarı ince saçlarını görmek iş yaparken içini süsleyiverirdi. Gençliğinin, hızla taşkın göğsüne doğru yükseldiğini açık seçik duyardı. Süpürge çabuklaşır, toz alma işi dakikasında biterdi. İlk seslerinin acemi gülünçlüğünü kapıverirdi kızının ağzından.

"Vay kızıma da benim, vay baba demiş de" diyerek konuşurdu.

Yeniden evlense n'olacaktı? Yine aynı. Belki çalışmayacaktı ama geceleri yorgunluktan damarları alabildiğine şişmiş ellerini yastıktan aşırıp boynuna dolayan adamı kuşkuyla izleyecekti. Mintan yakaları epridikçe kocasının da boynu incelir gibi gelecekti ona. Yeniden erken bir hastalık, beklenmez bir kaza tedirginliği başlayacaktı. Kapalıçarşı'nın koyu çatılı, asık yüzlü kapılarında toptancı sırasını beklemeye belki de gücü kalmayacaktı yeniden. İyisi mi, genç bir adamı bir daha ölüm yataklarında görmektense evlenmemeliydi.

Kocası zatürreeden ölmüştü.

— Dokuz günü çıkarırsa, kızım, Azrail'i kovdu demektir. Çok soğuk almış, çok. Sırtındaki şişelere bak, nasıl kabarıyor etleri. Erkeğin otuz dört yaşı ne ki! Oku oku, açılırsın. Tanrına dua et. Günahlarını bağışlayıp sevap meleklerini yollasın. Elham oku. Daha ne biliyorsan oku. Tanrı'nın kapısı birdir, yakar ona.

Dualara başladığında odanın ışığı azalıyordu. Dayanamadığı bir acı yara oluyor, içini kanırtıp kanamaya başlıyordu. Tez elden gitmesi için Azrail'e

de yakarmıştı. İşittiklerine göre korkunç değildi Azrail. O da Tanrı'nın bir meleğiydi. Nerden çıkarmışsa çıkarmış, onu kara giyimlere bürülü, kemikten, acımasız biri diye düşünmüştü.

— O da Tanrı'nın bir vekili kızım. Emrettiği canı almaya gelmekte. Can tende durmayacaksa, ecel şerbeti içilmişse...

Dua ederken bakmıyordu hiç kocasından yana.

Yastığa gömülü alnına yığınla yapışmış ıslak saçlarına. Böyle görmeye dayanamıyordu. Odalarına birden yerleşen alçak sesli konuşmaları, limon kabuğu kokularını yadırgamıştı. Duruma aykırı düşen yakışıksız ayrıntılara dalıyordu birden. Boynuyla omzu arasında, kocasının bıyıklarının geçmiş acıtışını duyuyordu. Sarılmaların, kocasının yorgunluğunu artırdığı kanısına vardığı geceler, karşı çıkışlarına ne denli kızdığını düşünüyordu. Sağlıklı kocasının onu kavrayıp sedire şakadan fırlatmalarını, öpmelerini.

— Ben mi yorgunum? Evet çalışıyoruz ama yorgunluğumuz anca böyle çıkar. Biz seni niye aldık kumralın güzeli, kızların evcimenidir diye.

Yatakta yatan adamdan uzaklaşmıştı.

Bir gece bu düşüncelerin en olmadık ayrıntılarıyla uğraşırken ölümü kocasının yüzünde görüvermişti.

İlk gördüğü ölümdü ama o denli sarı, gerilmiş bir yüzdü ki ölüm, yerleşmesine karşı çıkmak, dualarla yakarmalarla olacak gibi değildi, anlamıştı. Gene de daha hızlı okumaya başlamıştı duaları, ellerini açıp. Okuduklarını anlamadığından kendi bildiği yakarışlarını da sıralamıştı.

— Tanrım onu alma. Daha genç. Daha dünyasına doyamadı. Yalvarırım, bu koca dünyada ne ederiz şu çocukla birlikte? Ben cahilim, kadın başımla, oh Tanrım!

Kocası hasta olmadan önce, kolaylıklar getirecek bir çıkar yolun belirmesini beklemişlerdi. Geceleri konuşurlardı.

"Olmazsa gideriz" derdi kocası. "Bir İç Anadolu kentinde iş varmış. Makineden anlayan birini istiyorlar. Tuğla harmanında çalışılacak. Taşıyıcı arıyorlar. Gerçi şimdi önüne gelen İstanbul'a göçüyor ama biz de tersini yaparız. Anadolu ucuzdur. Çalış çalış, iş bitti deseler, kaldık açıkta. Cepte, kıyıda, dayanacak bir şey yok. Nazan'ı okutalım diyorum ne yapıp yapıp. Okumuş olursa belki bizim sürünmemiz onda biter. Evlendiğimden bu yana

bir pazar, çocuğumu, seni alıp bir kıyı bahçesinde oturup bakınamadık çevremize. Sana da çektiriyorum, güzelim benim.”

— Ben mi? Hadi ordan. Geçinip gidiyoruz, fazlasını istediğim mi var?

Bir Anadolu kentinin ara sokaklarını düşünmeye başlamıştı o zamanlar.

Bu düşünceyi kurmak güçtü onun için, çünkü bilmiyordu oraları. Yalnız nedense yoğun bir kış olarak görüyordu orayı da. Üçünün oturacağı küçüklükte bir evin damından kar kesekleri düşüyor, bir soba borusundan da duman tütüyordu. Bu kıvanç verici görüntüyü işleyecek ayrıntıları daha öteye vardıramıyordu. En çoğu çiçek işli bir köşe yastığını dayıyordu pencerenin kıyısına.

— Çenesini bağlayalım. Bir tülbent ver kızım. Hiç mi hazırlığın yok? Cahillik, ah cahillik. İyiydi, dürüsttü kocan. Zaten kötülüğü öğrenmeye fırsatı gücü olmaz bura adamının. Kötülük de keyif ister, vakit ister. Bizimkisi aramızda didişmek. Namusluydu hepimiz gibi çok şükür. ‘Ne olursa gidene’ derler ya ben inanmam bu söze. Ne olursa kalana olur.

Yaşlı kadının istediği tülbenti bulup da verememişti bir türlü. Nazan’ın çocukluk tülbentlerini düşünmüştü bir ara. Korkuyordu vermeye. Kızıyla ölüm arasında bir yakınlık kurulur gibisine gelmişti.

Sonra onun dışında bir şey buluşturdular.

— Çenesini bağlamak gerek, tutamaz. Canı gitti çünkü.

Taşlığın oraya kazan kurulduğunda koşuşturma bitmişti. Nazan’ı yandakiler almıştı. Zorlu bir şey gelip gitmişti odalarına.

— Çenesini bağlamak gerek, durmaz.

Hiç gücü kalmamış genç bir adamın en acıklı durumu bu olmalıydı. Ölmekten de beter çenesini tutamamak. Haftanın iki günü anca tıraş edebildiği delikanlı inceliğini yitirmemiş çenesini.

İlk üç gün ağlamamıştı.

Dışarıdan bakıyordu olup bitene. Ölen kocası değilmişçeydi. Alıştırmamıştı karısını. Hastalığın başladığı akşamüstünden sonrasını yabancılıyordu. Gene de katı bir şey vardı bekleyen, çözülmemiş... Komşular, sırayla, bakır tepsilerde iki kap yemek yollamışlardı. Çorbalar kaynaktı. Nazan’ın damağı yanmıştı. Ekmekleri ufalayıp çorba kâsesine dolduruyordu. Bir şey sormamıştı annesine. Sonra birgün pencereleri

silerken, pervazın birine, boydan boya kurşunkalemle “Babam öldü, babam öldü” diye yazdığını görmüştü annesi.

Mart güneşinin apaydınlık günlerinden birinde Kâzibe Hanım’la Kapalıçarşı’ya iş almaya gitmişlerdi.

O günün sabahı doya doya ağlamıştı.

Ağlarken de sarsak bir konuşma tutturmuştu.

“Kocacığım niye öldün? Ölenle ölünmüyor derler ama inanma. Seni hani leğene sokup yıkardım. Zor sığardın. Kocaman adamdın. Ellerindeki nasırlar yumuşar, delinirdi. Mangalı leğenin yanına koyardım üşümeyesin diye. Her şey kışın olmuş gibime geliyor benim. Yazlar yok mu hiç? Yazlar yok mu hiç? Niye öldün?”

Bir daha da ağlamamıştı.

Ağladıkça durumunun ağırlığı çıkıyordu açığa. Daha çok anlar oluyordu yaşamalarındaki zorluğu.

Acısını sessizliğe döndürmüştü.

Sokağa çıktıklarında erik ağaçları bahara tomurlanmıştı. Kâzibe Hanım:

— Aldanacaklar bunlar… demişti. Mart bu, hiç belli olmaz. Bir kar, bir bora tamam, aldanacaklar.

Yürümüşler, vapura binmişlerdi. Kalabalık, gürültü, Köprü’nün gelip gidenleri, alttan geçen takaların puslu renkleri, sesleri, acısını artırmıştı. İçi hep böyle olursa birgün dayanamayıp ölüvereceğine inanmıştı. Sedirin kıyısına büzülüp dikişlerin toz kokan havasında devrilip ölecekti. Onulmaz bir şeyler uçuyordu canından. Takaları, denizi, güzel, iç açıcı neyi görürse içinin tükenmesi hızlanıyordu.

Hanın kapısı küf rengi demirlerle örgülü, alabildiğine büyüktü. Açık bir musluğun dibinde bir iki kumru bir şeyler aranarak yürüyordu. Avluda üst üste yığılı kumaş denkleri vardı. Hanın içi sokaktan soğuktu. Sırtlarında yük taşıyan küçük çocuklar ayaklarını sürüyerek merdivenlerden inip çıkıyorlardı. Bir yanlardan yeni demli bir çay kokusu gelmişti. İlk atılmış çayın kıvama gelirken saldığı o ısıtıcı kokuyu duymak, odasını özletmişti. Döneceği, penceresinden dirseğini dayayıp bakacağı yeriydi orası, arka bahçelere baksaydı da bütün odaları. Kızıyla kendine, çalışır da, yetecek kadar kazanırsa acılar azalırdı belki.

Evlenmemekte diretmiş olması yerindeydi.

Sonraları arada, ister istemez düşünür olmuştu beklenmedik rastlantıyı.

“Bozkır toprağının kışı zorlu olur, buyar adam. Kerpiç keseklerinin arasına çivi çakamazsın. Ne diyorsun sen, tüm duvar, yer demire keser. Siz bura kışına kış mış mı diyorsunuz?”

Ne tanıdık bakışlardı!

Nazan uykuya daldıktan sonra, bazı geceler, ay aydınlığında bahçenin değişen görüntüsünü seyrederdi. Adamın anlattığı gibi bir kış düşünmeye başlardı. Belki de kocasının dediğiydi o Orta Anadolu ili. Durmadan bir sac sobasının yandığı, yer yataklarında uyunduğu. Peki, yeniden evlenmeyi isteseydi, yorgunluktan uykusunda bile kasları titreyen, her sarılışında daha acıyacağı, daha bağlanacağı birine odalarını açmak zordu. Az para kazanan, durmadan işsiz kalırım korkusunda olan bir erkeğin öfkesini, sıkıntısını tanımıştı. Göğüs germek, yeniden ısınmak tekrarlanmazdı artık. Sabahları yiyeceğini hazırladıktan sonra az uyumuş birini kaldırırkenki üzüntüyü yinelemeye gücü yoktu. İçini uslandırmak için ayıpları sermişti önüne. Ay aydınlığı eskiden bu yana onu yanıltırdı. Utandığı coşkuları teper çıkarırdı ortaya. Kızken yazlık sinemadan gelen filmin seslerini duyduğunda, sokağın kaldırım taşlarına akan çeşmenin, orda kavga eden kedilerin seslerini duyduğunda, ayın mezarlığa doğru iyice yükseldiği saatlerde, çarpıntılara tutulup bekleyip dururdu. Ertesi gün tüm evi baştan başa temizler paklardı. Umuda benzeyen şeylerin ne olduğunu kestiremezdi. Ama yeni ve inanılmaz günlerin olacağını düşünürdü. İnsan doğmuşsa yaşaması süresince sevinçlere, beklemelere hazır olmalı diye düşünürdü o zamanlar. Yıllar geçmişti. Kendi payına düşeni yaşamıştı. Yeniden başlamak yoktu onların semtinde, sürdürmek vardı. Kızı büyüyecekti, onu beklemek, ona bakmak gerekiyordu. Kızıyla göbek bağını kesen ebe ne demişti:

“Canından can koptu, kolay mı?”

Bir yığın kanlı parçayı leğene yığmıştı. İlk gördüğü bu yığın olmuştu.

“Gürbüz bir çocuk, gürbüz bir çocuk, iyi bağırdı. Sonunu bahçeye gömelim, uğurdur.”

Bahçe onların olsa neyse.

Üç yıl sonra taşınmışlardı ordan.

Konmak göçmek, odalardan odalara. Tam ısınırken, bir köşeye bir süs iliştirirken. Ya resimli bir takvim ya da bir yerden bulunmuş plastik bir çiçek. Uğur gömmek nelerineydi. Şimdi işi dualara düşmüştü. Tanrı'nın elbette birgün, bir yıl kapı açacağına gösterdiği güven acıklıydı.

— Kul sıkılmadıkça Hızır yetişmez.

Sıkılmışlardı, donmuşlar, üşümüşler, aç kalmışlar, ölümü görmüşlerdi. Gene de o kapı hâlâ açılmamış, Hızır yetişmemişti.

Elleri ağırlaşıp sırtında dayanılmaz sızılar belirdiğinde, “Daha az düğmeli olsa şunlar” diye düşünmüştü hep. Durumlarındaki zorluklar öylesine olağandı ki ufak çözümlerin ötesini bilip düşünemiyordu. Yüksük takmayı epeydir bırakmıştı, ne olsa yüksükle iğneyi itmek, parmağıyla itmek gibi hız kazandırmıyordu işe. İşaret parmağı delik deşik olmuştu. Kışları akşam sofrasını kurmaya kalktığında (Nazan okulda yerdi öğle yemeklerini) ayaklarında karıncalanmalar oluyordu. Ne oturmalar denemiş, gene de o karıncalanmaların önünü alamamıştı. Bacakları kesikmiş, yokmuş gibi ilkten dengelenemezdi. Gülmeye başlardı ayakta duramayışına. Nazan dersinden başını kaldırıp bakardı ona.

— Bak gene topal nine oldum. Bir punduna getirip de beceremezsem durmayı, düşeceğim.

Nazan fırlardı yerinden.

— Ben ısıtayım anneciğim yemeği, teldolaptan çıkarıp, n'olur.

Onun da dolaplığı kalmadı ya. Yan gözünün telini kesip, resim dersine püskürtme boya yapacağım diye götürmüşsün. Ah benim akılsız kızım, resme bu kadar merakın sana ne yararı olur? Resim yapmakla para kazanılmaz ki. Baban da yapardı. Boyuna ağaç altında duran kamyon resimleri çizerdi. Ağaçları yeşile boyar, kamyonları sarı yapardı. Açarmış bu iki renk birbirini. Koca adam sarı kalemi, yeşil kalemi bitti mi, kıyar paraya alırdı bir sarı, bir yeşil kalem. Nedense kamyondan başka taşıt resmi çizmezdi.

Daha çok gülmeye başlardı.

Kışın çabuk gelen uzun akşamlarını, az konuşup çok gülme bahaneleri bularak geçirmeye çalışırlardı.

Nazan'ın okulunda inanılmaz gülünçlükte şeyler olurdu, onun anlatmalarına bakılırsa. Merdivenden düşenler, öğretmene belli etmeden

kedi sesi çıkaranlar, yemek yerinde birbirinin tabağına biber dolduranlar.

Tabii bunlar evden yemek getirenlerdi çoğunluk. Çünkü biberi de evden getirmeleri gerekiyordu. Nazan annesine anlatacak bir şeyler bulurdu her akşam. Sonra yemekleri biter, annesi bu engellenemeyen eğlencelerin sürüp gittiği okula aynı canlılıkla şaşardı hep.

Nazan yeniden kitabının başına dönerdi. Nazan'ın babasından kalıt durgun bakışlı iri gözleri annesine yalnızlığını duyurmazdı. Küçük kız onun tek dayanağıydı. Odalarından geçip giden kıyıcı ölümden beri sokak oyunlarından dönünce, ağırbaşlı, destekleyici davranışlarla annesini kavrıyordu. O ilk kanamanın, ilk yetişkinliğin kesin haberi geldiği günden beri Nazan'da gelişen ince, açığa çıkmayan değişmeyi izleyememişti annesi. O yıl bitmişti öğrenimi. Okumalarında, gezinmelerinde eski coşku kalmamıştı. Birden seviniyor, birden duruluyordu. Duvardaki aynanın önünden geçişlerinde sıkça bakar olmuştu kendisine. Bakışları hiç görmediği birini tanımaya çalışan araştırıcı bakışlardı. Bel çukurundaki derinlik çocuklara özgü düzlüğünü yitiriyordu. Akşamüstleri kapı önlerinde, çoğunluk yaşıtı kız arkadaşlarıyla salt kendilerinin duyacağı tekdüze konuşmalara dalıyordu. Sabahları yatağından kalktığında, iş yapan annesini, suskun, uzak izliyordu.

Nigâr yukarıdaki iş için yardımcı olacağını söylediğinde, Nazan'ın annesi tükenmez dalgınlığından kendini hızla alıp hemen karşılık verememişti.

Günlerce iki büklüm, sızılı düşüncelerini geliştirip acı çekmek onu ezmiş, olanları yüklenmesine yaramıştı. Parça başı işleri için istedikleri son artırmayı gene alamamışlardı toptancıdan. Üstelik bundan sonra Kâzibe Hanım'a uyarak yeniden paralarında artırma istememeye karar vermişti. Malları aldıkları adam, iki kez esnedikten sonra,

— Bu kadar hanım, daha aza çalışacaklar her zaman vardır. Sen ikide bir oyun bozanlık edeceksen bununla uğraşmaya benim ne vaktim, ne de zorum var, demişti.

Kâzibe Hanım'ın canından öte düşüneceği yoktu. Arada Kızılay'dan yemek aldığı da söyleniyordu. Karda kışta elinde bakır tenceresiyle caminin yanında beklediğini görenler vardı. Kimse yüzlememişti gerçi onu ama, kira parasını anca yetirdiğine göre söylenenin doğruluğundan kuşkulanmamak gerekti.

Kâzibe Hanım elli beşindeydi. Yaşaması boşverme, arsızlık doluydu. Bir zamanlar onun mahallenin en şen kadınlarından olduğu söylenirdi. Düğünlerde bahriye çiftetellisine kalktığında onunla başa çıkacak canlılıkta, sevinçte birinin zor bulunacağına bütün mahalle tanıktı. Kocası ayaklarını trene kaptırıp kan kaybından ölünce bir daha evlenmemişti. Soranlara,

— Yeniden tek ekmeklik adama varıp, ucu başı ne olacak bu evin, demekten bunaldım. Biz de memurdan koca alacak değiliz ya. Memur bizi ne etsin, derdi.

İlk yıllarda evine erkek aldığı söyleniyordu. Sonraları iyice gülmesini, söylemesini yitirip yaşlanıvermişti. Nazan'ın annesi sırt ağrıları, durup dururken tutan öksürükleri yüzünden, sokaklarda dinelip de yemek alamazdı Kızılay'dan. Nazan okulda, okul yardımlaşmasından yemek yediğini bile mahalle arkadaşlarından saklarken, genç kızlığa geçişin her durumu gurur sorunu yapan duyarlığı içindeyken, kızını daha çok kırmamak gerekiyordu… ama nasıl?

Nazan bir süredir eski paltosunun yakasına Nigâr'ın verdiği bir kadifenin takılmasını istiyordu.

Birgün sonra Hıdrellez'di, yakasına geçirdi kadifeyi annesi.

Katı yumurta yapıp, ekmek tatlısı pişirip, mezarlığın tepesine gitmişlerdi. Nazan'ın annesi tan ağarmadan kalkıp avluya küçük taşlardan ev dizmişti. Hıdrellez günü erkenden taşlarla ev dizene, Tanrı yılına kalmadan bir barınak veriyordu. Gerçi ikinci yıldır küçük taşlardan ev yapıyordu ya, gene de sabırla şükürle beklemesini bilmek gerekiyordu. Yan yana uzayan tahtaları kararmış evlerin odalarından çıkanlar birbirlerine bakmadan taşları beceriksiz, alışık olmadıkları bir düzenle üst üste sıralamaya çalışıyorlardı.. Geceden kopmamış sabahın karanlığında bunu yapmak kolay değildi. Tek sıra dizmek yetmiyordu evin anlaşılırlığı için. Olsa olsa bir bahçeyi çeviren duvar sanılabilirdi bu taşlar Allah yönünden. Üç sıralık bir dizinin yıkılmasını önlemek için, yapraklardan dam koyup bitirdikten sonra uzun uzun dua ediyorlardı.

Tanın ilk ışıkları belirirken küçük oyuncak kulübeler yapan yorgun kadınların yüzlerinde yakarış kutsal hüzünle dolu bir anlam kazanıyordu. Kıpırtısız günün umut dolu aydınlanışını izlemek onlara coşku veriyor, kapanık dualarını inançla üst üste yineliyorlardı. Eğik çatıların altlarından

göçten yeni gelmiş kırlangıçlar birden uçuşuyor, kumrular bitlenmeye başlıyordu. Gün iyiden ağarınca dosdoğru odalarına dönüyordu herkes.

Menevişli renkler içeriyi sardığında Nazan'ın sırtını örtmüştü annesi, yakarma, ev kurma törenini bitirince. Pencereden yeni taş evine bakmıştı. O denli küçüktü ki, nereye yaptığını bilmese göremezdi. Akasya ağacının dibinde rastgele toplanmış bir taş yığınıydı Allah'a adayıp görmesi için dizdiği ev.

Dualarını durmadan yineliyordu.

Artık kızı büyümüştü, eskisi gibi kolay gülmüyordu, dalgındı.

Onu Beyoğlu'na işe göndermeden gelecek yıla başlarını sokacak bir evleri olaydı. Nasıl olacaktı peki bu? Evet, Allah yardımcı olmalıydı.

Paraya kıyıp bir piyango bileti almayı da o sabah düşünüp bulmuştu.

Kızını gözünün önünden uzaklaştırmamanın yollarını aramak için çırpınıyordu, duru, dingin sabahın içinde. Gerçi Nigâr şimdi para derdinde değildi. Ama o ilk evlenme dedikodusunda nasıl bir başkalaşıp şenlenmişti. Buydu Nazan'ın annesini kuşkulu yapan. Kızının evlenme yaşı gelinceye dek üzülmeden, kopmadan, gülmesini yitirmeden geçirmesi gereken yılları nasıl koruyacağını az mı düşünüp tasalanmıştı.

Bahar ayazı odada daha çok duyuluyordu.

Kızının üstünün örtülü olup olmadığını yeniden yoklamıştı.

Dolu doluya ısıtılmamış odalarda yatmaya alışık olan Nazan, yorganı başına dek çekmişti. Burnunun ucu ancak görünüyordu, bir de alnı, düzgün, parlak.

Güneş her yanı bürüyüp tek gölge kalmadığında, ellerinde yemek paketleri kıra doğru yola çıkmışlardı. Mezarlığın tepesine tırmanıp aşağıda görünen denizi, vapurları seyrederek konuşmadan oturmuşlardı.

Dalga dalga baharın duruluğunda köprüleri, kalabalıktan arınmış kentin dış çizgilerini yeniden izlemişlerdi.

Aralarında konuşmalar öteden beri değişmez konularda olduğundan susmaları epey sürmüştü. Yeniden gelen yazın içinde taşıdığı umutları, durumlarına karşı engelleyemeyip içlerinde büyütüyorlardı. Nazan ilk çıkan cılız taçyapraklı, sarısı aka dönük papatyalardan toplamıştı. Ballıbabaları uçlarından emiyordu. Bir süre sonra yemeklerini yemişlerdi. Her şey o denli yeniydi ki çevrelerinde, ikisi için susmaları sıkıntılı değildi.

Nazan ilk kez bambaşka bir sesle,

— Sen hiç çok eğlendin mi, anne, demişti şimdiye kadar?

— Eğlendim tabii canım, eğlenmez olur muyum? Ama baban öldü, sen büyüdün, ben yaşlandım.

— Nigâr Ablalar kat alıyorlarmış, ben de sana kat alacağım. Hem sen gençsin. Düğme dikmezsen genç olacaksın. Ben Beyoğlu'na çıkacağım, para kazanacağım. Nigâr Abla ne yaptıysa yaparım. Burda durmakla olmuyor. Saniye de çıkacak, konuştuk onunla.

— Sen Saniye'ye bakma. Onun annesi hemen vardı birine. Kızını saldı sokaklara. Biz seninle öyle değiliz.

— Peki ama anneciğim, öksürüklerin geceleri bile durmuyor. Duymuyor muyum sanıyorsun?

Akşamüstü deniz kızardığında kalkmışlardı.

Aşağıdan vapurların düdük sesleri geliyordu. Sis inmişti denize. Karşı sırtlarda camiler, incelmiş minareleriyle, buğular içindeydi. Kentin büyük kesiminden akşam uğultuları geliyor, denizin yarısında kesilip kalıyordu.

Onların bulunduğu yerde açık seçik duyuluyordu kentin sesi. Gene de uzaktaydılar o sesten. Oturdukları tepenin tam dibine gelen kıyıda boyaları akmış takalar vardı. Birine boydan boya çamaşır asmışlardı. Mezarlıktan inip sokaklarına yöneldiklerinde gün kararıyordu. Onların bu ilk ve son Hıdrellez gezmesi olmuştu.

Bir hafta sonra da Nigâr bir sabah uğrayıp Nazan'ı evden almıştı. Madam Sara'ya tanıtmak için.

Nazan'ın yeni kadife yakalı eski mantosu sıkıca örülü kumral saçlarının parlaklığıyla daha da eski görünmüştü. Bu belki de Nigâr'ın her şeyi güne uygun yeni giyimindendi.

Onlar çıkıp gittikten sonra Nazan'ın annesi sedirin kıyısına başını dayamıştı. Bir yaz gecesi iğneyle, açılmasın diye, ortasından iliştirilmiş perdeleri düşünmüştü.

O zamanlar Nazan ikisinde anca vardı.

Öylesine sıcak bir yazdı ki o yaz, camlar açık, perdeler sıkılanmış yatıyorlardı hep kocasıyla. Sevgileri durulduğunda birbirlerini anca seçerlerdi karanlıkta. Perdelerden içeri giren serinlik sevinçle doldururdu içini. Kocasını iyice sırtından doğru sıkıca sarmıştı. Gecenin hangi saatiydi,

şimdi hiç çıkaramazdı. Ama öbür olanlar, Nazan Nigâr'la çıkıp gittikten sonra, birer birer belirmişti. Kocasının genç kaslarının ağır işçilikten gelme sertliği, ona olan bağlılığını kesin bir güvene dönüştürmüştü.

— Hanım kız, demişti kocası, sabah vardiyasındanız. Ne dersin, uyusak mı? Bunun yarını da var.

Bir süre sonra yağmur başlamıştı. Dingin bir yaz gecesi yağmuruydu.

Ferahlık veren, yüreğinde dört dönen tanımadık duyguları uslanıp yatışmıştı. Şimdi ne kadar uzaktaydı yaz. Adamakıllı uzağa çekilip bakıyor gibiydi, gizlilik. doyum dolu nice gecelere.

Sedire başını dayamış olan Nazan'ın annesi gün batarken toparlanabilmişti anca, kızının ilk iş günü.

Kuşkuyla çevresine bakmıştı uyanınca.

Akşam kargaları akasya ağacının üstüne dolmuşlardı. Dışarda topal saka, tenekelerini yerlere çarpa çarpa çeşmeden dönüyordu.

Kızının yanında olmayışını, çaresizlik içinde toparlanıp düşünmeye çalışmıştı.

Gelecek günler için yeni alışkanlıklar edinmesi çok güç olacaktı.

Demek ta akşamların sekizine dek Beyoğlu'nda çalışacaktı kızı. Onun zayıflığını, gülüşünü düşündü. Tek düğme dikemedi.

Gün kavuştuğunda sedirin kıyısından kalktı. Aykırı saatte uyumanın getirdiği yabancılığı üstünden atamamıştı.

"Dayanıklıyımdır" dedi, "dayanacağım. Büyüyecek elbet. Evlenecek, benim kızım elbette iyi günler görecek. Ben böyle oldum diye, o da bunları çekecek değil ya. Vardır bunun da bir umarlı yanı canım. Tanrı'ya karşı çıkmak olmasın, ben mutlu olmadım mı hiç? İkide bir sıcak, güzel düşler kurmuyor muyum? Nazan, babası huyunda olan, babasının işinde olmayan biriyle evlensin. Buraların çıkar kapısı yok. Bunu az denemedik belli ki, yok işte."

Nazan'ın annesi bir daha çekinip aykırı saaatte uyumadı. Nigâr'ı da bir daha ne düşündü, ne de Nazan'a sordu Madam Sara'nın yanında işe başladıktan sonra.

— Tırnaklarım durmadan kırılıyor, dedi Madam Sara.

Öğleden sonra saat üç olmuştu.

Raşel ayırdığı dilli sandviçini tezgâhın altındaki çekmeceden çıkardı. Kâğıdını hışırdatarak yemeye koyuldu.

Nazan birden yayılan et kokusunu duydu, elindeki naylon çorabın son iki kaçığını makinenin içinde alışkın çevirdi, toparladı çıkardı.

Madam Sara'ya bir yanıt vermeyişlerini kapatmak için gülümsedi.

— Hep kırılıyor, ne yapsam bilmem? İş güç yaptığım da yok. Çabucak ekledi: Yani ev işi demeye getirdim sözü. Yoksa ben olmasam burası nasıl döner? İzak ancak dıştaki işleri kovalar, o hiç bitmeyen işleri.

Madam Sara kocasını düşündü.

Kocasının özenli, düğmeleri tam giysilerini. Yahudilere aykırı olmasa kıskanacaktı onu ama, onlarda ayrılmak, boşanmak yoktu. Gerçi bunu dinleri öyle kesin yasaklarla önlememişti. Gene de kendiliğinden yerleşmişti. Evliliklerinin tek yorucu yanı, didişmesi olmamıştı.

Çiçek Pazarı'ndaki sıkışık katlarında ölene dek eskimeyecek uyuşuk, kıpırtısız, brokar perdelerini düşündü. Hiçbir rüzgârda sallanmayacak bu perdeler, değişmenin ürkütücülüğünden uzaktılar.

"Bir gün bile Filistin'e gitmeyi aklımıza getiremeyiz İzak. Burda kavgasız, gürültüsüz yaşıyoruz kazanıp rahat ederek, hep böyle gideceğini bilerek" demişti kocasına.

Zeytinyağlarında harlanıp pişen yemeklerini yiyip gevşeyerek tedirgin edilmeden geçecek günlerini düşünüp.

Elini para sayacağına götürdü.

Apartmanlarının her penceresi aydınlığa açılıyordu. Orda kendi gibi saçları demir bükücülere sarılı, gözleri şiş kadınlar, taşkın göğüs arası çizgileriyle terleyerek duruyorlardı. Kapayamadıkları sabahlıklarının önlerinden, mavi damarları yol yol beliren, şişman ak bacakları görünüyordu.

Madam Sara para sayacağının kolunu gereksiz çevirdi.

Çıkan sese kızlar ilgiyle baktılar.

Kimse yoktu içerde müşteri olarak.

Yeniden işlerine döndüler. Madam Sara güvenli, hatta mutlu bir anlamla aydınlanan yüzünü küçük el aynasında, yeniden gözden geçirdi.

Raşel'le Nazan akşam çayı için çörek alma saatine dek işlerini sürdürdüler. Günün en durgun, değişmez saatleriydi bunlar. Güneş aynı aydınlığı dükkânın içine doldurur, herkes kendiyle kalırdı.

Madam Sara onların vaktinin geldiğini biliyordu. Önce Raşel, sonra Nazan, sırayla giyim deneme yerinde (orası bir perdeyle ayrılmıştı köşede) saçlarını gözden geçirip kemerlerini sıkılarlardı.

— Madam Sara, şurdan bir iki şey alıp geliverecegiz, gidelim mi? derlerdi.

Deli deli fırlarlardı dışarı. Gülünecek bir şey yokken, hep gülerek, tıkanarak.

Raşel saçını düzeltip Nazan'ın yanına gelince, o, hiç kalkmayacak bir kesinlikle baktı arkadaşına.

— Hadi kız, hazırlan çıkalım. Bir tur atalım geçitte. Bu şişman karı için az yorulmadık.

Nazan ince boynundaki krom zinciri bir iki çevirip camlardan dışarı baktı.

İç içe geçmiş akşam kalabalığı itişerek yürüyordu. İyi giyimli, bakımlıydılar çoğunluğu. Onları ilk kez görüyordu sanki.

Annesinin ellerinde bükülüp toparlanan iç çamaşırlarının çirişli tozunu yeniden koklayıverdi. Mahallelerindeki kapı önlerinde akşam maltızları yakılırdı şimdi. İçini bir dinginlik sardı.

O alışkın gülüşüyle suçlu, kararsız yanıtladı:

— Ben çıkmayacağım. Ayakkabılarımdan, üstümden, başımdan utanıyorum.

— Aa, deli misin? Hep onlarla geziyorsun kaç yıldır. Hem daha kış bastırmadı. Üstelik sen güzelsin Nazan'cım.

— Madam Sara haklı. Bakar mı hiç o çocuk bize? Bakmaz. Bize anca şoförler, erler bakıyor. Annem de dedi, evlendin mi memurdan filan olsun diye. Hem ben evlenmeye niyetli değilim, o eczanenin çocuğunu yüreğimden çıkaracağım.

Raşel'le ilk kez eczaneci çocuğun hangisinin olduğunu konuşuyorlardı.

Demek Nazan'ındı.

Raşel bunu duyunca bir süre uzak, serin bir duyguyla doldu. Ama kendi Türk olmadığına göre, onu Nazan'ın benimsemesi uygundu. Gene de dışarı

çıkılmaması içini kararttı.

Akşamüstleri, günboyu sürüp giden tutsaklıklarında tek mutluluklarıydı. Üstelik kıvırcık salataların mevsimiydi. Onların sulanıp sulanıp yeşillerinin diriltildiği.

Nerdeyse kış bastırırdı. Beyoğlu'nun poyraza doğru açılan ara sokaklarından, dizleri, elleri kavrularak geçtikleri akşamların gelmesine şunun şurasında ne kalmıştı?

"Lüferler kofanaya döndü" diyordu Madam Sara geçen gün. Artık Çiçek Pazarı'nın yolundaki çiçekçiler apartman girişlerinde bekleyeceklerdi alıcılarını.

Karların yağmasına ne kalmıştı ki? Geceleri eğlenemezlerdi, erkenden uykuları bastırıyordu. Düş görme hazırlığı bile yapamadan uyuyuveriyorlardı.

Nazan'ın çıkmam derkenki kesinliği şaşırttı Raşel'i.

— Evlenmek sözünü de nerden buldun! Ben diyorum ki bir çıkalım, her günkü gibi gülelim. Hem şimdi poğaçalar sıcacıktır, ellerimiz yana yana, hı? Yani köşeden salep de mi almayacağız?

— Evet, ben artık işten eve, evden işe. Giyimimden utanıyorum. Dedim ya, senin çalışman drahoma için, Filistin için, üstün başın benden iyi. Bana kızma n'olur, e mi?

Raşel paylaşma dolu bakışlarıyla baktı.

Nazan'a eğildi, gözlerinin odak çizgileri sarı sarı çizildi.

— Seni severim Nazan, bakma bu şişman karıya suratlanır diye. Büyükler hep böyle, bilmiyor musun? Gülmek ayıptır derler, gezmek ayıptır derler, ihtiyarlıklarından. Çünkü ne gülerler, ne gezerler. Yoksa bu şişkodan mı alındın?

Nazan yumuşacık, konuşmadan baktı.

Raşel'in kıvırcık saçları, yeni yatırıldığı halde, kıyılarından püskürmeye başlamıştı bile. Üst dudağındaki sarı, ince tüyler tek tek parlıyordu. Gözlerinde beliren kuşku birden oturmuştu yüzünün bütününe.

— Sen git, dedi Nazan, onun elini tutup birden bırakarak. N'olur git. Hem önümüz iyice kış, oturmaya alışalım, ha? Dönünce konuşuruz. Bugün içim sıkılıyor benim.

Sıkıntı sözünü bulur bulmaz Nazan'ın içinde karanlık, onmaz bir şeyler uçverdi.

Madam Sara bu sessiz telaşı, alttan konuşmaları ilgiyle izlemeye başlamıştı. Değişiklikten ürkmesi en ufak olaylarda bile kendini belli ederdi.

Kalkıp dükkânın içinde şöyle bir dolaştı. İki tane koku şişesini, kendince, daha göz alan bir yere koydu.

Ayakkabılarının darlığını duyana dek geçenleri ayakta izledi.

Dışarda gök koyulaşmış, akşamın duru serin havası balıkçıların üzerinde belirmişti. Çünkü yalnız onların çatıları yoktu.

— Nedir kızlar bu fıs fıs konuşmalar? Söyleyin bakalım.

Nazan gene o ince gülüşüyle bir şey demeden duruyordu..

Raşel kapıya doğru yönelip çıkarken,

— Bugün onun poğaçasını da ben alacağım. İyi değilmiş içi… dedi.

Madam Sara kuşkusunu yatıştıran bu sözlerden sonra köşesine yerleşti.

O sıra içeri İspanyol dantellerin aylık parasını almaya gelen Halûk Bey girdi.

Dükkânın en pahalı şeyi olan bu dantellerin ödemelerini birden yapmıyordu Mösyö İzak. Fransız düğmelerini, pahalı kokuları da bu adam verirdi dükkâna. Halûk Bey'e gösterilen ağırlama, en çok alışveriş yapan Bayan Cazibe'yle kızı Sibel'e bile yapılmazdı.

Üstünde deve tüyü paltosu. Oysa palto havaları daha başlamamıştı açıkça. Parlatılıp düzgün taranmış saçları, erkeklerin kullandığı özel tıraş losyonu kokusuyla dolduruverdi dükkânı Halûk Bey. Ayakkabıları gıcırdıyordu yürürken.

Madam Sara yüzünü kaplayan gülmesiyle, gözlerinin yanlarında beliren çizgileriyle fırladı yerinden.

— Ah, ah hoşgeldiniz. Ne iyi, bir akşam çayı içeriz hep bir arada. Haydi Nazan fırla, çay söyle. Yeni demlesinler, durma.

Nazan eteklerini düzelterek kalktı. Oturmaktan gelen gevşekliğini toparladı. Çıktı, kahveye yöneldi.

Serinlik çökmüştü.

Saat altıyı bulmuş olmalı diye düşündü. Bir iki saate kalmaz iş biter. Üşüyerek kollarını kavuşturdu.

Hırkasını alaydı ya. Ama kadının acelesinden soluk almadan fırlamıştı. Yalnız Madam Sara'dan ötürü müydü çabukluğu, düşünmedi.

Elektrikler her yanı aydınlatıyordu.

Cıvalı lambaları sevmezdi. Donuk, mavi katılmış o aklık içini üşütürdü.

Utana sıkıla eczanenin sapağını döndü. Öylesine çirkin buluyordu ki kendini.

Kahvenin önünde durup Hurşit'i bekledi. Nasıl olsa deli zırtoş fırlardı dışarı şimdi. Hurşit'in bir an oturması söz konusu değildi. Herkesin buyuracağı bir işi vardı ona. Gece sinemalarına kaçmasına bunun için göz yumarlardı. Dönüşte peykede kıvrılıp uyurdu. Üstünde eski, tiftiklenmiş bir Sıvas cicimi örtülü. Kaşları dertli, çatık, peykeden taşmamak için hep aynı dikkatle uyumayı becerirdi. Hurşit'le aynı yaştaydılar ya, gene de Nazan'dan daha küçük gibiydi. Sevinmesini, aldırmazlığını önleyememişlerdi daha.

"Bir ondan utanmıyorum" diye düşündü Nazan, hele güldüğü zamanlar. "Ama niye?"

— Ne istiyon, kız Nazan?

Telle gerilip çekilen kapıyı açıvermişti birden.

— Aman deli, sen de. Yüreğimi ağzıma getirdin. Madam Sara Halûk Bey'e çay istiyor. Yenisinden, demlisinden olsun diyor.

— O rengi uçmuş herife mi, olur abla! Senin has hatırın için olur. Bu gece sinemadayım, çok ölümlü bir filimmiş, hapisli falan. Gözüm dünyayı görmüyor. Uçuyorum. Şimdi iletirim.

Bir an karşılıklı durdular.

Hurşit gene o ak dişleriyle, iyilik, saflık dolu gülüyordu.

Nazan nerdedir bunun yeri, diye düşündü. Anası filan, ya da babası. Nazan'ın babası mangal başında onu güçlü dizlerine oturtmuş birisiydi. Bir de mangalda kurutulan ıslanmış, buharlı kara bir ceket. Uykularına karışan tekdüze, sevinci olmayan konuşmalar. Acaba günlerden birgün onu havaya atıp tutmuş muydu? Belki vardı böyle bir şey de.

Elini tutaydı Hurşit'in, şöyle içten, "Sıkılıyorum Hurşit" diyeydi ona; "Hadi canım sen de, o yoksul, ben yoksul."

Bugün ikinci sözü de buluvermişti Nazan: "Yoksul."

Bilmediği söz olsa içi yanmazdı ya, anmadığı sözdü, annesine bıraktığı. Arı havayı iyice göğsüne çekti.

— Söyledim, şimdi geliyor çayınız.

— Hanım kız kendine de söyledi mi?

Bir şey demeden önüne baktı.

Ardından Raşel de girdi dükkâna.

Kapıyı sert kapayan Hurşit çayları ciddi, hiç şakaya benzer bir tutumu olmadan bıraktı. Giderken camların ardından Nazan'a sevgi dolu bir selam yolladı eliyle. Gerçekten mutluydu o gece filme gideceği için. Mutluluğunu dükkânda tutmuş, ortaya vurmamıştı.

Nazan, Hurşit geçip gittikten sonra gülmesini anca yetiştirdi ardından.

Halûk Bey dudağıyla burnunun arasını dolduran bıyıklarıyla oynayarak parasını bugün değil, bir hafta sonra alabileceğini hoşgörü içinde öğrendi. Bıyıklarının uçlarını yeterince büktüğüne karar verip ceketinden çıkardığı uçları süzgeçli sigarasından Madam Sara'ya uzattı. Sigaraları kara, parlak bir çakmakla yaktı. Kızlara da sigaradan uzatınca, Raşel rahat, alışkın bir tutum içinde kahkahalarla gülmeye başladı. Gülerken boynunu arkaya atıyor, boynundaki damarlar şişiyor, seğirmeleri görülüyordu. Halûk Bey onu kıstırılmış gülmesiyle izliyordu.

Nazan önleyemediği bir kızıllığın yüzünü sardığını anladı. Raşel'in çok ayıp bir şey yaptığını düşünüyor, bunu engellemenin yolunu bulamıyordu.

— Ya sen küçük Nazan Hanım? Sigara içmez misin?

Nazan artık kızarmasının doruğuna vardığını bilerek avuçlarına baktı.

— Biz küçüğüz, Halûk Bey. Olmaz ki, ayıptır.

— Kocaman kızlarsınız, sizin kadarlar artist oluyor. Hem bunlar zamanımızın vazgeçilmez şeyleri. Baksanıza yaldızlı falan.

Madam Sara hemen, Amerikan sigaralarının en içmeyenleri bile baştan çıkaracak özenle, ustalıkla hazırlandığından söz açtı.

— Gençken yaşamalı, Halûk Bey haklı. Yıllar geçip gidiyor, kanı donuyor insanın.

Raşel çorap kutularını raflara dizmeye başlamıştı.

Nazan kolundaki saate baktı.

Annesiyle Sirkeci'den almışlardı. İlk aylar kaybederim korkusuyla kayışın dayanıklılığını eliyle durmadan yoklamıştı. Uygun fiyattır bu, İsveç

malı, sağlam. Öyle demişti adam. Çuha kaplı bir tezgâhın ardında sıkıntılı bakıyordu anne-kıza. Daha ucuzu elbette yoktu. Şimdi oyuncak saatler bu fiyata satılmazken. Kayışa üç delik açılmıştı yeniden.

"Çocuktur, büyüyünce bilekleri dolar."

Eski para çantasının gizli gözüne sarılıp ayrılmış paralar seçilmişti.

Nigâr söylemişti, "Vardır Sirkeci'de iyi fiyata ucuz saatler" diye.

"Şimdilik Nazan'ı idare eder. Sonra mı? A teyzeciğim, sonrası Allah kerim. Yarın ne olacağını kim biliyor?"

Doğru, Nigâr Abla hep haklıydı.

Saatçi, kat yerleri incelmiş paraları güvensiz saymıştı.

Yeni Cami'nin ordaki güvercinler saatçinin küçümseyen davranışını içlerinden silip götürmüştü çıktıklarında. Maviliğe doğru kıvançla uçuyorlardı. Kasketli bir adam, taş duvarların dibine çökmüş, bir dal yontuyordu. Müslümanlığa sığınmış ezik dilenciler ellerini uzattığında, annesi yirmibeş kuruş vermişti gülümseyerek. Dilencilerin gözleri kapalı bir sandıkta küflenmiş gibi günışığında kırpışıyorlardı. Susamlı sıcak simitlerden almış, doygun, şen, iskeleye yönelmişlerdi.

Lodostu, deniz dipten dipten kabarıyordu.

Köprünün üstü çürümüş yosun kokuyordu. Güvercinlerle martılar yanlış yönlere uçmamışlardı hiç, Nazan görmüştü o gün, unutmuyordu.

Sirkeci yönüne ağır yük kamyonları gürültülerle geçiyordu. Elleri paketli, zembilli insan kalabalığı araçların içinden kendilerine yol arıyor, dağınık bakışsız bir yerlere yürüyorlardı. Mısır Çarşısı'nın kapısında bir çığırtkan çevresine itişen bir kalabalığı toplamış, son Avrupa buluşunu satmaya çalışıyordu.

Annesi, "Gelmişken ucuza erzak da alalım" demişti.

Görmediği güvenlik dolu bir tutumla doluydu bu sözleri söylerken annesi. Nazan saatine durmadan bakmıştı o gün alışana dek.

— Bugün bizim mahallede düğün var Madam Sara, dedi Nazan. Biraz erken çıkabilir miyim?

Madam Sara, gözlerini Halûk Bey'den ayırıp Nazan'a baktı. Büyük bir bağışta bulunmanın kesin onurlu sesiyle,

— Çık, yavrum, dedi. Yalnız yarın sabah daha erken gel. Yerleri, tezgâhların altlarını iyice silip toparlayın Raşel'le…

Nazan sabah yedi buçuk sekizi düşündü. Haliç’e inmiş sisin dağılmadığı saatlerdi onlar. Tek tük kız çocuklarının yaşlarından aşırı taranıp kırıtarak, topuklarının üstünde dengelenmeye çalışarak ortaya çıktığı saatlerdi. Bir sabah Nigâr Abla’yı görmüştü, o sağlam, yerleşik yapının ağır ağır yükselen duvarının dibinde taksiden inerken. Nazan onun kendisini görmesini istememişti. Sinmişti bir kapı arasına. Nigâr Abla önünden geçip giderken taksiden yüzü yeşile çalık bir adam kafasını uzatıp bağırmıştı ardından:

— Yamansın Gülaycığım!

Nigâr Abla yokuşun başında ardına bakmak için dönmüş, dikilip durmuştu. Yeniliğini bir gecede yitirmiş, yumuşamış giysileriyle alabildiğine yorgun, taksideki adama utançsız gülümsüyordu. Gülerken çok yaşlanmıştı. Elinde parlak taşlarla bezeli gözalıcı bir çanta vardı.

Nazan görünmemek için kıpırdamamıştı.

“Adı Gülay mıymış” diye düşünmüştü. “Niçin adını değiştirmiş!” Ne güzel addır seninki, Nigâr Abla.

Şimdiki adı da yaraşmıştı, öyle durduğunda, güldüğünde yokuş başında.

Nazan hangi sabah erkenden yola düşse ne yapacağını şaşırdığı o rastlantı yenilenecek diye ürkerdi. Yokuşların bitimine yakın sapak da yoktu. Toparlanamayıp bir kapı dibi de bulamazsa karşı karşıya kalabilirdi Nigâr Abla’yla. Nigâr Abla kendini bildik, tanıdık hale getirene dek gereken zamanı bulamaz, öyle kalıverirdi ortada.

Nazan *“Çe�it”* yazılı mavi dükkân gömleğini çıkardı. El örgüsü kazağının üstüne bir hırka geçirdi. Yakasının kadifesi yenmiş, dokuması gevşemiş paltosunu da giydi. Saklanmaz bir küçülmeyle giyimleri kolundan, eteğinden çekiyor, yerleşmiyordu üstüne.

Son günlerde ne yapsa bastıramadığı bir duygu, öfke ya da kedere benzeyen bir duygu, içini doldurdu. Çantasını aldı, elleri kabuklanıyor, üstelik pul pul da kalkıyordu, daha kışın koyusu başlamamışken. Çektiği çoraplara takarım diye az mı karışıyordu kafası? “Kuyu suyuyla yıkanmaktandır” demişti Nigâr Abla. Ne çok bilirdi o da!

Kendine çekidüzen verdi. Ona baktıklarını bildiğinden alabildiğine sakar, sıkıntılı kalktı. Tezgâhın ardından çıkarken makaralara çarptı düşürdü.

Çevreye saçıldı tümü renk renk. Terledi, toplamaya davrandı. Raşel güler yüzle atıldı:

— Bırak Nazancığım, ben toplarım. Hem sen gecikme, hı?

Raşel'i çok sevdi yeniden Nazan, dükkânın kapısına yöneldi. Kimseye bakmadan,

"Allahaısmarladık" dedi.

Halûk Bey de kalktı birden, "Ben de çıkayım" dedi.

Nazan çıkamadı dışarı, durdu, saygılı görünme kaygısıyla. Kime karşı, ne için, bilmiyordu.

Madam Sara parayı geciktirmenin sağladığı iç ferahlığıyla çevik, şen, kapıya dek uğurladı Halûk Bey'i.

Raşel camların ardından bakıyordu.

Geçitten, kamburunu çıkarmış Nazan'la, yanında Halûk Bey iyi dikimli paltosu, gıcırtılı ayakkabılarıyla geçtiler. Nazan ne yapması gerektiğini çıkaramadığından, gene de bu adamla bir şey konuşmazsa işi tehlikeye girer kanısıyla,

— Bu akşam hava soğuk, dedi.

Adam dünyadaki tüm insanların konuştuğu en olağan kelimelerle konuşmaya başladı. Ürkütücü tek söz etmiyordu. Her sözü tok, ısıtıcıydı. Salt kendi rahatına, kendi çıkarına çalışmanın getirdiği güven dolu yaşamında edindiği sözleri parlak çözümlü seriyordu art arda.

Caddede sanki soğuk daha da artmış gibiydi. Kadınların, erkeklerin yüzlerini seçemiyordu Nazan.

Midesine bir ezilme oturmuştu.

Elleri karıncalanıyordu.

"Düğüne yetişsem, hiç olmazsa iskemle taşımalarına yardımcı olurdum" diye düşündü. "Kemal Abilerin pikabını alacaklarmış, taksisinden çıkarıp. Hem onda iyi plaklar da varmış. Çoraplarım da bacaklarımın inceliğinden kayıyor, gergin durmuyor."

Pastanelerin önünden geçerken onları saran ılıklık, vanilya kokusu, "Pasta yiyelim" diyen adama hayır demesine yetti.

Vitrindeki koca süslü çikolatadan yapılma yumurtaya baktı. Oralara girmek, hiç tanımadığı, bilmediği bir yerde, hem de aydınlık bir yerde, yürümek. Sığıntı gibi. Onu görmeyen, görseler de duymayan,

geçiverenlerin arasında. Pastaların, içini kavuran tadını unutmayı yeğledi. Uzaktan görünen, sıcaklık içindeki masalardaki bakışlarla çevrili acemiliğinin tıkayacağı iştahını, üstünün başının oralara düşen aykırılığını, karşılığı pasta yemek de olsa, yenip giremezdi.

Caymanın rahatlığıyla yanıtladı.

— Karnım aç değil, pasta sevmem. Eve gideceğim, üşüyorum.

Adam elini tuttu.

Nazan'ın içi kabardı, ağlayacak gibi oldu.

Yıllardır kıpırtısız oluşagelen büyümesinin bilmediği değişimlerini, itmelerini epeydir önleyemiyordu. Heladaki kırmızı uçurtma parçası belirdi yeniden. Rüzgârlanıp duruyordu. Üşümesi çoğaldı, titremeye döndü.

Önleyemediği titremesini görmüştü adam.

Sırtına kolunu sardı.

Kan rengi dolandı yüreğinde.

İğrendi.

İğrenmesini açıkça anladı, gene de itmedi, karşı koymadı, bu da adamı arsızlaştırdı.

Ensesinin inceliğini eliyle kavradı Nazan'ın.

Nazan'a küstüğü her şeyi kırıp dökmek için bu adamı seçmiş gibi geldi. Caddenin bir yanına doğru kendisini sürümesine ses etmedi. Yüreği deli deli çarpıyordu, ama kafasındaki boşalma, kopma, acıyı yüreğinden öteye taşırmıyordu.

Locayı açan yer gösterici bildik, arsız bakışlarla Nazan'ı süzdü.

Nazan demin avucuna sıkıştırılıp itilen kâğıt paraları hâlâ elinde tutuyordu.

İskemleye oturdu, adam da yanına oturdu.

Başlangıçsız görmeye başladığı filmden ilk anda bir şey anlamadı.

Girişi bulmaya çalıştı.

Öncelikle filmin kahramanlarından kimden yana olması gerektiğini çıkarmalıydı.

Perdede iyi adamı aramaya başladı, sonunda buldu.

Odadan içeri giren adam, zorlayarak öbüründen çok önemli olduğu anlaşılan mektupları aldı. Kapıyı vurup dışarı çıktığında, mektupları veren adam kara bir koltuğa çöktü, elini alnına dayayıp düşünmeye başladı.

Nazan dümdüz perdeye bakıyordu.

Elindeki kâğıt para tomarını geri dönmeden, yanında oturan adamı el yordamıyla seçmeye çalışarak uzattı.

— Bunları alın. İstemem ben. Sinemayı çok severim. Keşke başlamadan girseydik...

Adam doğru Nazan'a bakıyordu.

Alabildiğine belirmişti yüz çizgileri. Bir şeyden ötürü acı çekiyormuş gibiydi.

Belki Nazan yakından gördüğü ilk yabancı erkek yüzünün anlamlarını kavrayamıyordu.

Adam paraları alıp Nazan'ın elinde sıkıca tuttuğu çantasına koydu.

Nazan iki yıldır çantasını sıkı tutar, saatinin kayışını arada yoklardı.

— Bunlar senin, dedi. Senin gibi güzel bir kız böyle gezmez. Böyle olmaz bu işler. Benim bol param var. Sana her zaman vereceğim. Hadi diretme bakalım. Ellerin ne küçük öyle senin...

Nazan arada kaçırdığı perdeye baktı.

Mektubu alan adamı birileri çok sert sesler çıkaran yumruklarla dövüyorlardı.

Adam gene de vermiyordu isteneni ya da yerini söylemiyordu.

"Bundan yana olacağım" diye düşündü Nazan.

Bir süre daldı, her şeyi unutup.

Ne çoraplarının zayıflıktan bacaklarında katlandığını, ne de peşine yalnız şoförlerle izinli erlerin takıldığını.

Bir ara düğün düşüncesi öne geçti. "Düğüne erken gitsem iskemle taşımaya yardım ederdim."

Adam ona iyice yanaştı.

Nigâr Abla yokuşta durup gülümsüyordu adam Nazan'a yanaştıkça. Gülümsemesi onu yaşlandırıyor, ağlamalara döndürüyordu.

"Merhaba Nigâr Abla" diyorlardı çocuklar.

Nigâr Abla ürküp sıçrıyordu.

Semtin futbol takımında oynayan genç ümitler saygılı, "Yok canım sinemadaki Nigâr Abla değildir" diyorlardı. "İnsanlar çift yaratılmamış mıdır?"

Annesi mezarlıkta katı yumurtaları soyarken, “Ben öksürüyorum diye telaşlanma be kızım” diyordu. “Dayanıklıyımdır. Dur bakalım, şöyle dur, gözlerin tıpkı baban.”

İğneyle ortalarından iliştirilmiş o geçmişteki yaz perdelerini biliyorum gibi geliyordu Nazan’a.

“Pazen kundaklıklarını sana iç gömleği yaptım”, diyordu annesi, “kuş kadar canın var. Yalnız bir boy.”

Bir de memelerim gittikçe belirgin, saklanmaz oldu anneciğim. Kambur durmanın ötesinde bir çare gerek. İç fanilamı çengelli iğneyle sıkılayıp kavuştursam.

Bağıramam, diye düşündü, rezil olurum.

İnlemeyle çığlık arası bir ince ses ağzının içinde döndü…

Dişleriyle ezdi onu, dışa taşırmadı.

Acı da acıydı hani, böylesini ilk kez duyuyordu.

Ama aşağısındaydı, bacaklarının arasında sürüyordu şimdi iğrenme.

Yukarı çıkmasını engelliyordu.

“Ağzımı vermem adama, bu Halûk Bey denen adama ağzımı öptürmem” diye düşündü.

Tonozun orda rüzgârla koşmaya başladı.

Çengel sakızı almaya.

Arı sakız tadını ağzında duydu.

“Ağlayamam şimdi. Yeri değil, herşey sessizce olup bitsin.”

Boğazına tıkanan yumruların, gerçekten et parçaları olduğu sanısına düşüyordu. Gözlerinde biriken iki damla yaşın inmesini engelliyor, duru damlaların ardından bakıyordu perdeye. Dişlerini sıktıkça acısını avurtlarından öteye taşırmıyordu. Sonunda düşmeden yok oldu gözlerindeki ıslaklık, nasıl, bilmiyordu.

Yarı aydınlıkta adamın teri seçilecek gibi parlıyordu alnında. Boğuntu, kargaşalık içindeydi görüntüsü.

“Yemek yiyor gibi” diye düşündü Nazan, bir tıkanma içinde.

Midesini adamakıllı yerinde duydu. Eliyle üstüne bastı.

Nigâr Abla koca yapıların bitmez odalarından inip inip yokuşun başında duruyordu.

Nazan’ın bacakları katılaşıyordu, karnı çökmüş gibiydi.

Adam her şeyi tek başına yapıyordu.
Tam tamına öyleydi olanlar.
Belinden aşağısının donması acıları orda bırakmıştı.
Duyarlığı tek yüreğindeydi şimdi.
Adamın kasları çözülüyor, toparlanıyordu yeniden.
Nazan için tüm olanlar kısa süre durdurulmuş bir ağrı gibiydi.
Hayır kalmamış bir yanını geçiştiriyordu sanki kendini aldatarak.
Nigâr Abla'yı izliyordu yeniden.
Kendine olanları görmemeli, itmeliydi geriye.
Tüm çabası buydu.
Filmin seslerini de duyamaz olmuştu.
Kesilmişti sesler perdede. Oysa iki araba dolusu adam üçüncüyü olmaz bir hızla izliyorlardı. Sapaklarda arabaların tekerleri havada dönüyordu. Nazan salt yanındakinin damarlarının vuruşlarını duyuyordu.
Adam genişliyor, tiksinti vererek yayılıyor, toparlanıyordu yeniden.
Bu uğultuyu, önlenmez uğultuyu herkes duyar diye birden ürktü Nazan. Utanç somut, acımasız yerleşti içine.
"Hiç ses edemem, rezil olurum. Artık büyüdün demezler mi? Koca kızsın, on dört yaşında, bilerek, isteyerek olmuştur her ne olduysa."
Sesler belirginleştiğinde Nazan, yeniden kuramayacağı ilgisinin dağınıklığından ürktü.
Eteğini dizlerine çekti.
Gizlice sürüp duran acısının sahiciliğini artık duyuyordu.
Her şey yatışıp sinemaya girdikleri saate dönecekti sanki o acı olmasa.
Adam paltosunun içine yerleşip baktı ondan yana. Yüzü dantel paralarını konuştuğu zamanki anlamı almıştı. Cebinden bir mendil çıkarıp burnunu sessiz sildi.
Film bitmeden, konuşmadan kalktılar.
Dışarda serinletici içkiler satan büfedeki adam Nazan'a baktı. Ötekiler de, kim varsa hepsi birlikte Nazan'a baktı. Eğik duruşu görüntüsüne acı katıyordu. Çorapları kat kat çizili birikiyordu bileklerinde.
Plastikten yapılmış parlak kırmızı çantasını bir süre nasıl taşıyacağını kestiremedi. Caddeye çıkana dek omzuyla elleri arasında gitti geldi çanta.

Caddeye çıktıklarında adamdan ayrıldı. Adam Nazan’la konuşmaya istekle girişmişti yeniden.
Hiç beklemedi.
Hızla yürümeye başladı.
Kalabalık daha artmıştı. Çiçek Pazarı’nın içini her zaman kıvançla dolduran renginin, canlılığının arasından görmeden geçti.
“Hastalanacağım” diye düşündü. “Tıpkı üşüttüğüm günlerdeki titremelerim başladı. Hava o kadar da soğuk olmamalı. Midem bulanıyor, kusacak gibiyim. Kadınlar kürklerini giymemişlerki.”
Yokuşu bir solukta inse, eve varsaydı. Annesi ona nane limon kaynatırdı.
“Ne olursa olsun, her şeyi karşılar nane limon” derdi annesi.
Sonra yorganı üstüne örttürürdü, sığınırdı, saklanırdı orda.
Kimse bir şey bilmeden, bir kendi bilerek, bildiği şeyin ayıbını yüklenerek. Sevdiği, bakındığı ara sokaklarda oyalanmadan yokuşun başına vardı. Karşı yöne geçmesi için taşıtların seyrelmesini bekledi.
Annesi düğündeydi, gidip onu almalıydı.
İyi ki düğündeydi, çok gecikmişti.
Saatine baktı cadde lambasının altında, dokuza geliyordu.
En geç sekize alıştırmıştı annesini, hem de en geç.
Aşağı varana dek dokuz buçuğu bulurdu gece.
İki büyük yapının arasındaki görüntüden denizde giden bir vapurun solgun, söndü sönecek ışıkları yürüyordu. Karşıya geçti.
Okul arkadaşı Neriman’ın düğünüydü.
Askere gidecek olan berber Rasim’le evleniyordu. Rasim’in durumu iyiydi. İki çırak çalıştırıyordu tonozun ordaki dükkânında. Biri yeğeniydi. Buralılar saç sakal tıraşlarını ona yaptırırlardı. Erkek çocukların saçlarını bir örnek keserdi Rasim. Ne olursa olsun, saç büyütüp de erkek çocukların gücünü azaltmanın âlemi yok diye düşünürdü oralılar. Neriman on beşindeydi. Nazan’dan bir yaş büyük, esmer, ilkokul dörtte sınıf döndüğünden, okuldan alınmıştı. Rasim on dokuzunda. Neriman’ın anneannesinin bahçesinde düğün yapıyorlardı. İş iskemle bulmadaydı.
“Yoksa konuklardan ne olacak, buyursunlar. Mahallemizin insanları, yabancı mı var?”
Nazan sokağa girdi.

“Erken gelip ben de iskemle taşımaya yardım etseydim” diye düşündü yeniden.

“Ya da limonata için limontuzu eritmeye.”

Yürüdü, dar sokakta bir yanda yükselen bahçe duvarına baktı. İçerden elektrik ışıkları taşıyordu.

“Bu soğukta donar adam bahçede. Gene de herkes oradadır şimdi, eve sığamazlardı ya.”

Ev yana doğru eğik tahtaları, yer yer açılmış çatısının kıyısında sarmısakla karışık bir şeylerin asıldığı dertop çıkınıyla duruyordu.

Bahçe kapısından girenler çıkanlar çevrelerine bakmadan öbür evlere doğru yürüyorlardı.

Bir iki küçük çocuk birbirlerini itme oyununa dalmışlardı. Biri eşikte direniyor, ikisi de onu, ordan kanırtmaya çabalıyordu.

Nazan duvara dayandı. Gittikçe açık seçik olmaya başlayan düğün evinin gürültülerini dinliyordu.

Tanıdığı bildiği kişilerin sesleriydi.

Taşkın, sevinçli konuşuyorlardı.

Soğuk onun duyduğu gibi değildi ki, çıkıp girenlerin çoğunun sırtında ince bir mintan ya da parlak saten giyimlerinin üstüne atıverdikleri kavi dokunmamış yün hırkalar vardı. Parlak ipeklilerini giyenler evli olanlardı. Nişanlarında dikindikleri bu seçkin giyimleri özel günlerde giyip güzelleşiyorlardı. Nazan bitmeyen ama azalan titremesiyle bir süre daha duvara dayalı kaldı.

“Bıktım artık, bıktım. O giy dediği şeylerden. Kıpırdadıkça yanlarından çıtır çıtır sökülüyor. ‘Eve uğra düğüne gelirken’ dedi, ‘bayramlıklarını giy.’”

On bir yaşında dikilen, babasının öldüğü, elini öptürmek için bir baba gibi ağırbaşlı uzattığı yıl.

“Eve uğrasaydım sedirin üstünde serili görürdüm. Annem çıkarken koyup düzenlemiştir. Kırmızı tafta bayramlığım, saçıma geçireceğim papatyalı, naylon bant. Yıkanınca sörptü kumaşı. Neyim varsa dar üstüme. Kollarım bacaklarım uzuyor. Hıh, eve uğrayıp giyinmeliymişim. Anneme illet oluyorum. Arada kızsa bağırsa daha iyi. Hep gülümsüyor, hep gülümsüyor.”

Çantası sokak elektriğinin altında donuk donuk parlıyordu.

Baktı, adamın içine tıkıştırdığı kâğıt paralar görünümünü değiştirmemişti hiç. Yüreğinde dolaşıp duran kaygıyı, öfkeyi tanıyamıyordu şimdi. Dokuztaş oynarken takılıp düştüğü, süre yetmeyip taşları dizemediği zamanlardaki boğuntuyu anımsatıyordu. Hiç beklenmedik bir anda bağırırdı çevresine, "Sizin yüzünüzden, çekilin ben dizerim" diye. Kendine duyduğu öfkesini belli etmemek, kapamak için bağırırdı.

Şimdi sırtı duvara dayalı dururken kendine yönelik değildi öfkesi. Niye olduğunu, kime olduğunu bilemiyordu. Bilmesini engelleyen bir şey vardı, ama ne?

"Yıllar geçti bayramlığımdan bu yana. Anneme bak, büyüdüğümü görmüyor. Hani anneler büyümeleri bilirdi? Raşel gitsin Filistin'e bana ne. Ben burda bir yere gidemem. Doğmuş büyümüşüm burda. Onun Filistin'i var, bekleyenleri var. Madam Sara da bir tuhaf. Hep uyuyormuş gibi sakin. Kolaymış gibi de, gezmeli, eğlenmeli, der durmadan. Hurşit de sinema delisi. Bir de dümdüz bakmasını bilir, kaygısız güler, olmazsa onun da Erzurum'u var. Bir yerleri var hepsinin. Gezmeli, eğlenmeli. N'apalım kızım, Tanrı böyle istemiş. Nasip kısmet. Bana soran yok ama. Artık bu mahalleyi istemiyorum."

İçerden gelen sesler tam bir uyum içindeydi. Bağrışmalar ve her düğünün gereği olan durmadan gülmeler, art arda sıralanıyordu.

Odalarında, annesinin yayıp bıraktığı kırmızı tafta giyimi, düşmüş, acemi fiyonguyla öyle duruyordu. Dibi kararmış çaydanlığın yanında bir dilim ekmeğe hep bulama sürüp bırakırdı annesi, "Akşam akşam acıkmıştır yesin" diye.

Sinemadan beri kopmuş olan şeyler yeni, alışılmadık bir biçimde ekleniyordu birbirine şimdi. Boyun eğmişliğine, suskunluğuna doğru taşan, geçimsiz, sivri kelimeler sınırsızlaşıyor, toparlanıyordu Nazan'ın çevresinde.

"Çocuklar kırmızı sever diye aldım. Bak kocacığım, nasıl ışıdı yüzü, rengini görünce."

Annesinin geçimli sesini aynı o günkü gibi duydu Nazan.

Annesine nicedir baktığı uzak bakışlarla bakıyordu artık bu bildik sokağa. Taşları yarı fırlamış kaldırımların görüntüsü soğuktu. İlişmiş

gibiydi oraya.

“Annemle nasıl yüz yüze bakacağım?” diye düşündü.

Bu bile öfkesini engellemedi.

Biri bağırdı bahçeden, “Azize’yi çalalım haydin” dedi. “Kalkın kızlar, utanmak neyin nesi?” Oyun havasını çalmaya başladılar. Elleriyle katılanlar vardı. Oynamaya kalkanların kimler olduğu ünlenen isimlerinden anlaşılıyordu.

Nazan çocuk yüzündeki gözlerine birden yer etmiş tortulu bir bakışla epeyce durdu duvarın dibinde.

Gökte ay yükselmişti.

Daha tamamlanmamış incecik bir aydı bu.

Düğünün yapıldığı bahçeye taşınacak şeyler bitmişti ki giren çıkan kalmamıştı.

Kapıda itişerek oynayan küçükleri de içerden gelip almışlardı.

Sokak boşalmıştı.

Burdan düğüne geleceklerin dışında kimse geçmezdi artık bu saatte.

Düğün de daha dağılmazdı, tam kıvamındaydı.

Nazan buralıydı, bilirdi bunları.

Çantasını omzuna astı. Öfkesinin ağlamaya dönmesini engelledi. İçi katılaştı iyice.

Bahçe kapısına yöneldi.

Eşikten adımını atarken, içeri sokamadıkları bir küçük oğlan onu gördü. Yarı aydınlıkta iki cam bilyayla oynayıp duruyordu eşiğin girintisinde.

Çocuk bahçeye doğru fırladı birden.

Kısalmış ceketiyle daha küçük görünüyordu koşarken.

Sevinçli, çın çın öten sesiyle bağırdı:

— Seher Teyze, işte Nazan Abla geldi bak!

Haziran 1971

Ah, Güzel İstanbul

Sırtında ekoseli gömleğiyle saçlarının, yüzünün rengi büsbütün karışık görünen şoför Sarı Kâmil 969 model MAN 520 kamyonunu bir kez daha süzdü.

Kapıyı açtı, girdi içine.

Başını uzattı, arkaya baktı.

Artık en kederli zamanlarında bile konuşmasına başlangıç sayılacak gülüşüyle seslendi:

— Erdoğan, dalga geçme! 47 DR yekindi, hadi oğlum, elhamdülillah sıra bizde. Demek bir gece daha sürünmeyeceğiz kuyrukta, şükür. Ulan atla! Mardinli bu 47 DR. Mardin'de, o anasını avradını sattığımın herifine, bizi bu yekten götürür. Ne demek, bugüne bugün 34 atız. Yani İstanbulluyuz... İstanbullu ne demektir bilirsin. Hele Mardin ilinde. Her bir şey demektir ve de düşman demektir. Bunlar hanım evladı yerine alır bizi. Bizim Galata yöresinde ne fedai uçurmuşluğumuzu, ne el ayak öptürmüşlüğümüzü bilmezler. İstanbul şehrinde birine küfür mü edeceksin, beddua mı edeceksin, şoför parçası, imansız, Allah seni uzun yol sürücüsü yapsın demenin yettiğini bilmezler. Ne de olsa taşranın yabanları koca kamyonu yürütmenin, bir ustalık, bir hüner olduğunu bilirler.

Sarı Kâmil'in muavini, Kocamustafapaşalı on beş yaşındaki Erdoğan, ayağındaki lastik pabuçların sessizliği içinde ustasının yanında yerini aldı. Zayıf, incecik boynundaki âdemelması aşırı belirginleşiyordu son günlerde. Az konuşan, erken kırışıkların doldurduğu alnıyla sanki hep hüzünlü şeyler düşünürmüş gibi duran bir çocuktu. Altı aya yakındır, Sarı Kâmil'in yanına, anasının yalvar yakar olmasıyla muavin durmuştu. Anası loş taşlıklarını, her sabah bir kova suyla yıkayıp kapı dışına dek suları süpürürken, Erdoğan bir an önce evden çıkmanın yollarını arardı. Nemli taşlığın ucundan baktığında sokak kapısı güneş dolu, ses dolu dururdu karşısında.

Geçen güz elinden yakalayıp kahveye dalıvermişti annesi, Erdoğan'ı.

— Kâmil aslan oğlum benim! Bunu yanına al. Hem bir işe sap olsun, hem bir iki kuruş nafakasını kazansın. Bilirsin, buraların eksiği hep eksiktir. Sabah babası, abisi işe gitti mi, dökülüyor sokağa. Birgün Kumkapı'da nerden bulduğu belirsiz arkadaşlarıyla, sandalla açılayım filan derken ölüsünü bulacağız. Her yıl, bilmez misin, bu çocuklardan biri karpuz zamanı kurban olur denizde. Ah benim oğlum, halimden anlarsın. Çocuk da değil hem. Büyüdü. Aylaklığı yetti.

Sarı Kâmil, semtinin tüm kadınları gibi tezcanlı, telaşlı kadını, olgun, koruyucu bakışlarla dinlemişti.

Uzun yol arabalarında İstanbul'a varıp işsiz dinlenme günlerinde lokumuna, gazozuna tavla oynarken bile arkadaşlarından daha yukarda oturuyormuşçasına bir tavır içinde olurdu.

MAN 520 kullanan bir uzun yol sürücüsünün kamyonuyla pekişmesinin sonucu sokaklarda yürürken bile arkadaşlarından daha ötede durur, yayalara çarpıp kaza yaparım kaygısının bilinçaltına geçmiş ürküntüsüyle, kaldırımların öte ucundan yürürdü.

Arkadaşlarına, "Yahu üç yılda perçinlendik bu koca merete" derdi. "Üstünde değilken bile dizelin titremeleri avuçlarımdan geçer karıncalana karıncalana. Sıcağından iliğim kurudu. Sırtımı dayadığım yere belkemiğimin modeli çıkmış. Hay anasına yandığımın! Ulan, o da bize alıştı, bağlandı. Ağaçlı yolların serinliğinde vurduk mu bir gürler ki, yankısı dağdan döner. Canımızdan can kattık MAN'a. Gölgesi yaygın, çimeni bol yeri sever bizim gibi, koyuverir kendini."

Kamyon da kamyondu ha...

Çift tekerli, iki buçuk tonluk Fargo'ların önemsendiği semtlerinde; kırmızı, çekme gücü akıl almaz sayılara varan 520 MAN dizel ne demekti, bilirdi oralılar.

Patronu çağırmıştı. "Kâmil, oğlum büyük para bağladım bu işe. Kollayacaksın beni. Senden başkasına güvenim yok. Kulak asma, makine dediğin nankör oluyor. Masraf kapısı. Kız gibi ha! İlk seferini seninle yapacak. Öbür kamyonlarımdan bir kârım yok. İki damperliye ise hiç kulak asma. Damperliler inşaattan öte işe yaramıyor. Kumdu, çakıldı... görünüşte

çok çalışıyorlarsa da... Ah paranın gözü kör olsun! Olanda başka dert, olmayanda başka... Yazısını da yazdırdık.”

Kâmil sigarasından bir soluk çekip dışarda zorlanan odun yüklü bir at arabasına bakmıştı. Yazıhanenin içinde bir karasinek, durmadan cama çarpıyordu kendini. Köşedeki kahvecinin almadığı gazoz şişelerinin çevresinde sigara külleri uçuşuyordu.

Sarı Kâmil “İnşaat ve Taahhüt İşleri Kum Çimento Demir” ticareti yapan patronu Halil Koçer’in yüzüne bakmadan, “Adını ne yazıyorlar bizim MAN’ın?” diye sormuştu.

“Açılın Yolların Kartalına diye yazdırdık. Ön motor kafesine de dağdan inen kartal resmi çizdiler.”

“İyi ya,” demişti Sarı Kâmil gene hep şişelere bakarak, “madem uzun yol kamyonudur; bir de ‘Ömür Biter Yol Bitmez’ yazalım.”

Bu sözle Kâmil’in uzun yol şoförlüğü başlamıştı.

İlk ehliyetini askerlikte almıştı. Sonradan işi uzun yol sürücülüğüne dek vardırmıştı. Sarı Kâmil’in makineye karşı olan el yatkınlığı ünlüydü semtinde.

Erdoğan’ın anasını hiç konuşmadan dinlemişti o gün.

Kadın çamaşır sodasının yer yer açtığı elleriyle sıkıntılı sıkıntılı başörtüsünün kıyılarını tutmuş rüzgârlıyordu yüzünü.

Kahvedekiler kendi oyunlarına, konularına dönmüşlerdi yeniden.

“Bir patrona soralım, teyzeciğim. Kamyonu süren bensem de mal onundur. Pek bir para kazanır sanma bizi. Şunun şurasında biz ne alıyoruz ki Erdoğan’a ne versin?”

Kadın durmuştu öylece.

Kâmil gülümseyerek bakmıştı ona.

— Ortadan kalksın çocuk be yavrum, Kâmilciğim oğlum, demişti Erdoğan’ın annesi.

Özensiz dikimli mantosunun içinde zayıf mı, şişman mı belli değildi. Dudağının kıyısındaki kabuklanmış bir uçuk, kadının görüntüsünü daha yoksul yapıyordu.

Semtlerinin kadınlarında evliliklerinin üç beş yılından sonra teyzelik yer ederdi.

Birden kahvenin pikabına Türkçe sözlü bir Hint film şarkısı koymuşlardı.

Sarı Kâmil ne yol alındığı ancak kilometre saatine bakarak çıkarılabilen Orta Anadolu bozkırını düşünmüştü.

Akşamüstlerine doğru inen mor, toz toz gölgelerin, yalnızlığı inanılmaz güçte duyurduğu, bir rüzgârın sarstığı ağaçlaşmış diken tarlalarını düşünmüştü. Erdoğan'ın Kumkapı'daki kıyıda arkadaşlarıyla içdonları ıslak ıslak, ısınmış taşlara serilip sigara içmelerinin tadını düşünmüştü.

Kocamustafapaşa'da sigaraya oğlanlar on bir on ikisinde başlarlardı, bıyıkları terlemeden...

— Yak bir sigara, Erdoğan Bey... dedi Sarı Kâmil.

Erdoğan uzatılan paketten sigara aldı. Gizli içme alışkanlığını yitirmemişti hâlâ. Başı eğik, avucunun içinde bir soluk çekti sigaradan.

— Sen Mardin seferini yapmadın, oğlum Erdoğan. Oraya da gün doğarken varırız. Bu bizim şanımızdandır. Her uzun yol kamyonu gün doğarken varır yerine. İlk giriş yeri de ambarların, halin olduğu süprüntü yerlerdir. Perdeleri örtük ara sokaklardan sürerken ezan anca okunur. Saatlerce sürüp getirdiğin uyku çatal çatal batar gözlerinin içine. Bu faslı geçelim. Altı aydır uykusuzluğa talim ettin bilirsin. Ambarlara vardın mı, şıppadak aradığını bulursun. Hepsi de sürat ambarıdır ha! Aşağı kurtarmaz. Mardin Sürat Ambarı, Diyarbakır Sürat Ambarı... Yükünü alacak hergele, alıcı kuş gibi tüner yerinde. Uykulu hamallar koşuşur. Ulan şaşarım o hergelelere. Testi gibi her yanından rutubet sızan yazıhanelerinde nasıl satlıcan olmazlar diye. Gerçi bizi de motor kavurup kurutmuştur ama, su adamı çürütür bana sorarsan. Mardin'in ovasına vardığımızda ne şehir beklersin görünecek, ne dam, ne ağaç... Sanırsın ki kıyamete dek sürecek bir yolun hep başındasın. Tekerler dönüyor da koca MAN yürümüyor. Hep tıpı tıpınadır yol. Neresini noktalasak şu yerin dersin. Vay anasını, bir suyu çekik kuyu belirir. Nereden bildim susuz olduğunu? Yahu kuyu dediğinin şunun şurasında yanında yöresinde iki tutam çimen yeşerir. Ora kuyularında arama öyle şey. Kovaları çekmelik direkleriyle toz toprak içinde salınıp durur. Bozkırın rüzgârı da toprağın yüzünü yalar geçer alttan alttan. Toz döne döne yerle bir yayılır ovada. Saatlerce sonra Mazı Dağı'nı gördüğünde, hah dersin yahu, yol yaparmışız desene. Ve birden dik

yamaçlarda apak Mardin'i görürsün. Mardin taştan şehirdir. Dar sokaklarında serinliğin kol gezdiği, bahçeleri ağaçsız, ağaçsız olmanın yaraştığı bir şehirdir Mardin. Bizim MAN tek sesle yönelir bozkırda. Ama Mardin'i gördüğünde gürülder. Allah hakkı için aynen göreceksin sen de bu aslanın Mardin'e girerken gürüldemesini. Serinde gireriz. Güneş bir mızrak boyu çıktığında sıcak bastırır. Öylesine sıcağın tarifi yoktur. Boynundan ter tane tane durmadan içine süzülür. Toprak altlarından yansır güneş. Ne yana baksan güneş hep. "Ahh... Canım İstanbul gibisi var mıdır?" dersin. Şöyle yürekten. Ama buralar da bir içine işler ki insanın. Haddine düşmez unutmak.

Erdoğan, Sarı Kâmil ustasının coşku dolu anlatışını saygılı dinliyordu.

Sarı Kâmil uzun yol havasına girmişti gene. İri, sarı sarı tüylerin sardığı elleriyle direksiyonu kavramış, derisinin içine yer etmiş motor yağı lekeleriyle bezeli avuçlarının terini, arada direksiyonu bırakıp yamacındaki beze kuruluyordu.

Öndeki kamyonlar araba vapuru kuyruğuna doğru ağır aksak yöneldiklerinden kamyon kalkış, ağırlaşma durumlarında sert sarsıntılar geçiriyor, koca sesi gittikçe basan akşamın içinde büyüyordu.

Surların üstünden doğru geçen motorlu trene baktı Erdoğan.

Sabah uykularını az uyuyan mahallesinin insanları, şimdi günün son işlerini bitirip yatma hazırlığına koyulurlardı. Erkenden kalkıp duyurmadan Kumkapı'ya kaçtığı sabahlarda onu yatırın kör dilencisi duyardı yalnız. Dilenci ilk ayak sesinin coşkusuyla dualarını hemen peş peşe sıralardı . Erdoğan Kumkapı'ya doğru koşarken annesi daha uykudan yeni kalkmış olurdu. Kaç kez babasıyla ağabeysine merdiven trabzanına bağlatıp dövdürmüştü Erdoğan'ı.

— Komşular, bu oğlanı kim adam edecek? Dayak kötek umurunda değil. Yaz geldi mi söz, öğüt, korku umurunda değil, diye yakınırdı.

Sabah temizliğine yataklarını, ak çarşaflarını pencereye fora ederek başlayan komşular, oğlan çocuk büyütmenin güçlüklerini aralarında yeniden konuşurlardı.

Erdoğan geçen yaz mavnalardan sandık taşıyıp kazandıkları beş on lirayla çıktıkları son sandal gezintisini düşündü.

Denizde yüzerken yakamozlanan güneşi, gözkapaklarının içine biriken tuzu, buna karşın gene de dibe doğru dalıp günışığını, girebildiği her noktada seyretmenin verdiği coşkuyu yeniden duydu. Çocukluğu ıpıl ıpıl depreşti içinde. Sandalın yeni boyanmış gövdesinden ellerinin kaymasıyla bacaklarına yer yer sıvanan mavi yağlıboyayı çıkarmak için sahilde taşla kumla kazımıştı derisini. İnce bir yer çatlamış, kan yayılmıştı, tuz kumu aşıp açılan yeri yakıyordu. Erdoğan yakmanın verdiği acıyı bastıran özgürlüğün sağlıklı dolanmasına tanık olmuştu gövdesinde. O gün, kalan paralarıyla mısır almışlardı. Günboyu başka yiyecek şeyleri yoktu. Hamallıktan kazandıklarıyla ancak sandal kiralayabiliyorlardı bir saatliğine. Üstelik seçmek ellerindeydi. Ya sandal, ya biraz ekmek köfteyle yetinip, kıyıdan denize girmek. Denizin ortasına gidip sığlık balıklarının şaşkın dağılışlarını izlemek. Birden sandaldan denize atlamak, aç kalmayı yeğletiyordu onlara. İki mısırı dört kişi üleşip midelerini bastırıyorlardı. İki de sigara buldular mı yaşlarını daha ortaya çıkaran ağır küfürler savurarak koşuyorlardı sahilde, yerli yersiz. Akşam evde dayak da beklese günboyu güneşin ve denizin verdiği inanılmaz renkli duygular yitmeden duruyordu Erdoğan'ın bitişiğinde.

Geceleri hep şurda burda birilerinin kaybolmuş paralarını bulma düşleri gören Erdoğan'ın doğadan aldığı mutluluk onu dayanıklı yapıyordu. Denizin, güneş yanığından kabuk bağlamış ince omuzlarını dağlamasının özlemini acıyla duydu.

Trenin son kırmızı ışığı kaybolup gitmişti Kumkapı yönüne. Kumkapı'daki odun depolarında akşamları hızar sesi kesilirdi. Bostanlara çiy yağardı. Erdoğan sigarasının avucundaki sıcağına değdi iyice yüzüyle.

— Mardin'deki o senin hakkını ödemeyen adamı sahiden vuracak mısın, görürsen, Kâmil Abi?

Sarı Kâmil, önde iyice hızlanan kamyonu aynı hızla izlemeye başladı.

Kararan denizden kum motorları gelip geçiyordu dinlendirici tıkırtılarla.

Sarı Kâmil, Erdoğan'ın sorusunu yanıtlamadı. Kendinden yaşlı damarları dolu dolu duran elleriyle yorgunluğu yüklenmiş, sımsıkı tutmuştu direksiyonu. Yakışıklı, canlı renklerle bezeli, düzgün yüzünde uzak bir anlam yer etmişti. Otuz yaşına varmadan ince ince çizgilerle dolmuş alnında, uzun yollarda uykuyla, güneşle, karın yakıcı aklığıyla didinmeden

gelen kederli bir görünüş vardı. Ama ağzı kendinden öte kimseden bir şey beklenmeyeceğini bilmenin getirdiği gülümsemeyi hiç yitirmiyordu.

Erdoğan farları yakan düğmelere bastıktan sonra, konuşmayı yürütme çabasıyla,

— Brandaları yeniden sıkılayalım vapura girdiğimizde, Kâmil Abi, dedi. Mardin’den belki o adam gelmiştir. Bana sorarsan bu vurma işinde yarar yok abicim. Cevahir Yengem kara yasa gömülür. Kimi kimsesi yok ki bu dünyada senden başka.

Sarı Kâmil, Cevahir adından umulmaz bir biçimde irkilip döndü.

Erdoğan hiç beklemediği bir korkunun belirdiğini duydu içinde.

Tıpkı ağabeysinin onu merdiven trabzanına bağlayıp bel kemerini çıkardığında duyduğu korkunun eşiydi sıcak, kılçıklı, karnına doğru inen. Sarı Kâmil’e Cevahir Yenge’den söz açmak en olmazı yapmaktı bir anlamda. Ama bu yürekliliği Erdoğan’a gene Sarı Kâmil vermişti.

Yük kamyona aktarılırken kaldırımlara söyler gibi, “Bu dönüşte ona nikâh kıyacağım be Erdoğan, sevabımdır. Öyle iyi ev kadını çıktı ki... Anasını satayım! Kimin haddine düşmüş ayıplamak!” demişti.

Sonra kimse yokmuş da boşluğa, sokağa konuşmuşçasına, brandaları aşıp dönen kalın urganların son sıkılanmalarını elleriyle tartmaya yönelmişti.

— Erdoğan, doğru söylüyorsun. Her uzun yola vurduğumda bu kararı veriyorum. Ama dönüşte mahalleye girip bildik tanıdık takımının içinde iki gün dolandım mı sanki eve vardığımda devresine uzun yola vurmayacakmışım, bir daha kafamdaki kıpranma olmayacakmış gibisine gevşiyorum, savsaklanıyorum, vazgeçiyorum. Şu adamı sorarsan, gördüğümüzde efelenmezsek olmaz. Yalnız ne var ki, dediğin gibi, gittiğimizde bulmamak da var. Bulursak, öldürmesine değil, şöyle korkutmasına dokunacağız.

Erdoğan dayatmadı konuşmayı sürdürmede.

Çocukluğuna sığındı yeniden.

Güneş dolu sokak kapılarını gördü iyice basan gecenin içinde. Bilmediği bir adama doğru giden ölümü, bilmediğince yeniden kurmaya çalıştı.

Bursa’da bıçakçılar çarşısından alınmış en güzellerinden bir sustalı, kamyonun torpido gözünde nicedir duruyordu.

Erdoğan evini özledi.

Anasının evin ardındaki bahçelerinde, dut zamanı, Erdoğan’ı ağaca çıkarıp dut silkelettiği yazları düşündü.
Bıçağın içinde bitişik durduğu kının ipince sivriliğini elinde duydu.
Sarı Kâmil’e baktı.
Kâmil yan yan dikiz aynasını gözlüyordu.
Erdoğan iç çekti.
Sirkeci yönüne doğru ağır yük kamyonları gürültülerle genişleyerek geçiyordu.
İstanbul’da gece başlamıştı.

Cevahir, Sarı Kâmil’in yola çıktığının onuncu günü öğleüstü son yaz günlerinin gürleştirdiği sardunya saksılarından yabanıl otları ayıklıyordu.
Bir yaban nanesini parmakları arasında ezip kokladı.
Epeydir yüreğine yer etmeye başlayan bunaltının bu kokuyla daha belirgin, daha acımasız ortaya çıktığını duydu.
Çocukluğunun henüz bittiği yıllarda geldiği İstanbul’da bir bu evde, bu alt katta mutlu olmuştu. O da şunun şurasında anca iki yıla vardı varıyordu iç rahatı.
Bunun hep böyle gitmeyeceğini bilirdi Cevahir. Ne demişler? “Orospu kısmı niye güler? Yanılır da güler!”
Ayağındaki nalınları evin sekisinde bırakıp içeri girdi.
Makine kilimleriyle dibi dibine örtülü odasında en umulmaz kıyılarına dek işlemiş bir temizlik vardı.
Beyoğlu’nda bir ara fotoğrafçıda çektirip altı dokuzluktan büyüttüğü, dudakları, yanakları pembe rötuşlu fotoğrafına baktı. Saçlarını ilk altı aylık kıvırcık yaptırdığında çektirmişti, dudaklarını koyu koyu boyayarak. Fotoğrafçıda, acemiliğinden, eğri durmuştu. İpeklisinin kol altlarından doğru ter genişliyordu.
Dışarı, Beyoğlu’na çıktıklarında, yerlerine talaş dökülmüş bir muhallebicide Leman’la birlikte keşkül yemişlerdi.
Sıcak yayılıp duruyordu cadde boyunca.
Buz gibi şişe suyu içmişlerdi. Suyun soğuk buğusu içlerini serinletmişti.
Leman da, onun gibi, yenilerdendi Zürefa’da.

Ayıbı yitireli epey olmuştu.

Ama bu salt evdeki duruma bağlıydı.

Muhallebicide unutmuşlardı bir iki saat kendilerini. Başbaşa resim çektirdikleri için o gün ayrıca daha yakınlık duyuyorlardı birbirlerine. Günün aşırı sıcağı, fotoğraf çektirmek, yüzlerindeki pembeliği allaşmaya çevirmişti. Önceden yanak boyası da sürdüklerinden gelen geçen erkeklerin tümü yılışık yüzleriyle, sözle, elle sarkıntılık edip durmuşlardı.

Cevahir bir süre daha resme bakıp yüklüğe yöneldi.

O resmi Sarı Kâmil onu Zürefa'daki evden çıkarıp buraya getirdikten çok sonra duvara asmıştı.

Öylesine arınmıştı ki içindeki tortulu şeyler, resim bile çekildiği zamanı, günü, yılı aşmış, Cevahir'in güzel çıkmış fotoğrafı diye asılmıştı duvara. Ayrıca başka bir özellik de bulmuşlardı onda Kâmil'le. Fotoğrafı çektirdikten bir yıl sonra gelmişti Kâmil eve ve Cevahir'i seçmişti.

Ama yüklüğün içindeki, Leman' la başbaşa çekileni hiçbir zaman çıkarmamışlardı.

Konuşmadan gerekenin bu olduğunu sanki birlikte saptamışlardı.

Cevahir, ötekiler gibi işine başladığında iyice çıplak durmazdı. Kara jarse gömlek giyip otururdu, seyredenlere karşı.

Kastamonulu Melâhat, Leman, Sıdıka, Güllü Saime, Nazlıca, Tombul Rukiye filan sadece bir donla dururlardı akşama dek.

Giyinme saati işlerinin bittiğindeydi.

Giyinmeyi öylesine severlerdi ki!

Güllü Saime, "Vallahi şu işin çıplak dolanma zorluğu olmasa daha kolayına gelecek orospuluk insanın. Çıplak geze geze insan memesini, kıçını unutuyor. Giyinip de çıktım mı, işte şimdi kadın oldum diyorum" derdi.

Güllü Saime kumral irisi bir kadındı. Kulağının ardına bir çiçek iliştirmeden duramazdı. Çiçeğin rengine eş donlar seçerdi kendine ve gelmiş geçmiş tüm gazelleri bilirdi. İki çocuğu vardı. Onları okutuyordu. Mahallesine de hastabakıcılık yaptığını söylemişti. Tabii çocuklarına da... Ne söylense, eğriye doğruya gülen Sıdıka'ysa Sarı Kâmil'in Cevahir'i seçtiği gün ona kahve falı bakmıştı.

“Kız, vallahi sana, iri kemikli, şöyle elli ayaklı bir herif çıkıyor. Hadi kurtuluyorsun, ay gözün çıksın! Nikâhına alacak seni. Ayan beyan görünüyor, nah!” demişti.

Gülüşmüşlerdi birlikte.

Gülmek yerli yersiz hepsinin alışkanlığıydı.

Yılgınlığı öylesine edinmişlerdi ki zamanla unutur olmuşlardı geridekilerini. Onları buralara sürüyen nedenleri. Daha fazlasını istemek nelerineydi şimdi. Kadın kısmı için en utanılacak işi seçmişlerdi. Onlara öyle geliyordu ki bu ayıbı seçmeleri kendi yüzlerindendir.

Gelenle gidenle karanlık sinmiş yatağa duygusuzca cilvelenerek çıkıp inmek, her durumda aşırı benzetmeler yapmak. Ardından kahkahalarla gülmek, iş bittiğinde kentin içlerinde dağılıp gitmek.

Tuttukları evlerde, odalarda kendilerini çeşitli küçük işlerle uğraşarak geçimlerini sağlayan kişiler diye tanıtıyorlardı.

Ebelik, iğnecilik, doktor yanında çalışmak, gündelikle evlere gidip dikiş dikmek seçtikleri işlerdi. Anadolu’dan gelenlerin eğitim gerektiren hiçbir şeyi iş olarak öne sürmeye cesaretleri yoktu.

İstanbulluydular, elbette o kadarına vardırabilirlerdi bazı şeyleri.

O günün üçüncü müşterisiydi Sarı Kâmil.

Odaya girip (oda diye tanımlamak yanlıştı orayı, tahta bölmelerle ayrılmış, önüne basma örtüler gerilmiş hücrelerden oluşuyordu kendilerine ayrılan çalışma yerleri) somyanın üstüne çöküvermişti öylece.

Cevahir çabukluğu kolaylaştıracak sözde kışkırtıcılığını takınmadan Sarı Kâmil’in karşısında öylece duruyordu.

Beklemediği bir ürkekliğe kapılıyordu gittikçe.

Gerili basma perdenin kesemediği sesler belirginleşiyordu.

Güllü Saime pencereden içeriyi seyreden erkeklere tekerleme gibi söylediği çağrılarını arsızlıkla art arda sıralıyordu. Cinnet belirtileri dolu kahkahalarını en büyük ayartıcılığı sayarak her sözün sonuna ekliyordu. Bacaklarına gürültülü tokatlar attığı etin şaklamasından anlaşılıyordu. Kastamonulu Melâhat bu davranışlarıyla tüm müşterileri onun elde edeceğini sanıp yokuşun yukarısındaki plakçılarda o yılın en çok çalınan şarkısını söylüyordu. Kavruk, içli bir söyleyişi vardı. Sesi teninin rengine çok yaraşırdı. Gölgeli bir esmerdi Melâhat.

Durması öylece uzadıkça bulunduğu yokuşun en tanınmış sokağının seslerini, tatlıcıların bağırtılarını açık seçik duymaya başlamıştı Cevahir.

Boğazında yiyince yakıcı bir şekerleşme bırakan şam tatlısı satıcısı adam, türküyle ağıt arası çağırısını sürdürüyordu gene. Bahçesi atkestanesi ağaçlarıyla dolu kilisenin çanı çalmaya başlamıştı. Konuşmayıp böyle durdukça, o ileri şeyi, duygusuzca, irkilmeden günün belli saatlerinde verip akşamüstü paraları alıp çıktığı zaman elini, boynunu, kanının devinmesini seçebildiği ana dek yaptığı şeyi, bir erkekle yatmayı, birdenbire beceremeyeceğini sanmıştı.

Adam sarhoş muydu ne? Burda vakti yitirip kıpırdamadan oturan adamla alacağı para gene aynı olduktan sonra, durması niyeydi?

Sarı Kâmil birden, doğru yüzüne bakmıştı.

Cevahir tam bunları düşünüp de ne yapması gerektiğini topladığı sırada.

Cevahir'in yüzü basma perdenin ince aralıklarından sızan ışıkta yuvarlak, yabanıl bir anlamla yüklüydü.

Cevahir'in güzelliği koyu koyu beliriyordu Kâmil'in içinde. Kara iç gömleğinin açıkta bıraktığı boynunda mavi ipekle örtük üçgen bir muska asılıydı. Bir de altını vardı muskanın yanında. Bir tutam kara saç mavi muskanın dibinden göğsüne doğru iniyordu. Yanağının en yuvarlak yerinde kapanmış bir çıban yeri pürüzlü, elleme duygusu veren bir görüntüyle, yüzün yuvarlaklığını, gençliğini zedeleyip açık saçık bir anlam katıyordu.

Mavimsi ak gölgelerin yığıldığı düzeltilmemiş somyanın oraya doğru bir adım atmıştı Cevahir. Bu zaten aralarındaki uzaklığın tümüydü.

"Soyunayım mı, şekerim? İstiyorsun değil mi?" diye sorduğunda, sesini yabancılamıştı.

Gömleğinin eteğini yukarı doğru sıyırırken birden yakalamıştı Kâmil kollarını. Etinde duymuştu adamın sarı, iri tüylü, sert değişini. Aşağıya aşırtmıştı gömleğini yeniden.

"Kalsın çıkarma. Ta on beş günlük yoldan geliyorum. Oralardaki genelevlerde kadınlar portakal sandıklarının üstünde allı güllü örtüler örtmüş, çıplak, neredeyse anadan doğma oturuyorlardı. Hiçbirine yanaşamadım. Kasaba pazarlarında satılan yaldızlı teneke bileziklerden bir sürü takmışlardı. Şıkırdatıp duruyorlardı. İçlerinde en güzeli yeni deldiği kulaklarından kanı kurumuş deliklerden iplik parçaları geçirmişti. Yaşı

anlaşılmayacak kadar küçüktü. Hiçbirinin yanına varmadım. O bildiğin alaylara başladılar. Çıkarma üstünü. Sen böyle daha güzelsin, soyunma" demişti.

Cevahir çok uzun zamandır unuttuğu, belki de hiç bilmediği, bir güzel olma duygusunun kendisini sardığını, ısıttığını izlemişti.

Kâmil'in onu sarıp, yanaşıp, üstüne ağırlığını bırakma süresi içinde bu duyguyu hiç yitirmemişti Cevahir.

Somyadan kalkıp ibriğe doğru eğildiğinde ilk duyduğu, Güllü Saime'nin kılçıklı, hasta kahkahaları oldu.

Demek sesler durmamıştı arada.

Oysa onlar Kâmil'le ikisi çıt çıkarmadan kabaran, ısınan, yer yer bir ince yel esintisi gibi ferahlatan süreyi en gizli sessizlikleriyle yaşamışlardı.

İbrikten suyu avuçlayıp yüzüne çarptığında asıl gerekli temizliği onun yanında yapamayacağını anlamıştı.

"Sen git, ha? Parayı dışarı, hani kapının dibindeki yaşlıca olan var ya, kınalı saçlı? Ona vereceksin" demişti.

Son sözlerinin gereksiz olduğunu söyler söylemez anlamıştı. Öyle ya, adam nereden geldiyse oradan çıkıp giderdi. Bir de konuk geçirir gibi yol yöntem göstermenin gereği yoktu. Sevişme süresince kollarıyla sıkı sıkı sardığını çözülürken seçmişti Sarı Kâmil'den. Toparlanamayıp yersiz yönsüz davranışlarda bulunmuştu. Basma perdeyi aralayıp çıkmıştı adam. İçeriye doğru yoğun bir sigara dumanı sızmıştı perde kapanana dek.

Cevahir seyirlik yerine oturduğunda çıplak memelerinin ucunu günboyu bir kumaşla oynar gibi çekeleyen Nazlıca'yı görüp ilk kez yadırgamıştı.

Nazlıca'nın iskemleyi yayılarak kaplayan bacaklarının kılcal damarlarını, ince bir ter ıslaklığının göğüs aralarından parlamasını tedirginlikle izlemeye başlamıştı.

Nazlıca çalışmak için Zürefa'ya son gelenlerdendi. Boğaz'da bir otelde basılmıştı, kendi anlatması. Bu işe vesikalanmasının sebebini bu baskına bağlıyordu.

"İlk geceydi şekerim, nasıl oldu anlayamadık? Hadi oradan apar topar karakola. Ayaz mı ayaz! Üstte bir kaşkorse fanila, altında tergal etek. Hizmetçi durduğum evin hanımından yadigâr. Aman hizmetçilikte mıncıklan, otelde mıncıklan, verdiler vesikayı tamam... İlk hatayı

görmezden gelip gözdağıyla yetinseler, belki açlık maçlık bu yollara düşmemeye gayretlenir insan. Vallahi gayretlenir! Çünkü etlerimin çürüyüp döküleceğini sanıyorum kimi geceleri. Gördüğüm düşlerin hepsi kötü. Arsızlıktan başka çıkar yolumuz yok bizim. Karakola vardığımızda fotoğrafımızı aldılar. Bir hoş oldum. Verdim kendimi ağlamaya. Eh, acemilik. Dünya yıkıldı sanki. Komiser sus dedikçe, ağlarım. Öbürleri de ağıdıma katıldılar. Bir bekçi dolanır durur ortada. Erzurumluyum dedim, garibim buralarda. Hizmetçilikte de namusumuzla tutmadılar ki duralım... Evin beyi yılışır. Yorgunluktan kapı diplerinde uyurum. Ömrümü karakoldakilere anlattım. Öbür kızlar sus pus. Onların ilk baskını değilmiş meğer, ne bileyim? Alışkanlıkları varmış, ne bileyim? Bekçi önümde oturup demez mi, ne vardı Erzurum'dan öteyi istemekte, diye? Memleketimizin suyu gibi, havası gibi var mıdır, diye? Onun da Erzurumlu olduğunu duyunca ağlamayı tak kestim. Birden utandım, duvarın kuytusuna verdim kendimi. Alınan fotoğrafımı sonra gördüğümde şaştım. Nasıl ihtiyar oluvermişim bir gecede? Çökmüş gitmişim."

Müşterinin sık düşmediği saatlerde Nazlıca'yı konuştururlardı. Utanmayı tam yitirdiğinden artık baskın gecesini, karakoldaki hemşerisi olan bekçinin Erzurum'a ilişkin övgülerini gülünç benzetmelerle anlatıyordu. Konuşmasının sonunu hep aynı sözlerle bitiriyordu.

"Erzurum'un havası suyu nerde varmış? Ulan hırbo, İstanbul gibi yer var mı, şu cihanda? Ne yapalım bir bu işe yarıyorsak? Yalnızlığımızdan ölecek değiliz ya?"

"Oynama be Nazlıca şu memelerinin ucuyla" demişti Cevahir.

Oysa aralarında birbirlerine erkekleri kışkırtma yöntemi diye buldukları davranışların benzerlerini bile yapmazlar, bu konuda birbirlerine karışmazlardı hiç.

Nazlıca ellerini daha hızlı hızlı oynatarak gülmüştü Cevahir'e doğru.

"Gönlünü yerinde duydun bugün galiba. Eh, yakında yakışıklıya boynundaki altını satıp yedirirsin de, buna Zürefa durağının polisinden bekçisine herkes güler."

Kolay kavga edilen bir yerdi orası.

Bunu da evin yöneticisi kadın çok iyi bilirdi.

Cansızlığa bürülü, her şeyin en kolay yapıldığı bu yaşam içinde kavganın çıkma anını anlamanın tek yolu, bilinen davranışların dışına kayanları gözden kaçırmamaktı. Oturduğu masanın arkasından kalkıp aralarına geçmişti hemen patronları.

“Hadi hadi uzatmayın! Nazlıca’nın ipek çorap parasını kesmedim. Sana da aynısından alayım diyorum, Cevahir. Bacakta iyi duruyor.”

Bakmışlardı birlikte patronlarına. Kolundaki altın bileziklerin şangırtısı biriken öfkelerini dağıtmıştı. Nazlıca, Cevahir’in yanağına uzanıp öpmüştü. “N’olucak, be! Ben geçmişimi filan takmıyorum. Artık bizi burdan, telli duvaklı kimse de alamaz ya. Alsa da iki gün sonra kafamıza vurur. Bizim gelmişimiz geçmişimiz hepsi bu işte. Ya abla gibi akıllılık edip altına çevireceğiz işi, ya da yokuşun altındaki caddenin ötesinde türbede kırk beşlik olunca bulgura kaşık atıp iki buçukluğa eyvallah diyeceğiz. Bizim gibileri alacak erkek anasından doğmamıştır yavrum. Bizden utanırlar, anacığım, utanırlar şekerim, bunu unutmayalım. Eldekini avuçtakini de tutamıyoruz.” Ve kalkıp odalardan yeni çıkmış, saç firketelerini sıkılayan öteki kızlara, “Bugün akşam iş bitince bir taksiye doluşup gezelim ha? Canımızın sıkıntısını atarız ha kızlar?” demişti.

Kastamonulu Melâhat, koynundan yeni çıktığı şişman, kısa boylu müşterisinin ardından alaylı yüz eğriltmesiyle sözü alıp sürdürmüştü:

“Bulunur alan be! Niçin olmasın? Biraz para yapmanın yolunu bulsak... Boğazımızdan, kiramızdan artırıp. Alır da herifçioğulları, paralarımızı yedikten sonra atıverirler. Yahu o bile az şey mi? Al elin yıllanmış orospusunu, götür hanım kadın diye oturt. Ev aç. Vesikalı kadını önce semtin bakkalı çıkarır, bilir. Gelmişi gitmişi vardır kerhaneye. Semahat Abla gerçi ikide bir dayar bir resim burnumuza. İşte bu kızımı evlendirdim, çıktı buradan. Tel duvak taktı, oda açtılar diye. Vallahi doğrulamak için derim yerini yurdunu, derse de o resmi Allah bilir nereden bulmuştur. Bizim gönlümüz hoş olsun diye saklar durur. Paranı toplayıp birine yedirmedikçe seni namuslu kadın kisvesine kolayına bürümezler. Namusun diyeti çok, pek büyük, neyle ödeyebiliriz ki!”

O sıra müşteriden parayı alan patronları Semahat, dargın dargın bakmıştı onlara.

“Siz inanmayın daha” demişti. “Nah işte resim burada.”

Kartona yapışık resmi gene çıkarmıştı çekmecesinden. Günlüğüne kiralanmış, üstüne hiç oturmayan gelinliğin içinde ufak yapılı, büyük kara gözlü gelin, eğreti eğreti gülmeye çalışmıştı resim çekilirken. Damat boynunun epey yukarısına çıkan ak gömleğin katı yakasından ötürü aşırı dik duruyordu. Ceketinin mendil cebindeki koca üçgen ilk bakışta en göz alan şeydi. Zor okunur bir yazıyla, “Canım Semahat Ablamıza bahtiyar günümüzün yadigârıdır” yazılıydı. Gelinin eline mumdan küpe çiçekleri vermişlerdi. Bir iki çiçeğin salt sapları kalmıştı resmin çekildiği yıl.

Kızlar kahkahalarla resmi yeniden elden ele dolaştırıp bakmışlardı. Birlikte alaya alacak bir yanını buluyorlardı resimdeki gelinle damadın mutluluğunda. Ortak değişmez küçümseme noktası yeniden belirtiliyordu aralarında.

“Duvak diye takındığı olsa olsa bir cibinlik artığı olabilirdi ya da kusmuk tülbenti.”

İşte sözün orasına geldiklerinde Cevahir’in katıldığı gülme nöbetleri başlardı. Birinin tuttuğu, birkaçının birlikte baktığı resimdeki gelinle damadın görüntüsü gülmekten kısılan gözkapaklarının arasında incelir, ak kara iki leke, çizgilerinden kopar, yok olurdu.

Cevahir gülmemişti o gün resme bakarken.

Zürefa’ya gelen yolları düşünmüştü.

Kilisenin akşam çanları çalıyordu gene.

Yokuşa kırık silik plakları, ne işe yaradığı ancak biri çıkıp satın alınca anlaşılan tozlu soluk şeyleri yığmış ihtiyar Yahudi’yi düşünmüştü. Branda bezinden tezgâhını iki ucundan toplayıp sarmaya başlardı gün akşama dönerken. Karşı sıradaki plakçılar kimi eski bir valsi, kimi günün şarkılarını art arda çalardı durmadan.

Zürefa Sokağı’nın sapağındaki demir kapının oraya gölgeler iner, bir kahveci çırağı tepsisini savurarak fırına doğru yönelirdi. İkindi ekmeklerini, en sıcak olduğu anda, elleri yana yana alan küçük Rum kızları ekmeklerin kıyısından dişleyerek, yolun bir sağına, bir soluna yalpalayan dağınık yürümeleriyle kulenin arkasından kaybolurlardı.

Son müşterileri isteksiz bekledikleri zamanlar akşamüstleriydi. Çoğunluk üniversite öğrencileriydi bu saatlerde gelenler.

Aralarından nedense hep İstanbulluları seçip kapanık odalara kuşkulu, çabucak girip çıkarken ödedikleri buruşmuş paraların üstünü bozukluklarla tamamlarlardı. Yarım bir gülümsemeyle kapının orada durur, pantolon çizgilerinin ütü yerlerini yeniden gözden geçirirlerdi.

Nazlıca bağırırdı öğrencilere doğru. “Vay canım, vay beyim, vay dişmacunu kokulularım...” diye.

Memesinin ucuyla oynamayı sürdürürdü, sabahki manavı başından çabucak nasıl savdığını anlatırdı.

“Hadi aslanım,’ dedim. ‘az bile bu.’ Adam sönüverdi balon gibi, apar topar gitti. Üstüne vardım mı adamların erkeklikleri hemen fosluyor.”

Cevahir, Sarı Kâmil’le gömleğini çıkarmadan susku içinde yatıp kalktığı, yokuşu, plak satıcılarını, çıkıp geldiği sılasını düşündüğü gün, Zürefa’nın tatlı satıcılarını, tavla seslerinin şenlendirdiği kahveleri, yabancı olduğu İstanbul’u görüp geçip çalıştığı bu eve gireli, yıllar olmuştu. Ama başkalarının onlardan utandığını öğreneliyse daha çok. Sarı Kâmil’in gelip gittiği ilk gün, Sarı Kâmil’in ondan utanmasını istememişti ve düğün resmine de gülmemişti.

Kendisine yabancı, durumuna aykırı duyguları iki gün sürmüştü. Yaşadıkları düzende acı duymamanın çıkar yolu geçmişi de geleceği de unutmaktaydı. Geçmişleri hepsinin umutsuzluk, dengesizlik doluydu. Bir düşünceyi oluşturup, bir görüntüsünü bile kıvançla anamadıkları geçmişlerini düşünmemeyi, utanç duygularını yitirdikçe kolaylıkla beceriyorlardı. Çocuk yaşlarında, harcanmaya, yok sayılmaya öylesine alışmışlardı ki bu artık hiç zor değildi. Kendilerini önemsememek, zamanla utanmayı kaldırıyordu ortadan, yerini arasıra bir ürkeklik alıyordu.

Bir dilenci arsızlığı edinmenin türlü yolları yaşanırdı Zürefa Sokağı’nda. Bir orospu için, kahırlanmak, ilenmek, kendi dışında kalan ayrıntıları seçmek, bu durum umutsuzluğun en koyu noktasıydı. Çünkü etini duyardı. Etin cansız hale getirilmemişiyle bu işi sürdürmek olmazdı. Harcamak, boyanmak, gülmek, taksilerde gezmek Zürefa Sokağı’nda çalışmaya başladığı günlerde, yokuşun en ünlü şarkısı neyse, onu kendine anı olarak edinmekten öteye duygulanmak yoktu burada. Gevşemiş gıcırdayan iskemlelerde seyirlik durumu alıp oturduğu andan sonrası işti. Kalçaları, göğüsleri, bacakları, kolları sererek aldırmazlıkla kullanmanın başladığı

saatlerde çoğunluk, “Ah canım, şansım olsa anam beni erkek doğururdu” diye sıkılıp geçivermekti.

Geçmişin gelmezliğini tümü bilirdi de, yokuşun altında, ön yüzü türbeyle hamam benzeri yerde gelecekleri olabilecek yaşlı kadınların çalıştığı izbeyi unutmuş görünmeyi yeğlerlerdi.

Oysa işlerinin başında ilk öğrendikleri yer, yaşları geçmiş vesikalıların çalıştığı yokuşun karşı yönüne düşen orasıydı.

Iskartaya çıkmış (öyle denilirdi) orospuların çalıştığı yere aralarında “Eskici” diyorlardı.

Kentin limanında en kalabalık, en gidişi gelişi bol yerinde unutulmuş bir adak yeri gibiydi orası. Koyu, küflü tozlu duruyordu. Oraya ne polis, ne bekçi koymak gereksinmesi duyulmamıştı. Karnını, kasığını toplayamayanların, etlerinin dağılışını gölgede bile kapayamayanların ulaştığı son noktaydı orası.

Bir kuyu ağzı benzeri çökük, paçavralarla örtülü pencereden arada bakan başların gölgeleri belirirdi.

İçerdeki yaz kış kurulu duran bir demir sobanın, mevsimine göre çevresine ya da uzağına oturan kadınlar kemiklerinden ayrılmış etleri, erimiş kaslarıyla bezgin bakarlardı beliren gölgeye. Maltıza öğleye doğru konan bulgur tenceresini biri, eklem yerlerindeki yorgunluğu tartarak gidip karıştırırdı. Tencerenin kıyılarından taşan tanelere doğru sarı kahverengi hamamböcekleri tırmanırdı köşelerden. Her örtülü yerin altından, çıtırtılı sürtünmelerle, yüzlerce hamamböceği çıkar, yeniden yok olurdu. Bazı sulu yemeklerin içine düşüp karışanları bile vardı. Alışkın, kanıksamış, çıkarıp atarlardı yemekten. Eğer böcek ölmemişse ıslaklığını sıyırır, oyuklarına doğru kaçıp giderdi.

Yazın ortalarında sıcağı duymaya başlarlardı. Duvarların gözenekleri açılmış iri sıvalarından içeri kış ve bahar boyunca rutubet işlerdi. Yaz ortalarında sıcak, açılan kapıdan doğru sinek sesleriyle birden dolardı. Sıcak arttıkça, uzun süredir yer etmiş ıslaklık buharlaşır, terlerdi duvarlarda.

Taşradan İstanbul’a gelmiş, az parayla iş tutabilmiş ırgatlar, izinli askerler ya da onlardan farklı görünüşleri olmayanlar o garip ağır kokulu delikten içeriyi görmeye çabalarlardı. Oysa dışarının aman vermez katı aydınlığının engelinden, içerde birkaç gölgenin üst üste dönüp durduğu bir

yığını anca sezebiliyorlardı ve bu sezgiyi de onlara gözleri değil kulakları veriyordu.

Sigara içmekten değişmiş, bezginleşmiş sesleriyle erkekleri çağıranları vardı kimi yaşlı kadınların. Ama çoğunluk bu çağırmalar başarısızlıkla sonuçlanırdı. Sesin yaşlılığı, sönüklüğü hiçbir cinsel uyarı vermiyordu dışardakilere. Oraya gelip, ucuzuna, kendilerini günlerce tedirgin eden, taşan, beyinlerinde zonklayan, irin gibi duydukları bir itkiyle taşıdıkları şeyi gevşetmek için yapılacak en doğru iş girip birini seçmek oluyordu. Kimi, hangisini? Gelence bunun hiç önemi yoktu. Önemli olan kadınları az görmek, çok düş kurmaktı adamların yönünden. Yoksunlukları, itkilerinin uzun süreler susturulmuş cahil, yabanıl taşkınlığı, işi alabildiğine kolaylaştırıyordu. Arada dışarıya doğru bir yer açılır da aydınlık, kadınların korkuyla çekindikleri aydınlık, ağacak olursa, erkeklerin çabukluğuna, isteklenmelerine aykırı bir duygu, kirliliği artıran yavaşlatıcı bir duygu çökeliyordu.

Yaşlı kadınların kendilerini alımlı yapma çabalarının yarı karanlıkta müşterilerince seçilmemesi çalışmalarını kolaylaştırırdı.

Eskilikten mukavva kapağı yırtılmış bir çiçekli pudra kutusuna, boşaldıkça talk pudrası dolduruyorlardı. Daha ucuzu yoktu pudraların, üstelik de daha akı. Yıllarca önce, Beyoğlu’nda pahalı bir dükkândan alınmış bir pudra ponponunu hepsi kullanıyorlardı. Ponponun tüylü olduğu günleri görmüş kimse yoktu aralarında. Sert bez kısmı çuhalaşmıştı şimdi.

Önce bol bol boyunlarını, yüzlerini pudralıyorlardı. Bu pudralanmalarının sınır çizgisi omuzlarından, boşalmış göğüs aralarından öte, ekli bir aklıkla kalakalıyor, kalın cansız bir görünüm alıyordu tenleri. Derin yorgunlukların, umarsızlıkların, anlamsız gülmelerin çizgilerle yer yer durduğu yüzlerinde pudra bir önceki günün silinmiş, azalmış pudrasının üstüne kireçleşerek yeniden yapışıyordu. Yaşlılığın tükettiği ağızlarını her gün başka genişlikte boyuyorlardı. Dudakları çizilip bitince bir iki altın diş, diş etlerinden uzak, donuklaşmış beliriyordu. Rastık karası saçlarını yağlanmış, temizlenmemiş taraklarıyla tarayıp kurdela ya da bir yapma çiçekle süslüyorlardı. Çıplak duramayacak yaşlarda olduklarını epeydir bildiklerinden, göğsü açık, gömlekle bluz arası giyimleri içinde, kasıklarına dek sıyrılmış etekleriyle, esrik bakışlar takınarak, arada kapıya gidip yan

sokağa kendilerini gösteriyorlardı. Onları günışığında görenler beklenmez, anlatılmaz bir şaşkınlığa uğruyorlardı. Et kemik dokusunun böylesine acıklı görüntüsüne ilk kez tanık olmanın getirdiği aptallığa yakın şaşkınlığa koyuveriyorlardı kendilerini.

Sabahları yeni güne başlamanın verdiği geçici bir tazelikle kadınlar yaşlılıklarını unutuyorlar, güvenleri yenilenmiş oluyordu. Üşenmeden birbirleriyle şakalaşmalara kalkıyorlar, yukarı Zürefa'nın bugün çok kalabalık olduğunu, bu baş edilmez kalabalığın eninde sonunda aşağıya da müşteri vereceğini söylüyorlardı.

Saatler geçtikçe konuşmaları azalıyor, limandaki vapurların siren sesleri gittikçe dokunaklı geliyordu. Caddeden geçen araçların gürültüleri, unuttukları çeşitli ağrılarını yineliyordu. Bir öğle yemeğini yemenin niçin bu denli önemli olduğunu yıllardır düşünmüyorlardı. Burda barınmak zorundaydılar sonuna dek. Çünkü, kurtulur gibi olur da burdan çıkıp bir süre sonra dönerlerse kabuk bağlamış alışkanlıklarını yitirirlerdi. Her gün sabahın köründe kalkıp yaşlılıklarını, kalçalarını, bacaklarını, bacak aralarını hazırlamanın, genizlerine kaçan pudrayı soluklamanın zorluğunu tekdüze edinmişlerdi. Hiç olmazsa bu, işin kendiliğinden oluşmasıydı. Yaşlılığı ister istemez üstleniyorlardı da ihtiyarlığı düşünmüyorlardı bile. Boğazlarında daralan soluklarını, titreyen adımlarını, akları sararan gözlerini ihtiyarlık korkusuyla diri tutmaya zorluyorlardı arasız.

Bir kere gelenlerin onlara bir daha uğramadıklarını bilirlerdi. Köşede duran küpten maşrapayla su alıp içen müşteriler, işleri bittikten sonra uzun, sıcak bir yol yürümüşçe suyu boyunlarından içeri akacak gibi yüzlerine dökerlerdi. Parayı hemen verirler, çevrelerine bakmadan bir sürü eski şeyin birbirine karışmış, ağır, yapışıcı birlikteliğini bilmekten, duymaktan bunalmışça limana açılan sokağa doğru hızla yürürlerdi.

Kışın çıkan müşterilerin ardından kapı çabucak kapatılırdı. Yazları engellenmez aydınlığı cesaretle yüklenen biri maltızın başında yemeğin soğanını doğrar, bacaklarını ayırıp ağzında sigara otururdu. Giden erkeğe, eğer kendini seçip almamışsa, “Aslanım gene bekleriz” derdi. “Biz de varız, değil mi ya?”

Çıkan adam kadına yılışık, acemi bir gülüşle bakardı.

Kadının günün gölgesiz aydınlığında pudraların yayıldığı, büküntülerle, şişliklerle dolu yüzünde kara boyayla çevrili gözleri donuk, parlamadan, adamdan başka bir yöne bakardı. Adam bu aykırılığı anlamazsa da sezer, yoksul, ezik davranışlar içinde hızlı adımlarla yabancı olduğu sokağın ucuna doğru kaybolurdu.

Birlikte yenen tek tencerenin pişmesi bitip başına toplandıklarında kimi bir alüminyum tabağa, kimi bir plastik kâseye kaşıkla bölüştürdükleri yemeği hiçbir zaman doygunluğa varamadıkları bir çabuklukla bitirirlerdi. Midelerinde beliren tıkanma, yediklerinin besin yoksunluğu, tatsızlığı, yatışmayan açlık duygularını bir süre sindirim uyuşukluğuna iterdi.

Mevsimler ne olursa olsun yaşlı kadınlar mutsuz gerginlikleri, kan basmaları içinde gençliklerinden tek anıyı sahiplenememenin getirdiği iç çöküntüleriyle uykulu tembelliklerine dönerlerdi. Yer yer beliren romatizmalarının, gevşek adale altlarından doğru sinsi sinsi yayılmasını uğunmalarla, “geçer geçer” demelerle görmezlikten gelirlerdi. Yaşamaları, çabanın, kıvancın, kederin dışına kaymıştı. Utançsızlıkları büyük bir ilgisizlikti. Apış aralarındaki kirliliğin, ağır kekre ter kokusunun sızlatıcı yayılmasını engellemek için gezici bir lavantacıdan alınmış taşra kokularının en geniz tıkayanlarından sürünürlerdi. Dışarda büyük kentin değişmesinden, yaşamasından kopmuş olan bu yerde eğrilmiş, pürüzlü, topraklaşmış duvarlara sinmiş kirli insan kokuları içindeydiler aralıksız. Örümcek ağlarıyla örtülü son günlerinin ucunda direnen kadınlarla yatanlar uzun süre atamadıkları günah duygularıyla dolu, çıkıp Köprü’nün üstünde bir yerden denize soluklanırlardı.

Zürefa Sokağı’ndaki genç kadınlar için en onulmaz korku aşağısıydı.

Kadınlıklarının çocukluk çizgisinde başlamış olmasından ötürü günün birinde bir göz oda edinecek parayı biriktirip elbette burdan kurtulacakları düşüncesine sarılıp kötücül duygularına engel olurlardı. Çok sıkıldılar mı da taksilere binip gezmeye giderlerdi, Kapalıçarşı’dan alışveriş ederlerdi. Yeni Cami’nin oradan, akşam simitlerinin satıldığı saatlerde geçerken minarelere bakıp içten yakarı dolu bir dua sessiz dolanırdı yüreklerinde. Bağışlanmaz günahkâr olmanın getirdiği üstlenmeyle yanan cehennem ateşlerinin onmazlığı kavuruverirdi içlerini.

Sarı Kâmil'in ilk gelip gittiği günden sonra Cevahir, günlerce uğraşıp geçimsizliğe benzer alışık olmadığı yeni bir duygunun içine yerleşmesini engellemeyi becerdi.

Müşterileriyle bölmesine çekilmeleri eski kolaylığını kazandığında ne basma perdenin ışık kesintilerini, ne de dışardaki kilisenin çan seslerini duymadı.

El ve ayak tırnaklarına kat kat sürüldüğünden kalınlık kazanan tırnak boyalarını uçlarından kılçıklayıp yolarken bezgin hasta bir öğle uykusunu sürdürmeye benzeyen çevre uyumunu kazandı.

Nazlıca'nın pembesi uca doğru koyulaşan memelerinin tepeleriyle oynamasını yeniden görmez oldu.

O da ötekiler gibi içtenliksiz gülmelerine döndü.

Aralarında kavga çıktığında, son öğrendiği en utanmaz küfürlerini savurmaya başladı.

Koltuk altlarından fışkıran koyu renk tüylerinin terini limon kolonyalarıyla silip, sildiği pamukları arsız arsız kokladı seyirlik yerinde, bakan adamlara gösterdi.

Geçen şam tatlıcısına para yerine öpücükle, daha da başka yerlerinden, isterse bacak aralarından bile olabilirdi bu, uyuşmalarını söyledi.

Yokuşta işe başladığından bu yana görülmemiş bir utanmazlığı yaşıyordu Cevahir.

Utanmazlığın en ucunu zorluyordu. Gittikçe öyle aşırılıklar bulmaya başlamıştı ki!

Semahat Abla bile dayanamayıp patronluğunu takınarak engel olma gereğini duymuştu. "A kızım Cevahir, bizim yaptığımız iş malum malum olmaya ya, seninki pek yakışıksız kaçmaya başladı. Bazı adamların önce bayılarak baktığını, sonra senden korkup çekildiğini anlamıyor musun? Nazlıca'nın meme numarasını kınarken... Vallahi diyecek söz bulamıyorum sana!" demişti.

Cevahir ise hiç oralı değildi, kendisine bir şey söylenmemiş gibi işini yürütüyordu.

Birgün taranıp boyanıp üçüncü müşterisinden sonra yerine doğru yürürken açık saçık sözlerle değiştirilmiş bir şarkıyı tutturmuştu. Çocukluk aydınlığını henüz yitirmemiş sesi. Sesin, şarkının uyumu hüzünlüydü,

sözlerse tam karşıtı. Alabildiğine yüzsüz bir yatma çağrısına dönüşmüştü günün yaygın şarkısı.

İskemlesine oturup bacaklarını ayırmıştı. Gömleğinin eteklerini kaldırdığında en gizli yerini aldırmazlığı da aşan bir saldırma duygusuyla açmıştı.

Birden pencerelerin önünde beliren adamı izlemeye başladı.

Adam salt yüzüne bakıyordu.

Oydu...

Gözlerindeki bakış öylesine bir dış çizgiyle belirlenmişti ki, Cevahir'in yüzünden öteye kaymıyordu.

Cevahir eteklerini indirip, ellerini bitiştirmişti dizlerinin üstünde.

Kanının şakaklarından yukarı dolu dolu attığını duymuştu.

Serin bir akşamüstünü, çocukluğundan kalan bir kuyu çıkrığının ellerine doğru yükselen serinliğini çekmeye başlamıştı. Bir sürü saka, iskete kuşunun devamlı kirlettiği bir alçak damın üstünde dertop oturan ihtiyar bir köpeğin çapaklı, akık, üşenik görüntüsü belirmişti.

Yukarı bölmeye çıktıklarında somyanın üstüne yan yana oturmuşlardı.

Gene konuşamıyordu Cevahir.

Sarı Kâmil sigarasını yakmıştı.

"Günlerdir yoldayım, hiç yağmur yağmadı. Boş yere brandalarla uğraştık. Kızılcık şerbetleri içtik. Ora genelevlerinde kadınlar, koca ipek donlar giyip sigara içerek laf atıyorlar. Ben doğru sana geldim. Güneşten gözlerim kamaştı yol boyunca. Bazen yağmur dolu bir bulut var sanıyorsun üstünde, ama boşalması yok."

Kocaman sert elini Cevahir'in karnına koymuştu. Ekoseli gömleğinin iki düğmesi noksandı.

"Ne zaman gözümü yumsam gözlerimde sapsarı yol uzanıyor. Tek ağaç yok. Sigara içmekten ekmeğin tadını alamıyorum. Her uzun yol dönüşü, parmaklarım demir gibi oluyor, bileklerimden kopuyor, bükülmüyor. Şoförlük bela iş, iflahsız iş..." demişti.

Gene susku dolu, ince, dışarda ağaçların kıpırtılarından ötesini duymaz bir yalnızlık içinde sevişmişlerdi.

Bölmenin aydınlığı koyulduğunda, "Benimle gelir misin?" demişti Sarı Kâmil.

“Utanırsan ya sonra benden? Kerhaneden kadın çıkarmak kolay mı sanıyorsun?”

Cevahir bunu söylediğinde ürkütücü başkalaşmanın belirdiğini anlamıştı.

“Yok utanmam. Götüreceğim yerde seni kim bilir, kim tanır ki...”

“Sen biliyorsun ya! Bu yeter. Kakarsın günün birinde başıma. Utanırsın. Burada kaç kişiye oldu, biliyoruz biz. Buraya dönmeye de, çıktıktan sonra insanın gücü kalmıyor. Vallahi utanırsın! Bizden herkes utanıyor... Doğrusu da bu zaten.”

“Ben o adamlardan değilim...”

“Ya vurursan başıma? Günün birinde çokça gülsem, açıkça söylesem ne bileyim... Ortada kor gidersen...”

Sarı Kâmil omuzlarından tutup yüzüne bakmıştı.

Çocukluğu, küçük kızlığı, nerelerden çıkmışsa, kaynağından taşmış, yayılmaya başlamıştı aralarında.

“Demek seni ilk İstanbul’a deri taşıyan bir kamyon şoförü getirdi. Amma iş yahu...”

“Evet, bizim kasabanın şosesinde yürümüştüm akşama dek. Analığım yemek dolabını kilitliyordu. Sandığın üstünde aç oturuyordum. Okutmadılar da beni. Evlen dediler. On üçümdeydim. Babam bahçelere çapaya, tutmalığa giderdi. Analığım mutfakta ilenirdi her gün. Kız kekre, kız gözü yaşlı, kız teneşire gelesice, kız yüzü gülmez, kız taşları sodayla ov dedim. Sabun bizim nemize? Senin boğazını doyurmaya güç mü yeter?

Önüme bir yudum ekmekle çökelek peyniri koyardı. Babam ezanda yorgun, öfkeli kapıdan eğilip girerdi. Kapının her açılışında kasabanın yoluk, enez ağaçları görünürdü. Babam bahçelerden getirdiği tırtıkları yitmemiş ince biberleri suyun yanına bırakırdı. Birkaç biberi yerdim hemen.

Bizim kasabanın içinden koca şehirlere giden anayol dümdüz geçer. Başka cadde yoktur. Hep güzel evler, iki katlı, üç katlı, balkonlu, elektrikli evler yolun iki yanında uzar. Kahve, aşevi oradadır. Aşevlerinde kırmızı yağlı sularda pişmiş nohutlar, fasulyalar görürdüm. Bizim kasabaya yolun düşmüş müdür hiç, şimdilerde? Beni sorup anan var mıdır şimdi? Biz fırın ekmeği almazdık, ama ben fırını seyre giderdim. İçleri insan dolu otobüsler hep gelir geçerdi. Ağaçları eğen dinmez bir rüzgâr vardı. Tepedeki mavi kapılı yer okuldur. Basmacıların önüne iskemleler atarlar, üstüne otobüs

geçme saatinde kumaşları sererler. Birgün gideyim dedim, alıp başımı, bir başka yere. Kurtulayım. Yürüdüm. İşte o kamyonlu geldi. Açım abi, dedim. Kimim kimsem yok, dedim. Analığımla babam var desem, adam sahiplenirler diye korkar da yanına almaz diye demedim onları.

‘Bin hadi yanıma, ben İstanbul’a gidiyorum,’ dedi. ‘Seni de sevabına bırakırım.’

Atladım kamyona.

Bir sevinmiştim ki...

Suları, ağaçları, evleri, çeşitli yerleri çabuk çabuk geçtik.

Ay çıktı, her yan ağardı. Bir yerde durduk. Lamba yanan tek gözlü bir odadan kahve yapmışlar. Yeni kesilmiş kalın çıraları top top bağlamış, yığmışlardı kahvenin önüne. Çıraların sakızına elimi sürmüştüm. Küçükken de ağaçlara sürerdim elimi diye düşünmüştüm. O zaman anlamıştım ki kamyona bindiğimden beri çocukluğum, sandığın üstündeki bekleme günlerim bitti. Kahveci bize acısı bol sucukla katı sıcak mısır ekmeği vermişti. Dönüşte ay devrilmek üzereyken uykum basmıştı. Gece bilinmedik yer öyle korkulu oluyor ki... O günün gecesi ve sabahı bana dokunmadıydı. Ah, güzel İstanbul’u gördüğümde küskünlüklerimi unutuvermiştim. Gün batımında girmiştik İstanbul’a. Güneşin öyle kırmızıya dönenini görmemiştim ömrümde. Her yan ses, insan doluydu. Her yanda şarkılar çalıyordu. Yüzleri birbirini hiç andırmaz kalabalığa az şaşmamıştım. Yıllar geçti de İstanbul’un güzelliğine, kalabalığına gene hep şaşarım. Yok, sonra kakarsın başıma. Bırak kalayım burada, artık alışmışken.”

Sarı Kâmil, Cevahir tam sustuğunda adını söylemişti.

“Adım Kâmil’dir. Bizim orada Sarı Kâmil derler. Uzun yol sürücüsüyüm. Her yanım çok sağlamdır da bir gözlerimden korkum var. Uzun yoldan, çok güneşten kamaşıyorlar. İçine içine batıyorlar. Bizim orada sorsan, Sarı Kâmil diye bilirler. Yok be kızım naz etme. Demeyiz bir şey geçmişine. Benim yanımda tek dur, yeter.”

Cevahir eteklerini çekip sıkıştırarak oturmuştu somyanın köşesine.

Yatağın bakmadıkça görünmeyen kirliliği, yastık uçlarından doğru, sandık lekesine benzer koyuluklarla dalgalanmıştı.

Sayısız erkekle girdiği bu bölme gittikçe çirkin, itici bir görünüm almıştı.

Sivri topuklu ayakkabılarıyla Tünel'in yanından dönüşte, birden eteklerini kavrayan rüzgârın içine çöken yalnızlığı, plakçılarda çalınan her şarkının çizdiği karışık anıları, pazen sabahlığını onarırken kendini çok namuslu bir işle uğraşıyor bulup yadırgamasını anmıştı.

İlk geldiği günlerde ürkek dinlediği çan seslerini, sonraları hüzünle dinlemesini düşünmüştü. Eskici Yahudi'nin süt mavisi gözlerinden yayılırmışçasına yüzünde çeşitli aklıklarla lekelenen hastalıklı bekleyişi, satın aldığı iki cam düğme için pazarlık ederken adamın durmadan, "Yabancı değilsin canım, yabancı değilsin" demesindeki acımayı yeniden anımsayıp verdiği karşılığı düşünmüştü.

"Ne iş yaptığımı biliyorsun, ama senin o işi yapacak halin kalmamış babalık, tiritin çıkmış" demişti.

Yokuşun sapağına geldiğinde kahvede yarı yumuk gözleriyle ona bakan erkeklerin arasından geçip hiç görmeme alışkanlığının getirdiği rahat yürüyüşünü düşünmüştü.

Yıllar geçtikçe her yitirdiğinin yerine beliren boşluğu yayılıp kavrayan Zürefa Sokağı'nın vesikalısı olmayı kendine yedirmişti.

Yokuşun başındaki sallanma, burkulma günlerini unutup geçeli çok olmuştu.

İlk odaya kapanışında, işi çabuklaştırmak için öğretilen yöntemleri uygulayamamış, istemediğine zorla verilmiş genç bir gelin sabrıyla ilk müşterisinin önünde kolları kavuşuk durmuştu öyle.

"Cahillik ya, cahillik... Alışırsın şekerim erkeğe. Fark etmezsin sonunda. Bir hafta yeter. Bir hafta dişini sık, sonra güler geçersin. N'apalım, böyle de yaşanır göreceksin."

Alışmıştı Cevahir, ötekiler gibi deli gülmeleri, küfürleri, hızlı iş görmeyi öğrenmişti.

Kâmil'le çıkıp giderse bunların bu alışkanlıklarının tümünü yitireceğini biliyordu.

Cevahir, Kâmil'le çıkmış, onun götüreceği yere gitmiş, ama yokuştan inerken ayrı yürümüşlerdi. Bunu böyle istediğini Kâmil'in uzun, çabuk adımlar atmasından anlamıştı Cevahir. Anlayınca da Kâmil'in arkasından inmişti. Kulaklarında mavi taşlı teneke küpeleri vardı. Boynunda muskası ve altını, içinde olanların sahiciliğine inandıkça artan bir sevinç, izlemişti

Kâmil’i. Yokuşun altına vardıklarında hamamın yönüne hiç bakmamıştı. N’olursa olsun oraya düşmeyecekti. Ne derlerdi arkadaşlarıyla aralarında konuşurken.

“Ölüm ölüm, bir ölüm...”

Caddenin kalabalığına uyana dek bir sersemlik, bir yeni hastalanma ateşine uğramışça dengesizleşmiş, sallanmıştı.

Kâmil’le yan yana durmuşlardı.

Onu sokakta yanında görmeye alışık olmamanın verdiği bir yadırgamayla ne yakınlıkta duracağını da kestirememişti.

Durmadan akan araçlara ilk görüyormuş gibi bakmış, o kötü kurgunun dışına çıkmanın yabancılığını ilk kez açık seçik anlamıştı.

Kâmil, onu oradan çıkarmak için gereken her şeyi yerine getirmişti.

“Nikâhlım yapacağım. Sevabı cennet doldurur.”

Sözünün burasında gülüvermişti Cevahir’e bakıp ve utanma sıcacık, ifil ifil açmıştı yeniden yüreğinde Cevahir’in. Elini boynuna götürmüştü dosdoğru. Yan evlerden birinde sermayeler bağıra bağıra şarkı söylüyorlardı.

Kapıdan çıktıklarında son bir kez üst üste yükselen boz renkli eski Beyoğlu yapılarına bakmıştı.

Cevahir yüklüğü açıp sokağa çıkarken giydiği kırmızı ipeklisiyle hırkasını çıkardı.

Özenle sedire serdi.

Bir öğle boyunca geliştirdiği düşüncesini tek şeye yöneltti. Sarı Kâmil’in artık dönmeyeceğini sıkıca tuttu kafasında.

En geç bir haftada yolu yapıp gelmesi gerekirdi.

İki yılın sonunda beklediği bırakılma anının geldiğini iyice kestirip kendini buna inandırmak için yeniden odaya göz gezdirdi. Dürülü yatak kümesine, yeni yıkayıp bahçeye astığı bulaşık bezlerine, işlediği yastık yüzüne baktı. Gördüğü şeyler bırakılma düşüncesini engelliyordu.

“İnanma gördüklerine Cevahir” diye düşündü.

“N’olabilirmiş iki çaput serip bir sedir kurmuşsan! Bil artık cahil, Kâmil öylesine zorlanıp söküp aldığı Zürefa Sokağı’nın orospusunu niye nikâhsız

tutup duruyor. Üçüncü yılı sürüyoruz birlikte. Genelevlerin sokağından kadın çıkarmanın ne çetin bir iş olduğunu dünya âlem bilir. Yüklendiydi her bir engeli. Üçüncü yılı sürerken günler yetti gibi Sarı'ya. Yollara gide gele yüreğime ağu çökertti. Kovalarla suları, yolu su gibi aksın, sağlıcakla gidip gelsin diye dökmekten kuyular tükenecek handiyse. Evet, kazası da var bunun, belası da. Bilirim kavgadan kaçmaz, gücüne ziyade güvenir. Gene de her olması mümkün şey benim beklememdeki usancı değiştiremez. Uzun yol sürücüsüdür bilmez miyim, gecikmesi memur adam gecikmesi değildir. Neye yarar dönse de, dönmese de. İşin ucu aynı kapıya çıkıyor hep. Sarı Kâmil'in kapatmasıyım. Sarılmalarımız, sabah gün ağarırken uyumalarım. Koynundayken bile Sarı Kâmil'in yola çıkacağını düşünürüm durmadan. Kimseciklere danışacak değilim nerededir, ne zaman döner diye. Onunki de güç, hem nasıl. Yek ekmeğe sürüyor ucu görünmez yolları. Daldığı uykuların derinliği altı aylık bebede zor bulunur. Yorgunluğu dile gelmez bir yorgunluk. Beni nikâhlayaydı daha kolaylardı her bir şeyi gibime geliyor. Ömrünü benle geçirir derdim. Vay benim Cevahir'i helalinden karı yapmaya yakıştıramayan canım Kâmil'im. Senin de tek dikili ağacın yok ya ben misali, ama erkeksin, öfkelendiğinde başkaldırırsın. Benim hıncım kendime geçer anca. İşsiz, tütünsüz kaldığında boynumun altınına el vurmayan Kâmil'im. Gelsen n'olur ki, hiç... Antep'ten kumaş getirdindi nikâhlık biçtiririm diye. Unuttun gitti ha! Başın darda, elin çoğa ermez, bilmez değilim. Sen de el kapısında kulsun, ne var ki öfken çoğa varırsa vurur kırarsın. Benim hükmüm kendime geçer. İkimizin üstündeki de kara bulut ya, bana düşeni iyice umarsız. Bahtım açık olaydı ilk bindiğim kamyonun şoförü sen olurdun, Kâmil. Baht kim, biz kimiz, değil mi! Geçmiş lafla düzeltilmez kızım, hadi sen davran bakalım. Unutma, Kâmil'in dönmesi yeniden gitmesidir. Avutma kendini."

Avuçlarını açtı, sudan sabundan biraz sertleşmiş pembe çizgileri seyretti. Dizlerinden aşağıda biten basma giyiminin altından görünen düzgün ak bacaklarının temizlikten parlayan gergin derisini izledi.

İçinde ağlama çözülüverdi.

Bir alt kat odasına inen buğulu güneşin daha kolaylaştırdığı ağlamasına başladı.

Yandaki bahçeden tavukların uzun yumurta toplama sesleri duyuluyordu.

İlk gençliğinde çıkıp geldiği yerlerin tozlu ara yollarında tavuk kümeleri öğle sıcaklarında kanatları gerili soluklanarak eşeleniyorlardı.

Takunyalarını uyumlu bir tıkırtıyla giyerek kuyu başına gidip gelişleri belirdi.

Kova kova çektiği sulardan ötürü biten gücünü yekindirmek için bir süre kuyunun serinliğine yüzünü verdiği amansız öğle sıcaklığını yeniledi.

Analığının, “Git git, bir boğaz eksik olsun başımdan” diye hep gölgelerden bağırdığını duydu.

İlk kez sahipsiz olduğu bilincinin içine yer edişini, İstanbul’a vardığında anladığını düşündü.

Ona sahip çıkan yoktu, olmamıştı da.

Bunu yeniden kafasına koymalıydı.

Gözyaşlarının arasından bahçeye baktı, kaba taş duvarların üstünden bir kertenkele sıyırtıp geçti. Seçtiği adamın ne ayrılığı vardı ki kendinden. Daha güçlüydü, bunu yadsıyamazdı Cevahir. Yoksulluğuna diyecek yoktu ya gene de bağışlayamadı Kâmil’i.

Duvarların toprakla doldurulmuş taş aralarından fışkırmış enez boz otlar görüntüleriyle karartıyordu bahçeyi.

Sarı Kâmil, doğrusu kaç yıl onu yürekten sahiplenmişti. Yeter de artardı bile.

Gezmelere götürmüştü. Gülhane Parkı’ndan çekirdek yiyerek Sarayburnu’na yürümüşlerdi. Geceleri korku duymadan yenilenerek unutarak onunla yatmıştı. Her uzun yol dönüşü elinde yiyecek, onun kapısını çalmıştı. Günler, aylar geçtikçe elleri, karnı, boynu, oylukları duyarlığını kazanmıştı Cevahir’in. Dışarı bahçeye rakı masasını düzenlediğinde bir iki kadeh içip alt perdeden şarkılar söylemişlerdi. Yeni evli diye biliniyorlardı mahallede. Cevahir öylesine her şeyi diri, temiz tutmaya özenmişti ki, geçmişinin belirtisini en küçük bir şeyden görüp bulmanın olanağı yoktu. Aylardan sonra ikisi de sanki nerde tanıştıklarını unutmuşlardı, fotoğrafı bile asmışlardı işte. İki karış toprakta, üşenmeden maydonoz, dereotu, nane yetiştirmişti Cevahir, onları sulamış, diplerini ince çubuklarla kabartıp karmıştı.

Çalışmadığı zamanlar Sarı Kâmil’in ak ütülü gömlekler giymesini istemişti. Küçük ateş ütüsünü yakıp yüzünü alazlayan ütünün sıcaklığında

bu gömlekleri ütülemişti. Tüm bunlar bir şeyi sağlamlaştırıp kurmak içindi. İncecik tüylerin ürperdiği gövdesini, Sarı Kâmil'e en yakın olduğunda sıcacık duyurmuştu. Demek ne yapsa uzlaşmazlık yenilmiyordu.

Ağlaması pürüzlü bir tıkanma olup boğazında durdu.

Gözüpekliğinin bu tertemiz odada yitip gittiğini kesin olarak anladı.

Pekiştirdiği bırakılma olayını odanın anılarla süslü, yoksul ama özenli görüntüsü engelliyordu.

Yaşamanın gündelikliği içinde kesinliğin çözülmesine karşı çıktı Cevahir yeniden.

Kalktı, dimdik durdu bir an.

Güvenle yürüdü. Odanın bir yanında girintili perdeyle ayrılmış bölümü mutfak diye kullanıyordu. Perdeyi sıyırdı. Altlarında tek ocak karası olmayan, düzenle asılı tencereleri, tavayı gördü. Bunları görmek büyüttüğü acıyı dayanılmaz bir burulmaya çevirdi. Üç gündür taze tutmaya çalıştığı zeytinyağlı biber dolmalarını bir bakır tabağa aktardı tencereden.

"Ev sahibi kadına vereyim. Boş yere ziyan olmasın" diye düşündü.

Bunu düşünür düşünmez Cevahir artık geri dönemeyeceğini anladı.

Üşenmeden umutsuzluğunu dipsizleştirecek geçmişindeki olmaz görüntüleri bir bir çıkardı. Unutulduğunu sandığı her şey pırıl pırıl yığılmaya başladı belleğine.

Çok ayaklı titrek duyargaçlı, sırtı parlak kabuklu böcekler yokuşun altından, dizi dizi sert kabuklarıyla takırdayarak kirlilik yaya yaya, çevresine doğru tırmanıyorlardı. Çıplak etlerine yürüyorlardı Cevahir'le arkadaşlarının. İçinde kocaman bağırmalar yankılanmaya başladı. Sessiz dudaklarından çıkmayan bağırmaları düzenli hazırlanmasına engel olmuyordu. Eski bölmesine girip çıkan erkeklerin irinli akıntılarla dolu bir yüzey içinde çalkandığını görüyordu.

Nazlıca memesinin ucundan akan kanı dindirmek ister gibiydi. Cinnet dolu kahkahaları kanın acımasızlığını yok ediyordu. Erkekler yan yana sıralanmış eski yırtık kâğıt paraları sallıyorlardı. Dişleri döküktü. Dudakları dişetleriyle karışıyordu.

Kilisedeki atkestanesi ağaçları kupkuru, suyu çekilmiş toprağa yaslanarak ölüyorlardı.

Cevahir işlediği yastık yüzünü katladı.
Her şey sustu kafasında, aklık gerildi.
Bahçeye açılan kapıyı kapadı.
Pencerenin perdesini kapıyı aşana kadar çekip örttü.
Oda yumuşak bir loşlukla doldu.
Üstünü değişmek için soyundu.
Güzel, yuvarlak ak boynundan muskası, altını sallanıyordu. Sarı Kâmil hiç de dedikleri gibi tek altınına tamah etmemişti. Gerçi iki olmamıştı altını ama...
Boynundan altını ve muskayı çıkardı.
Üç gündür sedirde serili duran Kâmil'in ak gömleğinin yanına koydu.
Sokaklıklarını giydi. Başına eşarbını bağladı.
Oda kapısını kilitlemeden son bir kez çevreyi gözden geçirdi.
Saatin yanında unuttuğu saç bağını yeniden içeri girip aldı. Onu da gömleğin yanına koydu.
Bu kez hiç bakmadan oda kapısını çekip kilitledi.
Dört basamaklı ahşap merdiveni çıktı.
Ev sahibi olan dul kadının kapısını tıklattı.
Bir süre yumuşak keçe terliklerinin yere değişi duyulan kadın, kapıyı sessizce açtı.
Alışık olmadığı bir saatte kiracısını karşısında görünce kuşku ve telaş dolu bir tedirginlikle:
— Ne o yavrum, hayrola? diye sordu.
Cevahir, konuşursam ağlarım korkusunun yeniden belirdiğini sezdi içinde. Ezik bir sesle, göğsünde yeniden artan kabarmayı tutmaya çabalayarak,
— Ben bir tanıdığa gideceğim de, dedi. Bizimki gelirse anahtarı sizden alsın bir zahmet, bu dolmaları da tadına bakın diye...
Işık kadının ardından doğru Cevahir'in üstüne yığılıyordu. Yüzünün aşırı aklığı kocaman gözlerinin nemliliğini pırıltıya çevirmişti. Kadının başına çattığı bir yemeninin daha da ufalttığı yüzü, loşlukta kıpırtısızdı. Yumuşak bakışlı gözlerinde uzak bir anlamla Cevahir'i süzdü.
— Ya şimdi geliverirse a kızım? Bir iki saat daha bekleseydin, yatıya gidiyorsun madem.

Cevahir’in elinden tabağı aldı. Etlerini yitirmiş yaşlı bir eldi eli.

— Yok teyzeciğim, dedi Cevahir. Sanmam bugünlerde geleceğini. Hadi Allahaısmarladık.

Küçük basamaklara yöneldi.

Kadın kapıyı örtmemişti. Aralarından üzüntülü bir şeyin geçtiğini duydular.

— Vallahi çok sıcak, dedi kadın. Akşamüstü oluyor da bir damla esinti yok. Dolmalara zahmet etmişsin. Eline sağlık kızım. Birkaç gün kalacaksın, ha?

Sokak kapısını açtı, gürültü etmemeye çalışarak sıkıca çekti, kapadı.

Yürümeye başladı.

Uzun süre yönsüz bir yürüyüş tutturdu. İçinde gittikçe büyüyen bir ağıtın sessiz ağlamasını sürdürüyordu. Gözlerinde yaş olmadan, hiçbir anlam değişikliğine uğramayan yüzünde bakışlarında büyüyen yalnızlığıyla ağıt koyulaşıyordu. Genç, taşkın ağzının kıyısındaki büküklük, acı çektiğinin tek belirtisiydi.

Cevahir, İstanbul’un en kalabalık saatlerinde çıkmış yürüyordu. Büyük elektrik direklerinin, kalabalığın, araçların, kat kat binaların, gazete satıcılarının, dükkânların, aşevlerinin, Sirkeci’deki plakçıların, otobüs kalkış yerlerinin oraya dek ağıtını damıtıp durdu içine.

Taşralılığını yıllardır yitirmemiş olan görüntüsüyle aykırı düşen kırmızı yabanıl giyimi, zehir yeşili hırkası, sıcakta, pençe pençe al basan yanaklarıyla Sirkeci Garı’nın orada durdu.

Kimsesizliğini yeniden açığa çıkaran tren seslerini dinledi.

Bir baloncu sıcağı ağırlaştıran eski asker ceketinin altından görünen çıplak, sıska göğsünü zorlayarak, “Balonlar!” diye bağırıyordu.

Ak yeldirmeli bir kadın, bir küçük çocuğu yanağına tokat atarak yüznumaraların olduğu yöne sürüyordu.

Cevahir gözden geçirdi kalabalığı.

Herkes bekleyenine gidiyordu.

“Sahipsizim canım” diye konuştu kendi kendine, “var mı bundan ötesi!”

Konuşmasıyla gözünden iki damla yaşın taşması bir oldu. Hemen elinin tersiyle kuruladı gözlerini.

Köprü'ye doğru akan kalabalığın içine katıldı. Ağır yük kamyonlarını görmezlikten geldi. Yabancıladı kamyonların sesini, Köprü'nün başını tuttu.

Yürümesini yavaşlattı.

Durmadan varan kalkan vapurlardan ince kurumlar saçılıyordu havaya. Köprü'deki çevresini görmez insanların itiş kakışçı gidip gelişine uymadı. Korkuluğun kıyısından sessiz yürümesini sürdürdü. Geride bıraktığı odası şimdi öylesine uzaklaşmıştı ki, günlerdir orada değilmişçesine hızla gerçekliğini yitiriyordu kafasında. İçindeki umutsuzluk kıvamını buluyordu iyiden iyiye. Cevahir de bunu daha da yoğunlaştıracak kötücül düşüncelerinin çökelmesini kolaylaştırıyordu ferahlayarak.

Sarı Kâmil'i ne denli sevdiğini iyice açığa koyan bir iç ürpertisi geçirdiğinde Köprü'nün orta yerine varmıştı.

Durdu, eğildi, denize baktı.

Deniz her yanı kaplamış uzayıp duruyordu şimdi.

Takalar kayıyordu peş peşe.

Arada bir çatana bacasını kırıp geçince Cevahir'in içinde sevinç gibi bir şey ağdıysa da Galata yönüne bakar bakmaz basıldı, ezildi sevinci.

Yeniden denize eğdi kafasını.

Yüreğinin saflığı dupduru yayıldı içine. Saka kuşlarıyla isketelerin doluştuğu çocukluk damını gördü sanki denizin üstünde. Akşamın yavaşça dalgalanarak indiği saatler başlamıştı. Sıcak, denizin serinliğiyle yüzü arasında gidip geliyordu.

Limana giren büyük ak bir gemi uzun uzun, kalın kalın öttü.

Zürefa yokuşunun tüm rengi, sesi dönendi içinde.

Cevahir'in, Sarı Kâmil'le ilk rastlaşma gününde perdenin kıyısından sızan ince günışığı çizildi. Bir kapı sıkıca kilitlendi.

Yabanıl otları araladı, naneleri seçti, ezdi parmaklarının arasında, kokladı. Tozlu somya altlarında unutulmuş, kullanılıp atılmış kirli bez parçaları, ovulmamaktan kararmış ibrikler yeşil yosun basmış sularla dolup duruyordu. Cevahir eline su döktüğünde parmaklarının arasından pis otlar akıyordu.

"Rezil rüsva olmuşum canım ben" dedi.

O günkü ikinci konuşması oldu bu kendisiyle.
Ama bu kez gözleri yaşarmadı.
Akşam inerken denizde kıpırtı kalmamıştı.
Cevahir denizin serinliğine doğru iyice sarkmaya başladı.
Köprü çok yüksekti denizden.
Serinliğin yaklaştıkça artacağını bilirdi.
Gücünü yitirdiğinde kuyuya doğru yüzünü tuttuğu zamanlarla birleştirdi denizi.
Belinin yarısına kadar eğildi olanca gücüyle, büküldü.
Kemikleri demire yapışıp yassıldı, acıdı.
Acıyı tutmadı içinde Cevahir.
Serinlik koyu mavilikle birlikte artıyordu gittikçe, kunduralarını çıkardı, bir an ardına baktı, kısacık.
Gövdesini boşluğa verdi verdi...

Cevahir'in demin denizi gördüğü yerden bir adam geçti. Sigarasını yere atıp ezdi.
Elektrikler yandı.

Eylül 1971

Kırlangıç Balıkları

Gecenin iyiden bastırdığı, gazinolarda şarkıların başlamasından anlaşılırdı. Büyük asfaltın böldüğü deniz kıyısının kalabalığı, yaz gecelerinin gevşek dalgalanışı içinde gider gelir, balıkçıların ağlarını yaydığı yerlere basmamaya özen gösterirdi. İlerleyen karanlıkta kırmızı balıkçı tablalarındaki karidesler, pavuryalar küçük ampullerin aydınlığında kıpırdarlardı. İstakoz sepetlerinin yığıldığı köşelerden ağırlaşmış bir deniz kokusu yayılırdı çevreye. Yeşil salataları turplarla limonları sepetlerine dizmiş seyyar satıcılar, özel arabalarıyla gelip balıkçılardan alışveriş edenleri gözlerler, "Su küpü bunlar, su!" diye bağırarak yanaşırlardı hemen. Balıkçı meyhanelerinin içinden dinmez gülmeler duyulurdu gecenin boşluğunda. Birden her şeyin susmasına rastgelen bir anda, bazı sözler açıkta kalırdı. Yaz gecelerinin denize sarkan koca koca yıldızları, ayın doğuş yerini belirleyen gümüşlenme genişlemedikçe pırıl pırıl yanıp sönerdi.

Her yaz böyleydi kıyıda.

Balıkçılar yıkılan duvarlara, değiştirilen yollara, yeni kurulan iskelelere, elektrikli trene, surların sığınma yerleri sayılacak bildik kuytuluklarının yok edilmesine hep uzaktan bakmışlardı. Onlar için değişmeyen yaşama koşulları, dışlarında gelişen her şeyi yabancılamalarını kolaylıyordu.

Bu yazın son değişikliği büyük, turistik bir otelin açılmasıydı, bununla ilgilenmişlerdi ilk kez. Çünkü otelin yöneticileri balık alabilmek için onlara başvurmuş, mevsim balıklarının ilk anlaşma yapan alıcıları olmuşlardı. Bu yıl artık kalkanları, gümüş balıklarını, mercanları, kolyozları satacakları oracıkta hazır bir yer vardı. Ama bu alıcılar kolay beğenmiyorlardı.

Haziran sonuna doğru otelin müşterileri için kalkan vaktinin geçtiğinden söz etmişlerdi. Erkek bile olsa balığın tadında belli bir sulaşma vardı. Çok

az çıkan kalkan yavrularına iyi para vereceklerini söylemişlerdi. Her sabah dalyandakilerle ağ avcıları arasındaki konu buydu.

Çok güç elde edilirdi kalkan yavruları. Aslında bunlar yumurtaydı. Bunların iki yüz elli gramdan bir kiloya varanına kalkan yavrusu denirdi. Daha küçüklerinin satışı otel için düşünülemezdi. Karides ve pavuryayı da pek tutmuyor, “Kaya pavuryası bunlar” diyorlardı, “levrek tadı vermiyor.”

Bu tür konuşmalardan beri, otelin giren çıkan müşterilerine artan bir ilgi duymaya başlamışlardı balıkçılar.

Yeni arabaların yanı sıra, uzun yoldan geldiği tozundan anlaşılan yabancı plakalı arabaları da gözlüyorlardı. İçlerinden inenlerin çoğu bir bayram yerine gelmişçesine yanına yöresine anlamsız gülümsemelerle bakınıyor, yıkmalara onarmalara karşın yoksulluğu sur duvarlarından taşan evlerin eğri çizgilerini hemen görüyorlardı. Tahtaboşlara asılı duran çamaşırlar, yeşillendirilmiş köşelerdeki banklarda oturan semtin yoksul insanları uygarlıklarının tadını yeniden duyuruyordu yabancılara. Balıkçılar kadınların çoğunu beğeniyorlardı. Uzun bacaklı, dolgun göğüslü, dar sırtlıydılar. Omuzlarından bacaklarının en göz alan yerine dek açık bırakan giyimleri içinde kıyı boyunca geziniyorlardı. Erkeklerse yüzlerinden eksilmeyen gülmeleri, ellerinde film makineleri, dört dönüyorlardı. Nerde aşırı yoksul birini görseler hemen filmini çekmeye başlıyorlardı. Geceleri alaturka şarkılar okunan gazinolara topluca gidip, türlü yiyeceklerle bezenmiş masalarında rakı içerek çevrelerini olağanüstü bir ilgiyle toparlayıp izleme çabalarını sürdürüyorlardı.

Ağustos ayının en sıcak gecelerinden biriydi. Lunaparktan gelen çığırtkanların sesini bastıran bir erkek şarkıcı kaybettiği sevgilisinin yalancılığını yalvar yakar söylüyordu şarkısında.

— Bu herif de gece böyle bağırmaktan birgün çatlayacak... dedi İlyas Reis.

İki arkadaşıyla ateşe vurdukları balık çorbasının pişmesini bekliyorlardı. Hıdır, Karadenizli olduğunu belirten şivesiyle gülüş dolu:

— Çatlamaz, dedi. Her kim ki çatlayacak, böyle yırtınmaz. Hayvan değil ya bu, aklı vardır elbette. Bana sorarsan, ben o sarı karının sesine vurulmuşum.

Mehmet, karanlığın içinde, sessiz oturuyordu.

Denizin kumsala ince ince çarpışını dinliyordu bir süredir.
Ağ çekmekten, küreklere dayanmaktan, sepet sepet balığı bir yandan bir yana aktarmaktan, sırtı, kolları bu saatlerde bitikleşiyordu. Meyve sandığına kurdukları rakı masasına uzanıp bardağını aldı, susuz, uzun bir yudum çekti.
Yönünü iyice denize verdi.
Ay daha çıkmamıştı.
Yumuşak bir karanlık takaların gölgelerini aşıp gittikçe koyulaşıyordu.
İkinci yudumunu aldığı içki yavaş yavaş etkisini göstermeye başlamıştı. Yorgunluğu kafasından siliniyor, onlara doğru taşan şarkılar duyarlığını artırıyordu.
İlyas Reis tanıdık gürültülerle çorbayı boşaltmaya girişmişti; ekmeği de o bölerdi ortasından, önce ikiye, sonra dörde. Çünkü bu gece Zarife de gelecekti.
Mehmet, Zarife'yi düşününce, onu şimdiye dek çıplak görmediğini fark etti. El yordamıyla aklında kalan, tuttuğunda ince, terlemiş, kaygan çukur beliydi. Belkemiğinin birbirine geçen belirgin kemik yapısı, bir de ucuz sabun, taze bisküvi kokan saçları.
— Hadiyin, dedi İlyas Reis, yengemiz handiyse çıkar gelir.
Aralarında en yaşlıları İlyas Reis'ti. Kıyının ilk günlerini bilen ve o günleri hiçbir şeye değişmeyeceğini söyleyen. "N'oldu yani be yahu? Yolu genişlettiler, tadı mı kaldı? Gençliğimizde salaş gazinolarda, Ermenilerin yaptığı Allah dedirten mis gibi uskumru dolmaları. Bir küçük açardık yetip artardı gecenin hepsine. Şimdiki rakıları vallahi imbikten geçirmiyorlar, anam avradım olsun böyle. Gerçi biz de yaşlandık. Elliyi tutup aştık. Gözümüzün ışıltısı yitti gitti. Akıntı çağanozu gibi denizde aynı yere nişan koymak davasına düşüyoruz. Gene de eskiden daha güzeldi buralar. Yeni yeni insanları sürüverdiler üzerimize şimdi. İyi değil bu, iyi değil! Paranın da, insanın da değeri kalmadı. Ulan otele gidiyoruz da balık teslimine, bize kuçu kuçu muamelesi yapıyorlar, şöyle dur, dışarıda dur, şimdi hesabını veririz, diyerekten sürüyorlar adamı. İşi Mehmet'e devrettim de kanımın kurumasına son verdim. Ne de olsa genç canım. Hem afillidir de. Bizim ağzımızda diş kalmadı yahu."

İlyas Reis güldüğünde alttaki iki sivri dişi görünürdü. Parlayan mavi gözleri, çok içki içmenin belirtilerini taşıyan kılcal damarlarla bezeli yanık yüzündeki dost, tanıdık anlam, ilk görende güven yaratırdı. Mehmet'le üç yıldır aynı kayıktaydılar ve Mehmet'e sormamıştı neredendir, nerelidir diye. Oysa Hıdır'a takılırdı durmadan.

Rize'nin köylüklerinden olduğundan tut, kaç çocuklu olduğuna dek bir bir öğrenmişti sorup. Mehmet'le konuşulurdu da, Mehmet konuşmazdı.

Sandığın çevresinde sıkılaşıp ilk kaşık çorbalarını aldıklarında birden Zarife belirdi.

Haftada iki gece gelip sessiz, geldiği yön belirsiz çökerdi aralarına. Üstüne sinmiş bisküvi kokusu, onların yıkanmamış giyimlerindeki balık, yosun, ter karışımı havayı bastırır, ılık duygular verirdi üç erkeğe de.

Hıdır, Zarife'ye hiç bakmaz, "Hanım, hayrola, nerde kalmışın canım" derdi. "Çorba soğuyacak."

Zarife'nin Mehmet'i bulup da buraya gelmesinin ikinci ayı dolmuştu ve Hıdır gene de karanlıkta bile ondan yana bakmıyordu.

— Geciktim mi? dedi Zarife.

Sesi en alttan alınmış bir konuşmanın zor duyulurluğu içinde bir süre yanıtsız kaldı.

İlyas Reis bağışlayıcı,

— Yok tam zamanıdır. Bu sabah epey iskorpit balığıyla bir de vakti geçmiş lüfer ayırdık kendimize. Vurduk balık çorbasını. Ağustos başında artık lüfer çekilir. Ulan Mehmet, şaşıyorum şu oteldeki herife. İlle de lüfer tutun dediydi geçenlerde. Etme anam babam dedim. Hem sizin müşterileriniz kuşsütüyle beslenir, hem de en olmadık balıkları ister dururlar. Ne huylu insanlar canım bunlar. Ağustosta lüfer olmaz artık, balıkların güzeli kırlangıç balığına he deyin siz, dedim de herif diretti durdu. Parasıyla, parasıyla, diye.

Mehmet ağzındaki iri lokmasının kapadığı sesiyle konuşmaya katıldı birden.

— Parasıyla, parasıyla ama balıkların da keyfine paralarıyla karışamazlar ya, haydi bize karışıyorlar diyelim. Şöyle üstten üstten edalanıyorlar. Ne istermiş daha müşterileri soralım beye? Yumurtadan çıkmamış, kayasında üreyen balıkları mı yemek istiyorlar? Ondan o karılar adamın üstüne gelir

gibi hep. Morukları da hâlâ dudaklarını boyayacak kadar gönül hoşluğu içindeler. Yani hiç keyiften düşmüyor bu karılar.

Kanında bir dönme oldu Mehmet'in.

Karşısında Zarife'nin koyulaşan görünümüne baktı.

Asfalt boyunca uzayan floresanlı elektrik direklerinden gelen aydınlık Zarife'nin başına bağladığı örtüyü parlatıyordu.

"Hem orospu hem başını Allahın sıcağında örter, bacağına da iplik çorap giyer" diye düşündü.

Bazı geceler geldiğinde karanfil çiğnerdi yemeğin üstüne Zarife. Basma giyiminin cebine elini sokup balık çorbasıyla taze soğan yedikten sonra kalan kokuyu bastırmak için birkaç karanfil atardı ağzına. Bunu düşünmek bu geceki yaklaşmalarını ısıttı içinde Mehmet'in.

Hıdır şapırtıyla içtiği çorbasını hepsinden önce bitirip tahta sandığın altından bir ekmek daha çıkardı, böldü. Deminki düzene göre dağıttı.

Zarife istemem demedi.

Üç erkeği de şaşırtacak bir iştahla yemesini sürdürdü. Hıdır ekmeğine soğanla turpu katık etti.

Aralarında Zarife'nin olduğu geceler konuşmalar kısa ve yabancı olurdu. Hıdır yemek yemesi bitince bir sigara yakar: "Ben şöyle kahveye doğru yollanayım. Bizim bulayım Pazarlıları, geçeyim dalgamı" derdi.

Oysa Zarife olmasa üçü birlikte kalkar, özenle onarıp serdikleri ağlarını şöyle bir gözden geçirip gazinoların oraya yürürlerdi.

Deniz nemi yüklü ağaçların arasından geçirilmiş renkli ampullerin ışıkları kadınlı erkekli kalabalığı aydınlatırdı. Masa diplerine dolaşan yılgın kediler, çabuk garsonlar, kısa kollu giyimlerin açıkta bıraktığı yanık kollarının ansızın görünen gölgeli koltuk altlarıyla kadınlar yığışırlardı gazinolarda. Sıcağın yoğunlaştırdığı pudra, dudak boyası, parfüm kokularının esintiyle çevreye uzayıp yayılmasını kendilerine nedenini açıklayamadıkları bir itki ve öfkeyle içlerine çekerlerdi. Kolay yaşamanın getirdiği yuvarlak çizgileri taşıyan erkeklerin sarhoşlukları içinde yılışık, utanmaz davranışlarıyla kadınlara yaklaşmaları açık seçik görünürdü.

Bolluk ve kaygusuzluktan öteye hiçbir anlam taşımayan kıyının bu yazlık havasını yadırgayarak, gene de çocukça bir tat almayla duyarlardı. Bu zengin yaşama rengini balıkçılar gibi seçip değerlendirecek başka kimse

yoktu oralarda. Gün doğmadan denizin, gazinoların, yolların, hattâ göklerin boşluğuna hep onlar tanıktılar. Geceden kalmış eğlence artıklarını toparlayıp temizleyecek çöpçülerin, çöp kamyonlarının gelmesinden çok önceydi balığa çıkmaları. Önlerinde uçuk mavi ince ufuk çizgisiyle biten duru denizi, alabildiğine uzayan gökte tembel tembel yer değiştiren ak bulutların belirmesini balıkçılar görürlerdi herkesten önce. Çöp bidonlarının çevresine toplanmış kedilerle köpeklerin çekişmelerini, sabah yelinin ince kıpırtılarla oynatmaya başladığı gazinoların önündeki atılmış kâğıtların çıkardığı hışırtıları duyarlardı.

Balıkçıların düzenli çalışmasının basık gürültüleri, kısa konuşmalar, kıyı boyunca sürüp giden yalnızlığı zedelemezdi.

Çakılların düzensiz iniş çıkışını çıplak ayaklarında duymak, Mehmet'i yaz sabahlarında coştururdu. İşini daha içten kavrar, bir şeyler söyleme isteğini, tümünü hiçbir zaman öğrenemediği piyasa şarkılarını birbirine ekleyip anca kendi duyabileceği yükseklikte söyleyerek yatıştırırdı.

Martıların boş, anlamsız yüzleriyle kıyı boyuna, iskeleye, dalgakırana çizdikleri aklığı güneş yükseldikçe gözleri kamaşarak izlerdi. O anlarda gençliğinin engellenemez itişini duyardı yüreğinde. Yaz boyu hiç ayakkabı giymezdi.

Kışın bile denize çıktıklarında iskarmozlarda gıcırtıyla dönen küreklere asılırken gövde dengesini, çıplak ayaklarını uzun balıkçı kayığının geçme orta tahtalarına dayayarak duyardı ancak. Toprağın, denizin özgürlüğü içinde ayakları gelişmiş, büyük, sağlamdılar. Mehmet'i kim görse yıpranmış olan, ama gücünü de yıpranmışlığından alan bu ayakların iriliğine, basış pekliğine şaşardı. Balıkçılar, kışların çileli, kıyıcı soğuğunu unuturlardı yazın. Rakılarını içip, kıyının aralıksız eğlencesinden kendilerine de pay çıkararak silik ama bitmeyen bir katılma duygusuna kapılır giderlerdi.

— Ben toplayıvereyim şunları, dedi Zarife.

İlyas Reis doygunluktan gevşemiş, çakıllara boylu boyunca uzanmıştı.

Arada ağzındaki sigaranın kızılı parlıyordu solukladıkça.

— Elhamdülillah, dedi. Yaşa be Zarife kız! Topla. Eline sağlık. Senin insan azmanı doyup da bitirdiyse yemesini. Ben de şöyle bir gövdeyi dinlendireyim.

Mehmet kâsesinde kalan son iskorpit kafasının kulak artlarını emip taze ekmekten büyük bir parça kopardı dişleriyle.

Kâseyi itti.

Karanlıkta Zarife, alışkın, kâseleri, kaşıkları topladı.

Deniz kıyısına doğru yürüdü.

Mehmet rakısını da bitirdi.

Ağzında iyi temizlenmemiş balığın karasından kalan acımsı eti sezdi.

— İyi kadın bu, dedi İlyas Reis. İyi ya, ne fayda hep de gece geliyor. Pek çıkaramadım gençliğinin ne kadara vardığını. Ama kalkışı, oturuşu çabuk. Genç epey bana sorarsan. Eğilip doğrulduğunda kemikleri çıtırdamıyor. Bizim gibi romatizma sarmamış etini kanını. Ama dedim ya, renginden, ruhundan haberimiz yok... Ha, Mehmet ne dersin?

Mehmet karanlıkta yatan İlyas Reis'in yüzünü aradı gözleriyle.

— Görsek n'olacak şunun şurasında? Yaptığı işi biliyoruz ya... Genç dediğin gibi. Kolları diri diri geliyor ele.

Sarhoşluğu iyice yayılmıştı gövdesine.

Zarife'nin gittiği yöndeki dertop eğilmiş duran koyuluğuna baktı.

Kanının kızıştığını belirgin duydu.

Ayağa kalktı.

İlyas Reis de doğruldu.

Mehmet, İlyas Reis'in Zarife'nin geldiği geceler niçin Hıdır'la balıkçı kahvesine gitmediğini düşündü ansızın. Zarife'nin açık seçik bilmediği yüzü, gövdesinin dış çizgileri, beklemediği bir tutkuya dönüştü. Sevginin sözü bile edilemezdi, bu garip duygu devinmesinin birden patlayıvermesinde. Olsa olsa çok içkiden günboyu güneşin ısıttığı sırtında, bacaklarında taşkınlaşan, harcadığını sandığı gücünün yeniden birikivermesindendi. Hem İlyas Reis onu severdi. "Mehmet be oğlum, yabanın tekisin orası açık ama... Velakin nedense sözüm boşa gitmiyormuş sanırım, senle iki satır konuştuğumda. İhtiyarladık. Balıkçı kısmı tez ihtiyarlar. Balık çorbasına yumulduğundan dişe de gereksinmez. Alıştık gitti üç yılda birbirimize. Eh, sen de erkek oldun artık. Geldiğinde delikanlıydın. Benim kemiklerim kısılırken seninki kavileşip uzadı."

Mehmet düşündüklerinin utancını akıttı içinden.

— Yollayayım şunu, Reis, dedi. Karnı doydu. Sıkıştırayım eline bir iki buçukluk. Senle vuralım gazinoların oraya. Seyrimizi alıp kahveye... Bir iki el pişti ha?

İlyas Reis, karanlıkta sigarasının aşındırıp yok etme ucuna getirdiği zor duyulur sesiyle uykulu yanıtladı:

— Ulan deli! dedi. Ulan delibozuk. Güneş, içki, gece... Karşıdan da bedavasına aşkı-ı hasret şarkıları. Deli misin lan? Fukaraysan erkek değil misin yani? Ben şimdi bi yol sızacağım... Git konuşturma beni... Gençsin be oğlum, unutma, genç...

Zarife elindeki kapları sandığın üstüne bıraktı.

Mehmet'in yanında durdu.

İnip çıkmanın artırdığı soluklanması duyuluyordu.

Hiç konuşmadan takaların yanaştığı iskelenin yönüne yürüdüler.

Takalara yaklaştıkça, denizin nemi üstlerine alçalıyordu.

İki aydır Mehmet bu yürüme süresinde tutamadığı bir aksilenmeye kapılıyordu. Kadını hiç tanımaz saysa da kendini gene ona öfkelenecek alıntılar çıkarıyordu kafasından.

Atardamarlarının dışardan duyulacak sanısını veren dolgun vuruşlarını bastırmak ister gibi:

— Çok sıcak bu gece, dedi.

— Hı, ya...

Zarife, Mehmet'in sesindeki öfke yükünü hemen anlamıştı. Korunaksızlığının bilinci içinde alttan alan sesiyle bir iki ünlemin ötesine vardırmadı konuşmayı.

Öğrenmişti, takaların dibine varana dek susmak gerekiyordu.

Kuma dönüşecek gibi incelmiş bir çalılığın üzerine oturdu.

Başındaki örtüyü çözüp dürdü.

Çoraplarını sıyırdı, paça lastiklerinin içinde topladı, büktü. Basmasının cebinde kalan karanfilleri attı ağzına. Çiğnedi, soluğunu havaya saldı.

Mehmet yanına oturdu.

Takaların kesin koyuluğu karanlığa çizilmişti. Birinin başaltında yanan bir ışık hiçbir yana taşmadan duruyordu öylece. Çalgı sesleri epey uzaktaydı şimdi. Ötelerde bir sandalda çekilen küreklerin suyu bölüşünden gelen şıpırtılar serinlik duygusu yayıyordu geceye.

Mehmet elini uzattı, Zarife’yi tuttu. Elleri misinaların açtığı yara kesiklerinin katı deri çıkıntılarıyla doluydu.

Zarife yorgun çözüldü.

İçinden isteğe benzer bir şey çabucak geçip gitti.

Sevişmelerinin sonuna doğru, olduğu yerden kaydığını, denize giren ayaklarından anladı. Denizin tabanlarını ıslatıp çekilmesi yüreğini tanımadığı bir mutlulukla doldurdu.

Mehmet’i okşarmış gibi iteledi.

Yana kayan adamın çıplak gövdesinin sıyrılmasını bunaltıcı, dayanılmaz bir sıcak gibi yeniden duydu.

Hiç beklenmedik bir davranışla eğilip Mehmet’i yanağından öptü.

Zarife bunu yapar yapmaz umulmaz bir yakınlık kurulduğunu anladı aralarında. Oysa günlerce düşünüp de çaredir diye bulduğu şeyi söylemesini engelleyecekti bu davranışı.

Mehmet kıpırtısız, koyu, kimsiz kimsesiz duran gecenin içinde görünmüyordu. Asfalttan geçen araçların sesi duyuluyordu yalnız. Kumsalın bırakılmışlığına ters düşen bu sesleri Zarife anlatılmaz uzaklıklarda düşünüyordu.

Mehmet sigara yakıp ona uzattı.

Zarife aldı, ilk içine çektiğinde kuru uydurmaya benzer bir öksürüğe tutuldu.

— Ne o? Hiç içmez misin sigara? dedi, Mehmet.

Zarife içindeki batıcı katılığın bir ucundan gevşeyip indiğini sezdi.

— Para mı var ki sigaraya ayıracak. Şimdilerde fabrikaya ucuzuna kız çocuğu almaya başladılar. Tısımız çıkmıyor. Bir de sigara... Olur mu ya, Mehmet?

Mehmet der demez açık saçıklık, kadınlık sarıverdi Zarife’yi. İlk kez adını alıyordu ağzına.

— Kaç yaşında varsın, Zarife? Seni şöyle bir gündüz gözüyle görmedim. İlk beni çağırdığında beraber buraya yürüdüğümüz gece tren köprüsünün ardında çelimsiz, çocuk benzeri duruyordun. Hiç aklıma gelmemişti...

Sustular.

Mehmet’in doğrulup yüzüne eğildiğini çakıllardaki seslerden anladı Zarife.

Ağzından öpeceğini sandı.

Şimdiye dek geçmiş gecelerine aykırı şeyler olmaya başlamıştı aralarında. Çünkü onlar aralarındaki her şey bitince hemen kalkarlar, Mehmet, İlyas Reis'in oturduğu yöne yürüyüp giderdi. Zarife yokuşlaşan yumuşak toprak sırtı aşar, birden kendini kıyının gürültücü kalabalığının arasında bulurdu.

Mehmet ağzından öpmedi, yalnızca yanağını okşadı.

Sert şeylere dokunmaya alışık eli yadırgadı, pürüzlü gezindi yanağında Zarife'nin.

— Gelmez ya... İsteyerek mi bu yollara düştüm sandım? İlk sensin desem inanmazsın. Yirmi beşimdeyim ama daha çok dururum görünüşte. Vardığım adam işçiydi. Aldığını çarçur mu ederdi, yoksa o da benim gibi kazanamaz mıydı, bilmem? İki boğaz toparlanamadık bir türlü. Kodu gitti beni oğlumla. Oğlan okur. Dokuzuna vardı bu yıl. Sünnetini bile yapamadık. Bu işi zorla üstlendim. Kolay sanma! Ama senle korktuğum gibi olmadı hiç... Konuşmazsın, sormazsın. Yetmiyor... Para...

Zarife, konuşmasının burasında kökten bir şeyin değiştiğine, orospuluğu bu sözleriyle kesinleştirdiğine inandı. Konuşma gücünü yitirip sustu.

Mehmet kırk kulaç dipteymişçe kulaklarına vuran sessizliğin zonklamasını duydu. Sanki denizdeydi... Deniz dibi hayvanları kaygan kabarcıklarla süsleyerek koyuluklarda döneniyorlardı. Zarife'ye yakınlığını çabucak açtı. Boylu boyunca yüzüstü çakıllara yattı. Yorgunluğu yenilendi. Çürümüş çöp kokularını sürüp gelen yel, yüzünden geçti.

Zarife oturdu, çoraplarını bir elinden ötekine geçirdi. Utanması silinivermişti. Sap boyunlu oğlu, dirsekleri yamalı, incelmiş okul önlüğüyle soluk belirdi gözlerinde. Bir tabağın içine sabah yesin diye dizdiği koca bir ekmek parçasıyla yağı yitmiş zeytinleri düşündü. Oğlunun sıska boğazından geçen kuru yemekleri kendi yutarmışça zorlandı. Fabrikadan göğsüne sokarak çıkarabildiği bir iki bisküviyi düşündü. Eve varana dek göğüslerinin ısısından yumuşayıp pelteleşiyorlardı.

Çoraplarını giymeye başladı.

Hemen çıkıp gitme, kurtulma düşüncesine sarıldı.

Deminki, sevgiyi andıran şeyler olmamıştı sanki.

Mehmet’in sert, acemi okşamasının getirdiği aydınlık silinmişti bile çoraplarını giymesini bitirince. Diklendi oturduğu yerde.

— Ne sandın ya? Bir senden aldığımla olmuyor. Daha adam bulmalıyım. Hem senin gibi sessiz, beni etrafa yaymayacak. İyi iyi... Öteye çekiliverdin değil mi? Deli gençlik, o herife de he dediğimde benden yürekli çıkar bellemiştim. Üste bir de çocukla savdı başından beni. O bunu yapınca ben namussuz oluyorum, orospu oluyorum. Kendi karnını doyuramayan adamın sevda nesineymiş? Kolay mı sanıyorsun, köprü dibine ilk adama çıktığım günü? Seni niye seçtim? Ha şimdi dersin ki, yakışıklıyım, aslan gibiyim. Hadi canım... İyi zamanlarımın tanıdıklarına benziyordun. Yadırgamadım da... Ben kadınlığımı yitireli yıllar var. Arada depreştiğinde bir şeyler gülerim kendime. Deli karı derim, hâlâ akıllanamadın mı? Bana acırsın sandım. Tanıdığın, bildiğin öteki balıkçıları bana dersin de hiç olmazsa karakollara düşmeden açlığımıza bir yol yordam buluruz diyeydi... Ya! erkekliğine dokundu... Bu mu orospuluk, üç aydır saçlarımı taramıyorum. Ne bilirsin sen yirmi beşinde kuruyuvermeyi... Artık bıktım. Kir pas içindeyim. Sen dua et bisküvi kokularına, yoksa... Hadi ver paramı. İş bitti... Hadi, hadi...

Zarife’nin sesi yükseliyordu gittikçe. Yükseldikçe yumuşaklığını yitiriyor, sert, uyuşmaz oluyordu.

Takaların yanaştığı beton iskelenin orada çıplak ayakla koşuşan bir kalabalık belirdi birden. Bunlar turistik otelin müşterileriydi. Ayın çıkmasına doğru denize girmek için gelmişlerdi. Birbirlerini iterek, şakalaşarak, gülerek, iskelenin bir ucundan öteki ucuna koşuyorlardı. Kadınların gülüşleri arada kısılıyor; nazlı, çağrı dolu ünlemlere dönüşüyordu.

Zarife ayağa kalktı.

Yanındaki adamın sessizliği öylesine yoğunlaşmıştı ki, bir an onun orada olmadığı sanısına kapıldı.

Bağırarak, kendini koyuvererek sürdürdüğü konuşmasının arasında gitmiş miydi yoksa?

— Mehmet, dedi. Mehmet... Orada mısın? Cevap ver. Ne diyeyim yani, ne yapayım? Sen erkeksin... İşti, balıktı, sandaldı, rakıydı... Ben öyle miyim ya? Bir de oğlan bıraktı başımıza. Cevap ver. Tabii yapacağım. Hem sen

kim oluyorsun? Adam yerine koyup da beni, iki söz ettin mi iki aydır? Hadi paramı ver, gideyim...

Mehmet'in doğrulmasıyla elinin inmesi bir oldu.

Zarife yeniden yere çöktü.

Ağlamaya başladı.

İnce bir çocuk ağlaması tutturdu.

İçini çeke çeke ağlıyordu. Ağlaması sürdükçe yanağındaki tokadın yeri ısınıyor, boynuna doğru yayılıyordu acısı.

Mehmet, Zarife'nin ağlaması kısa iç çekmesine dönünce oturdu tam Zarife'nin yanına.

Onu göğsüne doğru çekti.

Yüzünün her yanını öpmeye başladı.

Bilmediği acılı, bağlılık, koruma duyguları Zarife'yi üst üste öptükçe boylu boyunca sarıyordu Mehmet'i. Yabanıl, kapalı yüreğinin atışları göğsünü zorluyordu.

Bu gece geçirdiği durmadan değişen, tanımadığı duygu yenilenmeleri kendisine güç ve mutluluk veriyordu. Güçlülüğüne Zarife'yi sardıkça daha çok inanıyor, kollarıyla doladığı kadının küçülüp yok olurcasına yakınlaşmasının tadını ilk kez tanıyordu.

Zarife'nin iç çekmeleri bir süre sonra dindi.

Beton iskelenin üstündekiler ayın belirmesiyle, art arda denize bağrışarak atlamaya başladılar.

— Yoksulluğun gözü kör olsun, dedi Zarife. Bir bize bak, bir onlara. Ben denizde yüzmeyi de bilmem ya...

— Ben sana öğretirim yüzmeyi. Bir pazar günü al oğlunu da gel.

— Sen nerelisin? dedi Zarife. Kaç yaşındasın? Gözlerin ne renk?

Zarife'nin seçip de çıkarabildiği sevda sözleri bu kadar oldu Mehmet'e. Kafasına doluşan bin bir şeyin söze çeviremediği taşkınlığı içindeydi.

— Belki de yirmi üç yaşındayım. Ne bileyim yahu gözüm ne renk.

Zarife'yle birlikte ayağa kalktılar.

Bir süre yürüyüp denizin kumla birleştiği aydınlıkta durdular.

Ay yavaş yavaş yükseliyordu. Takaların koyuluğunu aşmıştı. Durdukları yeri aydınlatıyordu.

İlyas Reis'in horultularını duyan Zarife, ayrılacaklarını anlamanın getirdiği tedirginlik içinde asıl sorması gerekenin sıkıntısını yeniden duydu. Çünkü İlyas Reis'in, Hıdır'ın yanında böyle yakın durmazlardı birbirlerine.

— Yani bu pazar mı geleyim, oğlanla sana diyorsun, ha Mehmet?

Mehmet bir kibrit yaktı. Zarife'nin yüzüne tuttu. Ay aydınlığının renkleri yok ederek çizdiği yüzde, odak noktaları iri iri duran gözleri, başını örtmeyi unuttuğundan açıkta kalan sarı saçları aydınlattı kibritin ufak ışığı. Yüzü bir çocuk yüzü gibiydi Zarife'nin, zayıf, şaşkın. Gündüz bazı çizgiler açığa çıkarsa, belki dediği yirmi beşin üstünde durma görünümünü elde ederdi. Kibrit birden söndü. Kısacık seyredilme süresi Zarife'ye beklemediği bir telaş vermişti.

— Ne diyorsun? dedi Mehmet'e dönüp.

— Gel çocuğu da alıp pazar günü kayığa bindireyim sizi.

Hiç soru sormayan çocuğunu acıyla düşündü Zarife yeniden.

Babası gittiği gün bile sormamıştı nereye gittiğini.

Fabrikanın boz renkli, gölgesiz avlusunu düşündü.

Öğle paydosu düdüğünü işitip fırlayan başları eş renkte örtülerle bağlı gülüşen arkadaşları belirdi. İçindeki umuda benzer şey ansızın çekildi. Fabrika avlusunu çalıştığı tezgâhtan ne zaman görse duyduğu ağrıyı andıran boşluğu hissetti içinde.

Yarı aydınlıkta ağarmış kumlara bakıp bezgin konuştu.

— Evet ama, demem o değil.

Mehmet, Zarife'ye arkasını döndü, başını eğdi. Sırtındaki eski gömleğinin örttüğü geniş omuzlarının dikliğine başın eğikliği uymuyordu.

— Sen pazar günü geldiğinde ben her işi yoluna korum. Para hazır olur. Artık kimin kimsen ben olurum. İşte dediğim gibi...Yarın fırtına çıkacak. Esinti zırp diye dindi deminden beri. Sıcak da arttıkça artıyor. Üzme kendini, çok balık avlayacağız. Balık hasadı yapacağız. Nişana vardığımızda balıkların her biri açılmadan bizi bekleyecek.

Çok uzun konuşmuştu Mehmet. Konuşmanın acemisi olduğundan ilk kez kendini yeterince anlatamamanın sıkıntısını duydu.

Zarife'nin kolunu tuttu. Basmanın altındaki kol ince, kıpırtısız geçti eline. Turuncusundan arınmış dolunay her yanı dolduruyordu, aydınlığıyla.

Zarife'nin gülümsediğini seçti.

Denizin ötelerinde ada kümeleri belirmişti.

Yeniden yürüdüler.

— Pazara gel! Hem bol bol konuşuruz, dedi Mehmet.

Elinde iki büyük sepetin eşit ağırlığıyla dengesi tamdı Mehmet'in.

Otelin mutfak bölümüne sapan çimlerle bezeli, düzgün yola döndü.

Erkenci bir iki yabancı, renkli şemsiyelerle yer yer süslü geniş ön çıkmada oturuyorlar, ellerindeki dürbünlerle sabah buğularının daha çözülmediği karşı kıyılara bakıyorlardı. Kocaman yıldız çiçeklerinin, kayısı güllerinin, çimlerin günün ısısı arttıkça belirginleşen kokuları, otelin ön yüzünü yarıya dek kapayan giriş kapısının camlarını parlatan ak giyimli iki çocuk, her yönden gelip saran özen, zenginlik dolu görünümü çoğaltıyordu.

Otomobiller için ayrılan yerde elindeki su hortumuyla müşterilerin arabalarını yıkayıp parlatan Rüstem, Mehmet'i görünce suyu üstünden aşırdı. İkisi de sessiz ama yüzlerini kaplayan gülüşleriyle baktılar birbirlerine.

— Islattım seni balıkçı, ha, dedi Rüstem.

— Deli oğlan! Denizin içindekini ıslatmak mı olurmuş?

Gene güldüler.

Rüstem kıyıdaki lokantalarda geçen yıl komilik yapıyordu. Bu yıl otele, belirsiz işlerin tümüne koşturulmak için girmişti. Üst katlardan bir kapı açıldı. Saçlarını omuzlarına bırakmış bir kadın, çiçeklerle bezeli kısacık bir gecelikle balkona çıktı. Balkon korkulukları ince demirlerle yapıldığından kadının güneş yanığı bacakları kasıklarına dek görünüyordu. Kadın kollarını gerdi, gelip demirlere dayandı. Önce dürbünlü yabancılara baktı, sonra Mehmet'e. Gözünü ondan ayırmadan içeri odaya seslendi:

— Bugün motoru kiralayacaksın. Ben adaların hepsini keyfimce gezmek isterim.

Kadının üstünden ayrılmayan bakışlarından tedirgin oldu Mehmet, hızlandırdı yürümesini.

Mutfak baştan başa ak fayanslarla kaplıydı.

İçindeki altı yedi kişi aşçıların çevresinde dönüp duruyordu.

Mehmet'in her gördüğünde şaştığı ezme değirmenleri, meyve sıkacakları, süzgüler, elektrikli kızartıcılar, et fırınları, bulaşık makineleri, duvarı boydan boya kaplayan bıçaklar, kepçeler, tornavidaya benzeyen parlak gereçler, ilk görüp gördüğü hiçbir şeye benzetemediği maden kaplar, iki büyük tencerede kaynayan süt, bir cam tencerede kaynayan kahve, küçük parlak tepsilere bölünen ince kristal tabakları süsleyen çeşitli reçeller, tereyağları, gümüş yumurtalıklara konmuş yumurtalar, meyve sularını aydınlık renklerle geçiren ince uzun bardaklar, gümüşle kaplı çay bardakları, ekmekler kızartıldıktan sonra sarılan apak minik peçeteler ve en sonunda hazırlanması biten tepsiye konan ince işlemeli gümüş vazolarda bir gül goncası.

Üç aşçının verdiği komutlara uymaya çalışan yamaklar Mehmet'i görmediler.

Mutfağın otelin içine açılan kapısının üstündeki yanan sönen elektrikli numaralara bakıyorlardı. Her yanan numara kahvaltı isteyen bir odanındı.

Aşçılardan biri sabah sıkı sıkıya yaptığı sakal tıraşından kavlamış yüzü ter içinde söyleniyordu:

— Bugün de bunların hepsi dokuzu beklemeden ayaklandılar. Hadi anladık gâvurlar mağaralara gidecek. Bizim yerlilerin işi ne? Ne dalma balıkçılık merakları var, ne uzun yürümek. Böyle sabahlarda bütün mutfak personeli işbaşında olmalı. Bunu Safter Bey'e anlatmak gerek, yetişilmiyor...

Bunlara benzer şeylerle söylenmesini yürütüyor, çay demliklerine çay bölenleri titizlikle izliyordu.

Kapının önüne birikmiş kedileri gördü bir ara. Sinir içinde fırlayıp tekmeledi aralarından kaçamayan kör bir kediyi.

Mehmet o kapıya doğru gelince yer açmak için mutfağın içine geçti, sepetlerini bıraktı gülümseyerek.

Sayıları yüzleri aşan tabaklarla, kristal, gümüş mutfak eşyalarıyla dolu yere bakmayı sürdürdü. Neden sonra yanan ışıkların numaralarına tepsiler iletildi. Son tepsilerden birine bir konserve kutusu açtılar.

"Kırk bir numaradakiler hindistancevizi suyu içiyorlar sabahları. Eh, alışmış kudurmuştan beterdir" diyorlardı.

Mehmet açılan konserve kutusundan çıkan suya ve çok güzel bir aklıkla bölünen dilimlere baktı. Taşa vurula vurula rengi döndürülen ahtapotun etini anımsattı Mehmet'e. Etin katılığına da benziyordu dilimlerin dokusu.

— Usta, dedi. Çok iyi kırlangıçlarla bir sürü de kalkan yavrusu getirdim. Safter Bey demişti, yabancı turistler istiyor diye.

— Bırak istersen ama, paranı almadan savuşmazsın bilirim.

Mehmet içtenlikle baktı kendisine ilgi gösteren aşçıya.

Kargaşalık durulmuştu.

Deniz sularının ince ince süzüldüğü sepeti gördü öbür aşçı.

— İyi iyi... Şimdi bu yana geçer Safter Bey. Az biraz bekle. Yabancılar toptan bir yere yollanacakları zaman onları yerleştirmeden inmez bilirsin.

— İyi ama, dedi Mehmet, alınacaksa alınsın. İki gün önce ısmarlamıştı. Çok taze, hemen buza aktarmak gerek bunları. Hele kalkan yavrularını bir gör. İnci pembesi üstleri. Kırlangıçlar da dipdiri, benekleri kaybolmadı bile kanatlarında.

— Dün de kırlangıç bıraktılar ya, kulak asma onlara... Ucuzunu verdi herif. Ben dedim Safter Bey'e, iş yok bunlarda, diye.

— Kim bıraktı? dedi Mehmet. Gülüşü silinmişti.

— Hani dinamitten bir ara polise çağrılmışlardı ya. Onlardan biri... Sarhoşu. Günahları veballeri boynuna, para yedirdiler demişlerdi polise.

Mehmet sahildeki balıkçıların içinde boyalı ispirto içen, yaşlı, başparmağı kopuk Salih'i çıkarıverdi. Başkalarının nişanlarından balık çalardı.

— Öksüzdür size getirdiği, dedi, kırlangıç değildir. Ama Safter Bey beğenmiş almış. Öksüz balığını kırlangıçtan ayıramamıştır. Ama sen ayırmışsın ya. Salih Amca'da nerde o güç? Kırlangıca vuracak kendini! Hem sırf güçle değil, emekle olacak bir iş bu, hünerle.

Öteki otel müşterilerinin de uyandığı, yukardan sık sık inip kahvaltılıkların dışındaki özel isteklere koşturanların gittikçe artmasından belliydi.

Mehmet sepetlerin birindeki kuyruk titremesinin belli belirsiz seçildiği kırlangıç balıklarına doğru eğildi. Sert kıkırdaklarla çizilmiş kanat gibi gerilen yerlerini tuttu açtı. İri kahverengi noktalar kızıla dönüşüyor, yer yer turuncu serpintiler görünüyordu aralarda. Kuyruk ucuna doğru çekilen

canın son titremesi elinden geçti. Renkleri soluyordu kırlangıçların. Öteki sepette yayvan sıralanmış kalkan yavrularının da akları genişliyordu.

“Nerde kaldı bu Safter Bey!” diye düşündü.

Acıdı, sevdi balıkları içinden.

Kırlangıç balıkları kemik dokusundan örülmüşçe köşeli biten ağızlarının keskinliğinden gelen ürkütücülüklerini yitiriyorlardı. Gözlerinde kirli bir yeşil yansımaya başlamıştı.

“Ölürken böyle olur balık tayfası” diye düşündü Mehmet. “Güzelim denizin süsleri, canları bunlar.”

Kapı açıldı, Safter Bey girdi. Doğru aşçıların yeni tencereleri ateşe sürdükleri yöne gitti. Duvarın bir yanını kaplayan büyük soğutucuların kapaklarını açtı.

Serinlik Mehmet’in olduğu köşeye vardı.

— Safter Bey, dedi Mehmet, balıkları getirdim. Kaç gündür deniz üstündeyiz. En çok istediğiniz kalkan yavrularından avladım. Hepsi yedi yüz elli gramın altında değil. Düğmelenmemiş bile daha.

Safter Bey döndü.

Kalın camlı gözlüklerinin ardından küçük gözleri sıkıntılı bakıyordu. Alt dudağı sarkık ağzı, sarı yüzünde hemen göz alıyordu. Azarlayan bir tutumla,

— Baksana sepetlerinden deniz suyu sızıp duruyor taşlara. Hadi bunlar işlerinin çokluğundan göremediler, sen de mi düşünemedin? Biliyorsun burada en seçme şeyler pişiyor. Hem dün balık getirdiler, dedi.

Ak bir mendili çıkarıp boynundan doğru çevirdi. Mehmet, Safter Bey’e bakmadan,

— Siz istemiştiniz kalkan yavrusu. Hem kırlangıç diye satın aldıklarınız öksüz cinsi. Hiç tadı olmaz onların.

— Bugünlük balığa ihtiyacımız yok. Bunlar sana söylemediler mi? Erkenden lokantalara satardın.

Mehmet, geldiğinden beri dalıp gittiği o inanılmaz yeme içme töreninin etkisinden ilk kez çıktı.

Saatin epeyi geç olduğunu, kıyı lokantalarının günlük balık alışverişini çoktan yaptığını düşündü. Gerçi alan çıkardı ama ucuza kapatmak isteyeceklerdi. Oysa yarın Pazardı. Zarife oğluyla gelecekti.

— Dolapta tutarsınız, Safter Bey, dedi. Balıkların hepsi diri diri. Daha demin bir kırlangıç denizdeymiş sanıp kendini, direniyordu. Hem siz ısmarladınız. Fiyatını da konuşmuştuk... Mevsim başında anlaşma yaptınız bizlen. İlyas Reis de bilir, burdakiler de bilir bunu.

Çalışanların tümü mutfak tezgâhına dönmüş, onları duymuyormuş gibi işlerine vermişlerdi kendilerini.

Mehmet teker teker gözden geçirdi çalışanları.

Birinin dönüp sözü alarak, “Biliyoruz ya, mevsim başıydı, anlaşmıştınız, buranın en iyi balıkçılarındandır onlar demiştik size” demesini bekliyordu.

Çoğu bu kıyının çocuklarıydılar. Dışardan getirilen işçilere daha çok para verildiğini kahvede az mı anlatıyorlardı...

“Herkesten çok çalıştırıyorlar, herkesten az para veriyorlar bize. Yaban, işe yaramaz, diye de her yana koşturuyorlar.” Buranın, bu kıyının adamıydı çoğu.

Mehmet sırtı dönük çalışanların duymazlıktan gelmelerindeki kesinliği anlayınca öne doğru yürüdü.

— Yani bunları şimdi alıp geri mi gideyim, diyorsun sen? dedi.

— Ya öyle yap, ya da verilen parayı al, çek git. Kimsenin senle uğraşacak vakti yok. Bas bakalım.

Safter Bey öfke dolu bir davranışla durmasını sürdüren balıkçıya döndü. Geniş omuzları rüzgârın, güneşin soldurduğu yer yer tuzlu lekelerin belediği, yırtık gömleğinde güçlü bedeni gerilen adama baktı. İri sağlam basan ayaklarının dibinden deniz suyu yer mozayiklerini koyultarak durmadan yayılıyordu. Kapının aydınlığında çizilen gövdesinin sağlıklı kusursuzluğuyla balıklarla dolu sepetlerin yanında alabildiğine güçlü duruyordu kıpırtısız. Gölgede kalan yüzünde yeşil gözleri, güneş yanıklığının içinde, daha belirgin, aydınlık bakıyordu. Balıkların sepetinden denizin insanı çeken büyüklüğü taşıyordu sanki. Adamda her şey çok yoksul, her şey çok güzel ve yalındı.

Safter Bey bu görüntünün etkisiyle bastıran aşağılamak isteğine karşı çıkmadı.

— Dünkü kırlangıçların fiyatına alırım. Hadi işine geliyorsa... Burayı da sıkıştırma daha çok kalıp. Atın şunu yahu dışarı.

— Dün sana kırlangıç diye bırakılan balıklar öksüz balığıydı. Yani kırlangıcın azmanlaşıp bozulmuşu. Onları anca o fukara ispirtocu avlar. Bunlar balığın en hası. Sen anlamazsın ama, bak şu aşçıların anlar.

Gene kimse dönmedi.

Mehmet demin kendisiyle konuşanın büyük tencerede gittikçe çoğalttığı kaşık gürültüleriyle bir şeyler kavurduğunu gördü. Koca bir et parçasını bölmek için uğraşansa kıyıdandı, onla rakı içmişliği bile vardı eskiden. Önünden geçerken gözlerini kaçırdı Mehmet'ten.

— Bunlar korkak, dedi. Denize döneriz diye korkuyorlar.

Bu sözleri yüksek sesle söylediğini anladığında içinde dertop beliren öfke açılıp yönünü buldu. Mutfağın seslerinin dışına düştü. Anlaşılmaz bir hız kazanmıştı düşüncesi ve davranışları; iki elini havaya kaldırdı sıkarak, Safter Bey'in yüzüne indirdi, ilk vuruşta eskiden beri taşıdığı itilmişlik kaygusunun yok olduğunu anladı.

Dövüşmeye başladığında balık sepetlerine çarpmıştı. Devrilen sepetlerden, kimisine takılı yosunlarla bezeli balıklar yerlere saçıldı.

Mutfağın makineleşmiş düzeni içinde balıkların renkleri beklenmedik bir güzellik çiziyordu.

Yumrukları peş peşe vuruyordu.

Safter Bey'in yerde yattığını eğilmiş olduğunda anladı.

Adamın gözlüğü fırlamış, çenesinin sarı derisinden kan sızıyordu. Gözlüksüz patlak donuk kahverengi gözleriyle korku dolu kendine bakan adamı tanıyamadı bir an Mehmet. Bu kısa şaşkınlıktan yararlanan Safter Bey toparlanıp kapıdan dışarı fırladı. Arayı geçerken tiz, çirkinleşmiş bir sesle bağırmaya başladı: "Hırsız var! Hırsız var!"

Mehmet'in duralayan öfkesini bu sözler yerine getirdi. Üstüne doğru gelenlerden bir ikisini savurdu. İçlerinden biri gidip çalışan elektrikli sebze değirmenlerine yığıldı.

Mehmet, Safter Bey'in ardından koşmaya başladı. Basmadığı yumuşaklıkta yerlere basarak çıktı merdivenleri. Adam önünde kapaklana kapaklana arayı açmaya çalışıyor, durmadan çirkin, insan sesine benzemez sesiyle, "Hırsız var! Yakalayın!" diye bağırıyordu.

Mehmet, aydınlık, süslü masalarla, büyük saksı çiçekleriyle dolu salona girdiğinde camların içerden daha güzel göründüğünü fark etti.

Büyük, tüylü halılar ayaklarının altından duvarlara doğru durmadan uzuyordu. Sessizlikle yüklü bir rahatlıkla doluydu orası. Dışarının gittikçe artan sıcağına karşın içerdeki havalandırmanın serinliği sardı Mehmet'i birden. Günün gergin sıcağının burada niye serinliğe döndüğünü kavrayamadı. Bir alan gibi uzanan yerde oturanlar masalarında yapma davranışlarla, küçük lokmalarla yiyorlardı yemeklerini. Mehmet dağılan öfkesinin şaşmaya döndüğünü anladı. Halıların sesleri örtmesinden ötürü kimse orta yere gelip duran bu yabanıl, yoksul giyimli ama göz alıcı genç adamı görmemişti. Safter Bey'i düşünüverdi Mehmet.

Çenesinden sızan kanın ürkütücülüğünü ayrımsadı. Korku sayabileceği bir gevşeme avuçlarına doğru indi.

"Hırsız var!" diye bağıran ses yankılandı yeniden. Çevresine baktı nerde diye, dövdüğü adam. Birkaç kişinin kendine doğru yürüdüğünü gördü.

Aralarında Safter Bey de vardı.

Karşılarında deminden beri durduğu, onu görmeden yemek yemeyi sürdürenler sabah düzenlerine aykırı düşen bu kalabalığa birden baktılar ve ilk önce Mehmet'i gördüler.

Kadınların bir ikisi isteri dolu, kesik kahkahalarını tutamadılar.

Salonun çevresini ağırlıklarıyla orantılı bir çökmeyle aşağı süzülerek kaplayan perdelerin kemik rengi açıklığı içinde duruyordu Mehmet. Genç adamın ellerinden, ayaklarından, gövdesinden doğru yayılan yabanıl, kavrayıcı güzelliği bakanları oldukları gibi tuttu.

Mehmet kendine yaklaşan kalabalığı bekledi bir an.

Aralarında iki adım uzaklık kaldığında Safter Bey'in gözlüğünü takmış olduğunu gördü. Oysa demin mutfakta kırılmıştı gözlük. "Her şeyin bir yedeği var keratalarda" diye düşündü. Bu düşünce kulaç kulaç deniz dibine inerken gövdesine, yüreğine gelen güvene benzer bir güvenle donattı içini.

— Yaklaşmayın! dedi Mehmet. Çekip gideceğim. Yalnız balıklarımı almadan olmaz.

Adamlar durdu.

Kendi kıyısından olan bir iki genç çocuğa baktı.Onlar gene kaçırdılar gözlerini Mehmet'ten. Salondakiler başlayacak kavgayı soluksuz bekliyorlardı.

Mehmet, açık pencerelerden doğru uzayan denizde art arda giden takaları gördü. Çığlık çığlığa dönen martılar takaların canlı renklerinin önünde uçuşuyorlardı.

— Ne balığıymış? dedi Safter Bey. Sesi yerine gelmiş, buyuran anlamına dönmüştü. Bana vurdu. Polis çağırdım, şimdi gelecekler. Tutun, kaçmasın!

— Sövdü, dedi Mehmet, sırtını dikti. Balıkçıysak da sövdürmeyiz kendimize. Hem sözünü tutmadı, döneklik etti. Burdakilerse, işsiz kalır, denize döneriz, diye pısmışlar. Denizden korkulur muymuş be! Hergele! Sözünü tutmadı.

Gözlerini takaların içini ısıtan renklerinden alamamıştı konuşurken.

— Tutun! dedi Safter Bey. Daha ucuza balık alamaz mıymışım. Ne karışır bu elin iti. Üstelik yalancı.

Mehmet, Safter Bey’in üstüne yürüdü.

Masalardan kalkıp günlerini beklenmedik biçimde süsleyen bu olayı yakından izleyenler birikmeye başlamıştı çevrelerine.

Adamı yakalayıp sarı pirinçten saksılıkların içinde boy atmış sıcak iklim çiçeklerinin oraya doğru hızla fırlattı.

Kollarında gittikçe gerilen, tepen gücüyle ötekilerini de savurmaya başladı.

Yakasından yakalayan birinin elinde eski gömleği parçalanıp kaldı. İki kişi daha saldırdı. Onları sürüyerek, çıkış kapısının pembe mermer basamaklarına vardı. İçeri döndü:

— Hırsız sizin sülalenizdir! diye bağırdı.

Rüzgâra vermişçe terini, onu serinletti bağırmak.

Otelin müşterileri balkonlarda, renkli şemsiyelerin orada, salonda yığılıp itişerek birikiyorlardı.

Basamakları inmesine engel olan adamlardan birini yere doğru silkti. İkincisinin sırtına tırnaklarıyla batan asılması öfkesine ölçülmeyecek bir büyüklük verdi. Boyun damarlarını aşan kızıllık gözlerine yerleşti.

Kapıların büyük kanatlarından birine fırlattı adamı.

Adam cama çarptı, cam çeşitli, güzel, tiz sesler çıkararak, yansıyarak parçalanmaya başladı. Öylesine büyük bir camdı ki her parçası ayrılıp sırayla düşüyordu pembe mermerlere.

Mehmet nereye bastığını seçemeden koca yıldız çiçeklerinin taçyapraklarına sürtünerek koşmaya başladı.

Sırtından çekip attığı adamın yapışık değişini istemiyordu üstünde yeniden. Gözlüklerin örttüğü donuk koyun bakışlı gözleriyle Safter Bey'i görmek istemiyordu.

Caddeyi geçip kıyı boyuna vardı koşmasını kesmeden.

Asfalt adamakıllı ısınmıştı.

"Öğleyi bulmuşuz" diye düşündü. "Balıklar orda kaldı. İlyas Reis'i yollarım, alır. Yarın pazar, Zarife gelecek oğluyla. Benim kırlangıçlarım gibisi var mıdır? Balıklarımı aldırırım. Namussuz herif, birgün onu iyice döveceğim. Bugün bilmezliğime geldi. Bir kıyı kayasına vura vura. İçime anlayamadığım bir rahatlık verdi bu herifi dövmek. Toplasalar kalkan yavrularını solmadan."

Çevresinin kalabalıklaştığını seçemiyordu koşması hızlandıkça.

Sabahları gün doğmadan ağ avını çekerken yanlarında beliren evsiz barksız çocukların toplandıklarını görmüyordu. Çocukların gözlerinde dövülme duygusunun ilk belirtisi vardı. Sık sık kırparak bakıyorlardı Mehmet'in güneş altında terden parlayan gövdesiyle uçarca sürdürdüğü koşmasına.

Mehmet birden İlyas Reis'i gördü, koştuğu yönde, beton taka iskelesinin dibinde. Sayılmaz yamalardan eklenmiş giyimi, pantolonunun yırtık dizlerinden çıkan sivri dizkapaklarıyla yürüyordu. Yaklaştığı adamın o olduğunu ilkten çıkaramadı.

Yoksulluklarını ilk kez gördü.

Demek böylesine yoksuldular.

Hep balıkçı kayıklarında, denizle, güneşle, gece çakıllarda yatarak süren yaşamalarının dışına çıkıp da İlyas Reis'e hiç mi bakmamıştı! Anlamıştı, bir denizin yüzüne yakışıyordu yalnız onlar.

"Denize dönmekten, İlyas Reis gibi olmaktan korkuyorlar, yuh olsun onlara!" Düşüncesi İlyas Reis'in görüntüsüyle kesinleştiği anda bağırdı:

— İlyas Reis, balıkları almayı unutma. Hemen al. Benim için telaşlanma.

İlyas Reis'in yanına vardı. Gün ışığının aydınlattığı çizgilerle dolu yüzdeki korkuyu, anlayamamazlığı gördü. Dişsiz ağzından öteye dağılmayan tanıdık gülüşünü tuttu içinde. Koşmasını azaltmadan,

— Az bile yaptım ite, dedi. Bana, bize hırsız diyor.

Sıyırdı geçti.

Polis düdüklerinin art arda çalınmasını duydu İlyas Reis.

Beton iskelenin ucundan atlayan Mehmet’e baktı.

Öğle güneşinin altında yoksul pantolonuyla, terden tüm ıslanmış, düzgün, diri. genç gövdesiyle suları hiç fışkırtmadan gömüldü maviliğin içine Mehmet.

— Çabuk varır Gümülcineli’nin giden takasına. Akıntı Mehmet’ten yana, dedi kendine, İlyas Reis. Sonra n’olur? N’olacak, gençtir daha, zamanı çok.

Çakıllara çöktü.

Cebinden tabakasını çıkardı.

Ekim 1971

Redife'ye Güzelleme

— Merhaba İsmail Usta! Öğleyi bulunca bir iki lokma atıştırmak için sana geldik. Bak, kızı da getirdim. Sabahtan beri sokak sokak benle gezdi durdu. Bu çocuk milleti hoş oluyor. Ne görse, ne duysa sevindi, eğlendi.

Elindeki, onardığı kundurayı bırakan İsmail Usta başını kaldırdı.

Güneş ara sokağa tam karşıdan giriyordu.

Arkadaşının sırtını çevreleyen aydınlığın içinde, gölgede kalan yüzünü aradı. Gülüşü gözlerini sarmıyordu gelen adamın.

Uzun boyuyla çelişen eğilişi, elinde tuttuğu bütün ekmek yorgunluğunu açığa vuruyordu.

Ufacık, kuru yüzlü kundura tamircisi dalıp gittiği işinden iyice sıyrıldı.

Arkalıksız, hasır iskemlelerden ikincisini arkadaşına uzattı. Bıraktığı yamanan kundura, yanındaki kösele ıslatma kovasının içine düştü.

İki adam da ne yapacaklarını şaşırıp kovaya ellerini daldırdılar.

Islak köselelerin yumuşayıp tüylenmiş değişlerini canlı, kıpırdayan hayvanlar gibi duydu yeni gelen, elinde.

Birden, tiz, ince, bir pınarın bölünüp kayalara vurduğu anki duruluğunu anımsatan gülmeler duydular.

İri ellerinde, sudan çıkardığı, ağırlaşmış kundurayı tutan adam,

— Çık ortaya bakalım, dedi. İsmail Amcanın elini öp.

Sesi, gülüşü hafiflik doluydu adamın.

Tamirci, ıslanan işinin gördüğü hasarı hâlâ gözleriyle tartıyordu.

— Çık hadi, çık. Öp amcanın elini, çabuk.

— Nerde o yahu? Geldiğinden beri göremedim senin yumurcağı.

Küçük bir kız çocuğu, ağır ağır, uzun boylu adamın bacaklarının yanından göründü. Ufak, çelimsiz elleriyle babasının bacaklarına sıkı sıkı tutunuyordu. Yüzünü utanmanın ince kızıllığı sarmıştı. Şaşkın çocuk gözleriyle kuytuluğa bakıyordu.

Her yana asılmış, biçimlerini yitirmiş eski kunduraların arasında bir iki kadın ayakkabısı da vardı. Bunlar sahiplerince, belki de yıllardır unutulup alınmamıştı. İnce topukları, derisi yer yer çatlamış yüzleriyle dükkânın yoksulluğuna daha da kesinlik veriyorlardı. İçerden gelen rutubetli, koyu karanlık, bir kişinin anca dolanabileceği genişlik, tek kanatlı kapıdaki boyayla yazılmış *dört* numarası, küçük kızın bakışlarıyla yeniden beliriyordu.

Dükkânın dibinden durmaksızın serin bir esinti vuruyordu dışa doğru. Eğriliklerle süren toprak yerde uçları tırtıklı kösele artıkları doluydu. Asılı eski kunduraların arasına sıkışmış karınca duasının ıslanıp kurumuş kâğıdındaki yazılar okunmaz olmuştu.

İsmail Usta'nın çalışma tezgâhı, kapının çıkmasından öteye, sokağa taşmıştı.

Dar sokağın dağınıklığı içindeki yerinde koyu kahverengi, uydurma tahta çakmalarıyla üstündeki küçük bölmelere ayrılan boy boy çivilerin konduğu kutularıyla duruyordu. Kunduraların çakılırken yerleştirildiği demir örs, keskilerin yıllarca çalışa çalışa incelmiş uçlarının parıltısı, iri iğnelere karışmış bir sürü ip, yığılmış balmumu kümesi, çeşitli boyda çekiçler, tezgâhın üstünde iç içeydi.

Tezgâhın yanındaki kovanın dibinde, bağları olmayan asker postalları vardı. Postalların biri burnundan açılmıştı. Açılan yerlerinden paslı, sivri çiviler görünüyordu.

Küçük kızın utanması silinmiş, yeniden deminki ince, parlak seslerle dolu taze kahkahalarıyla gülmeye başlamıştı.

Babası, onu birden tutup öne doğru çıkardı.

Güzel renkli çiçeklerle bezeli iri bir yamanın ön yüzünü örttüğü uzun giyiminin altındaki ufacık ayaklarında kayışları kırmızı, yeşil boyalı takunyalar vardı. Ayak başparmaklarının biri yaralıydı. Tırnak düşme yerine doğru uzuyordu. Aradaki çizgide tırnak altı, çocuklara özgü deri inceliği içinde görünmeye başlamıştı.

Çocuk ellerini önünde kavuşturmuş, bakışlarını yere çevirmişti. Saçlarının kumrallığı tarazlanıyor, arkadan gelen güneşte altın sarısına dönüp inceliyor, ışığa karışıyordu. Yüzünün yalın çizgilerinde gülmekten iz kalmamıştı. Boynunda sicime takılmış dört beş mavi cam boncuk vardı.

— Öp dedim İsmail Amcanın elini. Yiyeceksin dayağı sonra benden... dedi babası.

Kundura tamircisi, arkadaşını yerleştirince tezgâhının arkasına geçip oturmuştu. Meşin önlüğünde, birbirini kesen yüzlerce bıçak çizgisi vardı. Önlüğün kaviliği bu kesiklerden ötürü güçleniyor gibiydi.

Sudan çıkardığı işini örse geçirdi.

— Şunu yapıvereyim, kusura bakma Temir Efendi, dedi. Sahibi havuzlarda çalışıyor. Akşam uğrayıp alacak. Bir şeyi de kalmadı zaten.

— Tabii, sen işine bak...

Çocuğun babasının, kızının direnmesinden ötürü canı sıkılmışa benziyordu.

Cebinden bir sigara çıkardı, İsmail Usta'ya uzattı.

— Üçüncüye başladım. Bunun öksürtmesi daha az. Yakıver sen de.

İsmail Usta sigarayı aldı, kulağının arkasına iliştirdi. Birbirlerine bakıp güldüler.

Yaşlarının göründüklerinden daha az olduğu yavaş yavaş ortaya çıkıyordu.

Yanından açtı kundurayı İsmail Usta. Kestiği köseleyi, açtığı yarığa yerleştirdi. Küçük parçayı örste çekiçle dövmeye başladı. Kara, eski tabanın altı ezilip aldı yeni köseleyi. Kunduranın kaba, birçok yamadan oluşan düzensizliğinin içine karıştı ek. Ağzına koyduğu ince çivileri bir bir alıp çakmaya başladı İsmail Usta.

Küçük kız, babasının sırtına yeniden sığınmıştı. Yavaş yavaş dayak korkusunu unutup başını çıkardı, çivileri uygun sıralarla yerleştirdiği ağzından, aynı zaman aralıklarıyla alıp çakan adamı ilgiyle izlemeye başladı.

İsmail Usta, çivilerin işi bitince kundurayı kaldırıp havaya tuttu, iyice baktı. Yeni derinin aklığını gördü. Yanındaki dizili, kara kahverengi sularla dolu şişelerden birine ucu yuvarlak, sert kıllarla kaplı fırçayı soktu. Kunduranın çevresini boyadı. Bitmiş olan tekini yanına koydu. Önlüğünün altında ne renk olduğu belirsiz bir bezin ucunu çekerek boyanın eline sıvanmış ıslaklığını sildi. Kulağının ardından sigarayı aldı, yeniden güldü arkadaşına bakıp.

— Aslında bunlara, bendeki tamir edilecek bütün kunduralara tam pençe ister ama, olmuyor. Kimsenin öyle parası yok buralarda. Ne yapalım? Çok şükür, biz de geçinip gidiyoruz. Eee anlat bakalım, sende ne var ne yok?

— Önce ekmeği bir kâğıt serip üstüne koyalım, dedi kızın babası. Sonra da zeytini. Domatesi de şuradan alıveririz.

— Ne zahmet yahu! Hani, bana uğramışsınız yemeği birlikte yiyelim diye. Oldu mu ya? Ekmeğiyle zeytiniyle gelmek, bu ne misafirliğiymiş böyle?

— Zeytini bizimki sardı sabahtan. Geçerken de, köşedeki aynalı fırından yeni çıkmıştı ekmekler, alıverdim. Yabancı değiliz ya birbirimize a be İsmail Efendi... Bizimki doğum yapacak bugün. Kattılar şu keçi damarlıyı da yanıma.

İsmail Usta yüzünü birden kaplayan sevgi, şaşkınlık belirtileriyle,

— Yahu bugün çocuğun mu oluyor? Sancı mı çekiyor seninki? Hey Tanrım, hikmetinden sual olunmaz! Biz burda, günlük didinmedeyken yeni bir can katılıyor aramıza. Bu bildiğimiz. Ya bilmediklerimize, duymadıklarımıza ne demeli? Yaradanın gücü işte! Günahlarımızı bağışlasın dilerim. Sağ omzumuzdaki meleklerin sevap defteri yüklü olsun. Ne diyeyim, biz geldik gidiyoruz... Hayırlısı, hayırlısı! Oğlan dersin şimdi, hı? Öyle ya kızın var...

Kızın babasının koyu renk gözleri ışıklanmıştı. Bıyıklarının bakımsız dağınıklığı, düzgün kesilmemiş genişliği altında sevinç çizgilerine bürünüyordu. İri, geniş, bozulmuş ellerini dizinden doğru sarkıtmıştı. Sırtından otururken çıkardığı ciğer, işkembe, beyin sattığı dolabına baktı.

— Oğlan olsun isterim, dedi. Doğru. Yalnız bizim gibi bu işlere düşüp muhtaçlanacaksa fena, çok fena... İşimi beğenmemek değil benimkisi, kazandığımla geçinememek bıkkınlığı. Bu memleket bize yaramadı. Gerçi namusumuzdan eksiğimiz, utancımız yok, ama oğlum olursa yarını için uykusuz kalsın istemem.

Küçük kız, iki adam konuşurken yavaş yavaş babasının arkasından sıyrılmış, kunduracı tezgâhının oraya yaklaşmıştı.

Deminden beri gördüğü şeylerin yakınında olmak, babasıyla İsmail Usta’nın varlıklarını unutturmuştu ona.

Uzandı yeniden, iri bir balmumu parçasını alıp elinde ezip yuvarladı. İyice yuvarlak yapınca avcunda top gibi havaya atıp tutmaya başladı. İlgiyle inip çıkan balmumu topa bakıyordu.

Her atışında, zayıf gövdesinden sevinç dolu bir ünlem, kendisi fark etmeden göğsüne doğru birikiyordu.

— Hiç düşürmedim! diye bağırdı birden. Yüze saydım, hiç düşürmedim.

Babasıyla İsmail Usta, küçük kızı da, birbirlerini de unutmuşlar gibi, dalıp gittikleri durgunluktan sıyrılıverdiler.

Babası elindeki balmumu topağını yuvarlaklaştıran kızının zararlı bir şey yapmış olduğu duygusuna kapıldı. Sertlikle ayağa kalktı.

— Bırak İsmail Amcanın işine yarayan şeyleri. Sabahtan beri dayak diye kaşınıyorsun. Sana diyorum! Gelmeyeyim yanına. Sokaklarda az aratmadın beni. Zaten öfkem taşıyor.

Adam konuşmasının sonunda gerçekten öfkelendiğini anladı.

Çocuk ürkmüştü. Alt dudağı seyiriyordu belli belirsiz. Duruverdi öylece.

İsmail Usta çocuğa ve adama tedirgin baktı.

— Yok yok oynasın çocuk, dedi. Kesinlikle. Bir şey olmaz balmumuna. Çıkışma, bırak hadi yahu. Ben köşeden domatesi alayım da yemeğimizi yiyelim.

— Hayır, dedi adam. Ben baba oluyorum. Belki de oğlum olacak. Benim sofram olsun bugünkü, İsmail Efendi. Bilirsin bir Kozma’yla bir senle, bu memlekette, arkadaşlığımıza arkadaşlık denilir...

İki adam da ayakta birbirlerine bakıyorlardı.

Sokağı öğle tatilinin kalabalığı basmıştı.

Köşedeki kalaycının iki çırağı kesmece aldıkları karpuzu ortasından ayırmışlar, köşeye çökmüş yiyorlardı. Yüzlerinden silemedikleri işlerin karasına sıvanan karpuzun pembe sularına bakıp birbirlerine gülüyorlardı durmadan.

Akasya ağacının önünü sardığı kahvede, tavla gürültüleri hızlanmıştı. Sokağın içinde, küçük bir girintiyle uzanan çıkmazdaki torna atelyesinin işçileri öğleleri piyazlarını ya da kurufasulyelerini kahveye getirtirlerdi. Bir yandan küfürleşip, bir yandan tavla, prafa oynayıp yemeklerini yerlerdi.

İşsizlerin çoğunluğu, günboyu kahvede otururlardı. Öğleleri ortaya çıkan yeni kalabalık, onların umutsuzlukla örülü bekleyişlerine kısa da olsa bir

canlılık getirirdi. Öyle ya, elbette onlar da bir iş bulacaklardı. Bu çalışanların onlardan ne ayrılığı vardı ki. Birgün, bir ay, belli olmasa da bir zaman sonra öğle tatillerinin kısalığından yakınacakları işleri olacaktı onların da.

Makara, düğme üstüne toptancılık yapan Yahudi çıkıp kahveye yönelir, içeri girmeden seslenirdi kahveciye:

"Bir ıhlamur yolla, Sadık Efendi, bir zahmet, bir zahmet..." derdi.

Dönüp sokaktaki gürültünün içine katılmaktan ürkmüş, güneşten tedirgin dar dükkânına hızla dalardı hemen. Yüzlerce makaranın, kâğıtlara renklerine göre seçilip ayrılmış düğmelerin arasına sinerdi. Arada sokağa uğrayıp Yahudi'nin dükkânına düğme, iplik için giren semtin genç kızları, kadınları taşan bir neşe getirirlerdi çevreye. Kahvenin pikabına çabucak bir aşk şarkısı konur, açık sözlerden örülü şarkı öylesine ustalıkla zaman hesabına vurulurdu ki alışveriş yapanlar çıkınca ayakları karışıp yürümeleri bozularak uzaklaşırlardı.

İsmail Usta olanları, öteki sokak kişileri gibi, ince, hoşgörür bir gülümsemeyle izlerdi.

"Gençlik işte, gençlik... Yoksulluk falan tanımıyor" derdi.

Akasyanın açtığı mevsimler, kara düzensiz kaldırım taşlarıyla örülmüş, sıvaları dökük, pervazlarının boyaları yiteli yıllar olmuş yapı artığı şeylerle çevrili bu sokağa birden güzellik yayılırdı. Gövdesinin kalınlığından epeyce yaşlı olduğu anlaşılan akasyanın salkımları pıtrak gibi fışkırınca, dar kapanık sokağı alıverirdi eline. Sapaktan dönenler, eskimiş olan her şeyi güzelleyip çeşmenin akan suyunu bile duyuran ağacı görüverirlerdi birden. Temizlenmeyi hiç bilmeyen bu eski sokağı hamarat akasya ağacı, yalınlığı, ılık nazlı kokusuyla imrenilecek hale getirirdi.

Kahveci Malatyalı Sadık Efendi, ağacı sanki kendi yetiştirmiş gibi övünürdü çevresine.

"Bu ağaç değil, gelin" derdi. "Bilesiniz... Atlara bindirilip de, ya nasip demiş gelinin anlı şanlısı bu ağaç. Hem de perili ve cinli. Dibine bulaşık suyu döken, Allah muhafaza, çarpılır, bilesiniz. Tornacıların Bizans'tan kalmış, içine insan düşer kuburlu helalarının kokusunu bile duyurmuyor bize yazın. Hey kurban olduğum! Bilirsiniz, zemheri kışında bile duyulur, tornacıların helasının burun kıran kokusu."

Kahvesindeki işçiler, Sadık Efendi'nin bu sözlerine kahkahalarla gülerlerdi. "Kolay mı ya Sadık Amca? Biz içkici adamız. En ucuzundan şarabı çekip devresi gün tarihi helamıza girdik mi, amonyağı bol oluyor çişimizin" derlerdi.

Sadık Efendi başındaki, çevresi işlemeli, hacı takkesiyle "tövbe deyin, tövbe deyin"lerini sıralardı hemen.

Hoşuna gitmeyen ne olsa söylerdi bu sözleri.

İsmail Usta'nın arkadaşı, sırtında dolabıyla kentin yukarlarında apartmanlara ciğer, beyin, uykuluk satmaktan döndüğünde, kızıyla birlikte, akasya ağacı gene en doruğundaki günlerindeydi. Çeşme de o pıtraklanıp açtıkça daha duyulur, daha görülür olan akışını sürdürüyordu.

— Ben alıveririm köşeden, dedi küçük kızın babası. Sen diretme be kardeşlik. Olmaz böyle şey. Yapacağız bugün bir şölen. Bizim memleket töresi böyleydi. Hele bir oğlan çocuğu olan, kurardı düğünlük sofralar konuklara. Gelenlere verilirdi, dizlerine çekmelik ipek karılıp dokunmuş peşkirler.

İsmail Usta iyilikle baktı.

— Peki, dedi, peki... Ama karpuzu ben alacağım. Kızının bir doğduğunu duymuştum yıllar önce. Şimdi de ilk bana, İsmail Amcasına el öptürmeye getirmişsin. Ötesine karışmak yok. Yüze kadar saymasını bile öğrenmiş, Temir Efendi. Baksana artık büyüyor.

Kızın babasının yüzü onurlu bir anlama büründü.

Kızına döndü, baktı.

Çocuk balmumu topu usulca tezgâhın kıyısına koydu. Ufak, çelimsiz gövdesini biraz öne eğerek İsmail Usta'ya yaklaştı. Yürürken takunyaları çok ses yapmasın diye ayak parmaklarını sıkıştırıp bastırıyordu takunyalarına.

Kundura tamircisinin önünde durdu.

Meşin önlüğün balmumu, boya karışımı kokusu sardı çocuğu.

Başını kaldırdı. Doğru İsmail Usta'ya baktı. İri çocuk dişleriyle gülüverdi kısacık.

Zayıf, kemikleri belirgin küçük elleriyle birden elini tuttu adamın, öpüp alnına koydu. İki eline anca sığdırabildiği elin pürtüklü katı derisine ağzının

ateşli geçen hastalığından kalma dudaklarını ısırma alışkanlığından ötürü yer yer çatlamış derisi incecik değdi.

Birden ağlamaya başladı. Sessiz bir ağlamaydı bu, ufak iç çekmelerinden oluşan. Gözlerinden yaşlar topluca akıyordu peş peşe.

Babasıyla İsmail Usta yaşlı başlı, didinmiş, bıkmış erkekliklerine aykırı bir şaşkınlığa kapıldılar. Çocuğun yanına çöküp oturdular ikisi de.

— Neyin var? dedi babası. Seni dövmem, korkma. İsmail Amcan verdi sana balmumunu. Bak karpuz da alacağız, taze ekmek de var. Hadi ağlama.

Kızını kucakladı baba. Çocuğun ağlaması durmuyordu.

İsmail Usta bir topak balmumu daha alıp tezgâhtan, uzattı.

— Bu da senin olacak, ağlama. Kocaman kız olmuşsun, artık yakışmaz ağlamak.

Beceriksizce itiyordu avcuna çocuğun, vermek istediği balmumunu.

— Ya annem ölürse? dedi kız.

Sokağın seslerini duymaz oldu iki adam. Köşedeki kalaycının çırakları iyice sıyırdıkları karpuz kabuklarını çeşmenin yalağında yüzdürüyorlardı.

Sokağın başında kör tamburcuyla onu yeden yaşlı kemancı göründü. Birkaç şarkı çalıp beş on kuruş topladıktan sonra, eğer o gün öğle için yemek parasını edinmişlerse akasya ağacının altına iki iskemle çekip kahve ısmarlayarak kimseyle konuşmadan otururlardı. Bazı günler şarkı da söylerlerdi ordakilerden para beklemeden. Kör tamburcu iki çengelli iğneyle iliklediği eski yağmurluğu içinde yaz kış ısı değişmelerini duymaz davranışlarıyla, ürkek yürüyüşüyle arkadaşına dayanmış geliyordu. Körlerin güvensiz adımlarıyla basıyordu yere. Boşluğa kaldırılarak atılan bu adamlar bakıp görmeyen gözlerdeki körlüğün kesin belirtisini taşıyordu. Kemancı, ak saçlarını ortadan ayırıp iki yana taramıştı. Kirden katılaşmış boyunbağının üstünde taşı düşmüş bir iğne takılıydı. Çizgili pantolonunun dizlerinde ayrı renkten yamalar vardı. Kör tamburcunun ona dayandığı yanı, belli bir eğiklik kazanmıştı giderek. İskemlede otururken bile, gövdesinin gereksiz yana kaykılmasını sürdürüyordu kemancı.

— Annen niçin ölsün? dedi babası kızının yanağına yanağını dayayarak. Niçin ölsün? Bir kardeşin olacak. Çeşmeye gittiğinde alacaksın yanına. A be kızım olmuşsun sen şaşkın. Yapacağım ikinize şeytan uçurtması,

uçuracaksınız bostanların orada, çığrışıp küçük kuşlar gibi. Avunacaksınız birlikte.

Kızla babasının yanak yanağa duruşuna bakan İsmail Efendi burnunda sızlamalar duydu.

Meşin önlüğünde bir şeyler aranmaya başladı, sonra ne aradığını unuttu. Birden kör tamburcuyla kemancıyı gördü, sevindi. Baba-kızın gelen iki adama arkaları dönüktü.

Çocuğun ağlaması durmuş, yüzüne yaşının kaldıramayacağı bir hüzün çökmüştü.

— Bak, dedi İsmail Usta, bak hanım kız. Bizim çalgıcılar geldi. Yemek yiyelim de onlara şarkılar çaldıralım, sen de dinle.

Çocuk tam karşılarına düşen kahveye yönelmiş iki adamı ilginin doruğuna varmış bir bakış duruluğu içinde gördü. Babasının başından ayırdığı başını adamlara doğru çevirme çabasıyla babasının kollarından kaymaya başladı.

Adam yavaşça yere bıraktı çocuğu. Demin aralarında beliren hüzün, çaresizlik yok olmuştu.

İsmail Usta, meşin önlüğünü doldurmayan, zayıf göğsünden gelen kalın, durgun sesiyle kararlı konuştu:

— Çocuk işte, daldı gitti. Sen bi yol bekle, gelen giden olmasın.

Arkadaşının yanıtını engellemek için çabucak sokağın caddeye ve güneşe açılan tek ucuna doğru yöneldi. Ensesinin çukuru zayıflıktan içeri çöküktü. Yer yer kırılan saçları baştan savma bir tıraşın artırdığı yoksulluğuna acılık katıyordu.

Güneşin aklık içinde yayıldığı sokaktan döndü.

Kızın babası, İsmail ustanın ardından bir süre daha baktı. Oturduğunda kızının kahvenin kıyısında durup, kör tamburcuyla kemancıyı hiç eksilmeyen aynı ilgiyle izlediğini gördü. Aralarına giren sokağın dar uzantısında çocuk çelimsiz solgun, koca çiçekli yamasıyla duruyordu öylece.

Babası topladığı bir şeylerin tükenişini duydu yüreğinde.

Dükkânın kıyısına bıraktığı boş sırt dolabına baktı.

Nereden çıktığı belirsiz bir iki kedi dolabın tellerindeki kalık et kokularının verdiği ürpertiyle gezip duruyorlardı.

“Bugün işim çabuk bitti” diye düşündü adam. “Çabuk sattım malı. Daha olsa, daha da satış olurdu. Para yok ki... Günlük kazancın beş on kuruşunu ayırıp fazla dan ciğerdi, dalaktı, alabilsem... Olmuyor işte, rızkımız bu kadar demek. Bir çocuk daha gerekli miydi? Niçin doğar? Neyi görmeye?”

Gözüne Tepebaşı’nın dar sokaklarında yükselen apartmanlar çizildi. Açılacak her camın kendisini çağırmak için açılmasını yakardığı anı aynı duydu yeniden. Kendine kızdı, kendini beğenmedi. Dakikalar süren durmasından sonra kaldırımlarda sürüdüğü altı tahta, kasap ayakkabıları; pazarlıksız alışveriş etmeyen Rum, Ermeni, Türk kadınlarının eş sözlerden kurulu, bezgin konuşmaları... En çok yadırgadığı, ilk işe başladığında müşterilerinin hiç onun yüzüne bakmamasıydı.

Sonraları alışmıştı yüzüne bakılmamasına. Şimdi artık o da yalnız açılan camlara bakıyordu, bir de kendisine yönelen çağrıya.

— Ne bu dalgınlık? dedi İsmail Usta. Binin yarısı beş yüz, o da bizde yok bre Temir Efendi. Sen uzak dağların adamıydın, dayanıklıydın. Oldu mu ya, böyle derine dalmak!

Elindeki kabuğunun suyu yer yer çekilmiş karpuzu koydu tezgâha. Küçük bir kesekâğıdından üç tane domates çıkardı. Birinin ucunda yaprağı vardı. Çocuğun babası domatesin yapraklı olanını aldı, burnuna götürdü, uzun uzun kokladı. Yüzünü değişmeler sarıyordu gittikçe. Işıksız gözlerine doğru gençliği dönüyordu. Deminki düşünceler onun değilmişçeydi görünüşü.

— Sırık domatesi bu, İsmil Usta, dedi. Bilirim ben ... Ta var ki bir gençliğimden bu yana nasıl da unutmaz adam toprağı. Şöyle burnuna dayar dayamaz alırsın herhangi bir bostanın karılmış, mayalanmış tadını. Sırık domatesleri hiç topraklarını bırakmazlar derim. İşte koparıldığı yerden alıp gelmiş buraya bostanını.

— Bre Temir Efendi, şimdi oldu işte! Başla memleketten sohbetlere.

Birlikte küçük kunduracı tezgâhının üstünü düzeltmeye başladılar. Dürülü duran bir gazeteyi açıp serdiler.

Ekmeği elleriyle böldü İsmail Usta. Domatesleri üç köşeye koydu. Yapraklı olanını, çocuğun yeri diye düşündükleri köşeye bıraktı. Zeytinlerin sarılı olduğu kâğıdı da açtılar.

— Redife gel, yemek yiyeceğiz! diye seslendi çocuğun babası.

Kız, kemancıyla kör tamburcuya kesintisiz bakarak yürümeye başladı. Bir taşa takılıp tökezledi. Kahvede çocuğu görenlerle babası, İsmail Usta ve kemancı güldüler.

Sesli gülmeleri duyan kör tamburcu görmeyen gözlerini göğe doğru çevirdi. Sokağın dar açısını engelleyip kapayan akasya ağacına baktı. Dudaklarında bir oynama oldu. Uzun uzun yukarı çevrik kaldı yüzü, görmemenin getirdiği bir anlamla doldu gözleri. Kemancı bir şeyi engellemek isterce elini uzattı arkadaşına, tuttu kolundan. İnce uzun elleri vardı kemancının. Parmakları binlerce duruma gelebilir sanısını verecek gibi kıpırdıyordu bir şeyi tutarken. Kör tamburcu, koluna değen eli duyunca hemen eski durumunu aldı yüzü. Başını eğdi, yeniden gölgelere büründü. Bir alnı ışıklı kaldı. O da, yanına dayadığı tamburunun yuvarlak sırtından yansıyan güneşin vurmasındandı. Kemancının yüzü durulmuştu.

Yemeklerine başlayınca, kız önce domatesi yedi, ardından ekmeğini çekti önüne. Her lokmasını yutup yenisini koparana dek geçen sürede durmadan kahvenin önünde oturan iki çalgıcıya bakıyordu.

İsmail Usta bir karpuz dilimi uzattı çocuğa.

— Korkma Redife çocuk, dedi, gitmezler. Gün batıncaya kadar burada kalırlar.

— Peki ama, dedi kız, ağzı dolu dolu, ya babam giderse... Beni de alır. O zaman göremem çalgıcıları.

— Görürsün, dedi babası. Biz daha epey kalırız burda. Söyledi vatmanın karısı, annenin varmış doğumuna çok bir vakit. Olabilirmiş çocuk ancak yatsıda.

— O çocuk doğunca bizle mi yatacak, baba?

— Elbette. Önce kuracağız bir salıncak tavana. Sonra serpilip olunca yürümeli, sereceğiz senin yanına yatağını.

— Annem, doğurduktan sonra da mı ağlayacak, dün akşamdan beri ağladığı gibi?

— Ağlamayacak, bre kuşçağızım! Yeni bir adam gelince sevinecek bile, fukara... Herhalde acı çekti pek çok. Kalmadı onun da kaviliği. Soluverdi. Konuşmaz oldu.

İyice anlatabilme tutkusuyla arkadaşına döndü:

— Be İsmail Usta, çekti çok ve çekmekte. Yıllar var ki şakalaşmamışız birlikte. Yüzündeki kırışıklar eskiden beri vardı sanırsın. Öyle alıştı gözlerim. İçi söndü. Avunmuyor. Acıya boyun eğdi. Analığı tazelenince yekinir mi dersin?

— Onu dövmezsin değil mi baba artık? Dövme annemi.

İsmail Usta'nın bakışlarında yargılayan bir anlam belirdi.

Sustular.

Yemekleri bitti.

Kâğıdın içinde topladığı artıkları yandaki tenekeye bastı kundura tamircisi.

Küçük kız cebinden balmumunu çıkardı, yuvarlamaya başladı. Babasından yana bakmıyordu. İyice eğdiği başında saçlarının kumrallığından öte yüzü görünmüyordu. İki adam sessizce sigaralarını yaktılar. Kızın babası öksürmeye başladı. Öksürüğünü, başlayacak bir konuşmadan kaçınmak istercesine, bir kurtuluş gibi yeniden başlatıyordu bittiği yerden. Boğazındaki gıcığı depreştirecek soluk alma tersliğini deniyor, öksürüğünü sürdürüyordu.

— Bu mereti içmemek de var ya, dedi İsmail Usta. Ama bizim gibi feleğin sillesini yemişlerin tek avunması deyip sürdürüyoruz. Yoksa öfkemiz hiç mi hiç zapta gelmeyecek.

İsmail Usta'nın sesindeki bağışlayıcılığı sezen arkadaşı baktı ona.

Çocuk oturduğu hasır iskemleden yavaş yavaş, ayaklarının ucu yere değene dek indi.

Kunduraların arasında duran ağzı kırık bir şişeyi alıp doğru kahveye yöneldi.

— Vurdum, doğru. İlk dövüşüm bu karımı. Kız da gördü. Gidip odanın ucundaki minderlere gömdü başını ben anasına vururken. Hep öyle gömük durdu minderlerin içinde. Elleri kolları göverdi kadının ama susmadı hiç. Konuşmayan kadın susmadı. "Açız" dedi. "Hep açız" dedi. "Görmüyor musun istediğin kadar çalış gene de elde avuçta yok." Akşamüstüydü. Kızın ateşli hastalığı yeni geçmişti. Ot filan toplamışlar vatmanınkiyle, Ceviz yaprağı karıp çocuğu ovmuşlar. Güç, verirmiş. Ceviz yaprağı topladıkları yerden kovalamışlar onları. Ağırına gitmiş çok. "Biz buralarda yaşayamayız. Ölelim... Ölelim..." diye bağırıyordu. Benim yıllardır

düşündüklerimi söylüyordu. Ben kimselere söyleyemedim bu sözleri. Kendime karşı bile içimden geçirmemeye baktığım şeyleri söylüyordu durmadan. İsmail Usta, kötü düşünce, kötülük getirir. Sen doğma büyüme buralısın. Bizden ne farkın var. Kadına anlatamıyorum. Kimse de anlatamaz. Dört ay var döveli, pişmanım. Bağırmasını bitireydi kalkan ellerimi tutardım. Vurdum vurdum... Kana kana ağladı. Gece yarısını bulmuştuk. Kana kana ağlamasına dövmem bahaneydi bana sorarsan. Ama bu çocuk nasıl unutmamış?

— Unutmaz, dedi İsmail Usta. Taze kafa, unutur mu? Sen düşün çocukluğunu bi yol... Ben altı yaşımda, kunduracı yanına çırak verildiğim gün, aldığım beş kuruşu hiç unutmam. Pantolon cebime koymuştum da, kaybolur diye ikide bir yoklamaktan ustanın getir götürüne yetişip erememiştim. Çocukluk bir ak kitaptır. Her şey derin yazılır bre dağlı Temir.

Kız çeşmeye sarkıp şişeyi dolduruyordu. Sonra götürüp akasya ağacının kıyısından çıkan köküne döküyordu. Ağacın kökü sert bir direnmeyle toprağı kabartıp sürerek genişlemişti. Kökün bittiği yerde engebeler vardı yıllar geçtikçe artan.

Elindeki suyu bitirinceye dek bir yandan da çalgıcılara bakıyordu çocuk.

Kemancı bu hiç rastlamadığı duru, soran bakışların etkisine takıldı.

Küçük kızın yaptıklarını tek tek izlemeye başladı.

Önlerine demin konan kahveyi bitirmişler, gündelik değişmez bekleme durumlarını almışlardı. Arada kör tamburcu öne doğru eğiliyor, sonra başını ağacın arasından görünen gök parçasına doğru çevirip görürmüşçe uzun uzun gözlerini dikiyordu. Bunu üçüncü kez yaptığında küçük kız elindeki dolu şişeyi göğsüyle aynı düzeyde tuttu. Kıpırdamadan, kör tamburcunun sürüp giden göğü seyredişine kaptırmıştı kendini. Şişeden su ayaklarına doğru akmaya başlamıştı. Islanan küçük ince çocuk ayaklarındaki suları duymuyordu hiç.

İsmail Usta sigarası biter bitmez akşam gelip alacak işçinin, onarıldıkça yoksulluğu artan kunduralarından tekini son kez örse geçirdi. Çekicini kavradı, mutluluğu andırır bir rahatlık içinde baktı arkadaşına.

— Seni işinden savsakladık, hay İsmail Usta... dedi kızın babası.

Bir eziklik sarmıştı sesini.

İsmail Usta'nın sigaranın sararttığı diş uçları belirdi kırçıl bıyıklarının altından, güldü.

— Hadi hadi... dedi. Sabah ezanından yatsıya burda tespih böceği gibi katlanıp uğraşıyorum. Şu küçük izbede dik durup da soluk aldığım yok. İyi ki çıkıp geldiniz. Geçende sordum Kozma'ya, deli Bulgar'a. Ha Kozma ha, nerda senin memlekatlın? Uğramaz bir an bile ve da birgün bile. Sorsun hatır ve da gönül. (Konuşmasının buralarında sesini, şaşılacak bir kalınlığa çıkarıp Kozma'nınkinden ayırt edilemez yapmıştı. Vurgularına dek aynıydı ses. İsmail Usta'nın neşeyle çizilen alışılmadık şakacılığı ikisini de alıvermişti.) Deli Bulgar baktı bana uzun uzun, kızdı sanırsın. Tam tersi oldu. Üzülüverdi. "Yok bre Türk" dedi. "Var hâlâ bir alışmamaşlığı ki çekinir, aramaz tanıdık ve da bır bıldık. Yok yapacak şey bızım için. Orda da gurbetlıktı, burda da gurbetlık. Temir olamaz yakın ve tanıdık buraya. Bılesın bırakmış ardında karlı dağlar. Donduran kışlar. İstanbul'un alışmışsınız iki günde çamur olan karına kışına. Ama yok başka çare. Temır bılmalı bunu. Ve demelı tamam." Bir salep içirdi zorla, temmuzun sıcağında. "Bırak yahu" dedim. "Nerden çıktı salep?" "İşçiler durmaz öksürür ve lazım ıçmaları hep salep" dedi.

Kızın babası sevinmeyle şaşma arası bir tutuklukla bakıyordu İsmail Usta'nın uçarılık taşan görüntüsüne. Ve birden konuşmaya başladı.

Konuşması uzaklarda kalmış birileri için gibiydi, tekdüze, zor işitilir, dışa vurmuş sayıklamayla yakarı arası iniş çıkışlarla sürüyordu:

— Doğru bilir o koca Bulgar beni. Doğru söyler. Anlatmıştır düzgünce, iki toprak arasında bir yerde kaldığımı. Ne de olsa gurbetliktir kendi de. Memleketi unuttum unutmaya. Biz yola çıkıp trenlere doldduğumuzda toprak bahara kabarıyordu. Her yan ayazdı. Ama bu gelen ekim zamanının yağış yüklü, bereketli ayazıydı. Tren camları silme buz bağlamıştı. Trene bindiğimizde evi, avluyu, karşı dağları düşünmeye çalıştım. Camlara vurdum, buzlar çatırdadı. Ayrılalı birgün anca olmuştu dağlardan. Bir kapımızın yuvarlak kasasını görebiliyordum içimde. Üstünde buğday başakları boyanmış kapımızı. Soğuktu aşağılar da.

İsmail Usta çekiç vuruşlarıyla yamaladığı bölümlerin aksak olabilecek yanlarını yeniden pekiştirirken,

— Öyledir Temir Efendi, dedi. Çok kimseye olur bu dediğin unutkanlık. Benim babam öldüğünde on üç yaşındaydım. Yani koca adam olmuştum. Bir yıl da babamın yüzü silindi kafamdan. Tam tamına böyle olur, inanırım.

Kızın babası kendi düşüncesine katılan arkadaşına bakmadı. Konuşmasına bıraktığı yerden başladığında sesi deminki sesti:

— Yurdumuza yakın son istasyonda iki adam görmüştük. Akşam oluyordu. Dağlık yerlerde bilirsin, güneş çabuk kaybolur. İki adamı yukardan aşağıya kalın iplerle bağlamışlardı. Eskimiş çoban çarıkları vardı ayaklarında. Perişanlıklarına, tutsaklıklarına aykırı düşen çoraplarının renkli işlemeleri göz alıyordu. Diz altlarına kadar çarıklarının iplerini dolamışlardı. Birinin sırtında yırtık bir mintan vardı. Mintanın kolunda barut karasını andıran bir delikle çevrili kan izleri görünüyordu. Adamların yanındaki silahlı askerler dimdik duruyorlardı; umutsuz, sıkkın. Adamlar bizim bilmediğimiz bir yerlere bakar gibiydiler. Yüzlerinde ne korku, ne kin vardı. Trenlerin sık durmadığı bir istasyondu. Tahta askılığındaki çanın üstünü epeydir demiri kemiren paslar sarmıştı. Gövdeleri baştan sona bağlı adamlar niçin oradaydılar, ne bekliyorlardı? Trende, bizle sınıra gelip geçirerek dönecek akrabalarımızdan Nesibe Teyze'nin oğlu lisede okuyan Hasan, "Çeteciler" demişti sevinçle. Sanki tanıdıklarına rastlamıştı Hasan. Der demez de üzgün, bıkkın oturmuştu yerine. Geçip gitmişti trenimiz. Bre İsmail kardeşlik, o adamları boğazlarından ayaklarına sarıp da yanlarında silahla donanıp durmanın yakışıksızlık olduğunu düşünmüştüm şıp diye. Bir o adamlar silinmez gözümden. Delikanlılığımın geçtiği yerleri unuttum da, onlar kaldı. Dağların koyaklarından nasıl sürüp, izleyip çıkarmışlardı, kimbilir? Bunları düşünme derim kendime. Kakılmış ya çıkarıp atamazsın. Ben şimdi buralarda karımı dövüyorum. Öz yurdumu karartıyorum. Kötü bir baba oldum. Bizim babalarımız iyi aile reisleriydi. Tarladan, davardan dönüşleri bayram gibi beklenirdi. Çocuklar peşkirleri annelerine koştururlardı. Usluluk babaların dönüşünde, zorlanmadan basardı çocukları. Zorlanmadan yürürdü her şey. Kadınlar mutfaklarda, mısır unlarından tatlılar yaptıkları geceler şurubu en çok çekmiş parçaları babaların önüne sürerlerdi. Bundan hepimiz hoşnutluk duyardık. Dedim ya, zorlanmış bir şey yoktu. Dağlar, tarlalar, avlular, otlar, evler uygundu. Şimdi kötülük içime yer etti. Ellerimden korkuyorum, öfkemden korkuyorum. Karımı

gebeyken dövdüm, düşün İsmail Efendi. Dövdüm iyice. Bu kız, bu sübyan, dinledi gördü. Düşündüklerimi, kendimden sakladıklarımı bağırmamalıydı yüzüme. Yalvardım durmadan. Sus kadın, sus! Tutamam kendimi. Bilesin olacak herhangi bir fenalık bağırdıkça. Buraya geldiğimizden beri yaşamayı unuttuk.

Sustu. Kızının olduğu yöne baktı.

— Yoksulluktan, dedi İsmail Usta, sesini acı basmıştı. Ama koru kendini Temir. Elinin yatkınlığı olmasın vurmak. Bak bugün karın ağrılarından kurtulduğunda bir oğlun olacak.

Onu okutacağım, dedi kızın babası, bu sözle deminki dalgın, uzak bakışı gitmişti. Ne yapıp edip okutacağım. Anlasın nedir olan biten dünyamızda.

— Olacak bir bey okuyup, ha Temir Efendi. Ak yakalıklı. Evet evet, hayır hayır, sonra sonra diye sorular soran bir bey. Bizi de beğenmeyecek.

Evet beğenmeyecek bizi belki ve babasını. İstemem ille beğensin. Lakin, olur derim Redife'ye destek ileride. İşte bunu isterim en çok. Kızmayalım başka yerlerde gidip durur diye okuyunca. Redife kızdır biçare, büyür erişirse, bir de yoksulluk... Ezilir gider. Kanından birisi, erkek kardeşi savunur anca onu. Okumuşlar nasıl savunurlarsa kendilerini.

İsmail Usta, hüzün dolu gözleriyle arkadaşına bakıyordu.

— Ya senin hiç olmazsa kızın, karın ve doğacak bir çocuğun var... Güldü İsmail Usta. Sözünün burasında gülüşü, söylediklerinden özür dilermiş gibi bir anlama büründü. Anam öldü, dört yıl önce. Bu yaşta kaldık yapayalnız. Hep böyle olur be Temir Efendi, analar oğullarını evlendirmez sakınırsa... Yaşlanırlar yaşlanırlar, öldüklerinde oğullar da yaşlanmıştır artık. Hem bu parayla ancak tek boğaz döner. İyi etmiş rahmetlik derim, kendi kendime bazı geceler.

— Evet ama, yeni bir can gelince Tepebaşı'nda on sokak daha gezmek ister, nafakasını çıkarmak için. Ben de yaşlandım. Kırkımı geçiyorum. Yoksul adamın her yılını iki misli saymalı. Memlekette, bayramda davullar vurduğunda alanda toplanırdık. Birlikte hora tepmeden önce, şöyle aşağı yukarı gezmelerimizi düşünürüm. Mintanlarımızın içinde gerilen kollarımızı, sırtlarımızı... Ve birden omuz omuza tutunup dağlara doğru bağrışımızı. Yanıldık... Hamladık, artık tek tek ekmek düşünmekten yenildik. Böyle erkeklik olur mu? Yaşlandık. Yeni çocuk babası olmak

neyimize. Kendimi beğenmiyorum. Ama bize başka iş bırakmadılar. Yıldık İsmail Usta. İster istemez alta alır olduk kendimizi. Bu da avuntu işte ya... Günübirliğine yaşamaktan köreldik, karardık. Tükenmeye başlamışken yeni canlara yol açmak, gebe kalmak...

— Allah rızkını hazırlamıştır, dedi İsmail Usta. Her doğanın da açlığa kavli yok ya.

Birlikte, küçük kızın durduğu yöne baktılar.

Kızın çeşmenin sularından önünü ıslattığı basmasının güzel yaması bacaklarına yapışmıştı.

Daha da zayıflamış gibiydi.

Elindeki şişeyle su taşıyordu gene.

Güneş arkaya dönmüştü. Ara sokağa giren ışıkları yanlamış gölgeler, uzuyordu taşlara yayılarak.

— Hazırlamıştır rızkını yaradan ya, aracı olacak biziz İsmail Usta...

— Yaradan'a karşı çıkmak olmaz, iyi düşün. Yeni çocuğun, yurdunda doğacak. Buraları sevmesi, ısınması daha kolay olur. Sen, ne unuttum desen, gene de ardında bıraktıklarından sıcak bir ocak başını, kaynamış bir çorbayı, uzanan tarlaları bilirsin.

— Öyle... Kız da büyüyor. Bizden sonrası daha iyi olmalı diyorum kendime. Olmalı ya, kızın çocukluktan çıkıp erişkinliğe varmasına en çok altı yedi yıl var. Bundan korkuyorum İsmail Usta. Çocuk kalması daha kolay bir kızın. Bunu böyle bil. Bizimkinin sancısı iyiden sıklaştığında, yıllardır unutup durduğum şeyi yaptım, bu sabah: Duaya oturdum. Redifecik uyanmış. Yorganının altından bir bana, bir sedirdeki saman dolu yastığı karnına basarak bağıran anasına bakıyordu. Kadınımın yüzü çekilmiş, tek damla kan kalmamıştı. Bükülüp oğunup arada birden çığlık çığlığa bağırıyordu. Öteki göçmenlerin, yerli komşularımızın kadınları doluşuverdiler odaya iki köşeli. Hiçbir şey yapmadan döneniyor, tasalanıyor; karımın bağırmalarına katılıp gürültüyü iki misline çıkarıyorlardı. Birden içlerinden biri bana, "Ne çekiyor bilir misin? Ah siz erkekler!" dedi. Karım kasılmıştı. Dualarımı kestim. Kadınları bilirsin. Yanlarında dua etmek bile ters kaçıyor. Öyle düşman düşman bakıyorlar insana. Karımı sedire sırtüstü yatırdılar. Epeydir sedirin tahtasına seriyorduk örtüyü doğrudan. Son yün yatağı da satmıştık. Yatırdıklarında

oraya sanki kemiklerinin çarptığını duyduk hepimiz, öylesine zayıftı. Ben epeydir ona uzaktan bakmamışım. Karnından öte her şeyi, dümdüz sedirin tahtasına yapışmıştı. Nasıl da vurmuştum; kollarına, sırtına, berelemişim yoksulcağızı. Saçını sıkı sıkı bağlamış çakır gözlü bir kadın, Redife'yi tutup yataktan çıkardı. Buncağız üstünde bez içliğiyle kalakaldı. Gözlerini anasından alamıyordu. Bağırarak ağlamaya başladı. Kızı elime tutuşturdular. "Al git bunu Temir Efendi. Görmesin olacakları. Hem akşama getir" dediler. "Çok zayıf düşmüş Kadriye Hanım. Doğumu güç olacak. Ikınacak canı kalmamış kadıncağızın." Odadan çıkarken karıma baktım. Kalabalığın arasından bana gülümsüyordu. Alnı karanlıkta bile parlıyordu, ter içindeydi. Kızımın elinden tuttum, yürüdük. Ardımdan, "Bilmez erkek milleti doğumu. Onun için de acımaz" dediklerini duydum. Tan yerinde bir iki aydınlık vardı, daha geri yanı gece. Bereket ayaz yaz ayazı. Yeni bir can gelirken öbürü gider mi İsmail Efendi?

Kunduracı eğilip burnu açık postalı aldı yerden. Postalın derisi katılaşmıştı. Islak bir bezi bastı sert yüze. Gereksiz yere yanında üst üste duran günleri yeniden karıştırdı.

Arkadaşına bakmadan, zor duyulur bir sesle,

— Sen iyi adamsın Temir Efendi, dedi. Bunu böyle bil. İlk geldiğiniz yıllarda memleketlilerinden birinin karısı doğum yapacakmış. Zormuş durumu. Senden para istemiş. Adama çıkarıp cep saatini vermişsin. Hâlâ anlatılır buralarda. "Ciğerci Temir Efendi'nin eli de, yüreği de cömerttir" derler. Karın kurtulacak. Kötü şeyler düşünme.

Adam daha eğildi öne doğru.

Dizlerinden sarkan ellerine bakmaya başladı.

Karısı belirdi gözlerinde.

"Adam nasıl verirsin saatini, nasıl? O bize bir ay yiyecek, barınak parası olurdu. Senin dağlılarınla çevrili değil buralar. Burda kim kime, dum duma. En sonunda satarız diyordum saati. Tek dayanağımdı, düşündüğümde. Sac sobada gazete kâğıdı yakıp çevresinde ısınmaya çalışmaktan sırtım tutuldu. Artık kâğıt da bulamıyorum. Bu kalkıyor, saatini, gece kapısını vurana, yakarana veriyor. Veremezsin dememe kalmadan. Vurulacak sağlam kapısı olan bağışta bulunur. Senin kapın portakal sandıkları çekilip delikleri kapatılmış kapı."

Uysallığı yok oluyordu karısının gittikçe.
Başkaldırmaları, uzun aralarla patlamalar halindeydi.
Saati arkadaşına verdiği gece, yüreğinde ağan sıla özlemini nasıl duymuştu.
Akşamın bastığı saatlerde davarların kaldırdığı tozu görür gibiydi. Oysa lambayı çoktan söndürmüşlerdi de yumuşak çıngırak sesleri durmamıştı gece boyunca kulaklarında. Karısının kavgacı konuşmasını dinlerken, geride kalan kasabasının ara sokaklarından yürüyen delikanlılığı, çalımını yitirmeden direnmişti gözlerinde. Yepyeni sevgilerin geleceğini bilirlerdi o bolluk, varlık zamanlarında. Ak perdelerin, adam boyu pencerelerde aralanıverişini kısacık bir anda iri, kara gözlerin gözlerinde çakışını... Çocukların ellerinde çatal değneklerle sokaklarda koşmalarını, sağlıklı bağırışmalarını; saatini verdiğinde çıkarıp eksiksiz duymuştu. Göğsünde tepen sevdasıyla üç gün üç gece süren düğünlerinin olduğu gece, herkes dağıldığında, sedirin kıyısında başı yere eğik, elleri kavuşuk duran taze gelini sarıp karısı yaptığı gece anlatılmaz güzelliğiyle yenilenmişti. Şimdi karşı çıkan, bağıran, gülmeyen bu kadın o muydu, yenleri karanfil işlemeli gömleğinin içindeki ak sabunlarla yıkanmış saçlarını çözmüş duran, ilk gizemli acıda başını göğsüne gömen gelini miydi onun? Gelinlik kunduralarının ayaklarını sıktığını neden sonra söyleyen ve buna birlikte uzun uzun güldükleri kız mıydı? Gerdek gecesinin utançlarla dolu karşı koymasını uysallığa çevirdiği gül yüzlü Kadriyesi... Yenik düşmüşlerdi birlikte. Şimdi gençliğe benzer bir şey oluşuyordu evinde. Doğum inanılmaz diriliği, yüklü umutlarıyla sonuçlanmıştı belki de.
— Kurtulsun, elim kırılsın bir daha ona kalkarsa.
Yüzünü zamansız sarmış çizgiler derinliklerini yitirmiş, gençleşmiş açık alnından güç alarak inandırıcı, yumuşak anlamlarla dolan koyu renk gözleri ışıklanmıştı.
— Nedir ki bir cep saati, bir insan doğarken sözü mü edilir? Yeni çocuk umutlandırıyor. Bir şeyler, iyilikler getiriyor. İnaçlarını yokluyor insan...
İki adam ilk kez anlaşma içinde gülüp birer sigara daha yaktılarında kahvenin yönünden tamburun dokunaklı içe dönük sesi duyuldu.
Küçük kız su taşıdığı şişeyi kucağına koyup yere çömelmiş, üşüyormuş gibi omuzlarını kısmış, kıpırtısız öylece iki çalgıcıyı dinlemeye başlamıştı.

Tamburda ilk sesleri arayan kör adam kemanın da katılmasını bekledi.

Kemancı önce ayağa kalktı, ilk birbirini tutmaz sesleri yayında çıkardıktan sonra bir do sesini çeşitli inceltmelerle yayarak denedi.

Sanki görüyormuş gibi kör tamburcuya baktı.

Başıyla, haydi anlamına gelecek bir işaret yaptı, aynı anda birlikte çalmaya başladılar.

Kahveden gelen tek tük tavla pullarının vurulma seslerini, kalaycı çıraklarının bağırtılarını, uçta bulunan torna atölyesinden gelen vınlamaları bastırmaya başlamıştı tamburun ve kemanın içli, uyumlu sesleri. Uzun bir taksime giriştiler.

Çalma ustalıklarından çok seslerin güzelliğini, istedikleri bölümlerde, bildiklerince uzatma ve ağırlaştırma yöntemleriyle baskınlaştırıyorlardı.

Kör tamburcu, çalgısının yuvarlak gövdesine eğilmiş eski yağmurluğunun içinde biraz daha acıklı görünen başıyla küçük, uyumlu sallanmalar tutturmuştu. Körlerdeki boşluk dolu açık bakışları kapanınca, yüzündeki yabanıl ürkütücülük yitmiş, yerini güzelliğe yakın bir rahatlık almıştı.

Kemancı ilk notalarını ayakta çaldıktan sonra tahta iskemlenin ucuna doğru oturdu. Otururken geldiklerinden beri çevrelerinde dolaşıp duran küçük kıza gülümsedi. Bir çocuk gülmesini anımsatan ya da ona öykünen bu gülümseme adamın karaya yakın esmerliğinde ışıldadı.

Küçük kız kendisine kesinlikle sunulan bu dostluktan yüreklenip çalgıcılara en yakın yere doğru boş iskemlelerden birini sürüdü. Epey bir çaba gösterdikten sonra kendini iskemlenin üstüne çekti, yerleşti. Elinden şişesini bırakmamıştı.

Küçük kızın oturduğu yerden öteye bir boşluk kalmıştı iskemlede. Bacaklarının yere değmeyen uzantısı, zayıflığı, görünüşünü daha korunaksız yapıyordu.

Kemancıyla tamburcunun birlikte sürdürdükleri taksim bölümü, ikisini seçkinleştiriyor, sesleri duyup gelen bazı işçiler bir yanlara ilişip sigaralarını yakıyorlardı.

Kahveci Sadık Efendi, camın dibine yerleşip kendince müzik dinleme biçimine girdi.

Karşıdaki eski kundura tamircisi İsmail Efendi'nin dükkânına doğru baktı, eliyle selamı andırır bir şey çizdi havada. Komşusu bunu görmedi. İsmail Usta'yla giyimi ondan da bakımsız, dağınık, iriyarı arkadaşı (bu tanıdık göçmenlerden biriydi. Merhabası kolay olanlardan) ne yöne baktıkları belirsiz dalgınlıklarıyla yüklü oturuyorlardı.

Taksim bölümünün bitmekte olduğu, müziğin hızlanmasından belliydi. Kalaycı çırakları, ustalarının çağırma korkusuyla tedirgin, söylenecek şarkının başlaması için sabırsızlanıyorlardı. Çünkü tüm şarkı sözlerini kendi zor yaşamalarıyla eş anlamda bulurlardı. Seslerin kalınlıktan çıkıp iki ışıklı ince bölüme geçtiği yerin ortasında tamburcu, güzel, göğüsten yükselen sesiyle şarkıya başladı.

Körün söylediğine kimsenin görse de inanamayacağı bir sesti bu. Kemancı, arkadaşının şarkısına kaşlarının inişli çıkışlı devinmesiyle katılıyordu. Müziği şarkı söyleme noktasına getirdiklerinde adamın yüzünde kıpırtısızlık, hattâ ilgisizliğe yakın bir duruş vardı. Oysa şimdi kaşlarıyla hüzünlü, kuşkulu bir şeylere katılıyordu sanki.

Tamburcunun başladığı şarkı, küçük kızın gözlerine, iki adamı gördüğünde beliren bakışı yeniden getirdi.

"Sensiz bırakıp gitme bu akşam yine erken / Öksüz sanırım kendimi ben sensiz içerken."

Şarkının sözleriyle ağır, uzak anlamlar yüklüyordu duruşuna kör adam.

Tornacılardan biri, şarkının "öksüz sanırım" bölümünde, derin, abartılmış bir ah çekti.

Kemancı ondan yana telaşlı, ayıplayan bakışlarla baktı. Para toplamayı beklemeden verdikleri bu müzik şöleninin değerini anlamayan adama şaşıyordu gözleriyle. Çaresizliğinin daha güç kattığı sesiyle şarkı okuyan kör arkadaşının incinmesinden ürken bu bakış tornacıyı tedirgin etti. Başka yöne döndü.

Şarkı ilerledikçe kızaran yaz güneşi, sokak, akasya ağacının üstlerinde genişlemesiyle çevre daha güzelleşiyordu.

İsmail Usta ile arkadaşı şarkıya kaptırmışlardı kendilerini.

İnsanın söylemek istediğinde beceremediği duygularının tümünü yüklenmiş gibiydi kör adamın sesindeki iniş çıkışlar. En bilinen sözleri söylese sesinin kattığı anlamla daha etkili olacaktı.

Küçük kız iskemlede gittikçe ufalıyor, toparlanıyor, titremeye benzer büzülmesini sürdürüyordu.

Şarkının, çalgıların ve kör adamın bir an durmasından ürktü çocuk.

Dertop olmasından, atılımsız bekleyişinden ötürü umulmayan tiz bir karşı koyma duyuldu kızdan:

— Daha çalın, daha daha çalın!

Babası ve oradakiler gülmeyle şaşkınlık arası bir duygu çatışmasına düştüler.

— Çocuk bu, dedi babası, biraz da utanarak. Her istediği olur sanıyor.

Oysa kemancıyla tamburcu yeniden şarkının ilk bölümüne başlamışlardı. Kendi seslerinin de sarmadığı bir boşluktaymışçasına uzaklıklar kazanarak sürdürüyorlardı, söyleyip çalmalarını. Dinleyenlerin yorgun, sert günlerine okşayan, aşan bir şeyler katılıyordu. Tamburcunun yaşamasındaki direnç, şarkısıyla beliriyor, yüzünde körlüğün umarsız yaygınlığı gittikçe yok oluyordu. Kemancı yeniden ayağa kalktı, başka seslere ustalıkla geçtiler. Birlikte çalışmaları aynı kan akımını taşıyormuşça aşırı uyarlık kazanmıştı. İkinci şarkı, bitenin indirip sardığı etkiyi silmemeliydi. Bunu iki adam çok iyi biliyorlardı. Kentin bitmez sokaklarında, bazı açılıp bir tas bulaşık suyunun serpildiği pencerelerin, kapalı yüzlü yapıların önünde çalarlarken kendilerini koruyacak umursamazlığı sürdürmek zorundaydılar. Barınaklarından çıkan, küçümsemeye yatkın etlerle örülü yüzlere, içlerine dönük bir direnmeyle karşı koyuyorlardı. Yumuşak görünen üstünlük dolu susmalarıyla şarkıların kendilerine yakışanını seçmek, en olağan, onur verici haklarıydı. Ve yıllardır sokaklarda gezerken bundan vazgeçmemişlerdi.

“Yollar uzun gelemedim” şarkısına geçtiklerinde bir karga sürüsü bağrışarak akasyanın üstüne kondu.

Sert, köşeli bağrışmalarını, dalların arasında bölünüp konmaları bitene dek sürdürdüler.

Yeni şarkı da öteki gibiydi. Dinleyenlerin gündelik didinmelerinin cansızlaştırdığı anılarını geri getiriyordu.

Küçük kız iskemleden inip, çevresini unuttuğunu gösteren rahat bir yürümeyle tamburcunun önüne gitti. Seslere yaklaşmak yanaklarının kızarmasını artırmıştı. Adamların şaşılacak bir hızla devinen ellerini, bu

ellerdeki telleri seçme hünerlerini değerlendiremeyecek yaştaydı. Seslerin uyumunu sağlayan vurmaları yepyeni bir oyunun içine girme tadıyla izliyordu. Şarkı ve çalgı sesleri bir süre sonra durdu.

Çevrede ilk anda öteki sesleri aşan ayrı bir sessizlik kaldı. Dinleyenler kendilerini toparlayınca isteklendirme dolu sözlerle iki adama yaklaştılar. İçlerindeki işçilerden biri elini cebine soktu. Kemancı, dostça, eşit anlamlı bir bakışla, sanki çalgıyla, şarkıyla para toplamamışça elini uzattı, iter gibi.

— Yok olmaz, dedi. Biz para almayız. Buranın yabancısı değiliz.

Tamburcu, başı gene eğik, düzgün sıraladığı sözcüklerle,

— Değiliz ya, dedi... Hepimiz buralı sayılırız. Bütün gün yukarların tozlu sokaklarında gezip dönünce, akasyanın gölgesinde oturmak bize yetiyor. Para almayız.

Oradakiler, ne yapıldığını görmeyen kör adamın nasıl da hemen her şeyi anlayıverdiğine şaştılar.

— Hem biz –kemancıyla tamburcu birlikte şarkıyı sürdürür gibiydiler konuşurken– küçük kız için çaldık.

Önlerinde duran Redife irkildi, çevresine baktı.

Anlayamamanın getirdiği şaşma almıştı davranışlarını.

Babası kalkmış yanına doğru geliyordu.

Demek kendisi için çalmışlardı. Bunu tam kavramaya çalıştı Redife.

Yedi yıllık yaşamının ona öğretebildiği her şeyi zorladı kafasında.

Şaşkınlığı sevince, coşkuya döndü.

Gittikçe yaklaşan babasına bağırdı:

— Benim için çalmışlar baba! dedi. Kulaklarımla duydum. Kardeşim doğmuştur, getirelim. Onun için de çalarlar çalgılarını söylerler şarkılarını. İşte söylediler, sor istersen.

Babası tam yanında durdu. Yukardan, kızının taranmamış saçlarına doğru baktı.

İsmail Usta işine yeniden başlamıştı.

Sokağın ucunda genç bir adam, hafif öne bükülen yürüyüşüyle İsmail Usta’nın dükkânına doğru yönelmişti. İşçi tulumunun üstüne çizgili bir ceket geçirmişti. Büyük geniş elleri, iki yanında yürümenin belli belirsiz salıntısına uymadan dümdüz duruyordu.

Baba-kız, karışık tezgâhın oraya geldiklerinde işçi, küçük kızın babasının kalktığı yere oturmuştu. Yakından bakılınca çok genç olduğu anlaşılıyordu.

— Biz kaçalım diyoruz.

— Öyle mi Temir Efendi?

Kargalar akasyanın üstünden birden uçtular. Sert, uyuşmasız sesleri akşamüstünün yumuşak inişini bozdu.

— Kalaydınız az daha diyeceğim ama, yolcunuz gelmiştir.

Işıkların kaybolması sessizliği çoğaltmıştı. Ötelerden, denizden bir çatana düdüğünü öttürdü.

— Gelmiştir ya, dedi küçük kızın babası.

Deminki iyileştirici unutmalar silinmişti. Bir ara sokağın bakımsız taşlarında bıkkınlık içinde yürüyen kendini gördü yeniden.

Akşam oluyordu.

Gitmeleri gerekti.

Kızına döndü baktı. Çocuk, deminden beri sürüp duran şarkıların, akasya ağacını sularken iyice yanında olmanın, ağacın kabuklu gövdesini yetirebildiğince elleriyle sarmanın getirdiği sevincin giderek basılıp inmesinden ötürü sokağa ilk girdiğindeki durgun anlamına dönmüştü.

Ayağa kalkan İsmail Usta arkadaşıyla kucaklaştı. İki adam birbirlerine iyice yaklaştılar, ayrıldıklarında ardına yeniden saklanmış olan kızını öne itti adam.

— Öp amcanın elini, dedi. Tutturma haydi. Gideceğiz, haydi öp.

İlk geldiğindeki direnmesi hafiflemişti çocuğun.

İsteksiz bir iki adım attı öne doğru. Durdu.

Gene de İsmail Usta'nın elini öpmedi.

— Çocuktur, dedi İsmail Usta, bağışlayan, koruyan gülmesiyle. Çocuktur, varsın gitsin. Şeker bayramında gelir kızımız elimizi öpmeye, biz de büyüklüğümüzü yaparız. Yeniyi de getirirsiniz.

— Önümüz yaz, dedi kızın babası. İyi ki oğlan yazın doğuyor. Bir de kışın onmaz soğuğundan onu nasıl korurduk. Elbette doğmadı, bizler benzeri, aynı şeyleri görmeye ha bre İsmail Usta?

İşçi de konuşmaya katılmışça ilgiyle dinliyordu.

— Anladığıma göre beyamcanın yeni bir çocuğu olacak, dedi birden işçi. Gözün aydın. Oğlan olur diyorsan biraz palazlansın getirirsin bizim

yanımıza, Havuzlar'a, ona zanaat öğretiriz. İşçi olmayı öğrenir. Altın bileziği olur elinde.

Kızın babası, yeni doğacak çocuğunun karşı konmaz gerçekliğini ilk kez anlamış gibi sıkılgan ama umutlu, işçiye baktı. Açık bir sesle,

— Varol, dedi. Eksik olma.

Hemen sırtını döndü. Eğildi. Tahta dolabının ip kolluklarını geçirdi omuzlarına. İşçi yardım etme isteğini engelleyemedi. Alttan tuttu dolabı. Oysa adamın iri yapısına şimdi ilişikmiş gibi duran tahta dolabın ağırlığı hiç yokmuşçaydı. Çocuğunun elini tuttu.

— Haydi arkadaşlar, allahaısmarladık, dedi.

Küçük kızla, sabah geldikleri yöne doğru yürümeye başladılar.

Kahveden kör tamburcuyla kemancı gitmişlerdi.

Körlerin yoklayarak atılan adımlarına alışmış kemancı da aynı sessizlikle yürüyordu anlaşılan. Kimse duymamıştı gidişlerini.

Küçük kız durmadan ardına, çalgıcıların boş duran masasına bakıyordu. Her adım atışlarında masanın üstündeki boş kahve fincanları görünmez oluyordu.

Sokağın ucuna geldiklerinde kız birden babasının elinden kurtulup geriye hızla koşmaya başladı.

Adam ilk şaşkınlıktan kurtulana dek toparlanıp tutamadı çocuğu.

Koşarken ayak parmaklarını sıkıca basamadığından, küçük kızın takunyaları tıkırtılarla dolduruyordu sokağı.

Hızla hiçbir yana bakmadan İsmail Usta'nın yanına vardı. Elini aldı adamın, hemen öptü.

İsmail Usta kızı kucakladı, havaya kaldırdı. Bir iki kez yukarıya doğru atıp yeniden tuttu.

Kız aydınlık çocuk kahkahalarıyla gülüyordu.

Küçüklüğünden umulmayacak güçte gülme dolu çığlıklarla çırpınıyor, İsmail Usta'nın açılmış ellerine havadan doğru düşen cılız gövdesinden mutluluk taşıyordu.

Kasım 1971

Füruzan İlk kitabı *Parasız Yatılı*'yla 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. İlk kitaplarında kötü yola düşmüş kadın ve kızların, çöken burjuva ailelerinin, yoksulluk ve yalnızlıkla boğuşan kadın ve çocukların, yeni ortamlarda bunalan ve yurt özlemi çeken göçmenlerin dramlarına sevecenlikle yaklaştı. Kişileri derinlemesine inceledi ve anlatımını ayrıntılarla besledi. 12 Mart dönemini anlattığı ilk romanı *Kırk Yedi'liler* ile 1975 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü kazandı. Daha sonra bir sanatçılar programıyla (D.A.A.D.) 1975'te Batı Berlin'e çağrıldı ve orada bir yıl kalarak işçilerle ve sanatçılarla röportajlar yaptı. Öyküleri Fransızca, İspanyolca, Farsça, İtalyanca, Japonca, İngilizce, Rusça, Bulgarca, Boşnakça gibi birçok dile çevrildi. Öykülerinden yapılan bir toplam, A. Saraçgil tarafından İtalyancaya çevrildi ve 1991'de Napoli'de basıldı. *Kırk Yedi'liler* romanı 1986'da S. Pirvanova çevirisiyle Bulgaristan'da basıldı. "Sevda Dolu Bir Yaz", "Nehir", "İskele Parklarında" öyküleri Damian Craft'ın İngilizce çevirisiyle 2001'de Londra'da yayımlandı. Halen toplu öyküleri İspanyolcaya Gül Işık tarafından çevrilmektedir. *Dokuz Çağdaş Türk Öykücüsü* (1982, Volk und Welt Verlag) adlı antolojisini ve *Die Kinder der Türkei* (1979, Kinderbuch Verlag) adlı çocuk kitabını ise Doğu Berlin'de konuk kaldığı dönemde hazırladı. 2007'de Dil Derneği'nin düzenlediği Dil Bayramı'nda ve Antalya Öykü Günleri'nde, 2008'de 7. İzmir Öykü Günleri'nde onur ödülleri aldı. 2008 İstanbul Kitap Fuarı'nın "Onur Yazarı" seçildi.

1988-1990 yıllarında çektiği *Benim Sinemalarım* filmi 1990'da Cannes Film Festivali'nin "Eleştirmenlerin 7 Günü" ve "Altın Kamera" dallarından çağrı alarak 158 film arasından seçilen 8 filmden biri olarak gösterime girdi. 1991'de Uluslararası İran Fecr Film Festivali'nde, Uluslararası Jüri'den "En İyi İlk Film Jüri Özel Ödülü"nü kazandı. 1991'de Tokyo Uluslararası Film Festivali'nde seçilen "En İyi On Asya Filmi" arasında yer aldı. 1994'te, Bosna-Hersek, Yunanistan ve Bulgaristan gezilerini *Balkan Yolcusu* adlı kitabında topladı. Oyunlaştırdığı *Sevda Dolu Bir Yaz*, Ankara Devlet Tiyatroları'nda yaklaşık 200 kez sahnelendi (2000-2005).

Yapıtları:

Öykü: *Parasız Yatılı* (1971), *Kuşatma* (1972), *Benim Sinemalarım* (1973), *Gül Mevsimidir* (uzun öykü, 1973), *Gecenin Öteki Yüzü* (1982), *Sevda Dolu Bir Yaz* (1999). **Roman:** *Kırk Yedi'liler* (1974), *Berlin'in Nar Çiçeği* (1988). **Röportaj:** *Yeni Konuklar* (1977). **Gezi:** *Evsahipleri* (1981), *Balkan Yolcusu* (1994). **Oyun:** *Redife'ye Güzelleme* (1981), *Kış Gelmeden* (1997). **Çocuk Kitabı:** *Die Kinder der Türkei* (1979, Türkiye Çocukları). **Şiir:** *Lodoslar Kenti* (1991). **Yaşantı:** *Füruzan Diye Bir Öykü* (Hazırlayan: Faruk Şüyün, 2008).

Füruzan ’ın
YKY ’deki kitapları:

Lodoslar Kenti *(1995)*
Parasız Yatılı *(1996)*
Kuşatma *(1996)*
Benim Sinemalarım *(1996)*
Gül Mevsimidir *(1996)*
Gecenin Öteki Yüzü *(1996)*
Kırk Yedi’liler *(1996)*
Berlin’in Nar Çiçeği *(1996)*
Balkan Yolcusu *(1996)*
Redife’ye Güzelleme *(1997)*
Evsahipleri *(1998)*
Yeni Konuklar *(1998)*
Sevda Dolu Bir Yaz *(1999)*

Toplu Öyküler (*Delta, 2003*)
Toplu Öyküler - Toplu Romanlar (*Delta, 2009*)

Füruzan Diye Bir Öykü (*Yaşantı, 2009*)

Doğan Kardeş:
Yaz Geldi - Seçme Öyküler *(2009)*